

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fatih Onur

SERMO MILITARIS
IMPERATORIS ANASTASII
Pamphylia-Perge'den ele geçmiş olan
Anastasius Yazıtı

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalı
Doktora Tezi

ANTALYA 2007

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fatih Onur

SERMO MILITARIS
IMPERATORIS ANASTASII
Pamphylia-Perge'den ele geçmiş olan
Anastasius Yazıtı

Danışman
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalı
Doktora Tezi

ANTALYA 2007

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ OLARAK kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Güler ÇELGİN

Üye (Danışman): Prof. Dr. Sencer ŞAHİN

Üye: Prof. Dr. Mustafa ADAK

Üye: Prof. Dr. Ahmet Vedat ÇELGİN

Üye: Prof. Dr. Burhan VAKIVANÇ

Onay: Yukarıdaki imzaların, adigeçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

... / ... /

İmza

.....

Müdür

İÇİNDEKİLER

Şekiller Listesi.....	v
Kısaltmalar Listesi	vii
ÖZET.....	1
SUMMARY	1
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I. ROMA ORDUSU VE GEÇ ANTİK DÖNEM.....	4
I.1. ROMA ORDU YAPISI	6
I.1.1. Birimler	6
I.1.1.1. Legiones	6
I.1.1.2. Auxilia (Yardımcı birlikler)	21
I.1.1.3. İmparatorluk Koruması	23
I.1.2. Subaylar	25
I.1.3. Ödemeler ve Ödüller.....	28
I.1.4. Askere Alm, Terfi ve Emeklilik	31
I.2. GEÇ ANTİK DÖNEM VE ORDUDAKİ DEĞİŞİM.....	32
I.2.1. Septimius Severus (İ.S. 193–211).....	34
I.2.2. Diocletianus (İ.S. 284–305).....	36
I.2.3. Constantinus I (İ.S. 306–337).....	40
I.2.4. Çöküş ve Barbarlaşma.....	47
I.2.5. Leo (İ.S. 457 – 474) ve Zeno (İ.S. 474 – 491).....	48
I.2.6. Anastasius (İ.S. 491–518).....	50
I.2.7. Justinianus (İ.S. 527 – 565).....	56
BÖLÜM II. YAZIT	60
II.1. BENZER BELGELER	65

II.1.1.	<i>Yazıtlar</i>	65
II.1.2.	<i>Codices</i>	67
II.2.	YAZILI ESER: BİÇİMİ, METNİN PLANI, PALEOGRAFİ.....	69
II.2.1.	<i>Levhaların tanımı</i>	69
II.2.2.	<i>Metnin Yerleştirilmesi</i>	70
II.2.3.	<i>Taş Ustasının Yazımı: Alfabe</i>	71
II.2.3.1.	Kısaltmalar ve Ligatürler.....	71
II.2.3.2.	Vurgu İmleri ve Noktalama.....	73
II.2.3.3.	Harflerin Boyanması.....	74
II.3.	MINUSKEL.....	77
II.3.1.	<i>Levha A – Metin I</i>	77
II.3.2.	<i>Levha B – Metin II</i>	85
II.3.3.	<i>Levha C - Bildirim</i>	93
II.4.	ORTOGRAFİ.....	96
II.5.	TAMAMLAMALAR.....	98
II.6.	ÇEVİRİ.....	102
II.6.1.	<i>Levha A</i>	102
II.6.2.	<i>Levha B</i>	104
II.6.3.	<i>Levha C</i>	106
II.7.	EPIGRAFİK BELGENİN YAPISI VE OLUŞUMU.....	110
II.7.1.	<i>Üç Kısmadan Oluşan Tek İşlem</i>	110
II.7.2.	<i>Yasanın Çıkarılış Adımları</i>	111
II.7.3.	<i>Belgelerin Dağıtım ve Yazıt için Seçimi</i>	113
II.8.	İLAHİ FERMAN (Ο ΘΙΟΣ ΣΕΡΜΟΝ: LEVHA A – METİN I).....	114
II.8.1.	<i>İlahi Düzenleme (ή θία διατύπωση)</i>	114
II.8.2.	<i>Titulatur</i>	116
II.8.3.	<i>Metnin Yapısı</i>	117
II.9.	EMİRNAME (ΤΟ ΠΡΟΣΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΟΥ: LEVHA B - METİN II).....	135
II.9.1.	<i>Emirname ve Sabibi (πρόσταγμα ve στρατηλάτης)</i>	135

II.9.2.	<i>Metnin Yapısı</i>	137
II.10.	BİLDİRİM (ΓΝΩΣΙΣ: LEVHA C)	142
II.10.1.	<i>γνώσις / notitia</i>	142
II.10.2.	<i>Ummanlar/ Dereceler/ Scholae</i>	143
II.10.3.	<i>Sayılar ve Askeri Birim</i>	154
II.10.4.	<i>Ödemeler</i>	157
II.11.	GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	162
II.11.1.	<i>Kapsam</i>	162
II.11.2.	<i>Yazıt ve Perge</i>	174
II.11.3.	<i>Tarihleme</i>	183
II.11.4.	<i>Yeni Ordunun Etkinliği</i>	187
BÖLÜM III. TESTIMONIA: İLGİLİ veya BENZER BELGELER		191
III.1.	YAZITLAR	191
III.2.	CODEX JUSTINIANUS'TAKİ İLGİLİ YASALAR.....	215
KAYNAKÇA		225
KAYNAKÇA KISALTMALARI		225
ANTİK KAYNAKLAR.....		227
DİĞER KAYNAKLAR.....		237
LEVHALAR		
DİZİN		
ÖZGEÇMİŞ		

Şekiller Listesi

Tablolar

Tablo 1: Eyaletler göre lejyonların çeşitli dönemlerdeki dağılımı.....	14
Tablo 2: Lejyonların öşitli dönemlerdeki görev alanları	16
Tablo 3: Diocletianus Dönemi Lejyonlarının coğrafik dağılımı	21
Tablo 4: Principatus lejyonunda, cohors ve centuria dağılımına göre centuriones unvanları.	27
Tablo 5: Speidel'e göre (1992, 106), çeşitli dönemlerde sestertius cinsinden yıllık ödemeler.	29
Tablo 6: Levha C'deki verilere göre hesaplanan ödeme detayları	159
Tablo 7: Levha C'de verilen verilere göre askerlerin alacağı nakit para miktarlarının solidus (nomisma) değerleri.....	162
Tablo 8: Perge Yazıtındaki unvanların Lydus ve Vegetius'da verilenler ile karşılaştırılması.	172

Haritalar

Harita 1: Traianus döneminde Roma İmparatorluğu.....	33
Harita 2: Lejyon kamplarının İ.S. 80 civarlarındaki coğrafi dağılımı (kaynak:.....)	17
Harita 3: Pamphylia ve komşu bölgeleri	176
Harita 4: İ.S. 400 civarlarındaki Roma imparatorluğu diocese ve provincia dağılımı.....	181
Harita 5: Beşinci yüzyıldaki Roma ordusu savaş düzeni. Doğu ca. 408, Batı ca. 423.	182
Harita 6: Roma İmparatorluğunun en geniş sınırlara ulaştığı dönem (İ.S. 117).....	187
Harita 7: İmparatorluğun İ.S. 400 civarlarındaki ayrılmış durumu ve sınırları	188
Harita 8: 6.yy başlarında Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu sınırları	189
Harita 9: Justinianus Dönemi'ndeki (İ.S. 518–565) genişleme	189

Şekiller

Şekil 1: Marius reformları öncesi temel lejyon düzeni.	9
Şekil 2: Marius sonrası temel lejyon düzeni.....	12
Şekil 3: İmparatorluk dönemi lejyon ve alt birimleri.....	19

Resimler

Resim 1: Levha A	62
Resim 2: Levha B	63
Resim 3: Levha C	64
Resim 4: Levha A arka yüzeyi detay	69
Resim 5: Levha C arka yüzeyi.....	69
Resim 7: LEVHA A. Parça yerleştirmede kullanılabilir olan kalınlıklar (cm) ve arka yüzeydeki yivlerin geçtiği yerler.	I

Kısaltmalar Listesi

bak.	Bakınız
ca. (circa)	yaklaşık
krş.	karşılaştırınız
nr.	numara
s.	sayfa
sat.	satır
vd.	ve devamı (1 sayfalık devam)
vdd.	ve devamı (sınır yok)

ÖZET

Codexler ve yazıtlar aracılığıyla, imparator Anastasius I'nin tahta geçtiğinde (İ.S. 491) Roma-Bizans ordusu bir düzensizlik içinde olduğu ve Anastasius'un bu durumun düzelmesi için çok çalıştığı zaten bilinmektedir. Özellikle askerlerin ücretleri ve terfileri ile ilgilenen kurumlar büyük bir karmaşa ve yozlaşma ile karşı karşıya kalmışlardı. Lejyonlar içerisinde rütbeler ve emeklilikler, mevcut kanunların kötüye kullanılması sonucunda, alınıp satılabilir bir konuma gelmiş ve rüşvet herkes tarafından kabul edilen ve uygulanan apaçık bir mevcudiyete dönüşmüştü. Bazı genç askerler, hiç hak etmediği halde, bir takım düzenler ve bazı memurların keyfiyetiyle kolayca yükselilebilmekteydi. Aynı zamanda, kendisini devlet hizmetine adanmış olan ve yükselmeyi hak etmiş kıdemli askerler, içinde buldukları zor koşullar sonucunda, rütbe ve emeklilik haklarını gerektiği gibi kullanamamıştır. Bu haksızlık, onların son zamanlarında ekonomik yönden bunalmalarına ve yoksullaşmalarına neden olmuştur.

İmparator Anastasius I (İ.S. 491–518), durumun ciddiyetini kapsamlı bir şekilde ele alan bir edikt yayınlarak, askeri atamaları, terfileri ve ücretleri yeniden belirleyen bir reform gerçekleştirmiştir. Bu reform Perge'de ele geçmiş olan bir anıtsal yazıtta içermektedir. Söz konusu yazıt bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

Yazıt, Perge akropolisinin güney yamacında, 1974 yılı kazılarında, yaklaşık 800 parça halinde ele geçmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, yazıtın üç mermer levhadan oluştuğu ve bu levhaların birincisinde imparatorun yasama konuşması, ikincisinde ordu kumandanının emirnamesi, üçüncüsünde de rütbelere göre asker sayıları, aynî ve nakdî ödemeleri işlenmiştir.

Bu levhalar Geç Roma/Erken Bizans ordu tarihine yepyeni bir çehre kazandırmakta ve söz konusu dönemin askeri atamaları, terfileri ve ödemeleri gibi veri eksikliğinden dolayı bugüne kadar gizli kalmış pek çok bilgiyi açıklığa kavuşmaktadır.

SUMMARY

It is already known through codices and inscriptions, that the Roman army was in a disorder and Anastasius worked hard in legislation in order to fix the problems when he succeeded to Byzantine throne. Especially the institutions, which dealt with the promotions and salaries of soldiers, confronted an ambiguity and corruption. Ranks and discharges, due to abuse of the current laws, turned into a matter of internal trade in legions and bribe became a promotion routine, which was accepted and openly practiced by anyone. Some young soldiers, even though they didn't deserve, were able to advance to higher grades through some tricks and the conditions of some corrupt officers. At the same time, the soldiers, who dedicated themselves to the service of empire and deserved promotion through their merits, were not able to get the grades and to obtain their rights and to have the profits of promotion, that was supposed to be taken by them. This grave injustice made them depressed and put them into poverty.

Emperor Anastasius, promulgating a legislation, which covers the seriousness of the situation comprehensively, carried out a reform that determined the appointments, promotions and salaries. This reform is included in a monumental inscription, which was uncovered at Perge of Pamphylia in Asia Minor. This inscription and its implications are the matter of this work.

The inscription was found near to the nymphaion at the northern end of the main street which leads to the southern slope of the acropol, as broken into ca. 800 thin marble fragments. The examination of the fragments revealed that the inscription in fact consisted of three slabs, of which the first contains the legislative speech (*sermo*) of Anastasius, the second the order of army commander, and the third a notice in which the numbers of soldiers and salaries detailed per grade groups (*scholae*).

These slabs offered much new detail for Late Roman/Early Byzantine army and disclosed the hidden information for military appointments, promotions and numbers in the Anastasian period.

Μὴ δεῖν εἶναι τὸν βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ κρείττονα, ὅς νῦν μὲν συννεφῆς γείνεται,
αὐθις δὲ διαυγῆς.

*(Bir imparatorun kendisini, Şimdi bulutlu olup, ardından yeniden parlak olacak semavi kudret-
ten daha güçlü saymaması gerekir!)*

İmparator Anastasius I

(M. Psellos, Hist. Synt. s. 52, sat. 49–50)

GİRİŞ

Bu çalışma, günümüzden aşağı yukarı 30 yıl kadar önce ele geçmiş bir yazıt üzerinde temel lenmiştir. Söz konusu yazıt Pamphylia'nın başkenti Perge'de yüzlerce parça halinde ele geçmiştir ve şu an Antalya müzesinde korunmaktadır. Yazıtın parçaları üzerinde daha önce çalışmalar yapılmıştı ve tam olarak kapsamı incelenememiş olmakla birlikte İmparator Anastasius'un askerlere hitaben verdiği ve içerisinde bir yasanın bulunduğu bir belge olduğu da İsmail Kaygusuz, Denis Feissel ve Sencer Şahin tarafından yıllar önce anlaşılmıştı. Bu tamamlanamayan bilimsel çalışmaların hepsi de 80'li yılların ortalarında cereyan etmişti. Her ne kadar, diğer bilim adamları da yazıtın üzerinde çalışmaya niyetlense de, sonuçta yazıt Jale İnan tarafından 1986 yılında Prof. Dr. Sencer Şahin'in yasal sorumluluğuna verilmişti. Yazıtın 70'lerdeki keşfinden ve 80'lerdeki sınırlı bilimsel incelemelerin ve de parçaları yeniden birleştirme girişimlerinin ardından, uzun süreliğine tekrar müze deposundaki yerine kaldırıldı. Prof. Dr. Sencer Şahin'in girişimiyle aşağı yukarı 20 yıl sonra tarafıma doktora konusu olarak verilmesi vesilesiyle incelemeye alınan yazıt tekrar gün yüzüne çıkarıldı ve 2003 yılında bilimsel çalışmaları başlatıldı. Parçaların tekrar bir araya getirilmesi ile de müzede restoratör olarak görev yapan Ayşe Korkut ilgilenmektedir.

Yazıtın bize sunduğu bilgi, İ.S. 6.yy ordu sistemi açısından oldukça önemlidir. Dönemdeki ordu içerisindeki çarpıklıklara karşı çıkarılan yasa ordu birimlerinin nitelik ve nicelikleri hakkında pek çok bilgi vermektedir. Ayrıca dönemin lejyonlarındaki unvanları ve bu kademelerin sayı ve maaşlarını da veriyor olması bu belgeyi çok özel kılmaktadır.

Bu belgenin okuyucu tarafından iyi anlaşılabilmesi için öncelikle, bir nevi 'hazırlık' niteliğindeki Bölüm 1'de Geç Roma Dönemi ve Erken Bizans Dönemine ilişkin tarihsel ve askeri bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler verilirken imparatorluğun ordu sistemi, konumuz gereği, ön plana çıkarılmıştır. Aslında ilk çağ tarihinde Roma imparatorluğunun yerinin ne kadar geniş olduğunu söylemek gereksiz ve de "Roma imparatorluğu" derken ne kadar geniş bir olgudan bahsettiğimiz de oldukça aşikârdır. Roma imparatorluğunun, 1480 yıllık serüveninin (İ.Ö. 27 tarihindeki kuruluşundan, İ.S. 1453 yılındaki Bizans adı altındaki çöküşüne kadarki süreç), kendisinden sonraki devletlere (örn. Osmanlı İmparatorluğu) ve günümüz dünyasına, hukuki, idari, dini, kültürel, sosyal ve askeri yönden ne kadar tesir ettiğini hepimiz az ya da çok biliriz. Fakat haliyle uzman olarak hiçbir kimse bu bütünün hepsine tastamam hâkim olamaz. Bu nedenle bu büyük imparatorluk sadece dönemsel olarak bölümlendirilmekle kalmamış (örn. Erken/Geç Roma, Erken/Geç Bizans vs...) aynı zamanda alanlara göre de (Tarih, Hukuk, askeri vs...) ayrılmıştır. Her koşulda dönemler arası geçişlerin hiçbir zaman keskin olmadığı gibi, alanlar arasındaki ilişkiler de hiçbir zaman keskin bir şekilde ayrılamaz. Bunları vurgulamamın nedeni aslında meslekten olanların bilmediği bir şey olmadığı için değildir, fakat çalışmanın ilerisinde göreceğiniz gibi, söz konusu yazıtın tarihi ve içeriği

bakımından yukarıda bahsettiğim dönemlere ve alanlara pek çok uzantısı bulunmasıdır. Örneğin, çoğu kez dini olarak değiştiğini çok kesin anladığımız bir Bizans başlangıç döneminde, diğer alanlardaki değişimler çok az hissedilmektedir. Mesela elimizdeki yazıt, artık İmparatorluğun neredeyse Bizans olarak kabul edildiği İ.S. 5. yy sonlarına ait olmakla birlikte, söz konusu askeri ve hukuki yapı ve uygulamalar halen Bizans öncesi dönemlerde olduğu gibidir. Dolayısıyla hem dönemler hem de alanlar arasında kesin bir sınır çizilmesi mümkün değildir. Justinianus dönemi gibi, elbetteki değişikliklerin çok daha netleştiği dönemler mevcut olmakla birlikte, geç antik dünyaya geçiş belli bir alacakaranlık döneminden sonra sağlanabilmiştir. Bu geçiş dönemi Diocletianus ile başlatılır ve Justinianus döneminde alacakaranlıktan çıkış olarak anlaşılır. Anastasius dönemi ise bu alacakaranlık dönemdedir, fakat yine de bu dönem için ışık kaynaklarımız yok değildir ve bu kaynaklar Anastasius'lu yılların nasıl geçtiğini bize anlatırlar ya da yazıtlar gibi onun yaptıklarını şahadet ederler. Her ne kadar tam bir *Romalı* olarak tahta geçirilse de ve eski Roma usulüne bağlılığıyla eski Roma imparatorlarını anımsatsa da, o, hem ilk Bizans imparatorları arasında sayılmaktadır, hem de Bizans imparatorları içerisinde en önemli imparatorlarından ve en başarılılarından birisi olduğu kabul edilmektedir. Anastasius döneminin daha ayrıntılı çalışılması, Justinianus dönemindeki başarıları bile gölgede bırakabilecek bir deha ile tekrar tanışmamız gerektiğini gösterecektir. Bu yazıt, Justinianus'un başarılarının ve ordusunun arkasında kimin durduğuna birinci dereceden bir delildir. Zaten Anastasius yaptığı ekonomik reformlarla pek çok yazarın övgüsünü almıştır ve almaya da devam etmektedir. Bu nedenle, Bölüm I.1 Anastasius'a kadarki dönemi özetleyen bilgiler içermektedir. Bu bilgiler daha çok, pek çok tarihçinin çöküş sürecinin başlangıcı olarak kabul ettiği Septimius Severus dönemi sonrasını kapsamaktadır ve Anastasius dönemine yaklaştıkça kısmen detaylandırılmıştır. Bu dönem, Roma ordusunun yeniden canlandığı dönemdir. Uzun süredir barbarlaşma süreci devam eden bir ordu ve Leo'nun barbar Alanlara karşı getirdiği ve halkın sempatisini kazanmak için ismini Taracodissa'dan Zeno'ya çeviren Isaurialı bir imparator yönetimindeki ve Isaurialılarca idari ve askeri noktaları tutulmuş, kasası Isaurialılarca boşaltılmış bir imparatorluk ve de artık barbarlardan bıkmış, yönetimin değişip Romalı bir imparatora verilmesini talep eden bir halk! İşte, sarayda ancak *silentarius* unvanına ulaşabilmiş olan Anastasius böyle bir ortamda tahta çıkarıldı. Anastasius'nun neredeyse bütün hayatı reform yapmakla geçti ve sonunda da beklenilene gerçekleştirdi. Devlet kasasında bıraktığı 320,000 libre (ca. 115,000 kg) altın ve geride bıraktığı gönüllü yerlilerce doldurulmuş olan profesyonel ordu, doğrudan Justinianus'un kullanımına geçti ve Anastasius'un yıllarca sebatla gerçekleştirdiği bu sonuçlar, Procopius'un Gizli Tarihinde anlattığı üzere, Justinianus tarafından çarçur edildi ve ordu içerisine tekrar yozlaşmalar sokuldu, hatta Justinianus kendi askerini soymaya bile başladı. Her ne kadar Justinianus'un komutanı Belisarius aracılığıyla imparatorluk İtalya ve Kuzey Afrika bölgesini tekrar sınırlarına katsa da, bu seferler devlet kaldıramayacağı bir yük getirdi.

İncelenecek olan yazıt pek çok uzmanlık alanını içermektedir. Bu alanların başında, Roma ordusu gelmektedir. Yazıtın anlaşılması ve anlamlandırılması öncelikle Roma ordu sistemini tanıtmaktan geçmektedir. Roma ordu bilgisi olmayan bir kimse için bu yazıtı kavrayabilmek neredeyse imkânsızdır. Çünkü yazıt ordu sistemine ilişkin pek çok veri içermektedir ve ödeme, terfi, terhis gibi en önemli askeri uygulamalara ilişkin yeni kuralları anlatmaktadır. Aynı şekilde sadece bunları anlatmakla kalmayıp askerlerin sayıları ve aldıkları aynı ya da nakdî ödemeleri de varmaktadır. Bu bilgiler şu ana kadar hiçbir şekilde ele geçmemiştir ve ilk defa bu tip bilgi ve belgelerle bilim dünyasındaki problemlere bu yazıt ışık tutacaktır. Dolayısıyla Bölüm I.2’de Roma ordu sistemi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümde ordu birimleri, subaylar, ödemeler, terfi ve terhis hakkında hazırlayıcı bilgiler verilmiştir.

Epigrafi, pek çok eskiçağ alanında çalışanlar için olduğu gibi, Roma ordusu uzmanları için de (çoğunlukla birinci derecede) çok önemli bir veri kaynağıdır. Bazen küçük bir yazıt aracılığıyla, bu uzmanlar çok büyük bilgiler çıkarabilmektedirler, özellikle de bu yazıt henüz aydınlatılmamış bir noktayı içeriyor ya da pek çok ucu açık meselenin çözümü niteliğindeyse! Bu yazıt aracılığıyla tanımaya başladığım Roma ordusu araştırmalarında, uzmanların en büyük ihtiyaçlarından birisinin sayısal veriler olduğunu gördüm. Ve bu sayılar belli dönemlerde yeterli iken belli dönemlerde yeterli kalmaktaydı, hatta belli bir yüzyılda elde edilen bilgiler ile bir yüz ya da yüz elli yıl kadar sonraki veriler arasındaki farkı açıklayabilecek verilerden yoksun kalınmıştı. İşte elimizdeki yazıt benzer bir dönemden gelmektedir. *Notitia Dignitatum* ve bazı papirüsler aracılığıyla 5.yy’da daha iyi bilinen Roma ordusu daha sonra Justinianus dönemine kadar (belki de Anastasius’un kendi istediği yönde yazmasını istediği bir tarihçisi olmadığından?) daha yüzeysel geçilmektedir, Anastasius döneminden elimizde önemli ve görece sayısı çok olan yazıt olmasına rağmen! Anastasius dönemine ait diğer ordu içerikli yazıtlar Arabia ve Cyrenaica’da bulunmuştu. Bu yazıtlar oldukça uzun yazıtlardır ve yasa niteliğinde metinler içermektedir. Perge’de bulunan ve bu çalışmada incelenen yazıt da diğer yazıtlara paralellik göstermekle birlikte çok daha önemli bilgiler içermektedir. Diğer yazıtlar doğrudan sınır birliklerine hitap ederken, bu yazıt imparatorluğun kendi lejyonlarına hitap etmekte ve o lejyonlara ilişkin pek çok uzmanın ihtiyacı içerisinde olduğu sayısal bilgileri vermektedir. Bölüm II tamamen yazıtın analitik olarak işlenmesine adanmıştır. Bu bölümde benzer kaynaklar bir araya getirilmiş, arkeolojik ve coğrafik tanımlamaları yapılmıştır. Yazı’nın teknik detayları verilmiş; stilistiği, ortografisi, minuskel yazımı ve çevirisi yapılmıştır. Daha sonra da her bir levhada içerilen metinler incelenmiş ve yazıt yorumlanmıştır. Karşılaştırmalı çalışmada epigrafik kaynakların yanı sıra (bunlardan Anastasius Dönemi’ne ait olanlar, özet bir ‘sonuç’ içeren Bölüm III’ten sonra konmuştur) çok kere hukuk derlemeleri kullanılmıştır, bu açıdan bilhassa Codex Justinianus’un yeri oldukça büyüktür.

BÖLÜM I. ROMA ORDUSU VE GEÇ ANTİK DÖNEM

Augustus (İ.Ö. 31–İ.S. 14) ile kurulan İmparatorluğun altın dönemi olarak bilinen Traianus (İ.S. 98–117), Hadrianus (İ.S. 117–138), Antoninus Pius (İ.S. 138–161) ve Marcus Aurelius (İ.S. 161–180) dönemleri Roma İmparatorluğunun en çok bilinen ve temel karakteristiğini oluşturan dönemlerdir. Bu döneme kadarki imparatorların senato tarafından kabul edilmiş ve kayıtsız şartsız ordunun sadakatini kazanmış olması, senatonun ve ordunun onayını alamamış olan sorunlu imparator Commodus’a (İ.S. 180–192) kadarki geçen süreçte sağlam bir otorite kurulmasının temel sebeplerindendir. Principatus’un geç dönemlerinden beri imparatorun mutlak gücü belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştı. Teorik olarak Roma halkı kendi geleneksel gücüne sahipti ve hukuki olarak bu güç imparatora geçmişti. Roma halkı, *res publica*’yı (*ulus, devlet*, aslen “kamu işi”) imparatorun mutlak kontrolüne vermişti. Yönetim ve kanun sisteminin kontrolü tamamen imparatorun elinde olsa da, kendisi de bu yasalara tabiydi.

Geç dönemde imparatorun mutlak gücü Constantinus ya da Theodosius I gibi genç ve etkili imparatorlar olduğunda teorik olarak her hangi bir sorun arz etmemekteydi. Tüm kararlar imparator isteği doğrultusunda verilirdi. Ama tabii ki pratik olarak bu noktada zorluklar vardı ve doğal olarak imparatorların alt birimleri bu kararların tamamlanıp çıkarılmasında büyük roller aldılar. Bu yöndeki ana problemler, güçsüz imparatorlar tahta geçtiğinde ortaya çıkmıştı. Özellikle 5. yy imparatorlarının büyük bir kısmı, başkentlerinde kalmışlar ve çevrelerindeki etkin kimselerce idare edilmişlerdi. Askeri kontrolün merkezileştiği batıdaki yönetim, askeri komutanlarca idare edilmekteydi (örn. Stilicho, Aetius ve Ricimer imparator gibi hareket edebilen ordu komutanlarıydı). Doğu’da ise bu iş daha çok saray yetkililerine kalmıştı, özellikle hadımlar/harem ağaları (örn. Eutropius, Chrysaphius) ya da kadın akrabalar arka planda (örn. Pulcheria) rol alırlardı.¹

İmparatorlar önceden beri güvendiği kişilerin öğütlerine kulak vermişlerdir. Bu faaliyeti düzene koyan *consistorium* geç dönemde çok önemli bir rol oynamıştır. Çeşitli kimselerin bir araya

¹ Lee 2000, 52 vd; *Stilicho*: ca. 408 civarlarında bir Vandal Roma generali. Batı’daki son büyük generallerden biridir. *Aetius*: ca. 396–454, oldukça güçlü bir batı generali olan Aetius Valentinianus III tarafından öldürülmüştür. *Ricimer*: ca.472 civarında bir Süeb Roma generali. İtalya’da istediğini başa geçirip istediğini görevden alan bir genaraldi. *Eutropius*: ca.399 civarında doğu imparatoru Arcadius tarafından consul yapılmış sarayın bir harem ağasıdır. Arcadius ve Eudoksia’nın evlenmesini sağlamış ve Rufinus’u yönetimde birinci derece bir bakan yapmıştır. Consul olan tek harem ağasıdır. *Chrysaphius*: Theodosius II’yi (İ.S. 408–450) imparatorluğunun son döneminde oldukça etkilemiş ve onun kız kardeşi Pulcheria’nın saraydan ayrılması sağlamıştır. *Pulcheria*: İ.S. 399–453. Arcadius ve Eudoksia’nın kızı ve Theodosius II’nin kız kardeşi. 414–53 arası Roma imparatoriçesi. Theodosius imparatorluğu boyunca Pulcheria’nın etkisinde kalmıştır ve Theodosius öldüğünde Pulcheria, Marcianus’u başa geçirmiştir.

geldiği bu toplantılarda politik kararlar tartışılırdı. Bu toplantılara, zaman zaman uzmanlıklarından dolayı imparatorluk yönetim sorumluları dışında kalan kimseler de özellikle çağırılırdı. Dördüncü yüzyıl içerisinde *consistorium* daha resmi bir boyut kazandı ve asıl kararlar, çıkmadan önce özel olarak yeniden gözden geçirildi. Beşinci yüzyılda, artık asıl tartışmalar *consistorium* içerisine taşınmamakta, daha önceden belirlenmiş kararların onaylanıp neşredildiği bir yasama organına dönüşmüştü. Değişiklikler, doğal olarak sadece sivil ve idari sistemde olmadı, birbirine bağlı birimler olarak ve devletin en önemli ve etkin birimi olan orduda da geniş çaplarda yapıldı. Her ne kadar Geç Roma/Bizans ordusunun biçimini Diocletianus ve Constantinus belirlemişse de, bu ordunun oluşum sürecini anlayabilmek için en azından Marcus Aurelius ve Severuslar dönemine kadar geri gitmek gerekmektedir. Ayrıca bu oluşum sürecine geçmeden önce, Anastasius dönemine kadar değişen geç Roma ordusunun başarılı olarak yeniden biçimlenmesinin, istikrarlı bir sürecin parçası olarak belli bir amaca yönelik mantıksal evrelerle oluşmamış olduğunu² vurgulamak yerinde olacaktır. Bu gelişim, sürecin askeri siyasi ve ekonomik sorunlarına ve bunlara yönelik bulunan çözüm deneyimlerine dayalı olarak değerlendirilmelidir.

Geç ordu hakkında çok daha az yazıt ele geçtiğinden erken döneme nazaran daha az bilgi sahibiyiz. Güvenilir temel tarihsel kaynak, 11 yıllığına orta derece bir rütbede bir asker olan Ammianus Marcellinus'tur. Vegetius tarafından ordu hakkında yazılmış geç dördüncü yüzyıldan *Epitoma Rei Militaris* adında bir eser mevcuttur, bu eser daha fazla bilgi vermekle beraber, maa-lesef çağdaş durumu ve erken ordu hakkındaki artık kullanılmayan bilgileri çözülmesi zor bir şekilde karıştırır. Ioannes Lydus da 6.yy'da yazdığı *De Magistratibus* kitabında Roma ordusu hakkında bilgi vermektedir. Hukuk kodeksleri ordu hakkında pek çok hüküm içermektedir, fakat bunlar çoğunlukla ordunun idari boyutuyla ilgilidir. Procopius aslen Justinianus dönemini yazmış olsa da, zaman zaman erken dönemlere atfen bilgiler sunmaktadır. En son olarak da, geç imparatorluğun sivil ve askeri tesisatının eyalet eyalet gösterildiği bir resmi kayıt defteri olan *notitia dignitatum* adında bir belge mevcuttur. Çalışma biraz bölük pörçüktür. Muhtemelen, bu çalışma hazırlandıktan sonra tam olarak gözden geçirilmemiştir (Esas yazım tarihi ve yenilemesi tartışmalıdır). Her durumda, İ.S. 400 civarındaki imparatorluğun çeşitli kısımlarındaki birlik isimlerinin kesin bir resmini çizer. Esas itibariyle geç dönem ordusu bahsi geçen antik eserler ve çok sayıda olmayan yazıtlar çerçevesinde bilinmektedir. Fakat önce Roma ordu yapısı hakkında cumhuriyet döneminden itibaren bilinenler genel olarak verilecektir.

² Southern-Dixon 1996, 4

I.1. ROMA ORDU YAPISI

Roma'nın gücünü ve istikrarını en ihtişamıyla gösterebildiği yer şüphesiz kurmuş olduğu düzenli ordusuydu. Roma, bu ordu sayesinde hemen hemen tüm Avrupa ve Pers sınırına kadarki bölgeyi hâkimiyeti altında tutabilmiştir.

Roma ordusunda hem vatandaşlar hem de yabancılar hizmet etmekteydi. Vatandaşlar lejyonlardayken, yabancılar yardımcı birimlerde bulunurdu ve her ikisi de belli bir miktar ücret alırlardı. Terfi ve yükselme belli koşulları yerine getirmek koşuluyla her asker için mümkün durumdaydı fakat sıradan bir asker için bu yasal olarak mümkün görünse bile pratikte subay kadrolarına geçebilmeleri oldukça zordu. Roma ordusu bu birimleri ve subayları oldukça organize bir biçimde kullanmıştır ve askeri başarının temelinde bu düzen ve disiplin yatmaktadır.

I.1.1. Birimler

Roma ordusu pek çok birimden oluşmaktaydı. Lejyonlar ordunun belkemiğini oluşturmakla birlikte yardımcı birlikler ve sınır kuvvetleri Roma ordusuna büyük ölçüde hizmet etmişlerdir. Ordunun başkentlerde kalan kısımları da çoğunlukla imparatorluk muhafızlarından oluşmaktaydı.

I.1.1.1. Legiones

Roma Lejyonu (Lat. *legio, -onis, f.*, kök: *lego, legere, legi, lectus* – “toplamak”) antik Roma ordusunun temel askeri birimidir. Genel olarak, ağır piyade askerlerinden (lejyonerler) oluşmakla birlikte, yardımcı olarak süvari ve bazı özel işlevli birimleri de içermekteydi. Lejyonun asker sayısı cumhuriyet döneminde 5000–6000 asker arasında değişmekle birlikte, erken ve imparatorluk döneminde ortalama 5400 olarak görünmektedir. Bu sayı İ.S. 4. yy ile birlikte 1000–2000 arasında düşürülmüştür. Roma lejyonları, Marius reformlarına kadar (İ.S. 107) tam düzenli bir ordu sistemine sahip değillerdi, gerektiğinde oluşturulur, kullanılır ve daha sonra tekar dağıtılırdı. Dolayısıyla bu dönemin lejyon sayısı isimleri ve sayıları çok fazladır. Fakat erken Roma imparatorluk döneminden itibaren isimler ve sayılar düzenli bir konuma geçmiştir. Roma egemenliğinin bu derece başarılı ve etkili olmasının temel nedeni bu lejyonlardı.

Erken Dönem:

Başlangıçta, lejyonlara her zaman yıllık olarak Roma vatandaşı olan kimselerden asker alınır-
dı. Geç Cumhuriyet ile gönüllü sistemi daha yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Asker alımı, İmparatorluğun ilk iki yüzyılında dışarıya sınırlara doğru yayılmıştır.

Bir Roma lejyonu, ağır silahlı askerlerden oluşan piyade birimiydi. Bu askerler kalkan, zırh, miğfer, mızrak ve kılıçlarla donatılmıştı. Cumhuriyet döneminde Marius reformlarına (İ.Ö. 107) kadar Roma lejyonu oldukça farklı bir görüntü arzietmekteydi. En erken Roma lejyonları temel olarak Yunan *phalanx* tertibindeydiler. Roma lejyonunun kökeni, Etrüsk egemenliğine karşı hareketlere kadar gitmektedir. Livius'tan öğrendiğimiz kadarıyla³, Servius Tullius'un (İ.Ö. 578–535) ilk censusu yapmasıyla, hem sağlıklı hem de zengin olan vatandaşlar askeri amaçla, zenginliklerine göre beş sınıfa ayrıldılar ve teçhizatlarını kendileri temin etmek üzere ordunun temel birimlerini oluşturdular. Daha sonra birimler kendi içlerinde 100 kişilik bölümlere (*centuriae*) ayrıldılar. İlk sınıfın hoplit tarzında olan teçhizatını, mızrak, kılıç, miğfer, zırh ve yuvarlak kalkan oluşturuyordu, ikinci ve üçüncü sınıf da mızrak kullanmaktaydı fakat zırhı daha küçük kalkanı daha geniş ve dörtgendi. Dördüncü sınıfın zırhı yoktu, fakat muhtemelen küçük bir kalkanı, bir kargı (*hasta*) ve bir mızrak (*verutum*) vardı. Beşinci sınıf ise taş ve ok atıcıları idi. Ordu subayları ve süvari birimi ileri gelen atlı sınıftan vatandaşlardan (*equites*) alındı. 18 centurialık equites ve birinci sınıftan 82 *centuria* (2 tanesi mühendis birimi); ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfların her birinden 20 *centuriae*; dördüncü sınıftan 20 *centuria* (iki tanesi borozancılar) mevcuttu.

Oluşan bu birimlerin taktik açısından Yunanlılardan pek farkları yoktu. Mızrakçılar saflarını sıkı tuttular. Her bir safın üyeleri kalkan duvarı yaratmak için birbirine yakın dururdu ve mızrakları ileriye doğru tutulurdu, cirit ve taş atıcıları ile desteklenerek düşmana saldırılırdı. Süvari birimleri düşmanı izlerdi ve bazen acil durumlarda atlarından inerek piyadelere destek verirlerdi. Aslında bu sistem biraz hantaldı ve dağ yerlileri tarafından kolayca üstelerinden gelinebiliyordu. Praetorlar savaş döneminde askeri liderleri iki katına çıkarırlardı. Resmi bir savaş ilanı, çarpışmayı başlatma işareti olarak bir mızrağın düşman toprakları içerisine atılmasıyla sonlanan bir dini törenle yapılırdı.

Muhtemelen cumhuriyet başlangıcında (İ.Ö. 500 civarları), *legio* ikiye bölünerek her biri iki consulün birine atfedilmek üzere iki ayrı lejyon yapıldı. Savaş gücününün genellikle akınlara dayandığı Cumhuriyetin ilk yıllarında, lejyonların tam asker gücününün her zaman bir seferde bir araya getirilip getirilmediği belli değildir. Lejyonlar İ.Ö. 4. yüzyılda daha düzenli bir hale getirildi ve savaş gücü daha planlı ve sık olarak yapılmaya başlandı.

Cumhuriyet döneminde, lejyonlar henüz kalıcı değillerdi. Sadece consule bağlı lejyonlar olarak Legio I ve IV hariç, hepsi savaş dönemlerinde bir araya getirildiler. Roma'nın Latin müttefikleri her bir lejyon için asker vermek durumundaydılar.

³ Livius I 42–43.

Cumhuriyetin Ortaları:

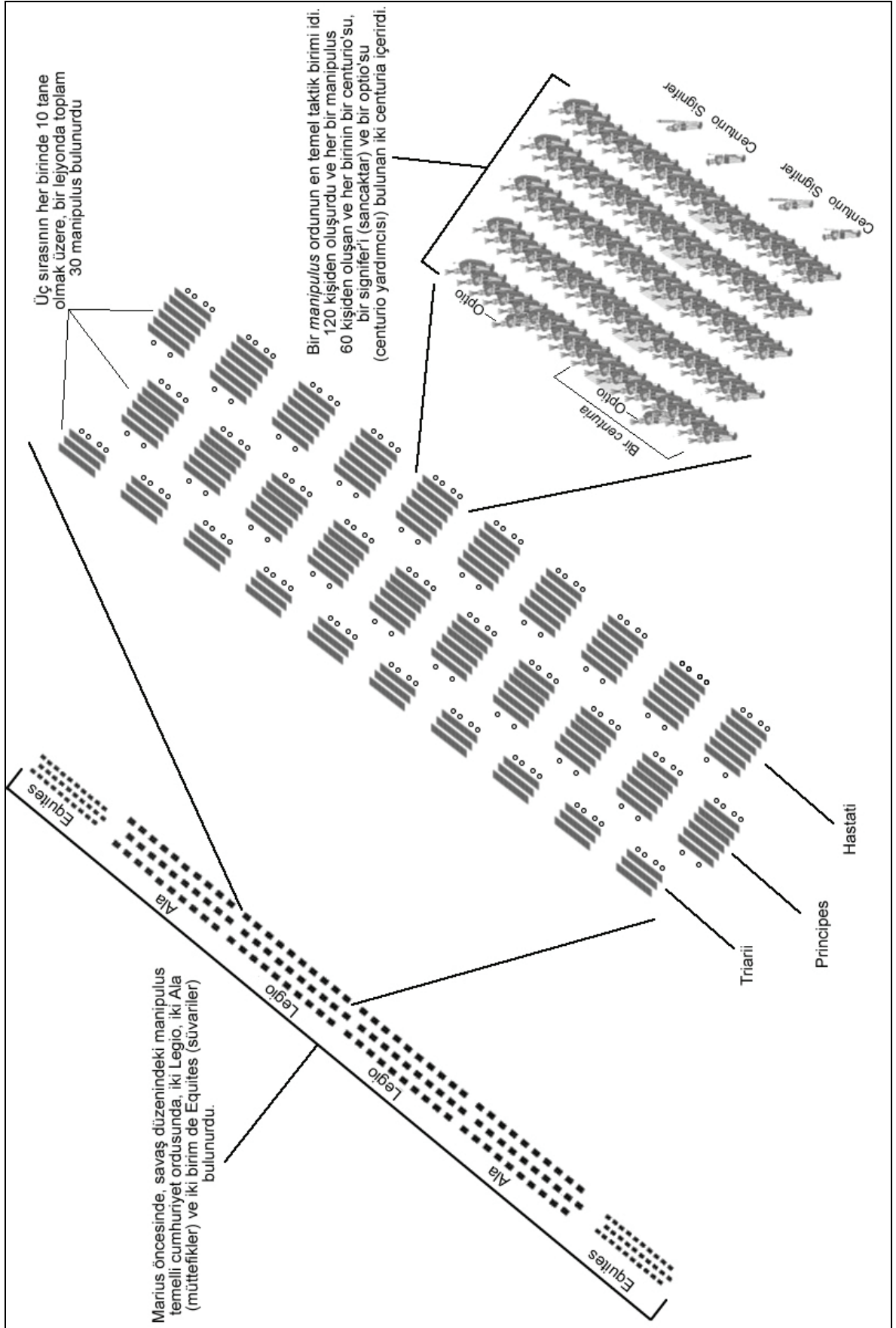
İ.Ö. 331 yılından sonra *Tribuni Militum* görülmeye başlandı. Lejyonun iç yapılanması daha ayrıntılı oldu, phalanx sisteminden manipulus sistemine geçildi ve yeni taktik keşifleri yapıldı. İlk defa, lejyonu oluşturan askerlerin sınıfları zenginlikten çok deneyim ve yaşa göre belirlenmeye başladı ve devlet tarafından sağlanan silah ve teçhizat kullanıldı (Fakat süvari birimlerini oluşturan ve kendi atlarını temin eden *equites* istisnadır).

Cumhuriyetin ortalarında, lejyonlar şu birimleri içermekteydi:⁴

- *Equites (süvariler)*: Süvari sınıfı aslen, zengin Romalı gençlerin maharet ve yeteneklerini sergiledikleri ve politik bir kariyer için zemin oluşturdukları en itibarlı üst düzey sınıftı. Süvari donanımı her bir süvarinin kendisi tarafından temin edilirdi. Bu silah ve teçhizat, yuvarlak kalkan, miğfer, zırh, kılıç ve mızraktan oluşmaktaydı. Lejyonda diğer askerlere göre sayıları oldukça azdı. O dönemde aşağı yukarı 3000 kişilik olan lejyonda, 30 kişilik 10 guruba bölünmüş 300 kişilik bir birimdi. Bu askerler *decuriones*⁵ tarafından yönetilmekteydi. Müttefik lejyonlar ise 600 atlı sağlamakla mükelleftiler. Ağır süvarilere ek olarak, yoksul vatandaşlardan ve *hastati* ya da *equites* olabilmek için yeteri kadar yaşlı olmayan zengin genç vatandaşlardan derlenen hafif süvariler de mevcuttu.
- *Velites (hafif piyade)*: Bu gurup temel olarak tam bir düzenli eğitim almamış ya da sıcak savaşta bir işlevi olmamış olan mızrak atıcılarından oluşmaktaydı. Normal olarak, lejyonun ön tarafında yer alırlardı, fakat bir süre sonra oradan ayrılırlardı. Mızraklarını fırlattıktan sonra, ağır piyadenin koruması altında manipuli arasındaki boşluklara geri giderlerdi. Bu sayede, asker sıralarını delmekte ve peşpeşe mızrak atarak filleri öldürmekte çok işe yararlardı. 1200 kişilik bir guruptu.
- Ağır Piyade: Bir lejyonun temel birimi bu askerlerdi. Ağır piyade, demir miğfer, kalkan, zırh ve kısa bir mızrağa benzeyen 30 metre kadar menzili olabilen bir *pilum* taşıyan Roma

⁴ Goldsworthy 2003, 26-27.

⁵ Bir *decurio* bir atlı birliğin ya da 30 kişilik bir *turma*'nın komutasındaki süvari subayıydı. İmparatorluk döneminde, Lejyondaki bir *ala* (yardımcı cohorsu) içerisinde 120 süvari olurdu ve her biri 30 kişiyi yönetmek üzere dört *decurio* vardı. Piyade biriminde, bu rütbeni itibarı azdı, bir *decurion* sadece bir *contubernium* (8 kişilik bir gurup) yönetirdi.

Şekil 1: Marius reformları öncesi temel lejyon düzeni. (Temel alınan kaynak: Goldsworthy 2003, 26-27)

vatandaşı lejyonerlerden oluşmaktaydı. Bu askerler genellikle silah olarak kısa bir kılıç (*gladius*) kullanırlardı. Marius reformları öncesindeki cumhuriyet lejyonlarında Ağır piyadenin alt bölümlenmeleri de vardı. Bu bölümlenmeler üç sıra halinde düzenlenirdi:

- *Hastati* (sing. *hastatus*): bunlar genç askerlerdi ve ön safta dururlardı. 1200 kişi kadardılar.
- *Principes* (sing. *princeps*): erişkin yaşta (geç 20 ve erken 30 yaşları) olanların bulunduğu bu grup ikinci safta yer alırdı. Bunlar da aşağı yukarı 1200 kişi kadar olurlardı.
- *Triarii* (sing. *triarius*): bunlar ise veteran askerlerden alınırdı ve arka safta dururlardı ve sadece ciddi durumlarda silâhına alınmaktaydılar ve hatta savaş esnasında çarpışmada değillerse tek düzeleri üzerine çökerek dinlenme izinleri vardı. Bu askerler *gladius* ya da *pilum*’dan çok mızrak kullanırlardı, daha çok phalanx düzeninde çarpışarlardı böylece de *hastati* ve *principes*’i takip eden düşmanlara karşı bir duvar oluştururlardı. 600 kişi kadarlardı.

Bu üç sıranın her birisi *manipulus* birimlerine bölünmekteydi, 1 *manipulus* 2 *centuria* içermekteydi. 3 *manipulus* (6 *centuria*) 1 *cohors* yapmaktaydı. 10 *cohors* ile de 1 lejyon tamamlanırdı. *Centuria* adından anlaşılacağı üzere 100 kişilik bir birimi ifade etmektedir, fakat Polybius döneminden itibaren bu sayı 80 olarak kabul edilir, hatta *triarii* içerenlerinde bu sayı 60’a kadar bile düşebilmektedir. Bir *centuria* ise 8 kişiden oluşan 10 *contubernium* içermekteydi. Bir *contubernium* bir çadır, bir değirmen taşı, bir katır ve de yemek pişirme kabını paylaşan askerleri içermekteydi. Erken dönemlerde manipulus ana taktik birimi olduğu için, bu dönem lejyonları manipular lejyon olarak da adlandırılır. Polybius İ.Ö. 2. yüzyıl Roma ordu düzenini detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

Marius Reformları:

Profesyonel ordunun oluşumu genellikle Gaius Marius’a isnat edilmektedir. İ.Ö. 107 yılında consul seçilen Marius’un en önemli reformu, toprak sahibi olmayan kesimin de ordu da hizmet etmesini sağlayan “*capite censi*” (kafa sayımı / nüfus sayımı) olarak bilinen reformuydu. Bu reform sayesinde, fakir kesim de orduya asker sağlayacaktı, bu askerlerin donanımı ise devlet tarafından karşılanacaktı. Marius’un bu hareketi askerlik ve zenginlik arasında bağlantıyı tamamen ortadan kaldırmıştı. Bundan böyle erlerin sadece vatandaş olmaları orduda hizmet etmek için ye-

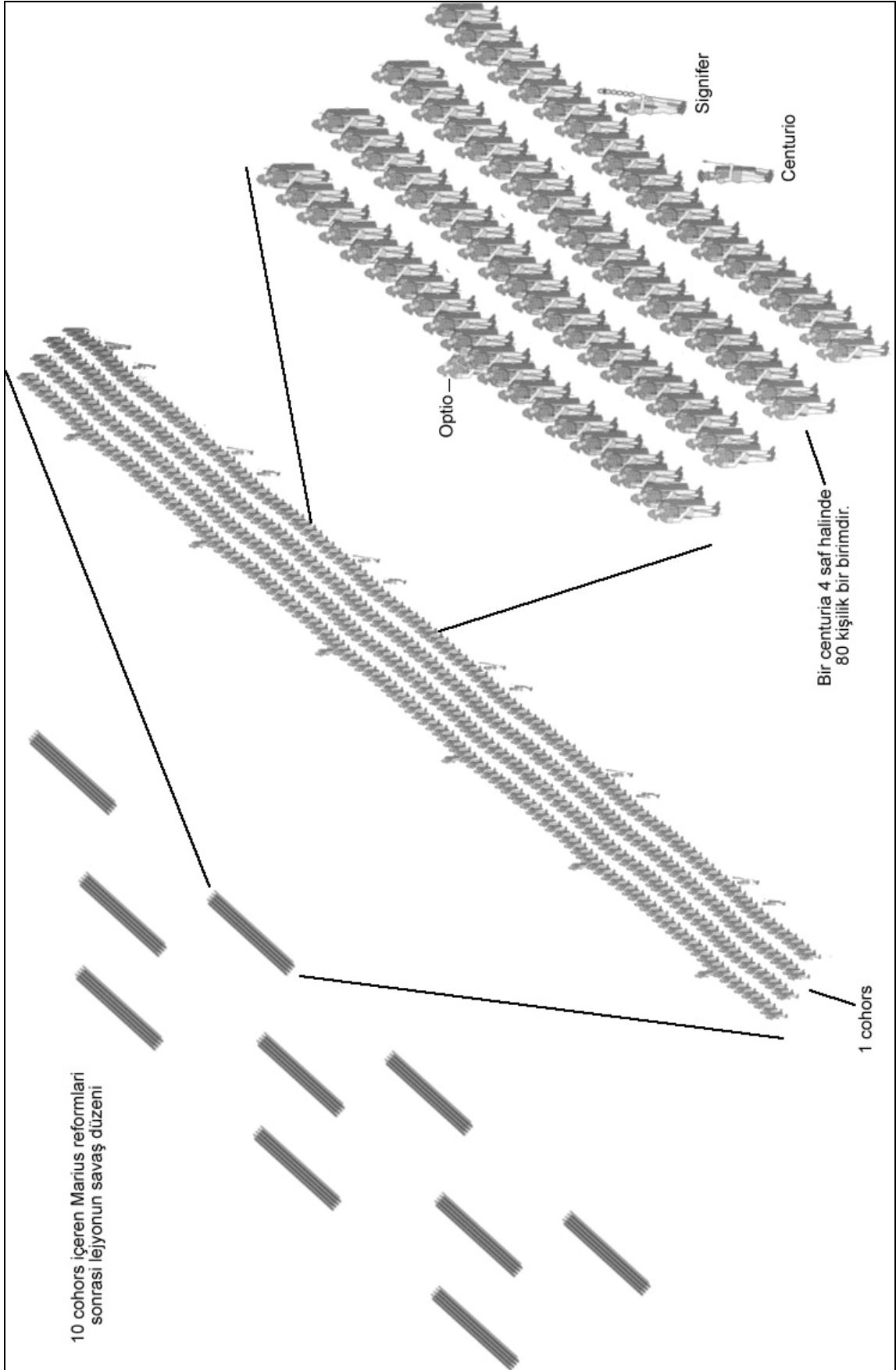
terliydi. Bu dönemde pek çok İtalik bölgeye Roma vatandaşlığı dağıtılmıştır. Bu reform doğrudan milis kuvvetten profesyonel orduya geçiş olarak görülür.⁶

Cumhuriyet döneminde, lejyonlara seri numaraları verilmişti (I, II, III vs.). Daha sonra aynı numaraları alan lejyonların ayrımı için *cognomina* kullanılmaya başlanmıştır. Bu cognominalar oluşum koşullarına (örn. *Gemina* ‘ikiz’ iki lejyon birleştirilerek oluşturulmuştur), kuran kişiye (örn. *Augusta*), kurulduğu bölgeye veya onu oluşturan askerlerin yörelerine (örn. *Hispana*, *Gallica*), herhangi bir tanrıya (*Apollinaris* ve *Minervina*) ya da imparatorluk hanedanına (örn. *Antoniniana*, *Gordiana*) göre değişim göstermişlerdir. Yukarıda belirtildiği gibi Roma lejyonları, Marius reformlarına kadar tam düzenli bir ordu sistemine sahip değillerdi, gerektiğe oluşturulur, kullanılır ve daha sonra tekrar dağıtırdı. Dolayısıyla bu dönemin lejyon sayısı isimleri ve sayıları çok fazladır. Marius ile birlikte lejyonlar sabit tutuldu ve aynı isim ve numarayı sürekli korudular.

Geç cumhuriyet ve erken imparatorluk dönemi *cohors* düzenindeki lejyonlar *Marius* lejyonları olarak adlandırılmaktadır. İ.Ö. 101 yılındaki Vercallae Savaşı akabinde, Marius, İtalya’lı askerlerin hepsine vatandaşlık vermiş ve bu hareketini senatoya, savaşın karmaşasında Romalı ve müttefikleri birbirinden ayırt edemediği gerekçesiyle açıklamıştı. Bundan sonra, İtalyan müttefik lejyonlar olgusunu ortadan kaldırmış, İtalyan lejyonlarının hepsinin Roma lejyonu sayılmasını sağlamış ve bu sayede de bütün İtalya için vatandaşlık yolunu açmıştı. Bundan böyle üç tip olan ağır piyade sınıflandırması kaldırılmış, yerine Principes temelli tek lejyoner tipi getirilmişti.

Müttefik lejyonlar birimi teknik olarak ortadan kalksa da, yeni kurulan *auxilia* birimiyle görevine devam etmiştir. Her bir lejyona aşağı yukarı kendisi kadar büyüklükte bir *auxilia* eklenmişti. Bu birimler içinde uzman birimleri, mühendisleri, öncüleri, ağır savaş aygıtı kullanıcıları, kuşatma ustaları, servis ve destek birimleri, Roma vatandaşı olmayan (fakat terhisle birlikte vatandaşlık da elde edecek) kimselerden ve toplumdan uzaklaştırılmış kişilerden oluşturulmuş birimler bulunurdu. Bu birlikler genellikle hafif süvari, hafif piyade (*velites*) ve işçiler gibi tam birimler olarak düzenlenmekteydi. Ayrıca *speculatores* olarak adlandırılan 10 kişilik bir keşif takımı vardı, bunlar atlı olsa da piyade birimine ait olan haberciler ya da askeri istihbarat servisi benzer bir düzenin üyeleri idi.

⁶ Goldsworthy 2003, 47.

Şekil 2: Marius sonrası temel lejyon düzeni. (Temel alınan kaynak: Goldsworthy 2003, 46–47)

Bu reformlar esnasında, Lejyonlar ilk defa kalıcı olarak *cohors* birimlerine ayrıldılar. Bu reform öncesinde *cohorlar* sadece ordu idari birimleri ya da çeşitli manipulinin oluşturduğu geçici taktik görev kuvvetleriydi. Bundan böyle lejyonuna göre 6'dan 10'a kadar varan sayılarda kalıcı birimlere dönüştüler, her biri bir *centurio* ve yardımcısı niteliğindeki *optio* tarafından komuta edilen ve de sayıları 5–8 arasında değişebilen *centurialardan* oluşmaktaydı. Lejyonun en üst *centuriosu primus pilus* olarak adlandırılırdı.

Her bir lejyonun bir eşya ağırlığı vardı, bu 500–550 katır ile taşınmaktaydı (aşağı yukarı her 10 kişiye bir katır). Bu yükün çoğalmaması için, Marius her askerin kendi yükünü taşıyabileceği kadar taşımamasını istemiştir. Askerin taşınması gereken yük, kendi zırh ve silahları ve de 25–30 kilogram civarındaki 15 günlük erzağıydı. Bunu kolaylaştırmak için de her bir lejyonere yükü taşıyabilmek omuzlarının üzerine konulacak olan yabaya benzer bir sopa yaptırdı. Böylelikle askerler yükün büyük bir kısmını kendi omuzlarında taşımaktaydılar. Bu dönemin tipik bir lejyonu 4000–5000 kişi civarındaydı, bu sayı ordunun arkasından gelen siviller, hizmetçiler ve kölelerle artmaktaydı. Bir lejyon zaman zaman 6000 asker içerebilmekteydi. Bu birim aynı zamanda, gözcü ve uzun mesafelerde getir götür işi yapan atlılarla desteklenmekteydi.⁷

Geç Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Dönemi:

Marius reformları sonrasında ve geç cumhuriyet dönemine kadar, lejyonlar önemli bir politik güce de sahip oldular. İ.Ö. 1. yy'da lejyonların devlet yönetimine yönelik tehdit unsuru olabileceği de farkedilmişti. Valiler eyaletlerinden lejyonları ile birlikte ayrılmaya izinli değillerdi. Julius Caesar, Galya eyaletini bıraktıktan sonra ordusuyla Rubicon'u geçip İtalya'ya girerek bu kuralı ihlal ettiği zaman yasal bir krize neden olmuştu. Bu kriz ve takip eden iç savaşlar cumhuriyetin kaybına ivme kazandırmış ve İ.Ö. 27 yılında Augustus ile birlikte imparatorluğa geçişin hazırlayıcısı olmuştu.

Bazı politik ve ekonomik nedenlerle, Marcus Antonius'a karşı olan savaşımdan sonraki dönemlerde, Augustus, sayısı 50 civarında olan lejyonları 25'e kadar düşürmüştü. Cumhuriyet dönemi iç savaşlarındaki generaller kendi lejyonlarını oluşturmuştu. Bununla birlikte, *auxilia* sayısını oldukça yükseltmişti. Ayrıca, Praetoria korumasını oluşturmuş ve kalıcı bir donanma kurmuştu.

⁷ Webster 1969, 115 vd.

	İ.S. 14	İ.S 68/69	İ.S. 74	İ.S. 150	İ.S. 200
Hispania Tarracon.	III Macedonica VI Victrix X Gemina	VI Victrix X Gemina	VII Gemina	VII Gemina	VII Gemina
Britannia		II Augusta VIII Hispana XX Valeria Victrix	II Adiutrix II Augusta VIII Hispana XX Valeria Victrix	II Augusta VI Victrix XX Valeria Victrix	II Augusta VI Victrix XX Valeria Victrix
Gallia Lugdunensis		I Italica			
Germania Inferior	I Germanica V Alaudae XX Valeria Victrix XXI Rapax	I Germanica V Alaudae XV Primigenia XVI Gallica	VI Victrix X Gemina XXI Rapax XXII Primigenia	I Minervia XXX Ulpia Victrix	I Minervia XXX Ulpia Victrix
Germania Superior	II Augusta XIII Gemina XIV Gemina XVI Gallica	III Macedonica XXI Rapax XXII Primigenia	I Adiutrix VIII Augusta XI Claudia XIV Gemina	VIII Augusta XXII Primigenia	VIII Augusta XXII Primigenia
Raetia					III Italica
Noricum					II Italica Pia
Pannonia Superior	VIII Augusta XV Apollinaris		XIII Gemina XV Apollinaris	I Adiutrix X Gemina XIV Gemina	I Adiutrix X Gemina XIV Gemina
Pannonia Inferior	VIII Hispana	XIII Gemina		II Adiutrix	II Adiutrix
Dalmatia	VII Claudia XI Claudia	XIV Gemina	VII Claudia		
Moesia Superior	III Scythica	XI Claudia VIII Augusta	III Flavia	III Flavia VII Claudia	III Flavia VII Claudia
Moesia Inferior	V Macedonica	VII Claudia III Gallica	I Italica V Macedonica	I Italica XI Claudia	I Italica XI Claudia
Dacia				V Macedonica XIII Gemina	V Macedonica XIII Gemina
Cappadocia			XII Fulminata	XII Fulminata XV Apollinaris XVI Flavia	XII Fulminata XV Apollinaris XVI Flavia
Syria	III Gallica VI Ferrata X Fretensis XII Fulminata	III Scythica VI Ferrata XII Fulminata	III Gallica III Scythica VI Ferrata XVI Flavia	III Gallica III Scythica	III Gallica III Scythica
Mesopotamia					I Parthica III Parthica
Judaea (136 yılına kadar) Palaestina (136'dan sonra)		V Macedonica X Fretensis XV Apollinaris	X Fretensis	VI Ferrata X Fretensis	VI Ferrata X Fretensis
Arabia				III Cyrenaica	III Cyrenaica
Aegyptus	III Cyrenaica XXII Deiotariana	III Cyrenaica XXII Deiotariana	III Cyrenaica XXII Deiotariana	II Traiana Fortis	II Traiana Fortis
Numidia	III Augusta	III Augusta	III Augusta	III Augusta	III Augusta
Italia		I Adiutrix			II Parthica

Tablo 1: Eyaletler göre lejyonların çeşitli dönemlerdeki dağılımı

İmparatorluk Dönemi:

Augustus'un askeri politikası sonraki imparatorlar tarafından da takip edilmiştir. İmparatorluk dönemi boyunca, lejyonlar önemli bir politik role sahipti. Onların faaliyetleri imparatorluğu yönetime zorla el koymaya çalışan kimselerden koruyabilirdi. Buna bir örnek olarak, 'Dört İmparator Yılı'nda⁸ (İ.S. 69) Vitellius'un yenilgisinden sonra Danube lejyonlarının Vespasianus'u desteklemeleri verilebilir. Lejyon sayısı zamanla artmıştır. İmparatorlar gerektiğinde yeni lejyonlar ekleyerek sayıyı 30'kadar çıkarmışlardı. Kaç tane lejyon olduğu sorusu, döneme göre cevaplanabilmekle beraber her zaman için tartışmalara neden olmuştur. Tacitus İ.S. 23 yılı için, Ren bölgesinde sekiz, İspanya'da üç, Afrika'da iki, Mısır'da iki, Suriye'de dört, Pannonia'da iki, Moesia'da iki, Dalmatia'da iki olmak üzere toplam yirmi beş lejyon olduğunu söylemektedir.⁹

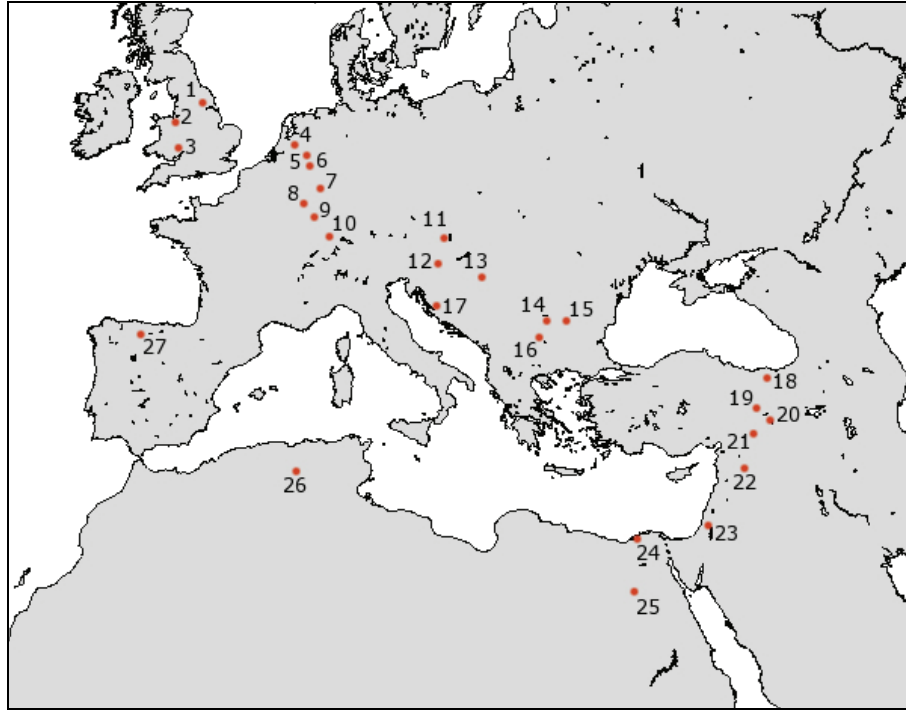
	14	68/69	74	150	200
I Adiutrix		Italy	Germania Superior	Pannonia Superior	Pannonia Superior
I Germanica	Germania Inferior	Germania Inferior	70 yılında dağıtıldı		
I Italica		Gallia Lugdunensis	Moesia	Moesia Inferior	Moesia Inferior
I Macriana Liberatrix		Africa	70 yılında dağıtıldı		
I Minervia				Germania Inferior	Germania Inferior
I Parthica					Mesopotamia
II Adiutrix			Britannia	Pannonia Inferior	Pannonia Inferior
II Augusta	Germania Superior	Britannia	Britannia	Britannia	Britannia
II Italica					Noricum
II Parthica					Italy
II Traiana Fortis				Aegyptus	Aegyptus
III Augusta	Africa	Africa	Africa	Africa	Africa
III Cyrenaica	Aegyptus	Aegyptus	Aegyptus	Arabia	Arabia
III Gallica	Syria	Moesia	Syria	Syria	Syria Phoenicia

⁸ İmparator Nero'nun ölümünün hemen akabinde meydana gelen iç savaş döneminde bir yıl içerisinde tahta geçen imparatorlar Galba, Ottho, Vitellius ve Vespasianus nedeniyle 69 yılı "Dört İmparator Yılı" olarak adlandırılır.

⁹ Tac. Ann. 4.5: ...sed praecipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant. Hispaniae recens perdomitae tribus habebantur. Mauros Iuba rex acceperat donum populi Romani. cetera Africae per duas legiones parique numero Aegyptus, dehinc initio ab Syriae usque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quattuor legionibus coercita, accolis Hiberno Albanoque et aliis regibus qui magnitudine nostra proteguntur adversum externa imperia. et Thraeciam Rhoemetalces ac liberi Cotyis, ripamque Danuvii legionum duae in Pannonia, duae in Moesia attinebant, totidem apud Delmatiam locatis, quae positu regionis a tergo illis...

III Italica					Raetia
III Parthica					Mesopotamia
IIII Macedonica	Hispania Tarracon.	Germania Superior	70 yılında dağıtıldı		
IIII Flavia Felix			Dalmatia	Moesia Superior	Moesia Superior
IIII Scythica	Macedonia	Syria	Syria	Syria	Syria Coele
V Alaudae	Germania Inferior	Germania Inferior	70 yılında dağıtıldı		
V Macedonica	Moesia	Judaea	Moesia	Moesia Inferior	Dacia
VI Ferrata	Syria	Syria	Syria	Palaestina	Palaestina
VI Victrix	Hispania Tarracon.	Hispania Tarracon.	Germania Inferior	Britannia	Britannia
VII Claudia	Dalmatia	Moesia	Dalmatia?	Moesia Superior	Moesia Superior
VII Galbiana		Pannonia			
VII Gemina			Hispania Tarracon.	Hispania Tarracon.	Hispania Tarracon.
VIII Augusta	Pannonia	Moesia	Moesia	Germania Superior	Germania Superior
VIIII Hispana	Pannonia	Britannia	Britannia	122'den sonar bilinmiyor	
X Fretensis	Syria	Judaea	Judaea	Palaestina	Palaestina
X Gemina	Hispania Tarracon.	Pannonia	Germania Inferior	Pannonia Superior	Pannonia Superior
XI Claudia	Dalmatia	Moesia	Germania Superior	Moesia Inferior	Moesia Inferior
XII Fulminata	Syria	Syria	Cappadocia	Cappadocia	Cappadocia
XIII Gemina	Germania Superior	Pannonia	Pannonia	Dacia	Dacia
XIV Gemina	Germania Superior	Dalmatia	Germania Superior	Pannonia Superior	Pannonia Superior
XV Apollinaris	Pannonia	Judaea	Pannonia	Cappadocia	Cappadocia
XV Primigenia		Germania Inferior	70 yılında dağıtıldı		
XVI Gallica	Germania Superior	Germania Inferior	70 yılında dağıtıldı		
XVI Flavia Firma			Syria	Cappadocia	Cappadocia
XVII	9 yılında yok edildi				
XVIII	9 yılında yok edildi				
XIX	9 yılında yok edildi				
XX Valeria Victrix	Germania Inferior	Britannia	Britannia	Britannia	Britannia
XXI Rapax	Germania Inferior	Germania Superior	Germania Inferior	92 yılında yok edildi	
XXII Deiotariana	Aegyptus	Aegyptus	Aegyptus	119'dan sonra bilinmiyor	
XXII Primigenia		Germania Superior	Germania Superior	Germania Superior	Germania Superior
XXX Ulpia Victrix				Germania Inferior	Germania Inferior

Tablo 2: Lejyonların çeşitli dönemlerdeki görev alanları

1. **Legio IX Hispana:** Eburacum (York)
2. **Legio XX Valeria Victrix** ve **Legio II Adiutrix:** Deva (Chester)
3. **Legio II Augusta:** Isca Silurum (Caerleon)
4. **Legio XXII Primigenia** ve **Legio X Gemina:** Noviomagus (Nijmegen)
5. **Legio VI Victrix:** Novaesium (Neuss)
6. **Legio XXI Rapax:** Bonna (Bonn)
7. **Legio XIV Gemina:** Moguntiacum (Mainz)
8. **Legio I Adiutrix:** Brigetio (Szöny)
9. **Legio VIII Augusta:** Argentoratum (Strasbourg)
10. **Legio XI Claudia:** Vindonissa (Windisch)
11. **Legio XV Apollinaris:** Carnuntum (Carnuntum Arkeoloji Parkı)
12. **Legio XIII Gemina:** Poetovio (Ptuj)
13. **Legio VII Claudia:** Viminacium (Kostolac)
14. **Legio V Macedonica:** Oescus (Gigen)
15. **Legio I Italica:** Novae (Svishtov)
16. **Legio V Alaudae:**
17. **Legio IV Flavia Felix:** Burnum (Kistanje)
18. **Legio XIV Flavia Firma:** Satala (Sadagh)
19. **Legio XII Fulminata:** Melitene (Melitene)
20. **Legio VI Ferrata:** Samosata (Samsat)
21. **Legio IV Scythica:** Zeugma (Belkis)
22. **Legio III Gallica:** Raphanaea
23. **Legio X:** Aelia Capitolina (Kudüs)
24. **Legio XXII Deiotariana:** Nicopolis
25. **Legio III Cyrenaica:** Coptos (Qift)
26. **Legio III Augusta:** Lambaesis (Tazoult-Lambese)
27. **Legio VII Gemina:** Legio (Leon)

Harita 1: Lejyon kamplarının İ.S. 80 civarlarındaki coğrafi dağılımı

Daha sonra Caligula ya da Claudius tarafından iki, Galba tarafından bir, Nero ya da Vespasianus tarafından üç yeni lejyon eklenmiştir. Dört tanesi sonradan Vespasianus tarafından dağıtılmış ve yine aynı imparator tarafından iki yeniden biçimlendirilmiş birim oluşturulmuştur. Böylece sayı yirmi dokuza ulaşmış ve Domitianus tarafından eklenen bir lejyon ile 83 yılında lejyon sayısı otuz olmuştur.¹⁰ Daha sonraları yapılan bazı düzenlemelerden sonra Traianus döneminde yeniden otuz sayısını bulan lejyonların toplam nüfusu böylelikle 160,000 kişi civarlarındaydı.¹¹ Lejyonlar Roma imparatorluğu boyunca özellikle sınırlar boyunca yerleştirilmişlerdi. Doğal olarak, en yoğun bölgeler Danube nehri boyundaki Germania sınırları, Pers imparatorluğu ve aşağı Arabia sınırlarıydı. Üç tane lejyon da Britannia'da bulunmaktaydı.

XX Valeria Victrix lejyonun üssü olan Inchtutlil (İskoçya'da bir yer) kazılarında, her biri bir *centuria*'ya ait olmak üzere 64 baraka tespit edilmiştir. Bu barakalar 6'şardan, 10 cohorsun her birini oluşturmak üzere 9 gurup olarak düzenlenmiştir. Geriye kalan, ilk ve en kıdemli cohors ise 10 barakalık bir alan ayrılmıştı ve diğer cohorsların her biri 6 *centuria* sahibi iken, ilk cohorsun 5 *centuria*'sı vardı. Lejyonun ilk cohorsuna ilişkin bu durum, III Augusta lejyonun üssü olan Lambaesis'te ele geçen bir yazıtla da desteklenmektedir.¹² Ayrıca, Inchtutlil'deki üste ilk *cohors*'ta her bir *centurio*'nun komutasında 160 kişi olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumda en azından İ.S. 1. yy'dan itibaren lejyonun ilk cohorsunun sayısı 800 kişi civarında iken, diğer dokuzunun 480 kişi olduğu anlaşılır. Her lejyona eklendiği bilinen 120 kişilik bir süvari birliği takviyesiyle bir lejyonun büyüklüğü, subaylar hariç, 5.240 sayısına ulaşmaktadır.¹³

Ağır lejyoner piyade birimleri olan *cohortes*, *manipuli* ve *centuriae* düzenli birimlerine ek olarak başka alt birimler de vardı. *Equites legionis* (lejyon süvari birimi) ve *antesignani* ya da *lancearii* (hafif silahlı elit lejyonerler) bu birimlendendi. Çeşitli görevleri bulunan değişken birimler *vexillationes* ya da *numeri* olarak bilinir. Bu birimlerin gücü ve yapılıması çok değişiklik göstermektedir.

Geç dönemde Askeri komuta, geniş ölçüde reforma uğradı ve eyaletlerin yönetiminden uzaklaştırıldı. Ordu pek çok değişik birliklerden oluşturuldu: *Limitanei*—eski sınır birlikleri, kalıcı olarak sınır boyunca konuşlandırıldı; bu haliyle militiadan (bilhassa piyade birlikleri) biraz daha

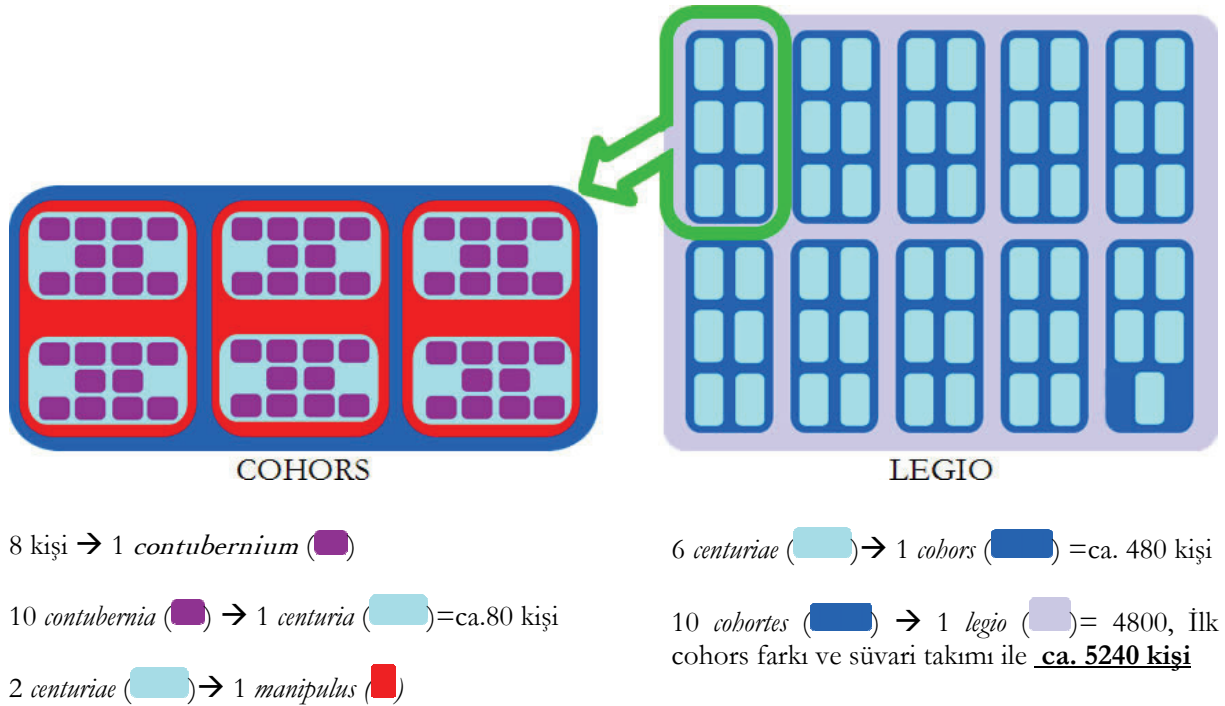
¹⁰ Webster 1969, 113.

¹¹ Hassall 2000, 320.

¹² ILS 2446 (İ.S. 3. yüzyıl ortaları)

¹³ Hassall 2000, 325.

fazla sayıdaydı. *Comitatenses*—hareketli alan birlikleri, imparatorun onları (Bilhassa süvari alayları) göndereceği her yere gitmek üzere iç bölgelere yerleştirildi. İmparatorluk korumaları (*Scholae*, vs...)—imparatorun “özel” ordusu, imparatorluk sarayının yakınına yerleştirildi.

Şekil 3: İmparatorluk dönemi lejyon ve alt birimleri

Diocletianus, 5000–6000 kişiden oluşan eski lejyonları bölmek suretiyle, lejyon sayısını çoğaltmış ve 1000–1200 kişiden oluşan yeni lejyon yapılandırmasını kurmuştur. Fakat emir komuta zincirinin büyük bir kısmını olduğu gibi bırakmıştır. Ayrıca, eski piyade (*cohortes*) ve atlı birliklerinin (*alae*) yapısında ve büyüklüğünde değişiklikler yapmamıştır.

Lejyonlar içerisinde, *cohortes* ve *alae* birimleri, *tribunus*, *centurio* ve *decurio* olarak adlandırılan rütbelere 6. yy'a kadar korunmuştur.¹⁴ Tribunus'un alt rütbeleri olarak, her biri 80 piyade yöneten 6 *centurio*; her biri kendisi de dâhil olmak üzere 8 piyade yöneten 60 *decurio* vardı. Atlı birliklerin her bir ala'sı da bir tribunus tarafından komuta edilmiştir, fakat onun alt birimleri, - *centurio* olmaksızın - her biri 30 kişilik 1 turma'yı yöneten 16 *decurion*dan oluşuyordu.¹⁵ Diocletianus'un ca. 1000 kişilik yeni lejyonları, her biri aşağı yukarı 480 kişi ve komutanlardan oluşan 2 *cohortes* sahipti.

¹⁴ Treadgold 1995, 87.

¹⁵ age, 88.

Diocletianus dönemindeki lejyonların dağılımı şu şekildeydi (coğrafya için bak. Harita 4 ve 5):

Bölge	Sayı	Lejyon Adları
Sabit lejyonlar		
Britannia II	2	VI Victrix; XX Valeria Victrix
Britannia I	2	[I Flavia Victrix]; II Augusta
Germania II	2	I Minervia; XXX Ulpia Traiana
Germania I	2	VIII Augusta; XXII Primigenia
Sequanicum	1	[IV Italica]
Raetia	1	III Italica
Noricum	1	I Noricum; II Italica
Pannonia I	2	X Gemina; XIV Gemina
Valeria	2	I Adjutrix; II Adjutrix
Pannonia II	2	V Jovia; VI Herculia
Moesia I	2	IV Flavia; VII Claudia
Dacia Ripensis	2	V Macedonica; XIII Gemina
Moesia II	2	I Italica; XI Claudia
Scythia	2	I Jovia; II Herculia
Pontus	1	I Pontica
Armenia	2	XII Fulminata; XV Apollinaris
Mesopotamia	2	I Parthica; II Parthica
Osrhoene	2	III Parthica; IV Parthica
Syria	2	IV Scythica; XVI Flavia
Phoenicia	2	I Illyricorum; III Gallica
Palaestina	2	VI Ferrata; X Fratensis
Arabia	2	III Cyrenaica; IV Martia
Thebais	2	[I Julia Alexandria]; II Traiana
Africa	2	[I Flavia Constantia]; III Augusta
Hispania	1	VII Gemina
Kısmi destek lejyonları		
Ren sınırı için	2	[I Flavia Constantia]; II Flavia Constantiana
Batı Danube sınırı için	2	III Herculia; [IV Jovia]
Doğu Danube sınırı için	2	I Flavia Gemina; II Flavia Gemina
Pontus ve Armenia için	2	I Armeniaca; II Armeniaca
Mesopotamia ve Osrhoene için	2	V Parthica; VI Parthica

Mısır için	2	I Maximiana; II Flavia Constantia
Afrika için	3	I Flavia Pacis; II Flavia Virtutis; III Flavia Salutis
Esas destek lejyonları		
Julian Alpleri'nde	3	I Julia Alpina; II Julia Alpina; III Julia Alpina
Isauria'da	3	I Isaura; II Isaura; III Isaura
Toplam 68		

Tablo 3: Diocletianus Dönemi Lejyonlarının coğrafik dağılımı
(Temel alınan kaynak: Nischer 1923, 8–9)

I.1.1.2. *Auxilia (Yardımcı birlikler)*

Roma imparatorluk ordusu asker ihtiyacını Roma vatandaşlarından karşılamaya devam ettiği lejyonlara destek olarak, *peregrini* (yabancı) olarak bilinen Roma vatandışı olmayan kesimden alınan askerleri de kullanmaktaydı. Bu askerler genellikle fethedilen ya da anlaşmayla ittifak kurulmuş olan ülkelerden temin edilmekteydi. İmparatorluk ordusundaki çeşitli yardımcı birliklerin sayısal gücü hemen hemen lejyonlarla başa baş idi. Bu kuvvetler *socii* ya da *auxilia* olarak adlandırılırdı ve hem düzenli hem de düzensiz birimlerden oluşmaktaydı. *Legiones* içerisinde olduğu gibi zorunlu ya da gönüllü asker alımı *auxilia*'da da vardı. Fethedilen bölgelerdeki Roma vatandaşlığının yayılımı ile yeni vatandaşlar da *auxilia* ordularına alınmaya başlandı ve yabancılardan oluşan yardımcı birlikler (*auxilia*) ve vatandaşlardan oluşan lejyonlar (*legiones*) arasındaki bu kesin ayrımında esneklik görülmeye başlandı. Orta cumhuriyet döneminde her bir lejyon bir *ala* ile desteklenmekteydi ve pek çok birlik İtalyan olmayan ve kendi tarzlarında savaşan müttefikler de içermekteydiler. Örneğin Pön savaşları esnasında Sicilya'daki Roma orduları Yunan birliklerince desteklendiler, Kuzey İtalya'daki Roma birlikleri Galyalılarından, İspanya'daki birlikler İberyalılar ve Keltiberyalılardan destek almışlardı. Kuzey Afrika'daki Hannibal'ın yenilgisinde Numidialıların yardımı oldukça büyüktü. Fakat bu birlikler yine de güvenilmezdi ve nitekim İspanya'da İ.Ö. 212 yılında Romalılar Keltiberyalılar tarafından yüzüstü bırakıldığında savaş kaybetmişlerdi.¹⁶

“Socii Savaşı”¹⁷ (İ.Ö. 90–89) sonrasında İtalyanlar büyük sayılarda vatandaşlık verilerek lejyonlara alındılar. Bununla birlikte, İtalya dışından asker alımına devam edildi ve bu pek çok yönde

¹⁶ Goldsworthy 2003, 55.

¹⁷ Socii Savaşı (*İtalyan Savaşı* ya da *Marsii Savaşı*): İ.Ö. 90–89. Romalıların İtalyan müttefikleri (*socii*) tarafından yürütülen isyan hareketleri tarihte Socii Savaşı olarak bilinir. Merkezi ve güney İtalyalı müttefikler Romalılara savaşlarında yardım etmelerine rağmen, bekledikleri vatandaşlık verilmedi. Bunun üzerine, Merkezi İtalya halkı, kuzeydeki Marsii ve güneydeki Samnites birlik kurdular ve bağımsızlık için ayaklanma çıkardılar. Kuzeyde ve güneyde Romalı-

daha önemli bir konuma geldi. Marius öncesi lejyonlarında dâhili süvari ve hafif piyade birimleri yoktu ve bu ihtiyaç dışarıdan asker alımı ile giderildi.

Augustus dönemi ve sonrasında *auxilia* çok daha düzenli ve çok daha profesyonel bir konuma getirildi. İmparatorluk *auxilia*'sı çeşitli birimlerden oluşmaktaydı. Piyade birimleri genellikle *cohortes* içerisinde yapılandırılmıştı ve eğer bu cohors bir *equitatae* ise küçük bir birim atlı kuvvet içerirdi. Süvari birlikleri genellikle *alae* (kanatlar, atlı birlikler) içerisinde şekillendirilmişlerdi. Hem *cohortes* hem de *alae* 500 kişilik bir *quingenaria* birliği ya da 800–1000 kişilik bir *milliaria* birliği kapsayabilirdi. Piyade cohorslarından atlı desteği olanların 120–250 kişilik bir süvari takımı vardı. Piyade cohorsları, her bir iki *centuriae* etmek üzere 3–5 *manipuli* ihtiva ederdi. Süvari *ala*larında, 30–40 atlı askerden oluşan 16–24 *turmae* bulunurdu. *Auxilia* orduları, zaman zaman başlarında bir *tribunus cohortis* ya da bir lejyoner *centurio* görünse de, genellikle bir *praefectus cohortis* ya da *praefectus alae* tarafından komuta edilirdi. Bu komutanlardan bazıları aristokrat kesimden alınmakla beraber, çoğunlukla equester sınıftan atanırlardı. Bir süvari alayının komutası sadece daha önceden *praefectus cohortis* ve lejyon *tribunus*'u olmuş kişilere verilirdi. Piyade alt birimleri de lejyonlara benzer subaylara ve astsubaylara sahipti. Süvari *turmae centurio* yerine bir *decurio* tarafından komuta edilmekteydi. Lejyonerler düzenli olarak subay ve astsubay olmak üzere *auxilia* birimlerine atanırlardı.¹⁸

Auxilia piyadesi temel olarak, ağır silahlı lejyonerler gibi, savaşabilmek için eğitilmiş ve donatılmış askerlerden oluşurdu. Bu askerlere ek olarak, daha rahat pozisyonlarda savaşmak üzere uzmanlaşmış hafif silahlı guruplar da bulunmaktaydı. Okçu birimleri, mevcut yardımcı güçlerin büyük bir oranını oluşturmaktaydı. *Alae*, hem çarpışmaya hem de ani darbelere uygun olan süvari birliğinin büyük bir kısmını oluşturmaktaydı. Atlı okçular da geniş sayılarda yer alırlardı. Süvari birimlerinin küçük bir kısmı, birer *contus*¹⁹ taşıyan ağır süvari devriyesi niteliğindediydi. Bu askerler ve onların atlarının bazıları da ağır silahlandırılmıştı. Süvari alaylarının en azından bir kısmında, bir takım devriyeler, birime geniş bir mücadele yeteneği verebilmek için, atlı okçular ya da ağır süvari olarak savaşılırdı.

ra karşı üstünlük sağladılar fakat Roma'nın ayaklanmayan kesime ve hemen silahını bırakmaya gönüllü olanlara vatandaşlık vermesinin ardından, güçleri kırıldı. Sulla kırılan bu gücü güneyde yendi ve İtalya, Po Nehri'nin güneyi ile birleştirildi.

¹⁸ Goldworthy 2003, 57 vd.

¹⁹ Bir çeşit uzun mızrak, iki elle kullanılır.

Bir eyalet ordusunun yardımcı birimlerinden bir grup asker, valinin korumasının *singulares* takımında hizmet ederlerdi. Cohors piyadeleri, *pedites singulares* olarak, hem *cohortes equitatae* hem de *alae* mensubu atlı askerler de *equites singulares* olarak gruplandırılmışlardı. Her iki birim de lejyoner *centuriones* tarafından eğitilip komut edilmekteydi. Bu koruma teşkilatlarının gücü, büyük olasılıkla eyaletlerde yayılmış olan birlik sayılarına bağlıydı. Bununla beraber, *ala singularium* gibi düzenli ordu teşkilatlarının bu tip elit birimlerden oluşturulması, hem piyade hem de süvari *singulares* takımının aşağı yukarı 500 askerlik bir güç olduğuna işaret etmektedir. Roma ordusundaki terfiler, kişisel bağlantılar kadar liykate de bağlı olduğundan, vali korumasında hizmet eden askerler daha yüksek kademeler için sıra beklerlerdi.

Auxilia birlikleri de lejyonlar gibi bir numara ve bir unvan taşımaktaydı. Birimlerin adlandırılması çok çeşitli idi, bir ara Perge’de üslendiği düşünülen *cohors I Flavia Numidarum*²⁰ gibi pek çoğu askerlerinin temin edildiği yere göre adlandırılırdı, aynı zamanda kullanılan silahlarına göre de adlandırılabilirdi (örn. *ala I contariorum*²¹ – ‘birinci uzun mızrak alay’ –) ya da önceki komutanlarının anısına da isim verilebilmekteydi (*ala Siliana*).

Hadrianus’un yaptığı sınır ayarlamaları sonrasında ve Marcus Aurelius dönemindeki barbar istilalarına kadarki süreç için bir değerlendirme yapmak mümkündür. Bu dönemde *auxilia* alayları 440’ın üzerindeydi. Bunlardan 50–60 kadarı Britanya’da, 40 civarı Ren bölgesinde, 220’den fazlası Tuna nehri (Danube) boyunca uzanan eyaletlerde, aşağı yukarı 65 kadarı doğu eyaletlerinde, 15’i Mısır’da, 44’ü Kuzey Afrika’da ve 4 tanesi de İspanya’da yer almaktaydı.²²

I.1.1.3. İmparatorluk Koruması

Roma imparatoru, hizmetinde çeşitli koruma birlikleri bulundururdu. Bunların en önemlileri *cohortes praetoriae* idi. Traianus’un başa geçmesinden itibaren yardımcı süvari birliklerinden alınan *equites singulares Augusti*, imparatorun süvari korumasıydı. Bu askerlerin büyük bir çoğunluğu doğrudan imparatoru kişisel olarak korumaktan öte, özel servis korumalar olarak hizmet ettiler. İmparatorun doğrudan hizmetinde olan bu elit kuvvetler imparatorluk askeri seferleri için toplanan alan ordularının çekirdeğini oluşturmaktadır.

²⁰ Nollé 1986 199–202; 178 yılı için bak: Roxan 1978, nr. 67 (Nicopolis ad Istrum kentinden bir askeri diploma); CIL XVI 128 = AE 1966, 459; *kerç.* Grosso 1964, 548–550; Eck 1972, 429 – 436; *FdX VII*, 5; *238 yılı için bak:* Bean 1965 nr. 105 (AE 1966, 459).

²¹ CIL VIII 9291 (p.1975)= ILS 2519 = AE 1955, 133; Benseddik 1982, n.7, fig.3; Bishop-Coulston 1993, 111.

²² Hassall 2000, 323.

Praetor Muhafızları: Cumhuriyet döneminde Roma generalleri *cohors praetoria* olarak adlandırılmış bir koruma birimi oluştururlardı. İmparatorluk döneminde bu tip birimler imparatora tahsis edilmiş birliklere dönüştüler ve tüm askeri operasyonları imparatorun emri doğrultusunda yürütüldü. Augustus aslen, Roma'da ya da bazı diğer Latin kentlerinde bulunan hem piyade hem de süvari dokuz adet numaralandırılmış *cohors praetoriae* oluşturdu. Bu sayı daha sonraları bir tane artmıştır ve cohorslar Roma'ya komşu geniş bir üste toplanmıştır. Praetor koruması komutası bir veya iki adet equester *praefectus praetorio*'ya verilmişti. Buna ilaveten, Roma'da, benzer bir yapılanmaya sahip olan üç tane de *cohors urbanae* bulunmaktaydı, fakat bunlar doğrudan *praefectus praetorio* kontrolü altında değildi.

Bir *cohors praetorio*, *manipuli* ve *centuriae* olarak bölümlendirilmiş aşağı yukarı 500 kişilik bir piyade biriminden oluşur ve bir *tribunus* tarafından komuta edilirdi. Bu sayı birinci yüzyılda ikiye katlanmıştır. Praetor askerlerinin çoğu, içlerinde hafif piyade (*lancearii*) ve okçular olmakla birlikte, ağır piyade olarak hizmet etmişlerdir. Bu piyadelere ek olarak, her cohors bir takım süvari içermektedir. Birleştirilmiş *equites praetoriani* en az 400 asker içermekteydi ve bu sayı 1000'e kadar çıkabilirdi. Diğer birlikler *equites speculatores* olarak adlandırılmıştır ve yakın koruma olarak imparatora hizmet etmişlerdir. İmparatorluk sarayını koruyan ve Roma kentinde imparatora eşlik eden cohors, *cohors togata* olarak bilinirdi. Görevleri *pomerium* (kent'in kutsal sınırı) içerisinde gerçekleştirildiği için, bu askerler tam donanımlı olmazlardı ve sivil toga kıyafeti giyerler fakat ellerinde kılıç tutarlardı.

Praetoria cohorslarında hizmet koşulları her zaman daha iyiydi. Hem Aldıkları düzenli ödemeler daha yüksekti hem de daha sık aralıklarla ikramiye alırlardı. Hizmet süresi lejyonlarda 20–25 yıl iken, bu birliklerde 16 yıldır. Terfi imkânları da oldukça iyiydi. Lejyonlardaki *centurio* kadrolarının büyük bir kısmı, daha önce bu korumalarda görev alan kişilerce doldurulmaktaydı. *Cohortes praetoriae* aslen İtalya'dan ve eyaletlerdeki eski kolonilerinden asker almaktaydı, daha sonraları bu korumalara lejyonerler de geçirilmeye başlandı. Septimius Severus döneminden itibaren imparatorluk korumalarındaki rütbelerin lejyonerlerce doldurulması genel bir uygulamaya dönüşmüştü.

İmparatorluk korumaları aslında imparatorun, onun bir yakınının ya da *praefectus praetorio*'nun katıldığı seferler için toplanan sahra ordularının belkemiği olarak hareket etmişlerdir. *Cohortes praetoriae* güçlerinin kurulumundaki yükselişe rağmen, muhafızlar diğer oluşumlarla tamamlandılar. İ.S. 3. yüzyılda, imparatorluk sahra ordusu olan *comitatus* içerisindeki *cohortes praetoriae*, düzenli olarak İtalya'daki Albanum'da üslenmiş olan *Legio II Parthica*'dan sağlanan seyyar birliklerce desteklendiler. Elit lejyonerlerin oluşturduğu *vexillationes* ve imparatorluk sahra

ordusundaki bu temel oluşumlara katılan sınır ordularından olan yardımcı birlikler (*auxilia*) yaşa imparatorluk maiyetine kalıcı olarak eklenmiş ayrı birimlere dönüşüyorlardı.

İmparatorluk süvari alayı koruması: Praetor cohorslarının yurttaş muhafızları gibi bir de yurttaş olmayanları vardı ve bunlara da ‘süvari alayı koruması’ denirdi. Bunlar Iulius Claudius’lar hanedanlığı döneminde oluşturulan ve Nero döneminde dağıtılan *Germani custodes corporis* ve daha sonra *equites singulares Augusti* birimleriydi. Bu birimler, pek çok imparatorluk atlı muhafızının etnik kökeninden dolayı, *Batavi* olarak da adlandırılmaktaydı. Bu birimlere – daha geç dönemlerde tam riayet edilmese de, genellikle *alae* ve *cohortes equitatae* birliklerinden adam alınır. Bununla birlikte, imparatorluk atlı muhafız alayının eğitim subayları (*centuriones exercitatores*) *auxilia*’dan değil lejyoner süvari birimlerinden alınmaktaydı. Atlı muhafız alayının büyüklüğü yaklaşık 1000 kişilik bir birlikti ve organizasyonu *auxilia* içerisindeki *decuriones* tarafından komuta edilen *turmae* ile benzeşir. Tüm bu alayı bir equester *tribunus* komuta etmekteydi.

I.1.2. Subaylar

Principatus’ta lejyon bir *legatus legionis* tarafından komuta edilirdi. Bu kişiler genelde imparatorun kendi generallerinden seçtiği kişiler olurdu ve çoğunlukla vaktiyle *praetor* ya da yüksek bir magistrat olmuş senatör tercih edilirdi. Fakat Mısır’da her zaman ve 3. yüzyıldan başlarından itibaren diğer eyaletlerde de komuta senatoryal bir *legatus*’a verilmedi, bu görev equester kökenli bir *praefectus legionis*’e teslim edildi. Sadece bir lejyonun olduğu eyaletlerde, lejyon komutanlığı ve eyalet yöneticiliği birleşik tek bir kişiye verilirdi. Lejyon komutanlığı genelde üç ya da dört yıl sürse de, bazen altı ya da yedi yıla kadar bile çıkabilmekteydi.²³ Bu kişiler de bu görevi çoğunlukla kariyerlerinde bir basamak olarak düşünüp oradan daha yüksek makamlara, consullüğe sonrasında da eyalet yöneticiliğine geçerlerdi ve geçtikleri eyalet imparatorluk eyaleti ise daha çok sayıda lejyonu kontrol altına alabilirlerdi. Bu kişiler aslında çok fazla askeri tecrübeleri olmayan kimselerdi ve genellikle en kıdemli *centurio*’nun tavsiyelerine göre hareket ederdi. *Legatus legionis*’in yokluğunda onun yerine, equester statüsünde bir subay olan *praefectus castrorum* (kamp prefekti) bakardı. *Legati* tersine, *praefecti* seçilirken *centurio*’lardan seçilirdi ve *praefectus* olunabilmek için büyük bir deneyim beklenirdi. Bu *praefecti* tek tek lejyonlara değil, belli lejyon üslerine atanırlardı. Mesela, iki lejyonun birlikte organize edildiği tugay üslerine sadece bir kamp prefekti atanırdı. Mısır’daki durum buna bir örnektir, iki lejyonun konakladığı Nicopolis üssünü, senatoryal bir *legatus* yerine, bir *praefectus castrorum* komuta ederdi. *Legatus legionis*’ten sonra, *Tribuni*

²³ Birley 1957, 96

Seniores gelirdi, bunlar her bir lejyonda 6 tane olurdu ve en kıdemlisi *tribunus laticlavius* (üniformasında bir işaret olarak, ‘geniş bandlı’ anlamında) diğerleri *tribuni angusticlavii* (yine üniformasında bir işaret olarak, ‘dar bandlı’ anlamında) unvanlarını taşırdı. *Tribunus laticlavius* senatoryal bir statüye sahipti, daha önce Roma’daki yirmi küçük hizmetten (*vigintiviratus*) birini yapmış ve sadece on sekiz ya da on dokuz yaşlarında birisiydi.²⁴ Doğuştan senato ailesine mensup olsa da kendisi henüz bir senatör olmamıştı. Rütbesi, yaşı ve başarı şansı yönünden diğer beş meslektaşından (*tribuni angusticlavii*) ayrılmaktaydı. Bu beş *tribunus*, diğerleri gibi sadece sözde ve tecrübesiz olmamakla birlikte bütün sorumlulukları yerine getiren, bu görevi hakkıyla yerine getirebilecek, süvari birliklerinde de komutanlık yapmış olan usta subaylardı. *Tribuni angusticlavii* daha önce *auxilia* cohorslarında komutanlık yapmış kimselerdi ve *tribunus*’luk görevinden sonra yine *auxilia* birimlerindeki süvari *alae*’da komutanlık yapacaklardı. Bu üç görev *tres militiae* (*auxilia* cohors komutanlığı, lejyon *tribunus*’luğu, *auxilia* ala komutanlığı) olarak bilinir. Bu hizmetlerin her bir aşağı yukarı üçer yıl sürmekteydi ve bu adımları tamamlayan subay ise daha sonra kendi yurduna dönerek üst düzey magistratlık görevleri alırlardı.

Centuriones

Bir lejyon içerisindeki en sorumlu subaylar şüphesiz *centuria* komutanları olan *centurio*’lardı. En kıdemlisi *primus pilus* idi ve ilk cohorsun ilk centurionunu komuta ederdi. Bu görev yıllık olarak verilir. Bu subaylar kısmen doğrudan Roma equesterlerinden ya da kent meclisi üyelerinden alınırlardı, fakat büyük bir kısmı daha önceden asker olarak veya lejyonlarda ya da astsubaylık kademelerinde hizmet vermiş askerlerden seçilirdi. Lejyonun kuruluşuna göre ya 60 ya da 50 adet *centuriones ordinarii* bulunmaktaydı ve bazı özel görevlere çeşitli sayılardaki *centuriones supernumerarii* atanmıştı. Normalde equester tertibinde değillerdi fakat bununla birlikte istisnai olarak equester tertibinden gelen centuriolar da bilinmektedir. Bu subaylar, savaş düzenindeki konumlarına göre derecelendirilirdi. Senyor kademeler olarak üç sınıfa ayrılırlardı: taşıdıkları *pilum* (cirit/mızrak) nedeniyle adlandırılan *Pili* ya da *Pilani*, *principes* (ön saftaki askerler) ve *Hastati* (mızrakçılar) *Pilus prior*, *princeps prior* ve *hastatus prior* eski *manipulus*’ları yöneten en yüksek rütbeli centurio’lardı. Onların yardımcıları olarak da *hastatus posterior*, *princeps posterior* ve *pilus posterior* mevkileri vardı. Cohors’lar birer *pilus prior* komutası altındaydı. Lejyonun ilk cohorsunun üst kademe centurio’ları *primi ordines* olarak adlandırılırdı. *Primus Pilus*, bir lejyon-

²⁴ Hassal 2000, 326

daki en yüksek centurio derecesiydi ve çok büyük bir itibar sahibiydi ve sonrasında doğrudan equester statüsüne geçebiliyorlardı.

Centuria	Cohors V	Cohors IIII	Cohors III	Cohors II	Cohors I
I	(Quintus) Pilus Prior	(Quartus) Pilus Prior	(Tertius) Pilus Prior	(Secundus) Pilus Prior	Primus Pilus
II	Pilus Posterior	Pilus Posterior	Pilus Posterior	Pilus Posterior	
III	Princeps Prior	Princeps Prior	Princeps Prior	Princeps Prior	(Primus) Princeps
IIII	Princeps Posterior	Princeps Posterior	Princeps Posterior	Princeps Posterior	Hastatus
V	Hastatus Prior	Hastatus Prior	Hastatus Prior	Hastatus Prior	Princeps Posterior
VI	Hastatus Posterior	Hastatus Posterior	Hastatus Posterior	Hastatus Posterior	Hastatus Posterior
Centuria	Cohors X	Cohors VIIII	Cohors VIIII	Cohors VII	Cohors VI
I	(Decimus) Pilus Prior	(Nonus) Pilus Prior	(Octavus) Pilus Prior	(Septimus) Pilus Prior	(Sextus) Pilus Prior
II	Pilus Posterior	Pilus Posterior	Pilus Posterior	Pilus Posterior	Pilus Posterior
III	Princeps Prior	Princeps Prior	Princeps Prior	Princeps Prior	Princeps Prior
IIII	Princeps Posterior	Princeps Posterior	Princeps Posterior	Princeps Posterior	Princeps Posterior
V	Hastatus Prior	Hastatus Prior	Hastatus Prior	Hastatus Prior	Hastatus Prior
VI	Hastatus Posterior	Hastatus Posterior	Hastatus Posterior	Hastatus Posterior	Hastatus Posterior

Tablo 4: Principatus lejyonunda, cohors ve centuria dağılımına göre centuriones unvanları.

Sayısı net olarak bilinmeyen fazladan centurio'lar da görev yapmaktaydılar, fakat bunların görevleri lejyon ve birimler içerisinde değişkendi. Örneğin *centuriones exercitatores* lejyoner

süvari birliği eğitim subayları, eyalet yöneticilerinin ve imparatorun çeşitli hizmetlerinde bulunabilen subaylardı. *Centurio stratorum* eyalet ordularındaki at yenilemelerini idare eder ve ara sıra yöneticinin koruması olarak görev yapan *singulares*'i kumanda ederdi. *Centuriones lanceariorum*, *antesignani* ve *lancearii* olarak bilinen lejyoner elit piyadeleri kumanda etmekteydi. Diğer centuriolar, sağlık hizmetinde görev yaparlardı.

Astsubaylar: Subayların altlarında pek çok astsubay görev yapmaktaydı. Bu kişiler *principales* olarak bilinir ve statülerine bağlı olarak bunlara *duplicarii* (çift ödeme alan) ya da *sesquuplicarii/semisarii* (1,5 ödeme alan) olarak ödeme yapılırdı. Her bir *centurio ordinarius* vekili ve yardımcısı olarak bir *optio*'ya sahipti. Bu subay birliğin arkasında yer alırdı ve savaşta mücadeleden kaçmaya teşebbüs edenleri engellerdi. *Signifer* (sancaktar) birliğin simgesi olan *signum*'u (sancak) taşırdı. Bu sancak hem askerler için bir toplanma noktası hem de bir takım basit emirleri birlik içerisinde yaymak için bir iletişim noktası olarak işlev görürdü. *Signum* taşımak tehlikeli bir görevdi çünkü sancağı taşıyan asker ilk safta yer almalıydı ve sadece küçük bir kalkan taşıyabilirdi. *Signifer* aynı zamanda birliğin mali sorumluluğunu da üstlenmekte ve lejyonerlerin bir nevi bankacılığını yapmaktaydı. *Tesserarius* bir *centuria*'ya bağlı üçüncü bir astsubaydı ve askerlerin nöbet çizelgeleri ile sorumlu idi. Hem *optio* hem de *signifer* çift ödeme alırken, *centuria*'ya bağlı bir *tesserarius* bir buçuk ödeme alırdı. *Cornicularius* gibi diğer *principales* lejyonun yönetim birimlerinde yer alırdı.

Lejyonerlerin çok büyük bir miktarı *immunes* olarak sınıflandırılmıştır. Bu askerler, özel görevler aldıklarından ağır işlerden muaf tutulmuşlardır fakat bu özel görevler için fazladan para almamışlardır. Bu tip askerler içerisinde müzisyenler, askeri polisler, süvari polisleri, silah ve talim eğitmenleri, zanaatçılar, sekreterler ve sıhhi yardımcıları bulunmaktaydı. Hem *immunes* hem de *principales* bu derecelere gelmeden önce çoğunlukla *munifex* olarak görev yaparlardı. *Munifex* ise henüz rütbe almamış normal erlerdi ve hemen hemen her çeşit göreve ve zor işlere verilirlerdi. Pek çok pozisyon *discens* olarak adlandırılan bir eğitim sürecinin ardından elde edilirdi.

1.1.3. Ödemeler ve Ödüller

Bir askerin ilk ödemesi *viaticum* adı altında verilen yol harçlığıydı. Bu miktar 3 aurei (75 denarii) olarak ödenirdi.²⁵ Septimius Severus döneminde kadar bu miktar sabit kalmıştı. Tabiki, askerlerin asıl aldıkları para düzenli maaşlarıydı. Bu maaşlardan genel giderler, donanım ya da çe-

²⁵ Goldsworthy 2003, 80.

şitli nedenlerden kesinti yapılmakla birlikte, erken imparatorluk döneminde Roma askerleri ödemelerini, İ.S. 84 yılına kadar, Ocak, Mayıs ve Eylül'de olmak üzere üç taksitte (*stipendia*) almışlardır.²⁶ Caesar, lejyonerlerin günlük ödemesini 5 *asses*'ten 10 *asses*'e (2,5 *sestertii*) çıkarmıştır (yani yıllık ödemesi ca. 900 *sestertii* = 225 *denarii*).²⁷ Domitianus, İ.S. 84 yılında ödeme sayısını miktar aynı kalmak üzere dörde çıkararak askerlerin maaşlarına zam yapmıştır. Örneğin basit bir *miles legionis* üç kere 300 *sestertii* almak üzere yılda toplam 900 *sestertii* maaş alırken, İ.S. 84 sonrasında bu miktar dört kere 300 *sestertii* olmak üzere yılda toplam 1200 *sestertii* olarak görülmektedir. Bu artış Severus döneminde 2400, Caracalla döneminde 3600 ve Maximinus Thrax döneminde 7200 şeklinde yüksek meblağlarda devam etmiştir.

<i>Rütbe/Birim</i>	<i>Augustus</i>	<i>Domitianus</i> (İ.S. 84)	<i>Severus</i> (İ.S. 197)	<i>Caracalla</i> (İ.S. 212)	<i>Max. Thrax</i> (İ.S. 235)
LEGIONES					
<i>miles legionis</i>	900	1200	2400	3600	7200
<i>eques legionis</i>	1050	1400	2800	4200	8400
<i>centurio legionis</i>	13500	18000	36000	54000	108000
<i>primus ordo</i>	27000	36000	72000	108000	216000
<i>primus pilus</i>	54000	72000	144000	216000	432000
AUXILIA					
<i>miles cohortis</i>	750	1000	2000	3000	6000
<i>eques cohortis</i>	900	1200	2400	3600	7200
<i>eques alae</i>	1050	1400	2800	4200	8400
<i>centurio cohortis</i>	3750	5000	10000	15000	30000
<i>decurio cohortis</i>	4500	6000	12000	18000	36000
<i>decurio alae</i>	5250	7000	14000	21000	42000
ATLI KORUMALAR					
<i>eques singularis aug.</i>		(2800)	5600	8400	16800
<i>decurio eq. sing. aug.</i>		(14000)	28000	42000	84000

Tablo 5: Speidel'e göre (1992, 106), çeşitli dönemlerde sestertius cinsinden yıllık ödemeler.

Centurio'ların maaşları için kesin bir veri olmamakla birlikte, en azından normal bir askerden beş kat hatta daha fazla para almaktaydı. Bir *primus ordo* (birinci cohorsta centurio) diğer centurio'lardan iki kat fazla para almaktaydı. Bir *primus pilus* (lejyonun en kademeli centurio'su) normal bir centuriodan dört kat daha fazla para almaktaydı. *Primus pilus* emeklilikte aldığı para

²⁶ Speidel 1992, 87; Goldsworthy 2003, 94.

²⁷ Suet. *Inl.* 26.3

olan 400.000 sestertii (100.000 denarii) ile equester sınıfına geçebilecek derecede servet sahibi olmaktaydı.

Auxilia için verilen para veri eksikliğinden dolayı tam olarak bilinmemekteydi. Fakat Vindonissa'da bulunan bir ödeme makbuzuna göre Speidel yardımcı birlik birimlerinin aldıkları para lejyonerlerin aldıkları paradan 5/6 oranında daha az olduğunu belirtmektedir.²⁸ Alston'un bu fikre şüphe ile bakmasıyla birlikte²⁹, Speidel tarafından verilen ücret tablosu yukarıdaki gibidir (Tablo 5).

Bunların yanı sıra askerlerin aldıkları ikramiyeler (*donativa*) de vardı. Augustus *donativa* olarak her bir praetor koruması askerine 250'şer, *Roma kent cohortları (cohortes urbi)* askerlerine 125'er, lejyonerler ve *cohortes civium Romanorum*³⁰ askerlerine 75'er denarii bırakmıştı. Bu uygulamalar aslında Augustus'tan önce kısmen başlamıştı.³¹ Fakat ondan sonraki imparatorlar da bu uygulamayı daha istikrarlı sürdürdüler ve tahta geçiş ya da önemli olaylar için de ikramiyeler verdiler. Praetor koruması, haliyle imparatorun kendisini güvenli tutmasında birinci derece önem arzlemekteydi, bu yüzden bu birim her zaman için diğerlerinden daha çok daha fazla para almıştır. Tahta geçişini praetor korumasına borçlu olan Claudius, bu birim askerlerinin her birine 3750 denarii vererek,³² tahta geçiş için düzenli ikramiye verme geleneğinin başlamasına neden olmuştu ve bu tip ikramiyeler lejyonerlere de verilmeye başlandı. Ondan sonraki imparatorlar ise, birlikleri sadakatini koruyabilmek için bu geleneği sürdürmek durumunda kaldılar.

İkramiye ve ödüller dışında, lejyonerler terhis edildiklerinde bir emeklilik parası ya da bir arazi alırlardı (*praemia*). Augustus İ.S. 5 yılında bu miktarı 3000 denarii olarak sabitledi. Bu miktar Caracalla döneminde 5000'e çıktı. Askerler görevdeyken paralarının bir kısmını bir nevi bankacı gibi bir görevi de olan signifer'e verirlerdi. Kaydedilen bu paralar daha sonra terhiste geri alınırdı.

Geç dönemde askerler maaşlarını daha çok annona adı altında verilen yıllık aynî ödemeler olarak alırlardı. Bu ödeme genelde ekmek, et (ya taze dana ya domuz eti ya da domuz yağı şeklin-

²⁸ Speidel 1992, 92.

²⁹ Alston (1994, 113), bu orandaki paranın ille de tam maaşı olması gerekmediğine ve de sadece bir auxilia askerinin alabileceği en az miktar olabileceğini de hesaba katmaktadır.

³⁰ İ.S. 6 ve 9 yılında Ren kıyısındaki savaşlarda (Suet. *Aug.* 24.1; Tac. Ann. I.16ff.) kaybedilen lejyonların (XVII, XVIII, XIX numaralı lejyonlar) yerini telafi etmek amacıyla oluşturulan ve azatlılardan oluşan askeri birimler.

³¹ Keppie 1996, 372.

³² Goldsworthy 2003, 95.

de), şarap ve zeytinyağı olarak yapılırdı. Hizmet esnasında ekmeğe yerine büsküvi (*bucellatum*) ve ekşi şarap (*acetum*) verilir. ³³

Askerler para ve aynı maaşın yanı sıra, cesaret ve başarı gösterdiklerinde ödüller de alırlardı. Bir savaş sonrasında, general genellikle büyük cesaret ve başarı gösteren askerleri çağırır, onların kahramanlıklarını över ve ödüller verir. Bu ödüller genellikle çeşitli takılar, nişanlar (*dona*) olurdu. Bunlar genellikle keskin uçlu minyatür bir kargı (*hasta pura*), minyatür bir sancak (*vexillum*) ve boyun etrafına takılan bir *torques* olurdu. Yine *torques* benzeri fakat daha küçük bir disk biçimli madalyonlar (*phalerae*) göğüs ve karın bölgesinde zırh üzerine, *armilla* ya da *brachiale* olarak bilinen bilezikler ise kola ve bileklere takılmaktaydı. En önemli ödüller arasında taçlar yer almaktaydı, bunların arasında en eskisi ve en itibarlı *corona civica* idi, bu taç kendi vatandaşının hayatını kurtaran kişilere verilir. Çok çeşitli kahramanlıklara göre değişik taçlar bulunmaktaydı. ³⁴

I.1.4. Askere Alım, Terfi ve Emeklilik

Roma ordusuna asker alımının temelini zorunlu alım mı yoksa gönüllü askerlik mi oluşturduğu hususunda en son ve hala geçerli olan Brunt'un fikridir. Ona göre Roma ordusunun temelini “*current dogma, endlessly repeated*” gönüllülükten çok zorunlu asker alımı oluşturmaktadır. ³⁵ Bunun için Geç Cumhuriyet dönemi boyunca askerlik müddeti en az 6 yıl olarak belirlenmişti. Fakat iç savaşlar, bu sürelerin uzatılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştı. Augustus döneminde kadar kesinleşmeyen bu süre sonunda Augustus'un Actium Savaşı (İ.S. 31) sonrasında on hizmete alınabilmekteydi ve de terhis sonrası askerlere arazi yerine belirli bir miktar nakit para verilmesi kararı alınmıştı. ³⁶ İ.S. 5 yılında ise hizmet süresi yirmi yıla çıkarıldı ve hizmet sonrası silâh altına alınabilme süresi de beş yıl olarak düzenlendi. ³⁷ Augustus dönemi sonlarında ise, lejyonerlerin askerlik sürelerinin 25 hatta daha uzun sürelere kadar çıktığı da kaydedilmiştir. ³⁸ Augustus sonrasında da bu süre 25–26 yıl olarak kalmıştır ve Erken Bizans döneminde kadar bu süre de önemli bir değişiklik yapılmamıştır.

³³ Jones 1964, 628 vd.

³⁴ Goldsworthy 2003, 96vd.

³⁵ Brunt 1974, 89.

³⁶ Polyb. VI.19.4; Keppie 1996, 377.

³⁷ Dio 55.23.1

³⁸ Brunt 1974, 93.

I.2. GEÇ ANTİK DÖNEM VE ORDUDAKİ DEĞİŞİM

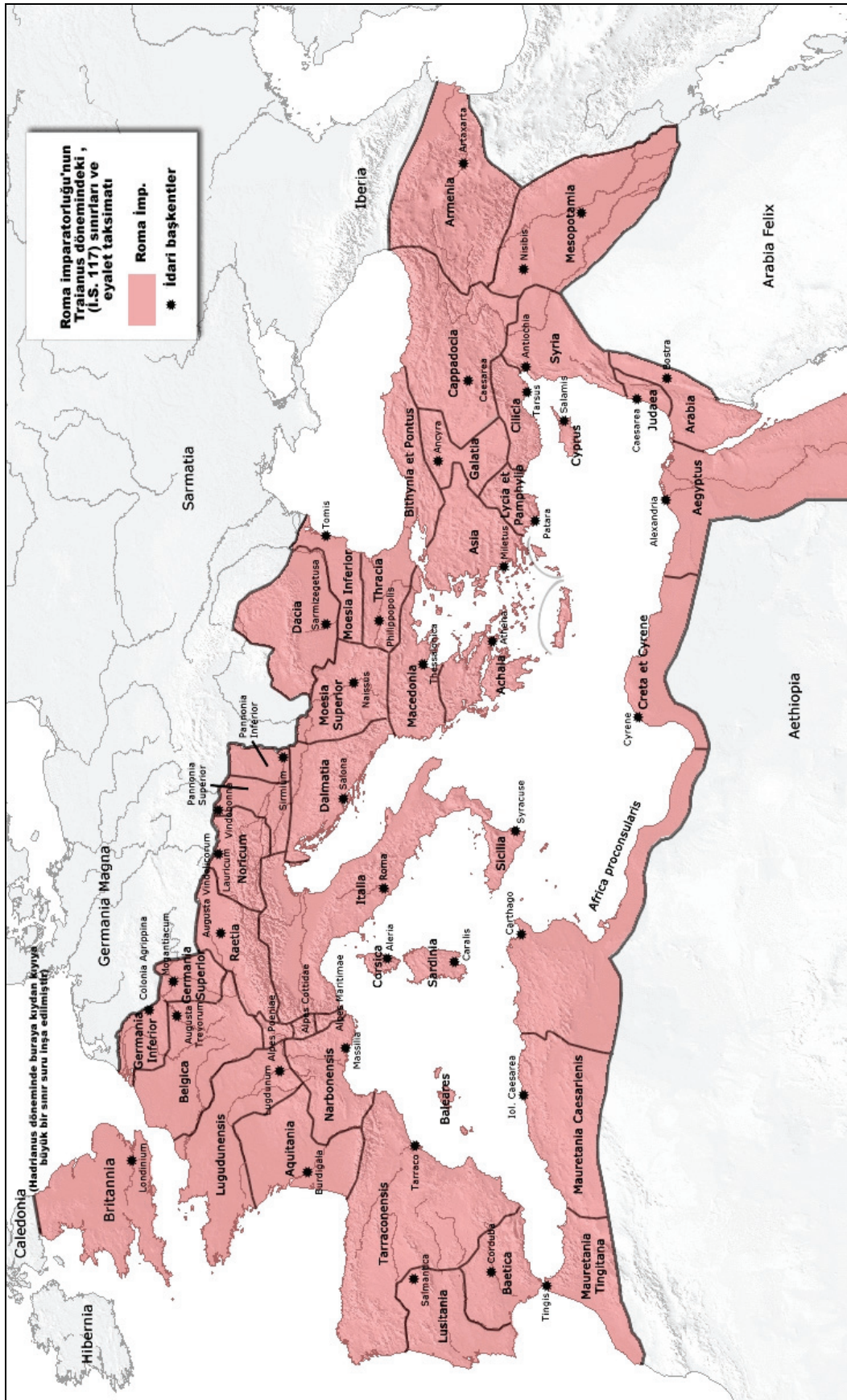
Roma imparatorluğu en geniş sınırlarına Traianus döneminde ulaşmıştır. Onun ardından gelen ve daha az savaşçı olan Hadrianus ve Antoninus Pius, bir parça daha toprak kazancıyla sonuçlanan sınır ayarlamaları yapmışlardır, fakat bunlar büyük eklemeler değildir ve daha çok sınır savunmalarını kolaylaştırabilecek mantıksal bir işlem olarak görülebilir. Hatta Hadrianus, Traianus'un fethettiği bazı yerleri gözden bile çıkarmıştır. Ekonomik nedenlerin, her şeye olduğu gibi Geç dönemin askeri teşkilatına da önemli etkileri olmuştur.

Tomlin, askeri kaynaklardaki zorlanmaya dair ilk izlerin Marcus Aurelius devrindeki savaşlarda görüldüğünü belirtmektedir.³⁹ Bu dönemde, çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalınmıştı. Nil deltasından Britanya'ya, Armenia'dan Dacia'ya kadar hemen hemen her yerde ayaklanmalar ve saldırılar vardı ve orduyu kırıp geçiren salgın hastalıklar, doğu ordusunun asker sayısını oldukça düşürmüştü ve askerlerin sınır bölgelerinden uzaklaşmalarına neden olmuştur.⁴⁰ Buna benzer pek çok olumsuz koşulla beraber felakete dönüşen bu durum ve yıllarca süren savaşlar mali sıkıntılara neden olmuştur. Marcus Aurelius, tecrübeli ve emekliliğe yakın olan askerlerin oluşturduğu taburları (*vexillatio*) diğer birliklerle birleştirip yeni alan orduları kurarak sınırlardaki bunalıma çözüm getirebilmek için iki yeni lejyon oluşturdu. Vexillatoların kullanımı ilk defa olmamasına rağmen, Marcus Aurelius döneminden itibaren bu, diğer imparatorlar tarafından da düzenli olarak kullanılmıştır. Marcus Aurelius dönemindeki çok önemli diğer bir başlangıç ise, göreve atanacak askerlerin sosyal köklerine ya da ilgili aşamaya giden geleneksel *cursus honorum* evrelerini geçip geçmediğine bakılmaması, aynı şekilde subayların da geleneksel ölçütler aranmaksızın terfi edilmeleiydi.⁴¹ Böylelikle Roma ordusunun temel ilkelerinden iki tanesi 2. yüzyılın sonunda zaten değiştirilmiş görünmektedir. Geç Antik dönem'deki politik ve askeri yapısını anlamak için, tarihi gelişime çöküş döneminin başlangıcı olabilecek Septimius Severus döneminden itibaren ana hatlarıyla bakmak yerinde olacaktır.

³⁹ Tomlin 1987, 107

⁴⁰ Webster 1979, 98 vd.

⁴¹ Tomlin 1987, 107.

Harita 2: Traianus döneminde Roma İmparatorluğu
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/66/Roemis_cheprovinzentrajan.png

I.2.1. Septimius Severus (İ.S. 193–211)

Septimius Severus

İlk asker imparator olan Septimius Severus tahta geçtiğinde politik ve askeri yükselme beraber işlemekteydi ve belli bir *cursus honorum* düzenine göre yapılmaktaydı. Lejyon legatusları ve pek çok eyalet yöneticisi senatördü. Pek çok sınır eyaletindeki lejyon üsleri sınırların bir parça gerisinde iç bölgelerde konumlanmıştı. Genel olarak Roma İmparatorluğu'nun çöküş başlangıcı olarak kabul edilen Severuslar dönemi de askeri bakımdan pek çok değişiklik içermektedir. Bu dönemde ciddi bir asker açığı olduğu⁴², Severuslar dönemindeki reformların daha sonradan oluşacak olan pek çok askeri problemin temellerini attığı⁴³ ifade edilmiştir.

197'de Nisibis kuşatıldığında imparator yeni bir doğu seferi düzenledi. Üç yeni lejyon oluşturdu ve birisini İtalya'da bırakarak diğerlerini Yukarı Mezopotamya'ya gönderdi. Orduda hizmet yerine getirmeyi daha çekici hale getirmek ve böylece asker teminini kolaylaştırmak için askerlere daha fazla imtiyazlar tanıdı. Askerlerin evlenmesi o döneme kadar yasakken, evlenebilmelerine izin verilmiş ve daha önemlisi askerlerin ödemeleri %50 artırılmıştı. Ayrıca, subaylığa yükselmek için daha geniş imkânlar yaratılmıştı. Birbirinin ardına gelen askeri seferlere, savurganlık boyutunda bir cömertlik ve fazla özenilmiş binaların yapılması gibi başka kamu giderleri de eklenince, imparatorluk kasası bunların altından kalkamaz duruma gelmişti. Severus, düşmanlarını yenmiş olsa da, ordunun samimi bir sadakatini kazanmak istiyordu. Fakat bu sadakati disiplin ile değil, parayla yapmayı tercih etti. Böylece, askerlerin ödemelerini ve sayısını artırdı. Dio Cassius ve Herodianus bu amaçla verdiği askeri maaş ve ikramiyelerle Severus'un imparatorluğu zora soktuğunu belirtir.⁴⁴ Bu geniş ve aşırı cömert ödemelerin yanı sıra, Severus terfilerde de büyük kolaylıklar sağlamıştır. Artık askerler için alt rütbelere subaylık makamlarına terfi etmek oradan da Praetor korumasına hatta equester sivil servis kadrolarına geçiş yapmak, ya da daha da ileriye gidebilmek artık hayal değildi. Dio Cassius, Tricicianus isminde bir kişiden bahsederken, bu kişinin Pannonia'da sıradan bir askerken bu seviyelere nasıl ulaştığını anlatır.⁴⁵

⁴² Boak 1955, 19

⁴³ MacMullen 1963, 156; Walbank 1969, 68. 77.

⁴⁴ Herod. 3.8.4–5

⁴⁵ Dio 78.13.3–4.

Severus, askeri komutanları daha çok equesterlerden seçmekteydi, yeni oluşturduğu üç lejyona equester komutan atadı ve yeni Mesopotamia eyaletinin yönetimini bir equester praefectus'a verdi. Bundaki amaç ise senatörlerin askeri ve idari görevlerin dışında tutulması idi. Aslında, Equites'in bu yükselişi ve senatonun gücünün elinden alınması Marcus Aurelius döneminde başlamıştı. Birer equester olan Pertinax ve Valerius Maximianus yükselişi buna birer örnektir. Fakat Severus döneminde etkili bir hal almıştır.

Daha yüksek bir ödeme alan, lejyonerlerden daha kısa bir hizmet süresi olan ve Roma'da konumlanan Praetor koruması, her zaman ordunun daha imtiyazlı bir birimidir. Severus ile beraber bu birimde de değişiklikler yapıldı. Önceleri sadece İtalyanlar ve bazı eyaletlerdeki Roma vatandaşlarından oluşturulan bu korumaya artık uygun her bir lejyoner girebiliyordu. Severus'un İtalyanları Praetorian korumasından bile uzaklaştırması ve ordunun diğer birimlerine yapılan yabancı asker teminleri ile ordunun barbarlaşması daha büyük bir ivme kazandı. Bunun yan etkisi ise İtalyan gençlerinin Praetor korumasına alınmaması nedeniyle İtalya'da haydutluk yapmaya başlamasıydı.

Severus'un yaptığı önemli bir değişiklik ise ordu boyutunun büyütülmesiydi. Marcus Aurelius hali hazırda *II.* ve *III. Italica* adında iki yeni lejyon oluşturmuştu, fakat Severus ek yardımcı birlikler (auxilarii) ve Pers seferleri için üç yeni lejyon oluşturdu. Bunlara ek olarak Praetor korumasını ve kent cohorslarını genişletti.

Aynı zamanda, *annona militaris* adında, yiyecek giyim ve askeri donanımaya yönelik bireysel aynî giderleri kapsamak üzere bir vergi çıkarttı. Septimius Severus, İ.S. 2. yüzyılın sonunda, annonayı, bir ödeme artışı ve askerlerin gelirlerindeki sağlam yükselişin bir göstergesi olarak görmektedir.⁴⁶ Hem *stipendium* hem de *donativa* aynı anda yükseldi, askerlerin perakende alışverişleri için öncekinden daha fazla sikkeleri oldu. Antik tarihçiler⁴⁷ ve olasılıkla elit üyeler, şiddetli bir şekilde Septimius Severus'un *askerlere zenginlik tutkusunu ve onları lüks bir hayata alıştırmayı öğreten* tutumunu benimsememişlerdi. Evlilik hakkı tanınması, toprak parselleri alabilme hakkı ve ticari girişimler yapabilme imkânları gibi, askerlere tanınan diğer imtiyazlar askerlerin mali kapasitelerini yükseltti ve onları sınırlar içinde ve dışında önemli bir ekonomik güce çevirdi.

⁴⁶ Develin 1971, 685–695

⁴⁷ Herodian 3.8.4-5

I.2.2. Diocletianus (İ.S. 284–305)

İmparatorluğun ilk iki buçuk yüzyılı Principatus olarak adlandırılırken, Diocletianus'tan itibaren Dominatus olarak bilinmekte ve genel olarak Geç Antik Dönem'e geçiş dönemi olarak kabul görmektedir. Bu dönemde, imparator tam otokratik güce sahipti, fakat senato ile birlikte çalıştı.

Diocletianus

Severus hanedanlığı sonunda bu sistem zaten Augustus dönemindeki biraz daha farklı bir konuma gelmişti. 3. yy. krizi esnasında, dönemin iç ve dış savaşlarının bir sonucu olarak imparatorluğun yapısı pek çok değişikliğe uğramıştı. 20 Kasım 284 tarihinde imparator ilan edilen Diocletianus, hanedanlık istikrarını belli bir düzeye geri getirdi. Diocletianus, tahta kaldığı büyük bir kısmı barış içinde geçen 20 yıllık süreçte, geçen elli yıl içerisinde oluşan pek çok probleme çözüm getirmek için çaba vermiştir.

Diocletianus, imparatorluğun birinci kişisi olsa da, imparatorluğu tek başına yönetmedi. Tahta geçme problemlerine ve imparatorun aynı anda birden fazla yerde bulunması ihtiyacına yönelik olarak yeni bir hanedanlık sistemi geliştirdi (*tetrarchia*). Ayrıca imparatorun statüsünde bir takım değişiklikler de yaptı. Orduyu geliştirdi ve sınır politikasına da yeni düzenlemeler getirdi. Eyaletleri bölerek ve askeri otoriteyi sivil otoriteden ayırarak pek çok yönetim değişiklikleri de yaptı. Vergi sistemini büyük ölçüde değiştirdi ve sikke basımında da değişiklikler için girişimlerde bulundu. Bunların yanı sıra bir de şiddetli bir şekilde Hıristiyanlık'ın üzerine gitti.

Diocletianus dönemi politik gelişmeleri

Diocletianus'un Danube sınır mücadeleleri için görevlendirdiği Maximianus, 285'te Caesar olmuş bir yıl sonra da Batı Augustusu ilan edilerek yetkileri Diocletianus'a eşitlenmiştir.

Diocletianus 286'da Perslerle müzakerelere başlamıştı. Pers kralı Varham güçsüz bir konumda olduğundan, ilkin 287'de Kuzey Mezopotamya'daki Roma kontrolünü ve ardından da Armenia'yı Roma tarafından atamış bir kralın yönetmesini kabul etti. Bu sıralarda, 287–8 yılında bir Gal subayı ve Manş Denizi'ndeki Saxon korsanlarını geri püskürtmekle görevli olan Carausius, Britanya'da kendisini Augustus ilan etti. 288'de Raetia'ya, 289'da Güney Danube'deki Sarmatyalılara seferler düzenledi. Sonraki yıl, Syria'daki Saracen (bedeviler) saldırılarına karşılık verdi ve 291'de Mısır köylülerinin gerçekleştirdiği bir isyanı bastırdı.

İki imparator için bile uğraşılması gereken çok iş vardı. Diocletianus sürekli olarak Danube ve Mısır'ın doğu sınırı arasında gidip geliyordu. Aynı anda her iki yerde ciddi bir sorun çıkarsa, bir tarafta müdahale ihtimali oldukça azdı. Maximianus, Carausius'u yerinden atmak için büyük bir seferle

meşgul olacaktı, fakat Ren'de tekrar bir sorun çıkarsa ne olacağı sorusu, Diocletianus'u yeni bir yönetim biçimi olan Tetrarchia'ya yönlendirdi.

1 Mart 293'te iki kişi Caesar olarak ilan edilmişti. Batı'da Maximianus kendi Praetor Praefectusu M. Flavius Valerius Constantius'u (Constantius Chlorus olarak bilinir) ceasar'lığa yükseltirken, doğuda da Diocletianus tarafından C. Galerius Valerius Maxmianus (Galerius olarak bilinir) ceasar'lığa terfi edildi.⁴⁸ Constantius, Maximianus'un damadıydı ve onun kızı Theodora ile evlenebilmek için, kendisinden Constantinus adında bir oğlu olan karısı Helena'dan ayrılmıştı. Bu çocuk yıllar sonra büyük ve tek imparator olacaktı. Galerius ise, Diocletianus'un kızı Galeria Valeria ile evlendi.

İmparatorluğun artık dört imparatoru (İki Augustus, iki Caesar) olmasına rağmen imparatorluk bölünmüş değildi. Genel olarak Maximianus, Milano'dan İtalya'yı yönetirken Constantius Galya'yı ve Britanya'yı yönetti, doğudaki durum tam net değildi. Diocletianus bazen doğuda ve Galerius da bazen Danube'deydi, fakat yer değiştirebiliyorlar ve her iki bölgede de tanınıyorlardı. Dört imparator kararları ortak çıkarırdı. Bunun sonucu olarak dört imparatorun beraber hareket ettiği fakat sorumlulukları ayrılmış bir heyet oluşmuştu. Diocletianus bu heyetin en kıdemli üyesiydi ve diğerleri onun otoritesine bağlı kalmışlardı. Her bir Augustus, kendisine varis olan bir Caesar'a sahipti ve olasılıkla da Caesar, Augustus olduğunda kendisine yeni bir Caesar atayacaktı. Bu sistem *Tetrarchia* olarak adlandırılır.

Tetrarchia imparatorları

Tetrarchia, bazı politik sorunların çözümü için dört imparator yaratmış ve imparatorluğu dört yönetim alanına ayırmıştır. İki tane kıdemli imparator (*Augusti*) ve iki tane de daha az kıdemli imparator (*Caesares*) vardı. *Caesares*, *Augusti* öldüğünde ya da istifa ettiğinde yerine geçmek ve iki yeni Caesar seçmek üzere yetkilendirilmişti. Bu, tahta geçme problemini düzene koymak, gasp olasılığını düşürmek ve daha yakın bir yerel yönetim sağlamak için yapılmıştı.⁴⁹ Tetrarchia bir süre sonra kullanılmamaya başladı, fakat devlet yönetiminde izini bıraktı ve aynı zamanda da imparatorluğun gerektiğinde bölünebildiğini de göstermişti.

⁴⁸ Aur. Vic. *Caes.* 39.24–5; Eutrop. 9.22.

⁴⁹ Jones 1964, 41

Diocletianus tetrarchia ile birlikte yönetim alanlarını da belirlerken, eyaletleri bölerek *provincia* sayısını çoğalttı (örn. Lycia ve Pamphylia eyaletleri de bu dönemde ayrılmıştır⁵⁰). Bundaki amaçlardan birisi ordu ayaklanmalarının daha zor hale sokmaktı. Askeri ve sivil idarenin birbirinden ayrılma sürecinin başlaması bu yöndeki ilk adımdır. *Correctores* ya da *praesides* tarafından idare edilen bu *provinciae*, *diocese* olarak adlandırılan yönetim birimlerine bağlanmıştır, bir *vicarius* tarafından idare edilen bu *dioceses*⁵¹ daha sonra Constantinus tarafından oluşturulacak olan *praefectura* yönetim birimlerine bağlanacaktı.⁵²

Diocletianus

Diocletianus'un en büyük kazancı, muhtemelen, 21 yıl tahtta kalmış, kendi isteğiyle emekli olmuş ve kalan emeklilik yıllarını barış içerisinde geçirmiş olmasıdır.⁵³ İ. S. 301 yılında, "Fiyat Edikti" olarak adlandırılan bir imparatorluk yasası aracılığıyla enflasyon dalgalanmasını durdurmak için girişimde bulundu. Bu edikte en ufak detayına kadar bütün fiyatlar ve ücretlerin en yüksek değerleri yeniden ayarlandı ve karşı çıkanlara karşı ölüm cezası getirildi.⁵⁴ Lactantius'a göre⁵⁵, acımasız pek çok infaz gerçekleşmesine rağmen bu düzenleme bir hataydı, çünkü ürünler piyasaya sürülmedi ve bu edikt çok geçmeden işlerliğini yitirdi. Ermatinger, Constantinus döneminde yazan Hıristiyan Lactantius'un *De Mortibus Persecutorum* adlı eserinin, pek çok bilim adamını Diocletianus'un reformlarının tutmadığına inandırdığını ve bunun aksine fiyat

⁵⁰ Şahin 2004, 8 vd., nr.287 bu ayrılmanın Diocletianus döneminde vuku bulduğunu göstermektedir; karşı. Brandt 1992, 169 (Bölünmenin 311–325 tarihleri arasında olduğunu kabul eder.) Beraber oldukları en geç dönem, Arycanda'dan ele geçen ve imparatora Hıristiyanlara karşı yazdığı bir dilekçeyi içeren yazıtla sabitlenmişti (*IAM* II 785 = *CIL* 3.12132). Barnes (1982, 219), muhtemelen 320 yıllarında yazıldığı düşünülen Nicene kayıtlarında iki ayrı eyalet olarak görünmelerinin kronolojik bir hata olduğunu ve bu bölünmenin henüz gerçekleşmediğini, ayrıca 310-320 yıllarına tarihlenen Verona Listesi'nde Pamphylia'nın tek başına gösterilmesini, Lycia'nın atlanması ya da Pamphylia ifadesinin Lycia'ya da kapsadığını düşünmektedir.

⁵¹ Doğu'daki altı diocese: Oriens, Pontica, Asiana, Thracia, Moesiae, Pannonicae. Batı'da ki altı diocese: Italis, Viennensis (güney Fransa), Galliae, Britanniae, Africa, Hispania.

⁵² Barnes 1982, 224 vd.; Loewenstein 1973, 446 vd.; Jones 1964, 42vd.; Lact. *Mort. Pers* 7.4 (provinciae quoque in frustra concisae)

⁵³ Jones 1964, 40.

⁵⁴ Diocletianus'un "Fiyat Edikti" üzerine ayrıntılı bilgi için bak: Siegfried Lauffer (Ed.), *Diokletians Preisedikt*. Berlin 1971.

⁵⁵ Lact. *Mort. Pers*. 7.6–7.

ediktinin Diocletianus'un reformlarının etkinliğine en iyi örnek olarak sunulabileceğini belirtir.⁵⁶ Bunun yanı sıra, bu dönemde *annona* ve *indictio* üzerinde temellenen etkili bir vergi yapılandırması geliştirildi. *Annona*, arazinin kalitesine ve onu işleyebilecek insan gücü kapasitesine (*capitatio-iugatio*) göre saptanan bir arazi vergisi oldu. Vergi tabanı periyodik olarak, her on beş yılda (*indictio*) bir hesaplandı. Her yıl 1 Eylül'de *Praefectus Praetorio* kendi bünyesindeki her diocese'nin vicarius'una yıllık bütçeyi (*indictiones*) bildirirdi. Vergi aslen aynı olarak toplandı (genellikle buğday), fakat bunu yerini kısa bir süre sonra nakdi ödeme aldı. Yeni sistem, yıllık bütçe hazırlanmasına iyi bir imkân verdi ve devletin finans sistemini, daha güvenli bir temele oturttu.⁵⁷

Diocletianus dönemin dini eğilimini takip etti, politik ve askeri pozisyonlarını dini idealleriyle destekledi. Kendisini Jovius (Jupiter/Zeus gibi/dengi) ve altındaki imparatorunu ise Herculus (Hercules gibi/dengi) olarak adlandırdı. Hıristiyanlara karşı ilk on dört yıl herhangi bir girişimde bulunmadı. Uzun zamandan beri Hıristiyan nüfusu çoğalmış, askeri ve sivil görevlerde pek çok Hıristiyana yer verilmişti. Hatta Nicomedeia'da yüzü saraya bakan bir kilise de inşa edilebilmişti. Fakat 298 yılında, sorunsuz görünen bu durum bozuldu. Diocletianus ve Galerius önünde düzenlenen ve bir pagan geleneği olan *haruspices*⁵⁸ başarısız oldu ve kehanet sorumluları bu başarısızlığın *ellerinde başlarla demonları kaçırın Hıristiyanlar* nedeniyle olduğunu beyan ettiler.⁵⁹ Olay her ne kadar basit görünse de, eski geleneklere oldukça bağlı olan Diocletianus, bütün askerlerin Olympos tanrılarına kurbanlar sunmasını emretti. Beş yıllık sessiz bir süreçten sonra, 23 Şubat 303 yılında Nicomedeia'da bir edikt yayınlayarak şiddetli bir şekilde Hıristiyan Mezalimi'ni başlattı.⁶⁰ Bu edikte göre bütün Kutsal Kitap kopyaları toplanacak ve yakılacak, bütün kiliseler yıkılacak ya da boşaltılacak, Hıristiyan toplantıları yasaklanacaktı. Nicomedeia'daki kilise hemen yıkıldı. Bir sonraki gün ikinci bir edikle, hiçbir Hıristiyanın resmi görev alamayacağını ve mahkemelerde hak arıyamayacaklarını beyan etti. Özgür olan Hıristiyanlar köle sınıfına düşürüldü. Bu edikler Batı'da da yayımlandı ve şiddetli bir şekilde uygulandı. Ardından bütün piskopos ve kilise hizmetlilerinin yakalanmasını emreden üçüncü bir edikt ve de herkesin tanrılara kurban sunmasını emreden dör-

⁵⁶ Ermatinger 1996, 72.

⁵⁷ Diocletianus'un "Fiyat Edikti" ve diğer ekonomik reformlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bak: Ermatinger 1996.

⁵⁸ Hayvan bağırsaklarına bakılarak yapılan bir kehanet geleneği.

⁵⁹ Lact. *Mort. Pers.* 9.

⁶⁰ Lact. *Mort. Pers.* 10, 13; Eusebius *HE* 8,2; *Mart. Pal. Pr.*

düncü bir edikt yayınladı.⁶¹ Böylelikle tarihe “Son Büyük Hıristiyan Zulmü” olarak geçen bu şiddetli baskıyı gerçekleştirdi.

3. yüzyıl kargaşasından sonra, Diocletianus çok sayıda askeri reform gerçekleştirdi. Daha önce yapılmış olan geçici vergilendirmelerin yerine kalıcı *indictio* sistemini kurarak ödeme sistemini düzenledi. Bu noktadan itibaren, birliklere, para olarak az alsalar da, aynı (yiyecek, giyim vs..) olarak çoğunlukla iyi ödeme yapıldı. Ordunun boyutunun büyütülmesine ek olarak, Diocletianus, Principatus’un eski durağan sınır savunma sistemini, daha büyük savunma olarak yenileyerek yeniden düzenleme yoluna gitti. Sınır gerilerinde güçlü bir hareketli alan ordusunun kurulması ile bu sistem üçüncü yüzyılın eğilimlerinin tersine bir hareket olmuştur. Bu politika Constantinus tarafından terk edilmek durumunda kalmıştır. Nihayet, Diocletianus askeri ve sivil kariyeri ayırmıştır ve bu, barbar komutanların ilerleyişini kolaylaştırmıştır.

Askeri komuta, geniş ölçüde reforma uğradı ve eyaletlerin yönetimi askeri ellerden uzaklaştırıldı. Ordu pek çok değişik birliklerden oluşturuldu: *Limitanei*—eski sınır birlikleri, kalıcı olarak sınır boyunca konuşlandırıldı; bu haliyle *militiadan* (bilhassa piyade birlikleri) biraz daha fazla sayıdaydı. 295 yılında *Comitatus* (doğrudan imparator emri altında olan hareketli alan birlikleri) adında yeni bir birim oluşturdu⁶², bu birimin askerleri (*Comitatenses*) imparatorun göndereceği her yere gitmek üzere (bilhassa süvari alayları) iç bölgelere yerleştirildi. Comitatus’a ait olabilecek diğer birimler ise Saray koruması niteliğindeki Iovani ve Herculiani lejyonlarıydı. *Comitatus*, *Protectores* adı altında bir başka birimi de içermekteydi. Bunlar imparatora her daim eşlik etmekteydi.

I.2.3. Constantinus I (İ.S. 306–337)

Constantinus gözü pek eylemleriyle ve şiddetli mizacından kaynaklı fevri hareketleriyle, üstünlükçü fakat güçlü dindar görüntüsü, şiddetli güç hırsı ve delice kendine güven içeren kişilik yapıyla tanınmaktadır.⁶³ Constantinus’un tek başına tahtta kalıncaya kadar geçen politik süreç oldukça karışıktır. Taht ve unvan için yapılan kavgalar ve entrikaların uzun yıllar ardı arkası kesilmemiş ve nihayetinde zafer Constantinus’un elinde kalmıştır.

⁶¹ Lact. *Mort. Pers.* 14, 15.2; Eusebius *HE* 8.6; *Mart. Pal.* Pr. ve I §4; Eusebius *Mart. Pal.* 3 §1.

⁶² Jones 1964, 52

⁶³ Jones 1964, 78.

Milvia Köprüsü Savaşı, Constantinus ve Roma Tarihi açısından dikkate değerdir. 28 Ekim 312 tarihinde Maxentius'a karşı kazandığı bu savaş sadece Constantinus'un kazanmasından dolayı önemli değildir. Aynı zamanda Roma ordusunun Hıristiyan tanrı adına mücadeleye girdiği ilk savaştır. Lactantius, *Zalimlerin Ölümü Üzerine* adlı eserinde, savaş öncesindeki gece gördüğü bir rüyada Constantinus'un askerlerin kalkanları üzerine Khristogram yaptırılmaları için emrolunduğunu belirtir. Eusebius ise yıllar sonra, Constantinus'un ve tüm ordunun gökte ışıktan bir haç ve “*bununla kazan*” anlamına gelen *τοῦτω νίκα* yazısını gördüğünü ve kalkanlar üzerine Khristogram yapmalarını emrettiğini yazar.⁶⁴ O gece İsa ona rüyasında tanrısal işaretle görünür ve ordunun bu işareti taşıyan sancaklar yapmasını söyler. Söylentiler bir yana, ilk defa bir Hıristiyan Roma'ya imparator olarak girmiştir.

Constantinus, Diocletianus'un reformlarını aldı ve bu reformları yeniden değerlendirdi. Ardından, Roma ordusuna, sonraki iki yüzyıl için geçerli olacak temel bir form kazandırdı. Diocletianus'un sistemini iki ana yönde düzenledi. İlki, askeri ve sivil otoritenin bölünmesini, praetorian prefectliğini askeri sorumluluklardan arındırıp ordunun başı olarak piyade ve süvari yöneticileri olmak üzere yeni bir makam kurarak, daha sabit bir temele oturttu. Diocletianus'tan ayrılan büyük bir yenileme de, Gallienus tarafından oluşturulmuş olan hareketli alan ordusunu yeniden yapılandırmasıydı.

Hareketli ordunun kurulumunda, Constantinus orduyu ikiye ayırdı. Bazı birlikler sınır boyunca mevzilenecekti ve bundan dolayı *ripenses* (nehir kenarı birlikleri) ya da *limitanei* (sınır birlikleri) olarak adlandırıldılar. Diğerleri, imparator maiyetiyle (*comitatus*) birlikte konum alacaklardı ve bunlar da *comitatenses* adını aldılar. Başlangıçtan itibaren, imparator ile konumlanan birlikler doğal olarak tercih edilmiştir. Sonunda, kendi bakım giderleri için buldukları bölgeyi ekip biçmeye zorlandıkları ve yakın çevrelerinden ayrılmamak zorunda kaldıkları için, sınır birliklerinde kalite düşüşü görüldü. Bu değişiklik düzenlenmesi, uzun bir zaman aldı ve dördüncü yüzyıl boyunca bazı sınır birlikleri comitatusa nakledildi. (Bu tip birlikler *pseudo-comitatenses* olarak adlandırıldılar ve nakledilmelerine rağmen asıl statülerinin imtiyazlarını daha az aldılar).

Constantinus I

⁶⁴ Eusebius, *Vita Constantini* 1.28.2

Comitatenses aslen doğrudan doğruya imparatorla birlikteydi, ancak Constantinus bütün imparatorluk kontrolünü eline alır almaz, imparatorun kendisinden uzak yerlerde alan ordularının konumlandırılması uygun görüldü. Böylece, *comitatenses* doğrudan imparatora hizmet edip etmediği önemli olmayan sahra orduları oldular, sonuçta *comitatenses* için, kuzey İtalya’da Milano ve Ren boyundaki Trier gibi pek çok istasyon vardı. Sahra ordularının rolü, sınırdan biraz uzak ve limitanei tarafından korunan sınırın geçilmesi durumunda çabucak harekete geçebilecek geniş bir hareketli kuvvet olarak hizmet etmekte. Bu sistemin faydası, Principatus’un durağan savunması esnasında hiçbir stratejik yedeğin olmaması ve böylece sınırın her geçilmesine destek olarak sadece diğer sınır bölgelerinin boşaltılarak birliklerinin getirilmesinin tersine, bu şekilde sınır düşmanlarca geçilmesi durumunda derhal müdahale edilebilmesiydi. Sakıncası ise, yeni sistemin sınırın geçilmesini kolaylaştırması ve böylece sınır bölgelerinin nihai güvensizliğini ortaya koymasıydı.

Constantinus sistem yönünde bolca eleştirilmiştir, ancak kendisinden sonraki hiç kimsenin eski sisteme geri dönme eğiliminde olmaması başka bir alternatif olmadığını göstermektedir. Üstelik sınır birliklerinin nihai itibarsızlığı, başlangıçta kesinlikle planlanmamıştı ve bunun görülmesi on yıllar aldı. Tahminen, sonuç olarak yüksek kalite bir hareketli ordu ile birleşerek iyi korunmuş sınır gücünün, imparatorluğa yönelik pek çok tehlikeyle başa çıkabilmek için en iyi yol olduğu düşünülmüştü.

Sonuçta, İmparatorluk korumasının varlığı sürdü. İmparatorun kendi koruması *Scholae* olarak adlandırılan özel “alaylar”dı. 5 tane batıda, 7 tane de doğuda vardı. Her biri 500 kişi olabilirdi, fakat bu altıncı yüzyıl kaynaklarından bilindiği kadarıyla böyledir. Ek olarak, *protectores et domestici* (“koruyucular ve iyi bilinenler”) olarak adlandırılan bir gurup vardı. İki unvanın kökeni de tamamen açık değildir, ancak her durumda imparatorun koruması olarak görev yapmışlardır. Dördüncü yüzyılda bu onurlu bir konumdu ve bu gurupta hizmet edenler önemli görevler için ayrılır, daha sonra da subay olarak görev yapmak üzere yükseltirilirdi. Aslında, bu koruma, subaylara ait bir çeşit eğitim kolorduları olarak görev yapmıştır. Beşinci yüzyılda, bu işlev bitmiş gibidir ve bu kişiler kalıcı olarak imparatorun koruması olarak görev yapmaktadırlar. Doğrudan imparatora bağlı olan birlikler, *palatini* olarak adlandırılırlardı.

Constantinus, askeriye için ayrı bir yönetici oluşturarak, Diocletianus’un askeri ve sivil kariyer ayrımını tamamladı. Önceden, her iki organizasyon başında da tek bir *praefectus praetorio* bulunurdu, fakat artık *praefectus praetorio* sadece sivil idare ile ilgilenmekteydi. Orduyu yönetmek için Constantinus iki yeni mevki oluşturdu: piyade amiri (*magister peditum*) ve süvari amiri (*magister equitum*). Bu iki mevkiinin oluşturulması, hem süvari birliğinin artan önemini (Cumhuriyet ve Principatus’un lejyoner ordusu, temel olarak, yabancı yedeklerden sağlanan süvari birliği

ile desteklenmiş bir piyade gücüydü.) hem de orduyu kişilerin ellerinden korumaya yönelik ihtiyacı (Aynı sebeple genellikle, *praefecti praetorio Principatus*'ta pek çok kişiyle bir arada çalışırdı) göstermektedir.

Comitatusun dördüncü yüzyılda bütün imparatorluğa yayılmasıyla, askeri servis sorumlusu olarak bölgesel mevkiler oluştu ve onlar hakkında tam bir bilgi sahibi değiliz. Bu mevkilerden en önemlileri, *in praesenti* ya da *praesentales* olarak adlandırılan imparatora doğrudan bağlı olan güçlerin komutası verilen kişilerdi. Dördüncü yüzyıl sonlarında, süvari ve piyade arasındaki ayırım genel olarak elden bırakılmış gibi görünmektedir ve tipik Roma teknik terminoloji dikkatsizliğiyle sık sık aynı kişi için kullanıldığı halde, her iki görevin de başı olan *magister utriusque militiae* unvanı mevcuttu.

Doğuda, ordu bir kişinin kontrolü altına girmedi. İki tane imparatorla hareket eden *praesentales* (temel olarak Constantinopolis'te), bir tane *Oriens*'te (temel olarak Syria), Balkanlar'da iki tane olmak üzere, toplam beş tane *magister militum* vardı. Batıdaki sistem daha merkezîydi. Theodosius öldüğünde, 10 yaşındaki oğlu yeni Roma imparatoru Honorius'u gözetmesi için Stilicho'yu, İtalya'daki her iki hizmetin baş kontrolünde bırakmıştı. 416'dan itibaren bu unvan "*patricius*" (Constantinus tarafından yeniden kullanılan modası geçmiş eski bir onur sıfatından kaynaklı) olarak anıldı. Batının kaderi, güçsüz imparatorlar, Stilicho, Constantius (Honorius'un eniştesi), Aetius ve Ricimer aracılığıyla hüküm süren bazı güçlü patriciusların göreve gelmesiyle kontrol edildi.

Diocletianus, valilerin ellerinden askeri kontrolü aldığında, sadece *lider* anlamına gelen ve "general" için daha erken dönemlerde gayri resmi olarak kullanılan bir terim olan yeni *dux* (pl. *duces*) mevkini oluşturmuştu. *Duces*, bazen sadece bir de olsa genellikle birkaç eyaleti içeren küçük sınır alanlarını kontrol etmekteydi. Constantinus yeni bir onur unvanı olan *comes* (pl. *comites*) unvanını çıkarttı ve *comites* çeşitli önemli görevler aldılar. Bu kullanım dışında, comitatusun yayılmış kesimlerinin komutası için *comes rei militaris* unvanı ortaya çıktı. Tipik olarak karışık Roma terminolojisi içeriğinde, *comes* terimi *dux*'un hemen hemen eşanlamlısıdır ve bazı sınır bölgeleri *duces*, diğerleri de *comes* tarafından komuta edilmiştir.⁶⁵

Yeterli derecede asker bulamama sıkıntısından kaynaklı olarak Erken dönemlerde yabancı birliklere duyulan ihtiyaç ve askere alınmaktan kaçanlara karşı Drakon yasalarına göre hüküm

⁶⁵ Örneğin, İç Britanya'yı komuta etmek için bir *dux Britanniarum* "Britanya eyalet komutanı" ve Kanal'ın kıyısını beklemek için bir *comes litoris Saxonici* "Saxon Sahili Kontu" vardı

vermek dördüncü yüzyıl ortalarından beri süregelen büyük bir probleme dönüşmüştür. Valentinianus I, askeri hizmetten muaf olabilmek için kendini sakat bırakanları canlı canlı yakılmasını emretmiştir, ancak duruma, Hadrianopolis'teki yenilgiden sonra doğu ordusunu yeniden oluşturma ihtiyacındaki Theodosius I, bir kişinin yerine iki tane sakat er alarak yaklaşmıştır.⁶⁶ Bu, askere alımın kelle vergisi (*capitatio*) sistemi aracılığıyla yerine getirildiği ve böylece arazi sahiplerinin vergi ödeme ya da asker sağlama arasında tercih yapması gerektiği gerçeğini yansıtmaktadır. Er temini bir yük sayıldığından, yönetim bazen belli bir miktar altın karşılığında her hangi bir erden vazgeçebiliyordu. Sivil memuriyetler, daha az paraya temin ettikleri er için, – farkı cebe atma amacıyla – yüksek miktarda altın gideri göstererek bu sistemi suiistimal ettiler.

İ.S. 284–337 reformları, yani Diocletianus ve Constantinus'un yapmış olduğu reformlar dönemde yaşanan pek çok problemin sonucu olarak görülmektedir. Erken Bizans döneminde temel bir toplumsal organizasyon gerçekleştirmişlerdir ve yasal değişiklikler aracılığıyla devlet yaşantısını düzenlemeye yönelik önemli bir girişim olarak belirlemektedir. Reformlar, devam eden krize ve kesin olmayan pek çok detaya bir çözüm olarak birer birer farklı zamanlarda yürürlüğe girmiştir, fakat dönemi anlayabilmek için hepsini bir arada düşünmek gerekir. Bu düzenlemeleri anahatlarıyla özetleyelim:

❖ Politik

- Diocletianus devri bütün imparatorluğu vuran politik kargaşaya bir son getirmiştir; en basitinden tahtta 20 yıl kalarak durumu dikkate değer bir şekilde dengelemiştir.
- İdari reformlar: bu reformların amacı iki kat daha etkili bir yönetim sağlamak ve devlet hazinesinin gaspını önlemektir.
 - Eski eyaletler bölünerek pek çok yeni eyalet oluşturulmuştur.
 - Memuriyetlerin sivil ve askeri görevleri ayrılmıştır; eyalet yöneticilerinin artık askeri güçleri yoktu ve ordu komutanları barınma ihtiyaçlarını sivil yönetimle halledeceklerdi.
 - Askeri emir komuta zincirinin yanı sıra ayrıntılı bir sivil hiyerarşi yaratıldı: sivil hiyerarşinin en üst düzeyinde, imparatorun hemen altında, 3 ya da 4 prefect bölgesi için birer *praefectus praetorio* vardı; praefectusun hemen

⁶⁶ Jones 1964, 618.

altında her bir *diocese* için bir *vicarius* ve ayalet yönetimi içinse birer *praeses* bulunmaktaydı. Her bir eyalet içerisinde bulunan kentler (*civitates*, *poleis*) ise vatandaşların belirlediği bir konsey (*curia*, *boule*) tarafından yönetilmekteydi.

- Askeri hiyerarşide en üstte, *praefectus praetorio* benzeri *magister militum* bulunmaktaydı; onun altında *comes* (pl. *comites*) ve *dux* (pl. *duces*) bulunmaktaydı.
 - Ek olarak ayrıntılı bir saray yönetimi vardı: *magister officiorum*, *comes sacrarum largitionum*, *comes rei privatae*, *praepositus sacri cubiculi* gibi.
- İmparatorun şahsiyeti, dikkate değer şekilde yükseltildi ve sıradan biri olmaktan çıkarıldı.
- İmparatorun çevresi büyük bir koruma ile donatıldı ve onun bütün günlük aktivitelerine ayrıntılı bir seremoni ile eşlik edildi.
 - Teori ve pratikte bir “Doğulu Despot” oldu.
 - İmparatorun insanlardan çok tanrılar tarafından seçildiği görüşü hâkimdi.
 - Bu gelişim, Mesopotamia’dan köklenen Helenistik krallık fikrinden gelmekteydi; fakat çağdaş model olasılıkla Sasani Pers yönetimi örneğiydi.
- Bazı politik sorunların çözümü için dört imparator yaratan ve imparatorluğu dört yönetim alanına ayıran Diocletianus tarafından *tetrarchia* kuruldu.
- İki tane kıdemli imparator (Augusti) ve iki tane de daha az kıdemli imparator (Caesares) vardı.
 - Caesares, Augusti öldüğünde ya da istifa ettiğinde yerine geçmek ve iki yeni Caesar seçmek üzere yetkilendirilmişti.
 - Bu, tahta geçme problemini düzene koymak, gasp olasılığını düşürmek ve daha yakın bir yerel yönetim sağlamak için yapılmıştı.
 - Fakat Tetrarchia bir süre sonra başarısız oldu, fakat devlet yönetiminde izini bıraktı ve imparatorluğun bir bütün olarak bölünebildiğini gösterdi.

❖ Askeri

- Askeri komuta, geniş ölçüde reforma uğradı ve eyaletlerin yönetiminden uzaklaştırıldı.
- Ordu pek çok değişik birliklerden oluşturuldu:
 - *Limitanei*—eski sınır birlikleri, kalıcı olarak sınır boyunca konuşlandırıldı; bu haliyle milislerden (bilhassa piyade birlikleri) biraz daha fazla sayıdaydı.
 - *Comitatenses*—hareketli alan birlikleri, imparatorun onları (Bilhassa süvari alayları) göndereceği her yere gitmek üzere iç bölgelere yerleştirildi.
 - İmparatorluk korumaları (*Scholae*, vs...)—imparatorun “özel” ordusu, imparatorluk sarayının yakınına yerleştirildi.

❖ Ekonomik

- İ. S. 301 yılında imparator Diocletianus, “Fiyat Edikti” olarak adlandırılan bir imparatorluk yasası aracılığıyla enflasyon artışını durdurmak için girişimde bulundu.
- Sikke basımında reform oldu: Constantinus’un altın solidusu (72 tanesi bir libre/litre yapıyor), gelecek bin yıl boyunca devam edecek olan bir dünya standardına dönüştü.
- *Annona* ve *indictio* üzerinde temellenen etkili bir vergi yapılandırması geliştirildi:
 - *Annona*, arazinin kalitesine ve onu işleyebilecek insan gücü kapasitesine (*capitatio-iugatio*) göre saptanan bir arazi vergisi oldu.
 - Vergi tabanı periyodik olarak, her on beş yılda (*indictio*) hesaplandı.
 - Vergi aslen aynı olarak toplandı (genellikle buğday), fakat bunu yerini kısa bir süre sonra nakdi ödeme aldı.
 - Yeni sistem, yıllık bütçe hazırlanmasına iyi bir imkan verdi ve devletin finans sistemini, daha güvenli bir temele oturttu.

❖ D. Kültürel

- Diocletianus ve Cantantinus dönemin dini eğilimini takip ettiler, politik ve askeri pozisyonlarını dini idealleriyle desteklediler.
 - Diocletianus kendisini Jovius (Jupiter/Zeus gibi/dengi) ve altındaki imparatorunu ise Herculus (Hercules gibi/dengi) olarak adlandırdı.
 - Bu belki de son büyük Hıristiyan Kıyımını açıklar, çünkü Hıristiyanlar doğal olarak bunu desteklemeyi reddetmişlerdir.
- Sıkıyönetim, aynılık (herkese aynı muamele), katılık ve güç hırsları dönemin karakteristikleri olarak sıkça görülmektedir.

I.2.4. Çöküş ve Barbarlaşma

Dördüncü yüzyılın sonunda ordunun çöküşündeki ana etmenlerden en önemlisi, İ. S. 378'de doğu hareketli ordusunun ciddi bir şekilde mahvedildiği Hadrianopolis Savaşı'dır.⁶⁷ İmparator Valens yeğeni Gratianus'tan bu savaş için yardım talep etmişti, fakat birlikler doğuya ilerlemeyi sürdürdüler. Valens, Hadrianopolis yakınlarındaki Got ordusuna yaklaştığında Gratianus'un yardımını beklemeden tek başına zaferin sahibi olmayı arzularak 9 Ağustos'ta ilk saldırıyı yaptı. Roma ordusunun sol kanadındaki süvari alayı karşılarındaki Got birliklerini yendi ve onları takibe aldı. Bunun akabinde sayı bakımından daha çok olan Germanler bu kanattan Romalılar'a saldırdılar. Roma ordusu çepeçevre sarıldı ve bir süre sonra bütün ordu çok ağır bir yenilgiye uğradı. Valens kendisi de bu savaşta vahşice öldürüldü ve cesedi asla bulunamadı. Bu yüzyıl içinde, böylesi feci bir yenilgi yaşanmamıştı (Savaş alanında ölen en son imparator, İ.S. 251 yılında öldürülen Decius'tu), bu savaşla doğunun hareketli ordusu tamamen yok olmuştu.

Öte yandan benzer bir şekilde, aynı şeyi İmparatorluğun batı kısmına yaşatan 394 Frigidus savaşıydı. Doğu ordusunun tekrar eski gücüne dönmesi yıllar alacakken, batınınki Honorius dönemi felaketleri patlak verdiğinde zaten ciddi bir hasar içerisindeydi. Askeri zaiyetin telafisi için hem doğuda hem de batıda yabancı birliklerin kullanımından kaçınılmadı. Bunlar genel olarak, Germanlerdi. Ek olarak, doğu Avrupa'da Alanlar gibi İranlı olanlar da vardı ve beşinci yüzyılda Hunlar Roma ordusunda dikkat çeken bir rol oynadılar.

⁶⁷ Ammianus 31.12–14

Bazıları basitçe imparatorluk sınırları dışından kiralanıyordu. Diğerleri, birlik sağlama koşuluyla imparatorluk içerisine yerleştirilmiş Germen boyları tarafından sağlanan federasyon birliğiydi (*Foederati*). Bu düzenleme için model Theodosius ve Vizigotlar arasında yapılan 382 anlaşmasıydı. Bir diğerleri ise, erken dönemde Roma teritoryumuna yerleşen ve neredeyse tamamen asimile edilmiş (bu insanlar, *laeti* olarak adlandırılmaktaydı) Germen oymakları idi. Böylece, Roma ordusu kendi kendine içinde pek çok Germen birliği ve subayı oluşturmuş oldu ve katı Roma ordusu nezdinde, pek çok Germen federasyonu hizmet etti.

Doğuda beşinci yüzyılda Germen etkisi olsa da, yönetim kendi ordusunu korumada daha başarılıydı. Batıda tüm ayrıntıları anlamak zordur, ancak orduda kesinlikle bir miktar Roma vatan-daşı hizmet etse de, Honorius döneminden itibaren açıkça saf ve baskın bir Roma ordusu varlığı görülmedi.

Özellikle yerine asla geri gelmeyen pek çok sayıdaki profesyonel askerin Frigidus'taki ölümünden sonra, bu Germenlerin tümü Roma ordusu üzerinde etkili olmuştur. Germen savaşçı kültürünün bir karakteristiği, karizmatik liderlerine olan güçlü bağlılıklarıdır. Eski tip ordunun bu çözülmesi ve liderlerine sadık olan Germen (ve diğerleri) askerlerle değiştirilmesi, İmparatorluk otoritesinin düşüşünde rol oynamış olmalıdır.

I.2.5. Leo (İ.S. 457 – 474) ve Zeno (İ.S. 474 – 491)

Trakyalı Bessi sülalesinden olan Leo 401 yılında doğmuştu, eşi Verina'dan üç tane çocuğu oldu ve bunlardan Ariadne sonraki imparator olan Zeno ile evlendirildi. Leo imparator olmadan ince sürekli askerlikle içiçeydi. 457 yılında Mattiari birliğinin tribunu'su olmuştu.⁶⁸ İmparator Marcianus 457 yılında öldüğünde, yeni imparatorun Anthemius olması bekleniyordu fakat güçlü doğu *magister militum*'u Aspar'ın kararıyla Leo senatoya önerildi ve 457 yılında Constantinopolis patriarkhesi Anatolius'un giydirdiği taçla Leo imparator yapıldı.⁶⁹ Bu taçlandırma töreni senato, ordu ve patriarkhesin bir arada katılımıyla yapılan ilk örnektir.

Leo I

⁶⁸ Cons. Porph. *De Cer.* 411.4

⁶⁹ ibid. 410.10

Kafkasya ve Arabia'da küçük askeri sorunlar çıksa da, Theodosius II döneminde Perslerle yapılan anlaşma ile sağlanan barış antlaşması sürdüğünden, Leo'nun uğraştığı temel problemler Balkanlar, Vandallar ve Batı İmparatorluğu'du. Vandalların geniş çaplı hareketlenmeleri uzun süreli sorunlara neden olmuştu fakat nihayetinde 467 yılında Leo Anthemius'u imparator olması için batıya göndermiştir. Leo döneminde çıkarılan bir yasa Asia Minor ve Syria içerisinde askeri komuta noktaları (*comitivae*) yaratıldığını belirtmektedir.⁷⁰ Bu noktalar arasında Pamphylia, Pisidia ve Lycaonia da vardı. Çeşitli tarihçiler tarafından bu oluşumların Isauria tehditine karşı kurulduğu belirtilmektedir⁷¹, ancak sarayda çok etkin bir kişilik olan ve gelecek imparator Zeno'nun bir Isaurialı olduğu ve bu dönemde *excubitores* adında 300 kişilik yeni saray muhafızları oluşturulduğunda⁷² Leo'nun en iyi generali *magister militum* Zeno dolayısıyla excubitörlerin çoğunluğunun, en azından başlangıcında, muhtemelen Isaurialılardan oluştuğu akıldan çıkarılmamalıdır. Ayrıca Leo'nun ordu içerisindeki Germen nüfusunun çokluğu ve tehlikesine karşı Zeno'nun Isaurialıları ordu almasına sıcak bakmıştır. Böyle bir vaziyette, Isauria'ya karşı doğrudan hareket edilmiş olmasını düşünmek o kadar da kolay olmasa gerekir.

Magister Militum Aspar, Leo'nun ilk dönemlerinde oldukça önemli bir figürdü, fakat 466 yılında oğlu Ardabur vatana ihnet ile suçlanınca itibarı kısmen zedelendi. 467 yılında bir mahkeme yargıçısı olan Isocasius pagan olmakla suçlandı ve bunu müteakip Leo paganların mahkemelerde görev almaması için yasa çıkarttı. Asparın oğlu Ardabur tekrar bir isyan çıkarttı ve Leo Ardabur'un öldürülmesi için karar aldı. Aspar, oğulları Ardabur ve Patricius, sarayda öldürüldü. Bunu müteakip de, Asparı destekleyen Arianlara karşı hareket başlatıldı. Daha sonraki dönemlerde Zeno sarayda egemen bir pozisyona ulaştı.

Isauria kökenli olan Zeno'un asıl ismi Taracodissa idi. İyi bir savaşçı olarak bilinen Taracodissa, ordusunda sayıca çoğalan ve tehlike arz eden Germen ve Alan askerlerin yerine başka uluslardan asker alma yollarını aradığı 460'lı yıllarda imparator Leo'nun gözdesi haline gelmişti. 466 yılındaki bir Alan olan Aspar'ın oğlu Ardabur'un ihanetini ortaya çıkaran da o olmuştu. 468 yılında Leo'nun yetensiz ya da belki de hain generalleri Bizans donanmasını yenilgiye uğratmıştı ve sonrasında Taracodissa Leo'nun en iyi generali haline geldi. Bu arada aynı yıl Leo'nun kızı Ariadne ile evlendi. Leo'nun emirleriyle öldürülen Aspar'ın yerine Taracodissa getirildi ve böylelikle *magister militum* unvanını aldı.

⁷⁰ Cod. Jus. 12.59.10

⁷¹ Jones 1964, 224; Brandt 1992, 197–198

⁷² Lydus 30.7-10; Jones 1964, 658; Treadgold 1995, 92.

Taracodissa, kendisini Roma hiyerarşisine ve Constantinopolis'in yerel Yunan nüfusuna kabul ettirebilmek için ismini değiştirerek, Yunan Zeno ismini aldı ve hayatının sonuna kadar kullandı. Zeno, doğu ordularını büyük bir başarıyla komuta etmeyi sürdürdü, bu başarılarından en önemlisi 469 yılında Epirus'a giren Vandalları bölgeden çıkartmaktı. Leo öldüğünde oğlu Leo II imparator yapıldı fakat oldukça küçük olduğundan Zeno yönetime ortak oldu. Leo II kısa bir süre sonra hastalandı ve hayata veda etti, böylece 17 Kasım 474 tarihinde Zeno tek başına imparator oldu. Bu arada Zeno, kökeni dolayısıyla senato ve halk için hala tam anlamıyla benimsenememişti. Bu ve benzer gerekçelerle 475 yılında Verina (Leo'nun eşi) tarafından komploya uğradı. Bu komplo onun kenti terk etmesine yol açtı ve 20 ay boyunca kendisini kapattığı Antiocheia'ya gitti. Bura-

Zeno

da büyük bir ordu oluşturdu ve 476 yılında Constantinopolis'e yürüdü ve zorlukla karşılaşmadan kente tekrar girdi. Fakat hapse atılmasına rağmen Verina ile olan sorunlar bitmedi. Verina, 479 yılında damadı Marcianus'u isyan için kışkırttı. Fakat bu isyan, daha öncede Zeno'ya yardım etmiş olan Isaurialı general Illus tarafından bastırıldı. Daha sonra Illus *magister militum per orientem* yapıldı. Fakat bir süre Illus'la ilişkiler bozuldu. 483 yılında Illus Zeno'nun kardeşi Langinus'u gözaltına aldı ve Zeno Longinus'un salınmasını istedi, bunu kabul etmeyen Illus görevden alınınca ayaklanma çıkardı. Bunun üzerine Zeno isyanı bastırmak için bir başka Isaurialı general olan Leontius'u görevlendirdi fakat Illus Leontius'u kendiş tarafına çekmeyi başardı ve onu Augustus ilan etti. Bunun üzerine, gelecekte çok ünlü olacak olan bir başka general Ioannes Scytha ordusunu Illus üzerine sürdü ve onu Syria'da yendi. Leontius ile birlikte Isauria'daki Papirius müstahkem garnizonuna sığınan Illus, kuşatma sonrasında ele geçirildi. Bu arada Verina öldü, ayrıca Leontius ve Illus da idam edildiler. Zeno sonraki yaşamında daha çok batıdaki sorunları çözmekle uğraştı. 4 Nisan 491 yılında öldü ve yerine Anastasius geçirildi.

I.2.6. Anastasius (İ.S. 491–518)

Flavius Anastasius, 430 civarlarında Adriyatik kıyısında günümüzdeki adı Durazzo (Arnavutluk'ta) olan Dyrrachium kentinde doğdu. Zeno'nun sarayında olmasına rağmen, önde gelen bir kişilik değildi, ancak *silentarius*⁷³ derecesine ulaşabilmişti. Zeno dönemindeki karmaşa sonrasında, imparatorluk yeni bir Isaurialı impatora pek gönüllü değildi. 11 Nisan 491 yılında, aristokrasiyi şaşırtsa da, Ariadne'nin seçimiyle imparator ilan edildi. Tahta geçtikten kısa bir süre sonra da Ariadne ile evlendi (20 Mayıs 491). Öldüğünde de Ariadne ile birlikte İstanbul'daki Mübarek Ha-

⁷³ *Silentarius*, sarayda çalışanların terbiyesiyle ilgilenen görevliydi, imparatorluk huzurundaki köleler ya da diğer sevis elemanlarının sükûnetinde, düzeninden ve adabından sorumluydu.

variler kilisesine gömülmüşlerdir. Anastasius'a bir gözü siyah diğeri mavi olduğundan 'Dicorus (çift gözbebekli)' ismi takılmıştır.⁷⁴

Zeno'nun ölümünden sonra, kardeşi Longinus imparator olma ümidindeydi⁷⁵, fakat imparatorluğunun ilk yılında Isaurialılara karşı çok ciddi bir mücadeleye girişecek olan Anastasius, Longinus'u da diğer Isaurialıları da Constantinopolis'ten çıkarmıştır. Bu hareket büyük bir Isauria ayaklanmasına neden oldu. Aynı yıl Phrygia - Cotiaeum'da Isaurialılarla girişilen büyük bir savaşta Isaurialılar tamamen yenilmişlerse de, tüm Isauria kalelerinin zapt edilmesi 498'e kadar sürmüştür.⁷⁶ Anastasius'un Isaurialılar'a karşı olan bu tutumunun, bir isyanı bastırmaktan öte olup olmadığı bir yana⁷⁷, Isaurialıları politik hayattan ve devletin mali işlerinden uzaklaştırdığı aşikârdır.

Anastasius I

Balkanlar'da, 493 başlarından beri Danube karşısındaki Bulgar istilaları, Propontis ve Karadeniz arasındaki Uzun Duvarlar'ın yapımını başlatmıştır.⁷⁸ Bu yapıların inşa edilmesi Theoderic yönetimindeki Gotların Balkanlar'dan ayrılıp İtalya'ya gitmelerinden sonra mümkün olmuştur. Anastasius doğu sınırında da bir takım sorunlarla karşılaşmıştı. Uzun süredir sorunsuz geçen Pers ilişkilerinde yeniden huzursuzluklar çıkmış ve sonunda 502 yılında savaşa gidildi. Bu savaş başlangıçta Romalıların aleyhine olsa da, sonunda Romalılar üstün gelmiş ve 506 yılında barış yapma yoluna gidilmiştir. Bu barış sonrasında da doğu sınır bölgelerinde, özellikle Dara'da yoğun güvenlik çalışmaları yapıldı. Anastasius, Theoderic'i İtalya kralı olarak tanıdı.

Tahta geçişinde Chalcedon konseyi yönergelerini kabullense de, Anastasius çok güçlü bir monofizitti.⁷⁹ Artan monofizit uygulamaları, Chalcedon yönergelerini benimsemiş olan

⁷⁴ Psellos, *Hist. Synl.* s.52.28 ve 31 (Ἀναστάσιος ὁ Δίκωρος); Zonaras, *Ep. Hist.* 133.7:... τὸν Δίκωρον Ἀναστάσιον σελεντιάριον ὄντα... (10–12) ... Δίκωρος δ' ἐκαλεῖτο ὁ Ἀναστάσιος, ὅτι ἀνομοίας ἀλλήλαις τὰς κόρας εἶχε τῶν ὀφθαλμῶν; Anastasius'un tahta geçişi: Cons. Porph. *De Cer.* 1.92; Zach. *Myt. Chron.* VIII.

⁷⁵ Evagr. s.125.7–10.

⁷⁶ Stein II 1949, 81–84; Jones 1964, 230vd; Lee 2000, 53.

⁷⁷ Jones (1964, 230) bu durumu ülkede "barışın sağlanması (*pacification*)" olarak belirtirken, Shaw (1990, 255-9) durumun "barış sağlama" ile eşit olmadığını vurgulamaktadır. Lee (2000, 53) ise, Shaw'ın fikrine katılmakla birlikte, Jones'a da hak vererek Isaurialıların politik hayattan uzaklaştırıldıklarını kabul etmiştir.

⁷⁸ Trakya'daki bu *Uzun Anastasius Duvarı* içi bak: Croke 1982.

⁷⁹ Monofizitlik, Hristiyanların İsa'nın insan ve tanrı olmak üzere iki doğası olduğuna inanların (İsa'nın insan ve tanrının oğlu olarak iki farklı kişiliğe sahip olduğuna inanan duofizitler ya da nestorianlar) tersine, aynı anda hem

Constantinopolis piskoposu Euphemius ile gerginlik yaşanmasına neden oldu. 496 yılında Anastasius Euphemius'u sürgüne gönderdi ve yerine bir başka Chalcedon yanlısı Macedonius'u getirdi. 511 yılında Macedonius'un yerine de bir monofizit pikopos getirdi ve Antiocheia'ya da monofizit patriarkhes Severus'u atadı. Macedonius'un görevden alınması, 511 yılında Constantinopolis'te karışıklıklara neden oldu ve Anastasius'u Chalcedon Ortodoksluğuna zorlamak için ordusunu kullanan *magister militum per Thracias* Vitalianus Trakya'da ayaklandı. Anastasius, Papa Hormisdas ile Kalhedon bildirisi hakkında görüşmek üzere hazırlandı. Fakat Hormisdas'ın, Zeno döneminde kiliseden aforoz edilen Constantinopolis patriarkhesi Acacius'a karşı olan tutumu, imparator ve doğu piskoposlarının kayıtsız Chalcedon bildirgesini kabul etmiş olmaları, görüşmelerin yapılmasını engelledi. Roma Katolik kilisesinden gelen bir talep olarak Katolikliğin Asia Minor'de zorla da olsa yayılması isteğine karşılık olarak Anastasius, Papa'ya “*Bana engel olabilirsiniz muhterem efendim, bana hakaret de edebilirsiniz ama bana emredemezsiniz*” cevabını verdi.⁸⁰ Kudüs'e monofizit bir patriarkh atama girişimleri 516 yılında karışıklıklara neden oldu ve Anastasius bu durumu daha zorlamayıp atamayı yapmadı.

İmparatorluğunun ilk yıllarında Anastasius başka problemlerle de karşı karşıya kalmıştır. Constantinopolis'te ve Antiochei'da umuma açık yerlerde hizipler arası bozgunculuk ve şiddet gösterileri oldukça artmıştı.⁸¹ Bu gösterilere cevaben Anastasius askeri metotlar kullanmaya karar verse de kısa bir süre sonra 498 yılında vahşi hayvan ve 502 yılında da pandomim gösterilerini yasaklamakla çare yoluna gitmiştir.⁸² Ayaklanma çıkaran Vitalianus ise, ciddi çabalar neticesinde 515 yılında Trakya'da yenildi.

Anastasius an önemli özelliği mali alandaki girişimleridir. *Praefectus Praetorio* Marinus'un yardımıyla, 498 yılında toplanması zor ve pek sevilmeyen *chrysargyron* ya da *collatio lustralis*

insan hem de tanrı olan tek bir doğası olduğuna inanan kesimin benimsediği düşünceydi. Bu akım iki ana gurubu vardır. Bunlardan ilki olan Eutychedianizmde, “*bir damla balın denizde çözümlüp kaybolması*” gibi İsa'nın insani doğasının tanrısallık içerisinde eriyip kaybolduğu düşüncesi vardır. İkincisi olan Apollinarianizm'de ise, İsa'nın insani bir bedene ve “yaşayan ilke”ye sahip olduğunu, fakat “tanrısal söz”ün günümüz “us” kavramı ile benzer olup aynı olmayan *nous* (düşünen ilke) kavramının yerini aldığı düşüncesi hâkimdir.

⁸⁰ Brown 1971, 92

⁸¹ Cameron 1973, 233 vd: bu gösterilerin bir listesini vermektedir.

⁸² Josh. Styl. 34 (s.23); Cameron 1973, 228–32.

adlı vergiyi⁸³ kaldırarak ekonomik reformlara girişti. Geç Roma-Erken Bizans döneminde toplanan bu vergi, zengin fakir düşkün köle özgür gözetmeksizin hatta sahip olunan hayvanlara göre de artabilen şekilde herkesten her dört yılda bir toplanırdı. Zosimus bu verginin ilk defa Constantinus tarafından konduğunu yazmaktadır.⁸⁴ *Collatio lustralis* başlangıçta hem altın hem de gümüş ile ödenebilirdi. 370 yılından itibaren sadece altın ile ödenebilmekteydi. Libanius, Zosimus ve Evagrius bu vergi altında ezilen halktan bahsetmektedirler. Bunun başlıca sebebi verginin bir seferde yüklü bir miktarda toplanmasıydı. Aileler çoğu zaman parayı denkleştirebilmek için çocuklarını köleliğe ya da fahişeliğe sevk etmekteydiler. Vergi 498 yılında Anastaius tarafından tamamen yasaklandı.⁸⁵ Lee, bu verginin kaldırılmasının yukarıda bahsi geçen gösterilerin kapsamında daha iyi anlaşılacağı fikrindedir. Yani ona göre, bu vergi kent tüccarlarına ve zanaatkârlara uygulandığından, bu verginin kaldırılmasıyla kentlerdeki halkın öfkesinin imparatora yönelik bir sempati ve güvene dönüşmesi amaçlanmış olabilirdi.⁸⁶ Bu verginin yasaklanmasıyla, arazi tekrar ön plana getirildi ve arazi neredeyse tek vergi kaynağı oldu.⁸⁷

Anastasius'un görevlendirdiği kişiler geçekten oldukça yetenekliydi.⁸⁸ Yukarıda bahsi geçen Apamea'lı Marinus, bütün belediye meclislerindeki üyeleri vergi toplama görevinden almış ve onların yerine *vindices* olarak adlandırılan ve vergi toplanmasını denetleyen yeni personeller oluşturmuştur.⁸⁹ Vaktiyle bir *scriniarius* olan ve Anastasius dönemindeki diğer bir *praefectus*

⁸³ Collatio Lustralis için bak: Seecks 1900, 370 vdd; Haarer 2006, 194 vdd. Yasaklanışı için bak: Cod. Just. 11.1.1–2; Zonaras, *Ep. Hist.* 135.1–3: *δασμοῦ δὲ τοὺς ὑπηκόους πιέζοντος τοῦ λεγομένου χρυσαργύρου, καὶ τοῦτον ἐξέκοψεν.*

⁸⁴ Zosimus II.38

⁸⁵ Verginin yasaklanması için bak: Cod. Just. 11.1.1–2; Zonaras, *Ep. Hist.* 135.1–3: *δασμοῦ δὲ τοὺς ὑπηκόους πιέζοντος τοῦ λεγομένου χρυσαργύρου, καὶ τοῦτον ἐξέκοψεν.* Ostrogotların elinde olan Batı'da bu bir süre daha devam etti. Buradan gelen para çoğunlukla orduya verilmekteydi. Dolayısıyla Anastasius bu vergiyi yasaklarken – eğer beş yıllık ikramiyeleri de kaldırmamışsa – yerine koyabileceği bir kaynak da bulmuş olmalıdır. Bu da arazi vergilerininin kısmen nakde dönüştürülmesi yoluyla dolaylı olarak giderildi (Haarer 2006, 199)

⁸⁶ Lee 2000, 54.

⁸⁷ Haarer 2006, 196 vd.

⁸⁸ Jones 1964, 235; Nicks 1998, 211 (bu kişilerin bir listesi); Barnish-Lee-Whitby 2000, 191.

⁸⁹ Lydus, *De Mag.* 188, 204, 208; Zach. *Chron.* 7.9; Cyril. Scyth. s.146; Malalas 400; Just. *Nov.* Ed. XIII.14 (*Μαριανός* olarak yazılmış, s.788); *PLRE* II 726. s.v. Marinus 7; Barnish-Lee-Whitby 2000, 194; Brown 1971 (*Çev.*), 87.

praetorio Polycarpus da bu mali düzenlemelerde önemli bir figür olarak görülmektedir.⁹⁰ Diğer önemli bir kişi ise, önceleri Marinus tarafından *scrinium orientis* içerisinde bir *tractator* olarak görevlendirilen, sonradan Anastasius tarafından *comes sacrarum largitionum* olarak atanan ve Anastasius'un 494 yılındaki meşhur sikke reformunu yürüten Paphlagonia'lı Ioannes'ti.⁹¹

Bu sikke reformunun temel amaçlarından birisi, solidus karşısında aşırı değer kaybeden bronz paranın kullanımının artırılması, bronz sikkelerin solidus'a karşı olan dönüşüm değerlerinin istikrarlı bir hale getirilmesi; altın, gümüş ve bronz para arasında dengeli bir ilişki kurulmasıydı. Bunun için Anastasius yeni büyük bronz sikkeler bastırdı. Bu sikkelerin en büyüğü 40 *nummi* değerindeki 9 gramlık *follis* idi ve arkasında büyük bir M harfi (40 demek) bulunurdu. Bunun bir küçüğü, 20 *nummi* değerindeki 4,5 gramlık arkasında K harfi (20 demek) bulunan sikkeydi. Arkasında I (10 demek) bulunan 2.25 gramlık 10 nummi değerindeki sikke de 512'e kadar en küçük bronz sikkeydi. Yine 512 öncesinde, 1 solidus 420 follis değerindeydi. Anastasius, 512 yılında bu sikkelerin ağırlıklarını iki katına çıkardı ve arkasında E yazan yani 5 nummi değerinde en düşük birim olarak yeni bir sikke sınıfı daha bastırdı. 1 solidus, 710 follis'e (28400 nummi) denkleştirildi.⁹²

Geç antik dönemde ekonomik gelişmeler içerisindeki *adaeratio* (dönüştürme) kullanımı da dikkate değerdir. Bu uygulama kısmen, Constantinus dönemindeki ordu yapısındaki değişikliklerden kaynaklanıyor olabilir.⁹³ Bu uygulama temel olarak aynı olarak dağıtılan ödemelerin ya da toplanan vergilerin nakde (altına) dönüştürülmesini kapsamaktadır. Aslen 5. yy'da batıda ortaya çıksa da, doğu imparatorluğunda da kademe kademe uygulanmaya başladı. Fakat doğuda, arazi vergisinin altına dönüştürülmesi Anastasius dönemine kadar kısıtlı bir şekilde gerçekleşti. Her ne kadar Anastasius bu vergilerin dönüşümünü büyük oranda sağlamış da olsa, aynı zamanda sahra ordula-

⁹⁰ Lydus, *De Mag.* 188; *PLRE* II 895 vd., s.v. Polycarpus; Barnish-Lee-Whitby 2000, 191.

⁹¹ Malalas 400; Cyril. Scyth. s.244; *PLRE* II 604 vd., s.v. Ioannes 'the Paphlagonian' 45; Barnish-Lee-Whitby 2000, 191.

⁹² Ayrıntılı bilgi için bakınız: Metcalf 1969; Haarer 2006, 202 vd.

⁹³ Haarer 2006, 186

rının ihtiyacını görecektir miktarda aynı vergi toplatmıştır.⁹⁴ Bu dönüşümün getirileri, verginin toplanması dağıtımı ve bunların çok masrafa neden olan taşıma işlemlerinin artık bir sorun olmayışı ve devletin altın, gümüş hazinesinin zenginleşmesi olmuştur. Arazi vergisinin dönüşümü sonucunda *Preafectus Praetorio*'nun maddi gelirlerin çoğunu denetim altına aldı ve makam olarak oldukça önemli bir mevkiye ulaştı⁹⁵

Anastasius sıkı ekonomik politikası aracılığıyla yıllardır süre gelen ve bilhassa askeri kaynaklı olan finans sorunlarına karşı büyük bir mücadele verdiğine tanık olmaktayız. Devlet hazinesini yolsuzluk ya da para sızdırmadan koruma yönünde oldukça ısrarlı ve dikkatli davranmış ve üstüne üstelik bazı yasalarda görüldüğü üzere askeri mercilerden devlet için gelir kaynağı dahi elde edebilmiştir⁹⁶. Askeri harcamaları, bilhassa subaylara yönelik olan giderleri, makul bir konuma taşımıştır. Onun, subayların söz konusu yolsuzluklarını engellemek için, askerlerin ödemeleri üzerinde gösterdiği bu katılığı hem *Codex Justinianus*⁹⁷ içerisinde hem de yazıtlarda görebilmek mümkündür. Oldukça cömert görünmektedir ve aslında devletin ek ödemeler yapmasının yanı sıra maaşların adilce dağıtımını sağlamasından da kaynaklı olarak bu cömertlikle birlikte askeri giderlerdeki rahatlama da ordunun çekiciliğini de artırmış ve birliklerin yerli gönüllülerle doldurulmasını sağlamıştır.⁹⁸ Oluşturulan bu büyük ordunun hareket etmesi yavaşlamıştı ve lojistik sorunlar ordunun faaliyet alanını kısıtlamaktaydı. Anastasius'un Dara'da bir askeri üs inşa etmesinin temel nedenlerinden birisi de ordunun büyümesiyle oluşan bu problemlerin azaltılması ve askeri güçlerin Nisibis'e daha kolay ulaşmasıydı.⁹⁹

Leo'nun Vandallara karşı düzenlediği ve felaket getiren seferler sonrasında da Zeno döneminin istikrarsızlığı ve yüksek külfeti devlet ekonomisi iflasın eşiğine getirmişti.¹⁰⁰ Devletin bu durumuna rağmen, Anastasius'un finans sahasında gösterdiği başarı, imparatorluğu çok daha güçlü ve sabit kılmıştır, aslında bu duruma imparatorluğun Justinianus dönemindeki gelişmesinin nedeni olduğu ve Justinianus'un sağ kolu olan Belisarius gibi kumandanların altındaki orduların etkinliğinde Anastasius'un oldukça büyük bir katkısı ortadadır. Devlet hazinesini doldurmuş ve

⁹⁴ Barnish-Lee-Whitby 2000, 194.

⁹⁵ Haarer 2006, 186 ve 190.

⁹⁶ *Cod. Just.* 1.42.

⁹⁷ *Cod. Just.* 12.37.16–19.

⁹⁸ Treadgold 1995, 15; Jones 1964, 668–74

⁹⁹ Whitby 2000, 293.

¹⁰⁰ Haarer 2006, 184.

büyütmüştür; bu ekonomik başarı, cömertliğine ve üç ciddi savaş geçirmiş olmasına rağmen, Procopius'tan öğrendiğimiz üzere¹⁰¹ 27 yıllık saltanatının sonunda hazinede bıraktığı 320.000 libre üzerindeki altından anlaşılmaktadır. Priscianus ve Gaza'lı Procopius, Anastasius'un ekonomik başarılarını anlatan methiyeler düzmüşlerdir.¹⁰²

I.2.7. Justinianus (İ.S. 527 – 565)

Tam ismiyle *Flavius Petrus Sabbatius Iustinianus*'un dönemi Geç Antik dünyanın en fazla bilinen dönemidir. Dönem hakkındaki modern yazılar sayısız boyuttadır. Fakat bu çalışmada dönemin detaylarına girilmeyip, sadece belli başlı gelişmeleri ele alınacak ve daha çok orduya ilişkin kısımları işlenecektir.

Justinianus Illyricum'daki Tauresium adındaki bir köyde doğdu. Amcası sorumluluğunda yetiştirilen Justinianus hukuk, teoloji ve Roma Tarihi hususunda çok iyi bir eğitim aldı. Askeri kariyerinde oldukça hızlı bir ilerleme gösterdi. 518 yılında Anastasius öldüğünde Justinus imparator oldu ve 521 yılında Justinianus'u *consul* yaptı ve daha sonra da *Magister Militum Praesentalis* mevkiine getirdi. 527 yılında da imparatorluğu yöneten Justinus'a ortak olarak imparatorluk idaresini eline aldı. Aynı yıl Justinus'un ölümü ile tek başına imparator oldu.¹⁰³

Justinianus'un gündeminde doğu pek yoktu, çoğunlukla batı imparatorluğunun yeniden kurulması ve kuzey Afrika'daki Vandal krallığının yok edilmesi ile ilgilenmişti. Bu yüzden Pers kralı ile 532 yılında barış imzaladı ve Batıya açıldı.¹⁰⁴ Justinianus kendisini daha çok yeni bir Constantinus gibi görmekteydi fakat onun kadar hakiki bir lider olamasa da, Jones, Justinianus'un – politikası ve kazançları için ne şekilde hüküm verilirse verilsin – bir yönetici karakteri ve işine bağlı bir imparator olduğunu belirtir.¹⁰⁵

Justinianus

¹⁰¹ Procopius, *HA* 19.7: ἰσχυρίζοντο γὰρ οἱ τοῖς θησαυροῖς τε καὶ ταμείοις καὶ ἄλλοις ἅπασιν τοῖς βασιλικαῖς χρήμασιν ἐφεστώτες, Ἀναστάσιον μὲν Ῥωμαίων ἔτη πλέον ἢ ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἄρξαντα διακόσια καὶ τρισχίλια χρυσοῦ κεντηνάρια ἐν δημοσίῳ ἀπολιπεῖν.

¹⁰² Bu methiyeler için bak: Prisc. Caes. *Paneg.* ve Proc. Gaz. *Paneg.*

¹⁰³ Justinianus'un tahta geçişi: Const. Porph., *De Cer.* 432.20–433.9; Malalas 424–5.

¹⁰⁴ Evans 1970, 220.

¹⁰⁵ Jones 1964, 269.

Justinianus, başlangıçta Maniheistlere, paganlara ve Samaritanlara karşı pek çok yasa çıkardı. Paganların kamuda çalışması yasaklandı, Hıristiyanlıktan paganizme dönenlere ölüm cezası verildi. Pagan hocalar devletten maaş alamadılar ve Hıristiyanlığa dönmedikleri takdirde mal varlıklarını kaybedip sürgüne gönderilmeye başlandı. Atina'daki Neoplatonik okul kapatıldı ve okulun başıyla birlikte altı filozof Pers ülkesine göç ettiler fakat orada da kalamadılar. Fakat Perslerle yapılan 532 “sonsuz barış” anlaşması sonucunda, Justinianus bu tip filozofların haklarının korunması madesini kabul etmek durumunda kaldı.

529 yılında Justinianus, doğu sınırındaki komutan Hypatius'un yerine Belisarius'u koydu. Daha sonra da 530 yılında Perslere karşı büyük bir zafer kazanıldı. Fakat Belisarius, sonraki yıl Fırat üzerindeki Callinicum'da yenildi. 532 yılında da “sonsuz barış” imzalandı (fakat bu barış 540 yılına kadar sürdü). 533 yılında Justinianus'un emriyle Belisarius Kuzey Afrika'daki Vandallar'ın üzerine yürüdü fakat batı seferinin başlangıcı olan bu yürüme imparatorluk kasasına çok çuk kül-fetler getirdi. Ad Decimum Savaşı'nda Vandallar yenildi, Belisarius daha sonra Sicilya ve İtalya'yı ele geçirdi. Ardından Got savaşlarıyla Roma ve Ravenna'yı kontrolüne aldı. Daha sonra tekrar patlak veren Pers savaşları için Belisarius doğuya dönmek zorunda kaldı. 545 yılında Perslerle yeniden anlaşma yapılıncaya Belisarius tekrar Roma'ya döndü.¹⁰⁶

Procopius, “*Gizli Tarih*” kitabında Justinianus'un pek çok yanlış tutumunu gözler önüne sermiştir. Tabii ki burada Justinianus'un bu tutumlarının hepsini anlatmak ya da yanlış olup olmadığını tartışmasına girmek gereksizdir. Fakat en azından Procopius'un ağzından Justinianus'un askerleri ve ordu ile olan ilişkisine bakmak elzemdir ve bu durumun aşağıda verilecek olan Perge yazıtı için önemli olması vesilesiyle “II.1.1 Kapsam” bölümünde ele alınmıştır.

Procopius, *Gizli Tarih* kitabının girişinde “*Şu an yazacağım, daha önceki resmi tarihini İmparatorluk boyunca gerçekte olanların ifşasıyla takviye eden farklı bir amaca hizmet etmektedir*” demektedir ve sonrasında Justinianus'un kendince bütün kötü taraflarını anlatmıştır.¹⁰⁷ Bu eser, çeşitli bilim adamlarınca pek de saygı duyulmaması ve itibar edilmemesi gereken bir eser olarak kabul edilmiş

¹⁰⁶ Justinianus dönemi savaşları için: Procopius, *Savaşlar*

¹⁰⁷ Procopius'un *Gizli Tarih*'i şöyle başlar (HA 1.1–3): *Şu ana kadar Roma savaşları üzerine yazdıklarında, hikâye kronolojik bir düzende ve vaktiyle izin verildiği kadar tümüyle bir araya getirilmişti. Şu an yazacağım ise, daha önceki resmi tarihini İmparatorluk boyunca gerçekte olanların ifşasıyla takviye eden farklı bir amaca hizmet etmektedir. Gördüğümüz gibi, bazı insanların yaşadığı sırada, bir tarihçinin yapması gerektiği gibi onların yaptıklarına ilişkin gerçeği yazmak mümkün değildi. Yazmış olsaydım, onun için çalışan casus sürüsü bunu ortaya çıkarırdı ve beni en korkunç şekilde ölüme mehkum ederlerdi. En yakın akrabalarım bile güvenemezdim. İşte bu yüzden, daha önceki kitaplarımda gösterilmemiş olan pek çok soruna ilişkin gerçek açıklamayı saklamaya mecbur bırakıldım.*

ve içeriğinde çoğunlukla dedikodu olduğu, Justinianus'un kamu hizmetlerinin çoğunlukla çarpıtılmış olarak verildiğine inanılmıştır.¹⁰⁸ Her ne kadar kitap uzunca bir süre yayınlanıp piyasaya sürülmediği bilinse de, kesinlikle hakiki bir kitaptır.¹⁰⁹ Kitabın tarihi hakkında da çeşitli sorunlar vardır, genel olarak 550 civarları kabul edilmiş olsa da,¹¹⁰ Evans daha geç bir tarihe 558 civarlarına tarihlenmesi gerektiğini kanıtlarla göstermektedir.¹¹¹ Fakat her koşulda, dönemin idari, mali ve askeri durumunu anlayabilmek açısından oldukça önem taşımaktadır.

Justinianus, pek çok bilim adamı tarafından *kendi hayallerinin ağna düşmüş bir imparator* olarak nitelendirilir. Elde ettiklerini koruyabilmek için şöhret, görkem ve büyüklük taslama gibi arzularını takip etti. Fakat bir taraftan da çok yetenekli olduğu kabul edilen Justinianus'un geleneksel yönetici sınıfına ihanet ettiğini ve tarihinin de bu yüzden kendisine nefret duyan bu sınıf tarafından yazıldığı da belirtilmektedir.¹¹² Bununla beraber, Justinianus'un otokrasi imkânını dilediği gibi kullanarak oldukça müsrif davrandığı da kabul edilmektedir.¹¹³

Bunun yanı sıra Justinianus döneminde yasama kurumu iyi çalışmıştır. Örneğin, Didyma yazıtı sistemin hızlı ve etkili çalıştığı yönünde oldukça önemli bilgiler sağlamaktadır.¹¹⁴ 533 yılına tarihlenen yazıtta, Justinianopolisliler (Didyma halkı) arazi vergisi olarak yıllık ödemeleri gereken altmış bir altının Milet'in sorumluluğuna verilmesini ve bunun da aşağı Menderes vadisinde yeni oluşan alüvyal araziden karşılanmasını talep etmektedirler. Altı ana adımda gerçekleştirilen bu yasal işlemin dört adedi yazıtta verilmektedir. İlk, Justinianopolisliler o dönemde *Praefectus Praetorio Orientis* olan Cappadocia'lı Ioannes'e bir dilekçe vermişlerdir. Ioannes ise bu dilekçeyi onaylayarak bir rapor formunda Justinianus'a iletmıştır. Justinianus da 1 Nisan 533'te bu talebe cevap verdi ve ertesi gün *praefecti praetorio* ile görüştü ve kararı resmen kabul edildi. Çıkan karar Caria eyalet valisine gönderildi ve valide kendi yaptırımlarını ekleyerek ilgili yerlere ulaştırdı. Bu

¹⁰⁸ Jones 1964, 266.

¹⁰⁹ Evans 1970, 222.

¹¹⁰ Stein II 1949, 720.

¹¹¹ Evans 1969, 30.

¹¹² Brown 1971, 94 vd.

¹¹³ Jones 1964, 267; Brown 1971 93.

¹¹⁴ Feissel 2004, 285–365.

karar, erken dönemlerdeki yasama organının görüntüsüne geçen Roma yönetiminin faal olarak “*olgunlaştırılmasının ve damıtımının*” bir örneğidir¹¹⁵.

Justinianus’un en önemli eserleri Hukuk külliyatlarıdır. Corpus Iurus Civilis adı altında toplanan bu külliyat içerisinde 7 Nisan 529 tarihinde tamamlanan Codex Justinianus, Digesta ve Institutiones adlı derlemeler bulunmaktadır. Codex Justinianus, Roma imparatorlarının çıkardığı yasaları içermektedir. En erken yasa Hadrianus dönemine aittir.¹¹⁶ Codex’i hazırlayanlar, Codex Theodosianus resmi yasa derlemesini kullandıkları gibi, Codex Gregorianus ve Codex Hermogenianus gibi özel derlemeleri de kullanabilmışlerdir. Digesta çıktıktan sonra, 534 yılında yeniden gözden geçirilerek ve *Codex repetitae praelectionis* adı altında ikinci baskısı yapılmıştır. Codex geç imparatorluk döneminin sosyal yapısını yansıtmaktadır. İmparator’un sınırsız yasama, idari ve hukuki gücü hissedilebilmektedir. Digesta ya da diğer adıyla Pandectae, İ.Ö 2-3 yüzyıllara kadar giden resmi yazıların bir toplamasını içermektedir. Esere alınan parçalar, çeşitli hukuki yazılara ve fıkirlere alınmıştır. Bu parçalar çoğunlukla hukuk bilgilerinin özel fıkirlere *Institutiones* ise, *Digesta* bitmek üzere iken, Tribonianus, Theophilus ve Dorotheus’un bir öğrenci kitabı olarak hazırladıkları eserdir. Bu eser çoğunlukla Gaius’un eseri üzerinde temellenmiştir. Justinianus ayrıca, aynı seri içerisinde yer alan *Novellae* adında içerisinde çoğunlukla 535-539 yılları arasındaki yasalar olmak üzere 565’ yılına kadarki yasalarını içeren bir derleme de çıkarmıştır. Çoğunluğu Yunanca olan *Novellae* muhtemelen codex’in üçüncü bir baskısı kapsamında yapılması yerine ayrı bir kitap olarak çıkarılması uygun görülmüş olan bir eserdir.¹¹⁷

¹¹⁵ Mitchell 2007, 177 (*The Didyma inscription presents the maturation and distillation of Roman government in action, more than half a millenium after the basic practises of imperial rule had been forged in the early principate*)

¹¹⁶ Cod. Just. 6.23.1

¹¹⁷ DGRA 807, s.v. Novellae.

BÖLÜM II. YAZIT

Bu çalışmanın temelini oluşturan ve Türkiye'nin güneyinde konumlanmış olan Pamphylia'nın başkenti Perge'de yaklaşık 850 mermer parça halinde ele geçmiş olan levhaların keşfinden bu yana aşağı yukarı 30 yıl kadar bir vakit geçmiş olmasına rağmen, herhangi bir şekilde yayını yapılmamış ya da yapılamamıştır. Parçalar, 1946 yılında Perge kazılarını başlatan Ord. Prof. Dr. A. Müfit Mansel başkanlığının son yılında, yani 1974'de ele geçmiştir. 1975'de Mansel'in ölümünden sonra başkanlığı devralan Prof. Dr. Jale İnan'ın döneminde de yazıtın buluntu yerindeki çalışmalar devam etmiştir. İnan, bu çalışmaları ve yazıtın ilk tanımlamasını, 1983 yılında yazdığı raporunda şöyle vermiştir:

“1974 yılında sütunlu caddenin kuzeyinde bir çukura gömülü olarak bulunan yaklaşık 850 yazıt parçası üzerinde geçen yıl yapılan incelemeler sonunda 600 den fazla parça birleştirilerek 3 ayrı Bizans yazıtı elde edilmişti. Bu yıl sürdürülen çalışmalar sonucunda bunlara 40 parça daha eklenebildi. Böylece 1 ve 2 No.lu levhaların %90 bölümleri tamamlanmış oldu. Bu üç levhadaki yazıtlar imparator Anastasius'un (491–518) Annona vergisi ile ilgili emirnamesidir.” (İnan 1983, 17–18.)

Bahsi geçen çalışmalar, o dönemde Perge yazıtlarını çalışan İsmail Kaygusuz tarafından yürütülmekteydi, hatta ordu kumandanının emirnamesini taşıyan levha aynı kişi kontrolünde restore edilmiştir. Yazıt ayrıca yine o yıllarda, İsmail Kaygusuz'un yaptığı fotoğraflar ve estampajlar aracılığıyla, ünlü Epigraf Prof. Denis Feissel tarafından da tanınmış ve metinlerin büyük bir kısmı okunmuştur. Prof. Denis Feissel'den aldığım bilgilere göre parçalar o dönemde birleştirilmiş ve esampajları yapılmıştır. 1986 yılında bu parçaları da içeren Perge yazıtlarının yayın hakları Jale İnan tatafindan Sencer Şahin'e verilmiştir. Yazıtın o dönemde alınmış olan kopyalarından Prof. Sencer Şahin'e ait olanları halen Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü arşivinde, Prof. Denis Feissel'e ait olan diğer kopyaları da Paris'te Collège de France bünyesindeki *Centre d'Histoire et Civilisation de Byzance* adlı merkezde saklanmaktadır. Söz konusu yazıtı birkaç kere referans verilmişse de¹¹⁸, şu ana kadar hiç bir edisyonu yapılmamıştır. Prof. Dr. Sencer Şahin, söz konusu parçaların üzerinde yaptığı çalışmalarda, üç ayrı levha üzerine paylaştırılmış olan yazıtın içeriğini raporunda belirtmiştir, yazıt bu rapor aracılığıyla ilk defa başlıkları ve içerikleriyle birlikte bilim dünyasına duyurulmuştur:

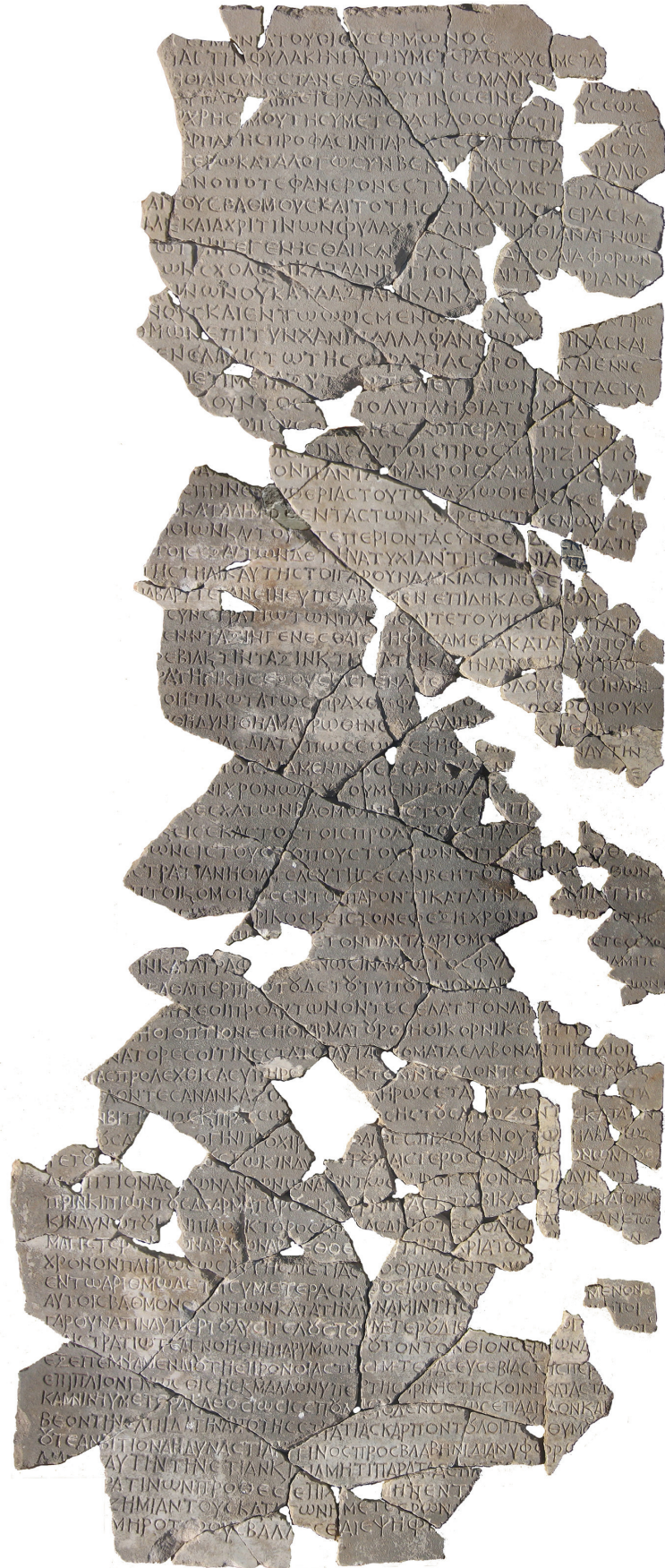
¹¹⁸ Mitchell 1990, 120; Brandt 1992, 197–198.

“1974 yılında Nymphaion yakınında yapılan bir sondaj kazısı sırasında ele geçen 800’e yakın yazılı parçanın, Antalya Müzesi’nde yapılan birleştirme çalışmaları sonucunda, birbirleriyle ilişkili üç ayrı metne ait oldukları ortaya çıkmıştır. Metinler üzerinde yapılan incelemeler sonucunda ise, bu yazıtların İmparator Anastasios’un, ordudaki terfi ve ücretlere ilişkin yolsuzlukları ortadan kaldırmak için yürürlüğe koyduğu kararnameyi içerdiği anlaşılmıştır.” (Şahin 1988, 255 vd.)

Parçalar, bulunduğu dönemden beri Antalya Arkeoloji Müzesi’nde korunmaktadır. Perge kazıları, 1988 yılından beri Haluk Abbasoğlu tarafından yürütülmektedir ve yazıtta dair başka hiçbir parça şu ana kadar ele geçmemiştir.

Yazıt, tarafımdan doktora tezi kapsamında incelenmeye başlandığında, 10 yıldır kimsenin dokunmadığı parçalar neredeyse tamamen yeniden ayrılmışlardı. Dolayısıyla, daha önce de birleştirme denemeleri yapılmış olsa da, işe yeniden başlanarak bu parçalar üzerinde yeniden bir araya getirme ve okuma çalışmaları başlatılmıştır.

Yazıtın bir kısmı eksik olsa da, elde edilen bilgiler tarihçiler, Roma/Bizans ordu uzmanları, hukukçular ve dilciler açısından oldukça zengin bir içerik sunmaktadır. Burada benim üzerime düşen görev, bu epigrafik malzemeyi gerektiği gibi işleyip, yazıtın ışık tuttuğu ilgili her bir alanda daha detaylı çalışmalar yapacak olanlara teslim etmek olacaktır. Yazıt’ın sadece boyutları büyük ve metni uzun değil, aynı zamanda yukarıda bahsi geçen alanlarda büyük etkiler yaratacak ve yazıt etkileri üzerindeki çalışmalar da uzun yıllar sürecektir.

Ölçüler (m):

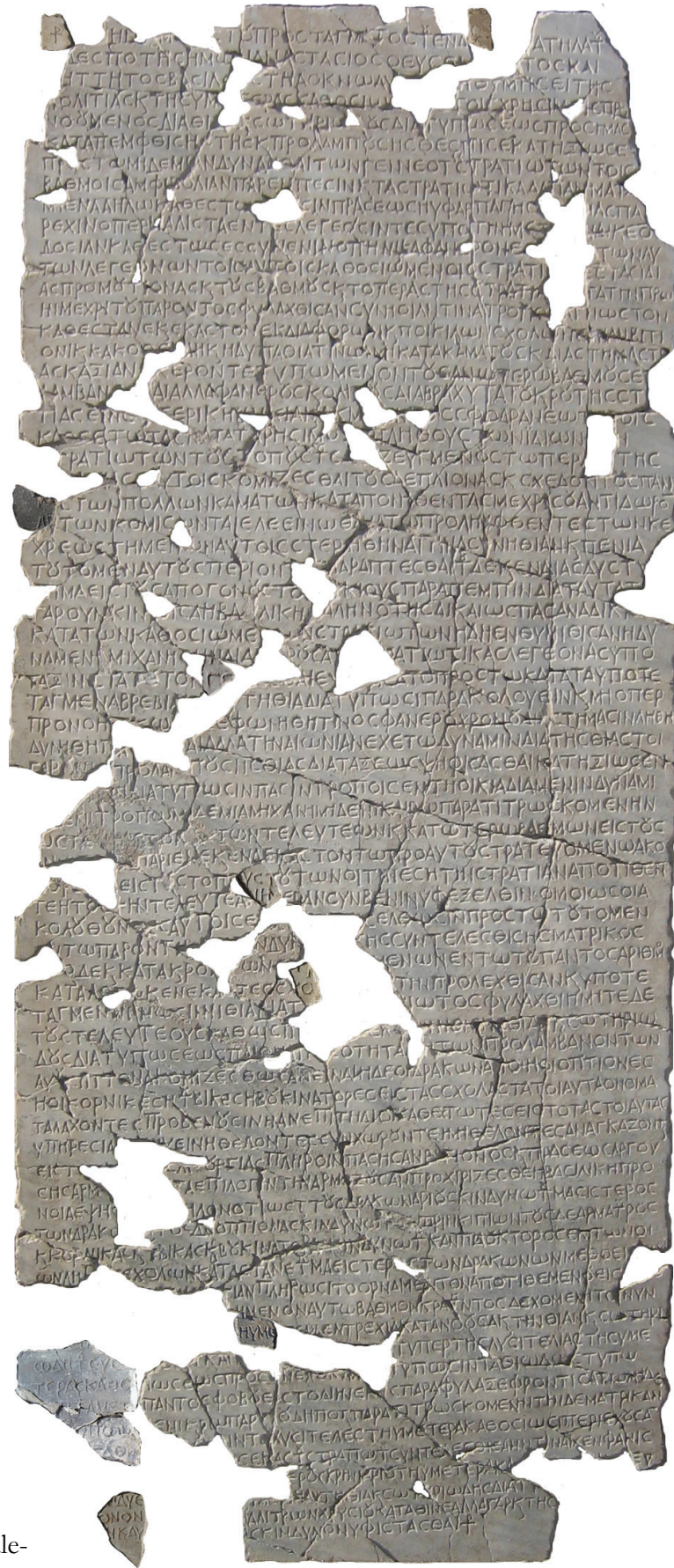
Y: 2,10

G: 0,89

D: 0,043-0,007

HY: ort. 0,25

Resim 1: Levha A

Ölçüler (m):

Y: 2,10

G: 0,87–89

D: 0,015 (ölçüle-
bildiği kadarıyla)

HY: ort. 0,25

Resim 2: Levha B

Ölçüler (m):

Y: 2,14

G: 0,92

D: 0,035-0,015

HY:ort. 0,27

Resim 3: Levha C

II.1. BENZER BELGELER

Anastasius'un ordu fermanı, belirli bir resmi süreci aktarması ve değişik resmi makamların metinlerinin yer alması açısından oldukça nadir bulunan belgelere çok iyi bir örnektir. Yazıt, bir imparatorluk fermanını (*σερμων/sermo*), onun içerisinde bir düzenlemeyi (*διατύπωση / dispositio, constitutio*) ve magister militum'un emirnamesini (*πρόσταγμα / praeceptum*) ve nihayet söz konusu birlik içerisindeki yeni sayısal düzenlemeleri içeren bir çizelge şeklindeki *scholae* ve onlara ilişkin bilgileri (*βρέβια*) içeren bir bildirim (*γνώσις / notitia*) içermektedir. Yazıt Perge'de ele geçmiş olsa da, içerisinde hiçbir yer isminin bulunmaması, yasanın hitap ettiği ordu birimlerinin sadece Perge ya da Pamphylia içerisinde bulunanlarla sınırlandırılmamasını veya en azından aslen muhtemelen Asia'daki praesental ordulara hitap etmesi gereken bir imparatorluk yasaması olduğunu düşündürmektedir. Her ne kadar bu zamana kadar böyle bir metin ele geçmemişse de metnin değerlendirilmesinde kullanılabilecek belgeler mevcuttur.

II.1.1. Yazıtlar

(Not: Aşağıdaki yazıtlara metin içerisinde referans verilirken, altı çizili olarak gösterilmiş olan yazıt numaraları kullanılacaktır.)

Bu yazıt için en yakın örnekler, Arabia ve Cyrenaica'da ele geçmiştir. Bu yazıtlarda aynı imparatorun çıkardığı diğer paralel yasaları içeren metinler içerilmektedir (Anastasius yazıtları ve bazı önemli yazıtlar için *Ek Bölüm 1*'e bakınız).

1. **Anastasius 1a: Qasr El-Hallabat (Ürdün, Arabia)**, ca. İ.S. 500. *PPUAES* III A 2, 24–41, nr.20; Marcillet-Jaubert 1982; kısa bir yorum için bak. Shahid 1989, 131–133: 1904 yılında Litmann ve Magie Ürdün'ün Qasr El-Hallabat mevkiinde 105 parçadan oluşan askeri bir edikt bulmuşlardır. 1982 yılında Jaubert tarafından revize edilen bu yazıttan, Anastasius'un bölgedeki duxların ve diğer bazı komutan ve subayların annona ve capitus (atlar için saman) ödemelerini düzenlediği ayrıca subayların terfilerini düzene koyduğunu ve de atamaların satış yoluyla devredilmesine engel olduğunu öğrenmekteyiz.
2. **Anastasius 1b: Bostra (Ürdün, Arabia)**, ca. İ.S. 500. *IGLS* XIII 9045–9046; kısa bir yorum için bak. Shahid 1989, 131–133: Qasr El-Hallabat örneği ile aynı yasa metninin başlangıç kısmını içermektedir.
3. **Anastasius 2a: Apollonia (Pentapolis, Cyrenaica)**, ca. İ.S. 500. Reynolds 1976, s. 309–312, nr. 37; *SEG* XXVII (1977), 1139: Yine sınır birliklerine yönelik çıkarılan bu

yasa da askerlerin kazançlarının komutanlar tarafından dağıtımının, emeklilik ve terfilerin adilce yapılması için düzenlemeler getirmektedir.

4. **Anastasius 2b: Ptolemais (Pentapolis, Cyrenaica)**, ca. İ.S. 500. Pacho 1817, s. 178–9; CIG 5187; Corpus Legum (Haenel), s.281; Froehner 1867, n. 289, s. 319; Krüger 1867, s. 187; Waddington 1868; LBW III 1906^a; Von Lingenthal 1879; Oliverio 1932, s. 135–63; SEG IX (1938), 356: Apollonia yazıtının bir kopyası. Paris – Louvre Müzesinde korunmaktadır.
5. **Anastasius 2c: Teucheria (Pentapolis, Cyrenaica)**, ca. İ.S. 500, Oliverio 1932, s. 135; SEG IX (1938), 414: Apollonia yazıtının bir başka kopyası.

Anastasius dönemine ait diğer yazıtlar

6. **Anastasius 3: Aphrodisias (Ovacık Adası, Cilicia)**, Bean – Mitford 1970, 193–194 nos. 214 and 215: Bu yazıtlar da 2–3 mm kalınlığında mermer levhaya kazınmıştır. Corycus yazıtına izafeten ve harf stili açısından Anastasios dönemine tarihlenmiş olan 214 nolu yazıtın ikinci satırında dikate değer bazı harfler bulunmaktadır: ΣΤΕΡΕΘΗ. Çok büyük bir olasılıkla στερέω fiilinin bir formu olan bu oluşum, her ne kadar Bean ve Mitford tarafından düşünülmüş olsa bile yayında bu fiile ilişkin değinilmemiştir. Büyük harf olarak bırakmalarının muhtemel nedeni de Θ öncesindeki harfin H olması beklenirken E olarak yazılmış olmasıdır. Fakat bu yazmanın küçük bir hatası olabilir. Perge Anastasius yazıtında bu fiil askerlerin mahrumiyetlerinden bahsederken kullanılmıştır (I.24; II.25). 215 nolu yazıtta sadece birkaç satır bulunmaktadır ve sadece malzeme ve harf stili açısından Perge yazıtına benzemektedir. Fakat her iki yazıtında içerikleri hakkında kesin bir bilgi elde edilememektedir.
7. **Anastasius 4: Corycus (Cilicia)**, Le Bas 1870, s.363, nr. 1421; CIG 8619; MAMA III nr.197:Bu yazıtta mermer levhaya kazınmıştır. Le Bas ve onu takiben CIG’de imparator Leo dönemine (İ.S. 476 – 491) tarihlenen bu yazıt, MAMA’da Keil ve Wilhelm tarafından Anastasius dönemine tarihlenmiştir.

Farklı dönemlerden önemli yazıtlar:

8. **Casae (Pamphylia)**, İ.S. 5.yy sonları, Bean-Mitford 1970, 51.31, İ.S. 5. yy sonları; Hagel – Tomaschitz 1998, nr. 5 s. 139–143: Bean ve Mitford, Gündoğmuş yakınlarındaki Casae kenti sınırları içerisinde yer alan bir tepe üzerinde buldukları uzun bir askeri yazıtı, Codex Justinianus’ta yer alan bu yasadaki hareketle ve yazıttaki imparatora ayrılan

kısımın kısa bir isim içermesi gerekliliğiyle, ilgili kısmı tamamlayarak Leo I dönemine tarihlemişlerdir. Bununla birlikte Feissel, yazıtın aslında Zeno döneminden olabileceğini vurgulamaktadır.¹¹⁹ Bu yazıttan da Casae’da askeri birliklerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

9. **Didyma (Caria)**, İ.S. 533, Feissel 2004,: Bu önemli yazıt, İmparator Justinianus’un Justinianopolis’lilerin dilekçesine cavaben verdiği imparatorluk emirnamesini (1 Nisan 533), Doğu prefektinin tutanağının hülasasını (2 Nisan 533) ve Caria valisinin bildirisini içeren, böylelikle de kararın yürürlüğe geçmesinin aşamalarını gösteren bir belgeyi içermektedir.
10. **Mylasa (Caria)**, İ.S. 408-450, IK Mylasa 611 ve 612,: Latince orijinal ve Yunanca çevirisi bulunan ve Theodosius II dönemine ait bir imparatorluk tebliği ve onu müteakip *comes sacrarum largitionum* tarafından çıkarılan bir emirnamedir Bu yazıtlar *ἐρμηνεία* yani ‘çeviri’ sözcüğü ile başladığından, Perge yazıtıyla paralellik göstermektedir.
11. **Abydus (Hellespontus)**, ca. İ.S. 528–550, Mordtmann 1879, p. 307–311; Zachariae von Lingenthal 1879 p. 312–315; *OGIS* II (1905) no.521; Grégoire 1922 nr.4; Callu 1982; Dagron 1985, pp. 451–455; Durliat – Guillou 1984, 581–598; Zuckerman 2004; Haarer 2006, 217–220: Denizcilerin boğazı kullanımına ilişkin bir yasağı ve de bir tarife-yi içeren Abydus yazıtı, bir taraftan Mardmann tarafından Justinianus dönemine öbür taraftan da Zachariae tarafından Anastasius dönemine tarihlenmişti. Bu tarihleme Callu ve Dagron tarafından da izlenmiş, fakat yazıt üzerine en son yazarlardan Zuckerman tarafından tekrar Justinianus dönemine verilmiştir. Zuckerman’nın tarihlemesine değinmeyen Haarer ise, bu yazıtın Anastasius dönemine ait olduğunu fakat Isauria Savaşı sonrasında muhtemelen Kilikalılarla tekrar sunulan ticari haklar kapsamında değerlendirilebileceğini belirtmektedir. Ceza formülasyonu ve kullanılan benzer bir takım teknik ifadeler ve paleografik özelliklerin benzeşmesinden dolayı, Anastasius yazıtının değerlendirilmesinde kullanılacaktır.
12. **Hadrianopolis (Honorias Pontica)**, İ.S. 560–570 civarları, Feissel-Kaygusuz 1985.

II.1.2. Codices

Elimizdeki askeri yasanın hukuki boyutu da oldukça önemlidir. Her ne kadar bu çalışma, yazıtın bu önemli yanını tüm detaylarıyla inceleme durumunda olmasa dahi, mevcut bilinenler içeri-

¹¹⁹ Feissel 2004, 288 ve 303

sindeki olası yerini ve bize hukuki açıdan neler verebileceğini gösterme eğilimindedir. Dolayısıyla hukuki derlemeler (*codices*), belgenin doğru anlaşılması ve yasal boyutunun gösterilebilmesi açısından hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda, İ.S. 438 yılında yayınlanmış olan *Codex Theodosianus* ve Anastasius dönemi için çok daha fazla önem arz eden, İ.S. 529 yılında derlenmiş ve Hadrianus döneminden Justinianus dönemine kadar yürürlükte kalmış olan yasaları içeren ve hazırlanmasında hem *Codex Theodosianus* hem de *Codex Gregorianus* ve *Codex Hermogenianus* gibi özel derlemelerinde kullanıldığı *Codex Justinianus* temel başvuru kaynaklarıdır.

Codex Justinianus: Bu önemli yasa Codex Justinianus'ta içerilmemekle birlikte, esere dâhil edilen kuşkulu olanlarıyla birlikte 15 kadarı askeri ve mali içerikli olan 68 Anastasius yasasının¹²⁰ hiçbirisinde Perge yazıtındaki yasaya ilişkin bir ize rastlanmamaktadır. Fakat elbette bu yasalar içerisinde, Anastasius'un yaptığı mali ve askeri reformları içerenlerinden¹²¹ bazıları Perge yazıtının anlaşılmasında yardımcı bir nitelik taşımaktadır (örn. 1.42.1–2; 12.35.18; 12.37.16–17–18–19; 12.49.12; 12.54.5)

¹²⁰ Söz konusu 68 Anastasius yasası şunlardır (bak. *VCI* 138): **1.2.17-18** (Kilise işleri), **1.4.17-18-19** (Piskoposluk işleri, 491–505 yılları arası), **1.5.11 ?** (Maniheistlere ilişkin), **1.22.6** (yasaya aykırı belge düzenleme ye ilişkin), **1.29.4** (*Magister Militum* memuriyetine ilişkin), **1.30.3** (*Quaestor* memuriyetine ilişkin, 492 yılı), **1.34.1–2** (*comes sacri patrimonii* memuriyetine ilişkin), **1.42.1–2 ?** (Dört ayda bir gönderilmesi gereken sivil ve askeri brevialara ilişkin), **1.55.11** (*defensores civitatum*'a ilişkin, 505 yılı), **2.4.43** (mukavelelere ilişkin, 500 yılı), **2.7.20-21-22-23-24** (farklı mahkemelerin avukatlarına ilişkin, 497-500-505-506-517 yılları), **3.13.7** (hakimlerin salahiyeti ve mahkemelerin durumuna ilişkin, 502 yılı), **4.29.21** (senatonun *Velleia* dekreti üzerine, 517 yılı), **4.35.22** (*mandata* üzerine, 506 yılı), **5.17.9** (evlilik ve boşanma üzerine), **5.27.6** (çocukların gayri meşruluğuna ilişkin, 517 yılı), **5.30.4** (yasal vesayet üzerine, 498 yılı) **5.62.25** (bekçi ve bakıcılara ilişkin), **5.70.5** (aklı dengesi bozuk kimselerin bakıcısına ilişkin), **6.20.18** (miras üzerine, 502 yılı), **6.21.16** (askerlerin vasiyeti üzerine, 496 yılı), **6.58.11** (yasal mirasçılara ilişkin, 502 yılı), **7.39.4-5-6** (zamanaşımına ilişkin), **7.51.6** (dava etmenin gelir giderleri hakkında), **8.36.4 ?** (tartışmalı mülkiyetlere ilişkin, 502 yılı, fakat yasa metni mevcut değil), **8.48.5** (çocukların azat edilmesine ilişkin, 502 yılı), **8.53.32** (bağış vermeye ilişkin, 496 yılı), **10.16.13** (annona ve vergi ödemeleri hakkında, 496 yılı), **10.19.9-10** (vergi toplamasına ilişkin, 496 ve 498 yılları), **10.27.1-2?-3** (yiyecek satışlarına ilişkin), **10.32.66** (*decuriones* hakkında), **11.1.1-2?** (*collatio lustralis*'in kaldırılışı), **11.43.11** (su kemerlerine ilişkin), **11.48.19** (toprak sahipleri ve işçi kölelere ilişkin), **11.62.14** (imparatorluk arazilerine ilişkin), **12.1.8** (ünvanlara ilişkin), **12.5.5** (mabeyinci ve uşaklara ilişkin), **12.10.2** (*comites consistorianis* hakkında), **12.16.5** (*decuriones* ve *silentarii* hakkında), **12.19.11-12** (*scrinia* görevlilerine ilişkin), **12.20.6** (*agentes in rebus* hakkında), **12.35.18** (askeri mahkemeler hakkında), **12.37.16-17-18-19** (askeri annonaların dağıtımını üzerine), **12.49.12** (*Tribuni praetoriani* hakkında), **12.50.23** (Posta arabası sürücüleri hakkında) ve **12.54.5** (ordu kumandanları ve imtiyazlarına ilişkin)

¹²¹ 1.29.4, 1.42.1–2 ?, 6.21.16, 10.16.13, 10.19.9-10, 10.27.1-2?-3, 11.1.1-2?, 12.1.8, 12.35.18, 12.37.16-17-18-19, 12.49.12, 12.54.5

II.2. YAZILI ESER: BİÇİMİ, METNİN PLANI, PALEOGRAFİ

II.2.1. Levhaların tanımı

Eser yukarıda bahsedildiği üzere 1974–1983 yılları arasında, Perge sütunlu caddesinin kuzeyindeki Nymphaionun yakınlarında ele geçmiştir.¹²² Yüzeyleri yazılı ve oldukça iyi bir şekilde parlatılmış, A ve B levhalarının arka yüzeyleri iç içe çerçevelerle bezenirken yazılı ön yüzeylerinde herhangi bir dekoratif öge bulunmamaktadır. C levhasının ise arka yüzeyi kaba bırakılmıştır, ön yüzeyinde ise çerçeveler bulunmaktadır.

Resim 4: Levha A arka yüzeyi detay

Resim 5: Levha C arka yüzeyi

Üç ayrı parçaya bölümlenen yazıt 4-0,7 cm arasında değişmek üzere ince kesilmiş kaliteli beyaz mermer kazınmıştır, fakat geçirdiği yangın dolayısıyla bu beyazlık genelde yerini, tortu kaplamış bir koyuluğa bırakmıştır.

İlk bakışta, levhaların arka yüzlerinin parlatılmış, düzenli çerçevelerle işlenmiş olması, yazıtın arkasının görünür olabileceği yönünde şüphe uyandırır da, bu levhaların daha önceki kullanımı ile ilgili olup, yan yüzeylerde de herhangi bir rapt izine de rastlanmaması ve bu incelikteki levhaları ayakta tutmak kolay olmadığından bir duvara yaslandırılmış olması gerekir. Muhtemelen, erken bir

¹²² İnan 1983, 17–18; Şahin 1988, 255.

dönemde çerçevevi yüzeyleri görünecek şekilde daha önce bir parapet ya da başka bir dekor amacıyla kullanılmış olan bu levhalar, Anastasius döneminde büyük fermanın yazılacağı levhalar olarak seçilmişlerdi.

II.2.2. Metnin Yerleştirilmesi

Kaliteli beyaz mermer levhalara yazılan metnin, gerek harf stilleri gerek levhalara bölünmesi, gerekse satırların ve satır aralarının genellikle oldukça muntazam yazılması, A ve B levhalarının her ikisinde 71 satıra denk düşürülmesi gibi durumlarla, dönemin yüksek kalite epigrafik malzemelerinin bir örneği olduğu şüphesizdir. Bu üç levhadan ilki (A) imparatorun Latince buyruğunun Yunancaya tercüme edilmiş şeklini, ikincisi (B) *magister militum*'un (ordu kumandanı) Latince emirnamesinin Yunanca tercümesini ve üçüncüsü (C) ise yeni düzenlemelere göre scholalardaki asker ve ödeneklerin gösterildiği bir çizelgeyi içermektedir. A ve B levhalarında, yazı tiplerinde ve düzenlemede her hangi bir farklılık olmaması ve kenar boşluklarının eşit olması bütün yazıtın tek elden çıktığını göstermektedir. A ve B metinleri başlangıç ve bitiş bölümleri hariç oldukça benzerdir ve aynı içerikli cümlelerin satır numaraları her iki metinde de birbirine yakın durumdadır. Her ne kadar satırlar genelde düzgün gitse de taşçı ustasının zaman zaman bazı satırları taşın genişliğine sığdırabilmek için, kısaltma (A.12, A.61, B.23, B.52, B.66) harfin boyutunu küçültme (metinlerin genelinde gözlemlenmektedir) ya da bazı harfleri üst üste getirme (B.44) gibi değişik metotlara başvurduğunu görmekteyiz, muhtemelen taşçı ustasının elinde metinlerin yazılı olduğu papirüste satırlar daha uzundu ve taşçı ustasının papirüsteki düzeni mümkün olduğunca koruyabilmek ve metinlerin birbirine olan uyumunu sağlayabilmek için zaruri tasarruf yoluna gitmiştir.

Levha A'da satır başına düşen karakter alanı sayısının ortalaması 47 olmakla birlikte, satırlar 40 harften (i.e. s.15) 53 harfe (i.e. s.55) kadar değişmektedir. Levha B'de bu ortalama 51'dir ve 42 harften (i.e. s.20) 55'e kadar değişmektedir (i.e. s.57).¹²³ Bazı epigrafik metinlerdeki hiyerarşik düzene izafeten metnin sahibinin kademesinin küçülmesiyle harf boyutlarının da küçülmesi durumu bu yazıtta mevcut değildir, yani imparatorun metni ve ordu kumandanının metni arasında kalite ve boyut açısından hiçbir fark yoktur, fakat burada metinler farklı levhalara taksim edilmiştir.¹²⁴ Fakat genel olarak metinlerin başlangıçta daha rahat bir tutumla yazıldığı¹²⁵, harf aralıklarının daha geniş

¹²³ örneğin s.60'taki tamamlamaların doğru olduğu kabul edilirse, karakter alanı sayısı 68'e kadar ulaşmaktadır.

¹²⁴ Örneğin, Denis Feissel Didyma'daki Justinianus yazıtında but tip bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir (Feissel 2004, 291).

¹²⁵ Levha A'da ilk kısaltma işareti 12. satırda görülmektedir

tutulduğu ve harf boyutlarının çok az daha geniş olduğu gözlemlenmektedir. Levha A ve B’de satır aralıkları 1–1,5 cm arasındayken, Levha C’de bu ölçü 3,5 cm’ye kadar çıkmaktadır. Harf boyutları yazıttaki değişik kesimler kadar harflere göre de değişmektedir. Bunun en belirgin örnekleri diğer harflere göre daha uzun yazılan P ve Φ harfleridir. Sonlarındaki kelimeleri bir alta bölünmüş olan satır sayısı Levha A’da 29, Levha B’de 32’dir.

II.2.3. Taş Ustasının Yazımı: Alfabe

Daha öncede belirtildiği gibi metinlerde tek bir alfabe kullanılmıştır ve levhalar tek bir elden çıkmıştır. Geleneksel Yunan büyük harflerin kullanımı köşeli değil yuvarlatılmış şekildedir. Lakin metinlerin iki yerinde, bağlama yapılması nedeniyle, köşeli yapılmıştır. Alpha, sadece ortası kırık çizgili olarak kullanıldığı (A 11) tek örnek hariç, her zaman klasik ortası düz çizgili olarak kullanılmıştır. Eta harfinin ortasındaki çizgi çoğunlukla yükseğe konmuştur. Theta harfi yuvarlak ve içerisindeki çizgisi boydan boya bitişik durumdadır.

Kırık Alpha

Rho harfi

Phi harfi

Kappa harfinin eğik çubukları biraz kısa tutulmuştur. Mu ve Nu harflerinin orta çizgileri yan çubuklarından girinti yapılarak başlatılmıştır. Omikron tam yuvarlaktır. Pi harfinin dikey çubukları üst yatay çizginin içlerinden girinti yapılarak başlatılmıştır. Rho harfi ince uzun bir form içermekte ve çubuğu satır hizasının altına taşmaktadır. Upsilon zaman zaman V harfine benzer form içerse de çoğunlukla uzun eğik çizgili şekilde yapılmıştır. Phi, uzun ve genelde satır hizasını aşan bir şekilde yapılmıştır. Psi harfinin yan çubukları kısa, orta çizgisi uzundur ve genellikle satır üzerine ya da altına taşmaktadır. Omega, erken dönem omegalarına benzetilmiş olan bir örnek hariç, küçük harf omega şeklinde yapılmıştır.

Farklı Omega

Omega

Köşeli sigma ve üçlü ligatür

II.2.3.1. Kısaltmalar ve Ligatürler

Geç Roma ve Bizans dönemi yazıtlarının önemli bir belirtkeni olan kelime kısaltmaları bu yazıttada pek çok yerde görünmektedir. Bu kısaltmalar için çok çeşitli işaretler kullanılmıştır. En yaygın olanı aşağı doğru bir eğri şeklinde dalga yapan işaretlerdir. Mesela καλ sözcüğü – editör tara-

fından tamamlananlar hariç – Lavha A’da toplam 24 kere yazılmış olmakla birlikte bunlardan 15 adedi kısaltılırken, Levha B’de 43 taneden 34’ü kısaltılmış ve bu kısaltmalarda bu işaret kullanılmıştır.

Aşağı eğri yapan kısaltma

Üste konan düz çizgi şeklinde kısaltma

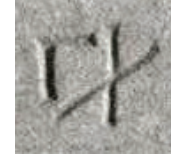
Aynı işaret gerektiğinde zaman zaman başka kelimelere de uygulanmıştır. Diğer bir kısaltma işareti ise yukarıya konan düz yatay çizgidir, iki yerde kullanılmıştır (A 56, B 23). Kısaltmalar Levha C’de daha çeşitlenmektedir: yatay bir dalga yapan işaret genellikle *annona* kelimesinin kısaltmasında kullanılmıştır, genellikle rütbelerin kısaltmalarında yapılan ve yukarıya dalga yapan dikey kısaltma işaretleri kullanılmıştır. Hesaplama sonrası toplamı ifade eden *γέινεται/γέινονται* Γ† şeklinde kısaltılmıştır. Bu toplama işaretine papirüslerde rastlanmaktadır.¹²⁶

Yatay dalga yapan kısaltma işareti

Yukarıya dalga yapan kısaltma işareti

γέινεται / γέινονται

Farklı bir tür kısaltma da harfler üzerine tek nokta koymak suretiyle yapılmıştır. Yazıtta kullanılan bu noktalar genellikle vurgu imlerine işaret etse de bir örnek farklı yorumlanmalıdır. Bu örnek A 16’daki bir N harfidir. Bu kısaltmanın açılımı, yazıtta da beklendiği gibi *νεώτερος* sözcüğüdür. Bu sözcüğün benzer şekilde kısaltılmasına pek çok yerde rastlanmaktadır.¹²⁷ Fakat N harfinden sonra gelen E harfi taşçı ustasının burada bir karıştırma yaptığını düşündürtebilir. Normalde *νεώτερος* olarak düşünmemize yol açan bu nokta’yı, ardından gelen “E” harf gereksiz kılrsa ve tamamlama için –nokta’yı göz ardı ettirerek – *νεώτερος* yerine *νεός* sözcüğünü önerse de diğer

¹²⁶ Blanchard 1974, s.10 (P.Hamb I 12 18 209-210^p – pl. 5) ve s.14 (P.Lond. III, s.267, 1012 37 633^p – pl.95); Oikonomides 1974, 142 ve Plate III

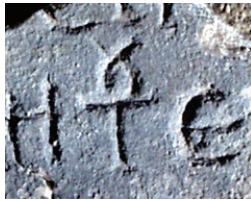
¹²⁷ Avi-Yonah 1940, 88. örneğin N̄ = ν(εώτερος) CIG 3169.

metinlerle olan karşılaştırma sonrasında ve anlamsal bütünlük göz önüne alınarak *νεώτερος* tercih edilmiştir.¹²⁸

Noktalı Nu

Harflerin bağlanması, bilhassa yerden tasarruf amaçlı olarak fazlasıyla kullanılmıştır. En yaygını – bütün epigrafik metinlerde olduğu gibi – M N ve H (iki kere istisnai köşeli sigma ile birleşmiştir) harflerinin yan yana geldiğinde oluşan bağlamalardır. Bunun yanı sıra OY harflerinin için çoğunlukla O birleştirmesi tercih edilmiştir, hatta bu birleşim çok kere T üzerine konarak *του* birleşimi olarak gösterilmiştir. Levha C’de *ἀπό* yazarken O harfi Π üzerine konmuştur.

του birleşimi

πο birleşimi (Levha C)

II.2.3.2. *Vurgu İmleri ve Noktalama*

Yazıtlarda nadiren görülen vurgu imleri, harf üzerine tek ya da çift nokta olmak üzere bu yazıtta görünmektedirler. Yazıtta en fazla kullanılanlar, spiritus asper görevi yapanlardır. A 7’de ... η ἡμετέρα... örneğinde tanımlık olan H harfi üzerine tek nokta konmuştur, aynı şekilde A 28’de τὸ ὑμέτερον, B 30’da ὑπὸ, A 29 ve B 31’de ὑποτεταγμένα, B 25’de αὐτοῖς, B 61 ve 68’de ὑμετέρα, B 71’de ὑρίστασθαι örneklerinde Y üzerine; A 31 ve A 46’da ι να örneklerinde I üzerine iki nokta konulurken, B 20’de normalde spiritus asper almayan ι δίωv kelimesinin baş harfi de çift nokta ile gösterilmiştir. Bu durum spiritus lenise de işaret ediyor olabilir fakat öyle olursa yazıttaki tek örnek olacaktır. Öte yandan Levha C’de, çift nokta, 10 sayısını ifade eden I üzerinde yer almaktadır.

¹²⁸ A 16 – 17: ...ἐν ἐλαχίστῃ τῆς σ[τ]ρατίας χρόνῳ καὶ ἐν νε(ωτέρῳ) | [ἐνήλικι κα]ὶ ἔτι μεταξὺ τ[ῶ]ν τελευταίων ὄντας. Kısaltma olmadığı varsayıldığında şu şekilde bir tamamlama mümkün olmaktadır: ... ἐν νε[ῆ ηλικία]...

Noktalı Eta

Noktalı Upsilon

Noktalı Iota

Yazıtta tek bir yer hariç noktalama işareti bulunmamaktadır. Söz konusu yer ise B 41'de terfilere ilişkin bölümünün bitirildiği yerde konulan kolon işaretidir (ὕφεξελαθῖν).

II.2.3.3. Harflerin Boyanması

Önemli bir teknik özellik olarak da, harflerin renklendirildiği, yazıtın genelinde gözlemlenebilir durumdadır. Yazıt üzerinde bir satır koyu, bir satır açık renktedir. Harflerdeki beyaz renk, yüksek sıcaklığa maruz kalan boya maddesine işaret etmektedir. Üzerinde kırmızı rengi korumuş olan birkaç harf sayesinde, orijinalde kırmızı satırların şu an bir tortu niteliğindeki beyaz maddeyi içeren satırlara denk geldiği belirlenmiştir. Bu satır farklılıklarından yola çıkarak, yazıt yerine ilk bulunduğu da, bir satırı kırmızı, büyük bir olasılıkla da diğer satırı mavi ya da yeşil ile renklendirilmiş olduğu söylenebilir.¹²⁹ Yine Anastasius döneminden olduğu düşünülen bir Aphrodisias yazıtında da harfler kırmızıya boyanmıştır.¹³⁰ Maalesef, Perge yazıtındaki beyaz tortu olmayan diğer satırlar için görülebilir bir boya izi yoktur. (Taşların muhemel görüntüsünün modelleri için lütfen levha bölümüne bakınız)

Satırlardaki renk farklılıkları, satırların farklı renklerde boyandığına işaret etmektedir.

Aynı imparator tarafından çıkarılan yasaları içeren diğer yazıtlar – Arabia'da: Qasr El-Hallabat ve Bostra; Cyrenaica – Pentapolis'te: Ptolemais and Teucheria – normal blok üzerine yazılmış kısmen daha özensiz yazılmışlardır. Fakat genel olarak hepsindeki harf karakterleri Α, Λ, Δ gibi harflerin, belki de yerel özellikler nedeniyle, ufak farklılıklar arz etmesi dışında benzer şekilde işlenmiştir. Anastasius döneminden olduğu varsayılan başka yazıtlar da mevcuttur. Cilicia'daki Ovacık Adası (Aphrodisias) ve Corycus'da ele geçen bu yazıtlar yine mermer levhalara kazınmıştır ve harf stilleri Perge yazıtına oldukça yakındır. Ayrıca, denizcilerin boğazı kullanımına ilişkin bir

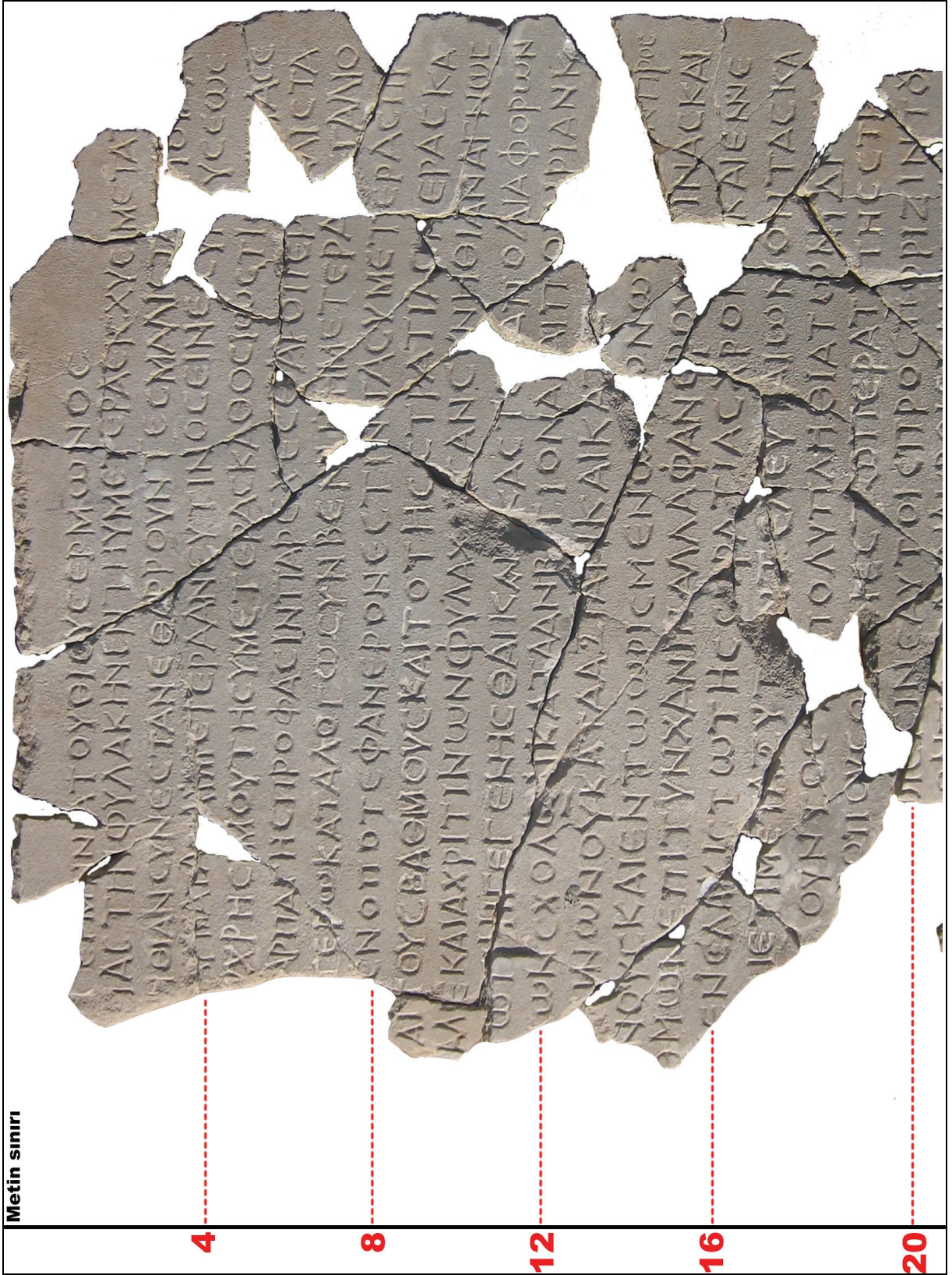
¹²⁹ Yazıtların renklendirilmesi ve kullanılan renkler hakkında bak.: Larfeld 1907, 205-7 (aynı yazıtta değişik renklerin kullanımına örnekler vermektedir.); Klaffenbach 1966, 48; McLean 2002,13.

¹³⁰ Rouché 1989a, 98 (nr. 61)

yasayı ve de bir tarifeyi içeren ve Justinianus dönemine ait olan Abydus yazıtında¹³¹ olduğu gibi İmparatorluk kararnamelerinin mermer levhalar üzerine yazılması antik dönemde oldukça yaygın bir uygulamaydı, örnek olarak Alanya Müzesi'nde korunan ve henüz yayımlanmamış Septimius Severus'un Syedralılara yazdığı mektubun kazındığı levha ya da Atina Epigrafi Müzesi'nde korunan Marcus Aurelius'un Atinalılara yazdığı mektubun kazındığı levha gösterilebilir¹³².

¹³¹ Aphrodisias (Cilicia): Bean – Mitford 1970, 193–194 nos. 214 and 215; Korykos: *MAMA* III nr.197; Abydos: Mordtmann 1879, p. 307–311; Zachariae von Lingenthal 1879 p. 312–315; *OGIS* II (1905) no.521; Papadopoulos-Kérameus 1907, p. 490; Grégoire nr.4; Dagron 1985, pp. 451–455; Zuckerman 2004.

¹³² Oliver 1970

II.3. MINUSKEL

II.3.1. Levha A – Metin I

- [P] ἔρμηνία τοῦ θίου σερωῶνος·
- 2 [τῆς πολιτ]ίας τὴν φυλακὴν ἐν τῇ ὑμετέρῃ εἰσχύει μετὰ τ[ὴν]
[ἄρχεαν συν]ήθιαν συνεστάνε θαρροῦντες, μάλιστα ἀποταχ-
- 4 [θέντα τὰ τ]άγματα τὰ ὑμέτερα ἄνευ τινὸς εἶνε συν[χ]ύσεως
[κ(αὶ) μὴ κατὰ το]ῦ χρησίμου τῆς ὑμετέρας καθοσιώσ(εὼς) τι[σι]ν [π]ράσε-
- 6 [ως ἢ καὶ ὑφ]αρπαγῆς πρόφασιν παρέχεσθαι ὅπερ [μ]άλιστα
[εἶνε τῷ ὑμε]τέρῳ καταλόγῳ συνβένη ἢ ἡμέτερα [με]γαλιό-
- 8 [τῆς ἐθέσπισ]εν ὅποτε φανερόν ἐστιν τὰς ὑμέτερας προ[ο]-
[κοπὰς κ]αὶ τοὺς βαθμοὺς καὶ τὸ τῆς στρατίας πέρασ κα-
- 10 [τὰ τὴν π]άλε καὶ ἄχρι τινῶν φυλαχ[θῆ]σαν συνήθιαν, ἄγνωσ-
[τον τρόπ]ῳ τινὶ γεγενῆσθαι καὶ [ἔ]καστο[ν] ἀπὸ διαφορῶν
- 12 [καὶ ποικίλ]ων σχολῶν κατὰ ἀνβ[ι]τιόνα [κ]αὶ πο[ν]ηρίαν κ(αὶ)
[χλίδημά τ]ινων, οὐ κατὰ ἀξίαν καὶ κατ[α]π[ρο]νήσις? κ(αὶ) στρα-]
- 14 [τίας χρό]νους καὶ ἐν τῷ ὠρισμένῳ χ[ρ]όνῳ τ[ῶν ἔ]νπροσ-
[θεν βα]θμῶν ἐπιτυγχάνειν, ἀλλὰ φανεροὺς τινὰς καὶ
- 16 [ὀλίγους] ἐν ἐλαχίστῳ τῆς σ[τ]ρατίας χρόνῳ καὶ ἐν νε(ωτέρῳ)
[ἐνήλικι κα]ὶ ἔτι μεταξὺ τ[ῶν] τελευταίων ὄντας κα-
- 18 [τὰ τοῦ λυσιτελ]οῦντος τ[ῆ] πολυπληθία, τῶν ιδί[ων συν-]
[στρατιωτῶν τοὺς τ]οποῦς, ο[ἴτι]νες [τ]ῷ πέρατ[ι] τῆς στρα[τι]-
- 20 [ας αὐτῶν ἐπεζευγμέν]οι εἰσίν, ἑαυτοῖς προσπορίζιν, τοῦ[ς]

- [δὲ πλίονας] κα[ὶ σχεδ]ὸν πάντας μακροῖς καμάτοις κατα-
- 22 [πονηθέντα]ς, πρὶν ἐ[λε]υθερίας τούτων ἀξιοθῆεν, ἐλεει[νῶ]
[θανάτῳ προ]καταλημφθέντας τῶν κεχρεωσθημένων στε-
- 24 [ρηθῆνε συν]ηθῶν κ(αὶ) αὐτού[ς] τε περιόντας ὑπὸ ἐνδ[ία]ς κατατή-
[κεσθαι κ(αὶ) τοῖς ἐξ αὐτῶν δὲ τὴν ἀτυχίαν τῆς πενίας πα[ραπέμ-]
- 26 [πιν· διὰ] τῆς τηλικαύτης τοιγαροῦν ἀδικίας κινήθ[εντες τὴν]
[ἐτίαν τι]γὰ βαρυτέ[ρ]αν εἶνε ὑπελάβ[ο]μεν, ἐπιδὴ καθ' ὑμῶν τ[ῶν]
- 28 [ἡμετέρων] συνστρατιωτῶν πλη[μμ]ελῖτε, τὸ ὑμέτερον τάγμ[α]
[ὑπ' ἀφωρισμ?]ένην τάξιν γενέσθαι ἐψηφισάμεθα κατὰ τὰ ὑποτε-
- 30 [ταγμένα β]ρέβια κ(αὶ) τὴν τάξιν κ(αὶ) τή[ν] μ[ά]τρικα [τ]ὴν ἀπὸ τῆς ὑψηλο-
[τάτης στ]ρατηγικῆς ἐξουσίας γεναμ[έν]ην ἀ[κ]ολούθως, ἵνα μὴ
- 32 [ὅπερ προνο]ητικωτάτω(ς) ἐπράχθη φα[νερ]ο[ῦ] τιν]ός χρόνου κύ-
[κλοῖς τῆ] λ[ή]θη δυνηθῆ ἀμαυρωθῆνε, ἀλλὰ διηνε[κὲς ἔ]χοι ἐν βεβε-
- 34 [ώσι. διὰ δὲ τῆς θ]ίας διατυπώσεω[ς] ἐψηφισάμ[εθα τὴ]ν αὐτὴν
[τάξιν πᾶσιν τρό]ποις διαμένιν βεβέαν, οὐδεν[ὶ τρὸ]πῳ, οὐδ[ε]-
- 36 [μία μηχανῆ, οὐδεν]ὶ χρόνῳ ἀκυ[ρ]ομένης, ἵνα ἕκα[στος ἐκ τῶν]
[τελευτέων] κ(αὶ) ἐσχάτων βαθμῶν εἰς τοὺς [ἐ]νπ[ρο]σοθεν βαθ-
- 38 [μοὺς παρὶ] κ(αὶ) εἰς ἕκαστος τοῖς πρὸ α[ὐ]τοῦ στρατε[υο]μ[ένοις]
[ἀκολουθ]ῶν εἰς τοὺς τόπους τούτων, οἵτινες ἢ ἀ[π]οθ[ῆν]-
- 40 [το τῆ]ν στρατίαν ἢ οἷα τελευτῆσε συνβέη τούτοις ἀκολουθῶν
[προκό]πτοι κ(αὶ) ὁμοίως ἐν τῷ παρόντι κατὰ τὴν δ[ύ]ναμιν τῆς

Metin simiri

44

48

52

56

60

- 42 [συντελεσ]θ[ίση][ς μάτ]ρικός κ(αι) εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνο[ν] ἢ προσότης
[τῶν στρατευομέν]ω[ν πληρώσ]ε τὸν πάντα ἀριθμό[ν κ(αι) ἐν τῆς ἐκά]στες
σχο-
- 44 [λῆς κατὰ τ]ῆν καταγραφ[θῆσαν γ]νῶσιν ἀμίωτος φυλ[αχθίη κ(αι) ἵ]να μῆτε
[τελευτῆοι] καθάπερ πρὸ τοῦδε τοῦ τύπου πλῖονα ἀρ[ιθμὸν ἀννω]νῶν
- 46 [κομίζοιεν] μῆτε οἱ πρὸ αὐτῶν ὄντες ἐλάττονα, ἵνα [μηδὲ οἱ δρα-]
[κωνάριοι] ἢ οἱ ὀπτίονες ἢ οἱ ἀρματοῦροι ἢ οἱ κορνίκες[ς] ἢ τού[βικες ἢ]
- 48 [βουκι]γάτορες, οἵτινες τὰ το[ι]αῦτα [ὀ]νόματα ἔλαβον ἀνεπιτήδιοι [ὄν-]
[τες] τὰς προλεχθίσας ὑπηρε[σίας] ἐκτελῖν, ἢ θέλοντες συνχωροῦντ[αι]
- 50 [ἢ μὴ θ]έλοντες ἀνανκάζο[ντε ἀναπ]ληρῶσε τὰ[ς] αὐτὰς [ὑπηρε]σί[α]ς. πά-
[σης ἀ]νβιτί[ο]γος κ(αι) πράσεω[ς ἐξαργ]ούσης, τοὺς ἀ[ρ]μόζοντ[ας] κατὰ
τ[ῆ]ν
- 52 [ἀρμόζ]ουσα[ν ἐπιλ]ογήν προχιρ[ί]ζεσ[θαι] θεσπίζομεν, οὕτω [δ]ηλαδ[ῆ] ὥσ-
τε τοῦ[ς] δ[ι]ρ[ακωναρί]ους τῶ κινδ[ύνω] τοῦ μα[γ]γίστερος τῶν δρακῶνων, τοὺς
- 54 δὲ [ὀ]πτίονας [τ]ῶν ἀννωνῶν, αἱ ἐν τῷ Ο. ΔΙ ῥογεύονται, κινδύνω [τ]ῶν
πρινκιπίων, τοὺς δὲ ἀρματοῦρους κ(αι) κορνίκας κ(αι) τούβικας κ(αι)
βουκινάτορας
- 56 κινδύνω τοῦ κ[α]νπιδούκτορος ἀφ' [οἱ]ασδήποτε σχολῆς καθ[ισ]τάνε, τῶ(ν)
μαγιστέρω[ν τ]ῶν δρακωναρί(ων), [μ]εθ' ὃ ἐ[ν] μὲν ταύ[τη] τῆ χριὰ τὸν
[ώ]ρισμένο[ν]
- 58 χρόνον πληρώσωσιν τῆς διαιτίας, [τ]ὸ ὀρνάμεντο[ν] [ἀ]ποτιθεμένων],
ἐν τῷ ἀριθμῷ δὲ τῆς ὑμετέρας καθοσιώσεώς [τὸν κεκτη]μένον
- 60 αὐτοῖς βαθμὸν ἐχόντων κατὰ τὴν δύναμιν τῆς [μάτρικος. ἵ]να μῆ τοι-

γαροῦν ἄτινα ὑπὲρ τοῦ λυσιτελοῦς τοῦ [ύ]μετέρου διε[τυπώσαμεν], ὧ
 γ[ενν]εότ(ατοι)

62 [σ]υνστρατίωτε, ἀγνοηθῆ παρ' ὑμῶν τοῦτον τὸν θῆον σερωῶνα [ύμιν]

ἐξεπέμψαμεν δι' οὗ τῆς προνοίας τῆς ἡμετέρας εὐσεβίας τῆς περ[ὶ] ὑμῶν]

64 ἐπὶ πλῖον γνωσθίσης κ(αὶ) μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἰρήνης τῆς κοινῆς κατασταῶ[σα]

κάμιν ἢ ὑμετέρα καθοσιώσις σπουδάσι, οὐδενὸς ὡς ἐπ' ἄδηλον κ(αὶ) ἀβ[έ]-

66 βεον τὴν ἐλπίδα τὴν ἀπὸ τῆς στρατίας καρπὸν τοῦ λοιποῦ ἀθυμοῦ[ντος]

οὔτε ἀνβιτίονα ἢ δυναστίαν τινὸς πρὸς βλάβην ἰδίαν ὑφορω[μένου].

68 διὰ [γὰρ] ταύτην τὴν ἔτιαν κ(αὶ) ἵνα μὴ τι παρὰ τὰς ἡμετέρας [διατάξις]

[τῆ] πονή]ρα τινῶν προθέσι ἐπιχ[ρισθ]ίη, πεντ[ήκοντα] λιτρῶν τοῦ]

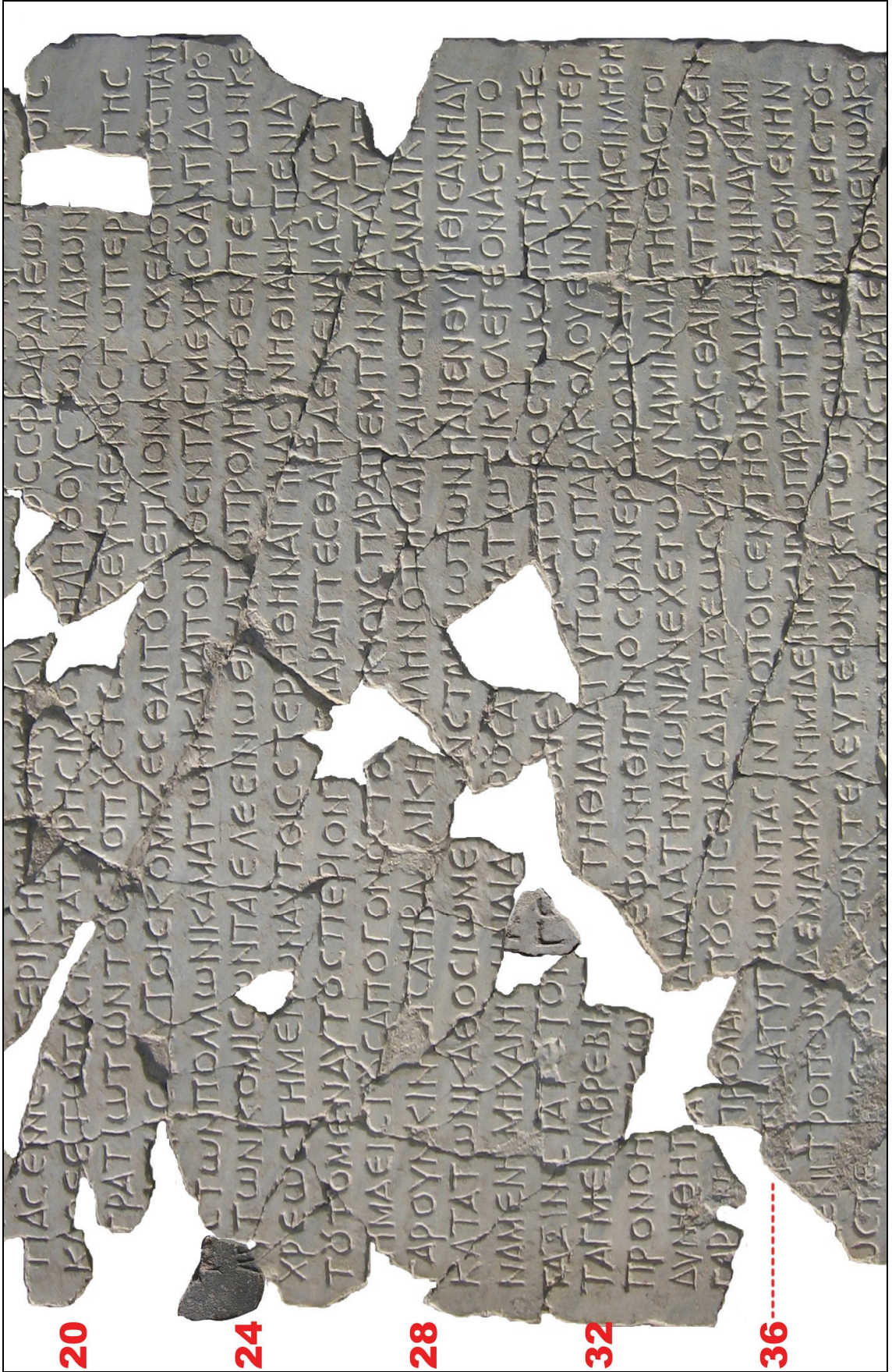
70 [χρυσίου] ζημίαν τοὺς κατὰ τῶν ἡμετέρων [βασιλικῶν διατάξ-]

[εων τολ]μηροτέρους βάλλεσθαι ἐψήφι[σάμεθα] ✠]

II.3.2. Levha B – Metin II

⌘ [Ἐρμ]ην[(ία) τοῦ] μ[εγί]στου προστάγματος τοῦ ἐνδ[οξί](οτάτου)
στ[ρα]τηλάτου

- 2 [Ο] δεσπότης ἡμῶν Ἀναστάσιος, ὁ εὖσε[βέστα]τος καὶ
[ἀ]ήττητος βασιλ[εύ]ς, τῇ ἀόκνω αὐ[τοῦ ἐν]θυμήσει τῆς
- 4 [π]ολιτίας κ(αὶ) τῆς ὑμ[ετ]έρας καθοσιώ[σεω]ς τοῖς χρησίμ[ο]ις προ-
νοούμενος, διὰ θί[ας κ(αὶ)] σωτηριώ[δ]ους διατυπώσεως πρὸς ἡμᾶς
- 6 καταπεμφθίσης τῆς κ(αὶ) προλαμπούσης, θεσπίσε κατηξίωσε
πρ[ὸ]ς τῷ μηδεμίαν δυνάσθαι τῶν γεννεο(τάτων) στρατιωτῶν τοῖς
- 8 βαθμοῖς ἀμφιβολίαν παρενπεσῖν κ(αὶ) τὰ στρατιωτικὰ δαπανήματ[α]
μὴ ἐν ἀδήλω καθεστῶτ[ι]σιν πράσεως ἢ ὑφαρπαγῆς [ἀφορ]μὰς πα-
- 10 ρέχιν, ὅπερ μάλιστα ἐν τῆς λεγεῶσιν τῆς ὑπὸ τὴν ἡμετ[έραν] δικεο-
δοσίαν καθεστῶσες συν(β)ένιν, ὀπηνίκα φανερόν ἐσ[τιν ἐκ] τῶν αὐ-
- 12 τῶν λεγεόνων τοῖς αὐτοῖς καθοσιωμένοις στρατι[ώτ]ες τὰς ιδί-
ας προμουτίονας κ(αὶ) τοὺς βαθμοὺς κ(αὶ) τὸ πέρας τῆς στρατία[ς κα]τὰ τὴν
πρώ-
- 14 ἡν μέχρι τοῦ παρόντος φυλαχθῖσαν συνήθιαν τινὰ τρόπο[ν] ἄγνωστον
καθεστάνε κ(αὶ) ἕκαστον ἐκ διαφόρων κ(αὶ) ποικίλων σχολῶν ἐπὶ ἀνβιτί-
- 16 ονι κ(αὶ) κακοθε[λί]α ἢ κ(αὶ) ἡδυπαθία τινῶν, μὴ κατὰ καμάτων κ(αὶ)
διάστημα στρ(ατί-)
ας κ(αὶ) ἀξίαν [κ(αὶ)] κερὸν τετυπωμένον τοὺς ἀνωτέρω βαθμοὺς ἐ[πι-]
- 18 λαμβάν[εσθ]αι, ἀλλὰ φανεροὺς κ(αὶ) ὀλίγ[ο]υς διὰ βραχυτάτου κ(αι)ροῦ τῆς
στ[ρα]-

20

24

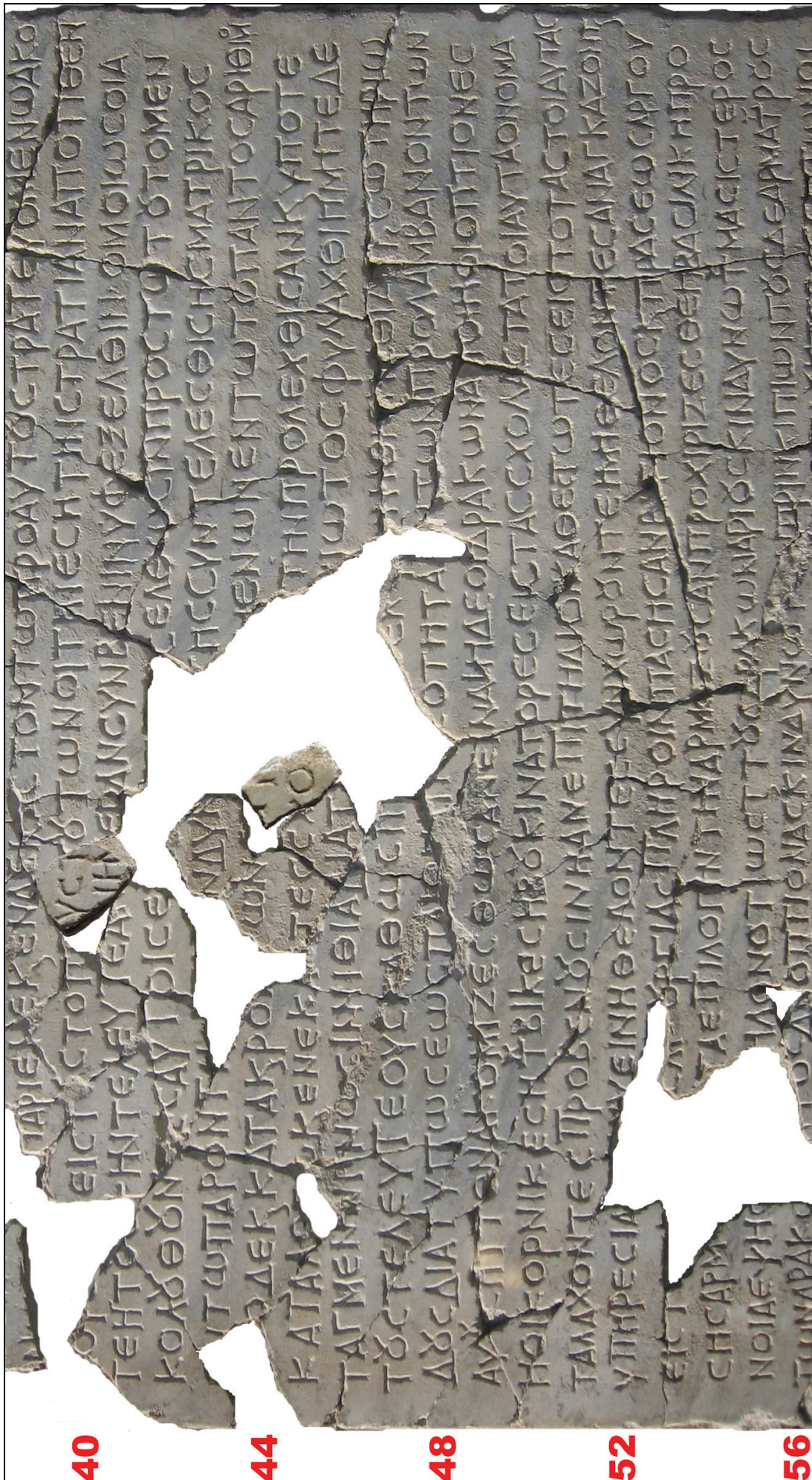
28

32

36

.....

- τίας ἐν ν[εωτ]ερικῇ [ἡλι]κία κ(αὶ) ἀκμ[ὴν] ἐν τοῖς σφοδρὰ νεωτ[έρο]ις
- 20 καθεστῶτας [κ]ατὰ τοῦ χρησίμου [τοῦ] πλήθους τῶν ιδίων [συ]ν-
[στ]ρατιωτῶν τοὺς τόπους τοὺς [ἐπε]ζευγμένους τῷ πέρ[ατι] τῆς
- 22 [στρατία]ς ἐ[α]υτοῖς κομίζεσθαι, τοὺς δὲ πλίονας κ(αὶ) σχεδὸν τοὺς πάν-
τας τῶν πολλῶν καμάτων καταπονηθέντας μέχρις οὗ ἀντίδωρο(ν)
- 24 αὐτῶν κομίσωνται ἐλεεινῶ θα[ν]άτῳ προλημφθέντες τῶν κε-
χρεωστημένων αὐτοῖς στερηθῆναί τινα συνήθια κ(αὶ) πενία
- 26 τοῦτο μὲν αὐτοὺς περίον[τας] παράπτεσθαι, τοῦ(το) δὲ κ(αὶ) ἐνδίας δυστ[ύ-]
[χη]μα εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ[ς] οἰκίους παραπέμπιν. διὰ ταῦτα τ[οι-]
- 28 [γ]αροῦν κιν[ηθ]ίσα ἢ βα[σι]λική [γ]αληνότης δικαίως πᾶσαν ἀδικί[αν]
κατὰ τῶν καθοσιωμέ[νω]ν στρ[α]τιωτῶν ἤδη ἐνθυμηθῖσαν ἢ δυ-
- 30 ναμένην μηχανηθῆναι ἀ[ναι]ρούσα τ[ὰς] στρ[α]τιωτικὰς λεγεῶνας ὑπὸ
τάξιν στατοῦτον γε[νέ]σθαι ἐ[ψη]φίσατο πρὸς τῷ κατὰ τὰ ὑποτε-
- 32 ταγμένα βρέβια [τῆ] ταυ]τῆ θία διατυπώσει παρακολουθῖν κ(αὶ) μὴ ὅπερ
προνοη[τικῶ]ς ἐξ[ε]φωνήθη τινὸς φανερῶ χρόνου δι[α]στήμασιν λήθη
- 34 δυνηθῆ παυ[θῆν]αι, ἀλλὰ τὴν αἰωνίαν ἐχέτω δύναμιν. διὰ τῆς θίας τοι-
γαροῦν κ(αὶ) προλαμπούσης θίας διατάξεως ψηφίσασθαι κατηξίωσεν
- 36 [τὴν θία]ν διατύπωσιν πᾶσ[ι]ν τρόποις ἐν τῇ οἰκίᾳ διαμένιν δυνάμι,
[μηδ]ένι τρόπῳ, μηδεμιᾶ μηχανῆ, μηδένι καιρῶ παρατιτρωσκομένην,
- 38 ὥστε ἐ[κ]αστον [ἐκ] τῶν τελευτέων κ(αὶ) κατωτέρω βαθμῶν εἰς τοὺς

40

44

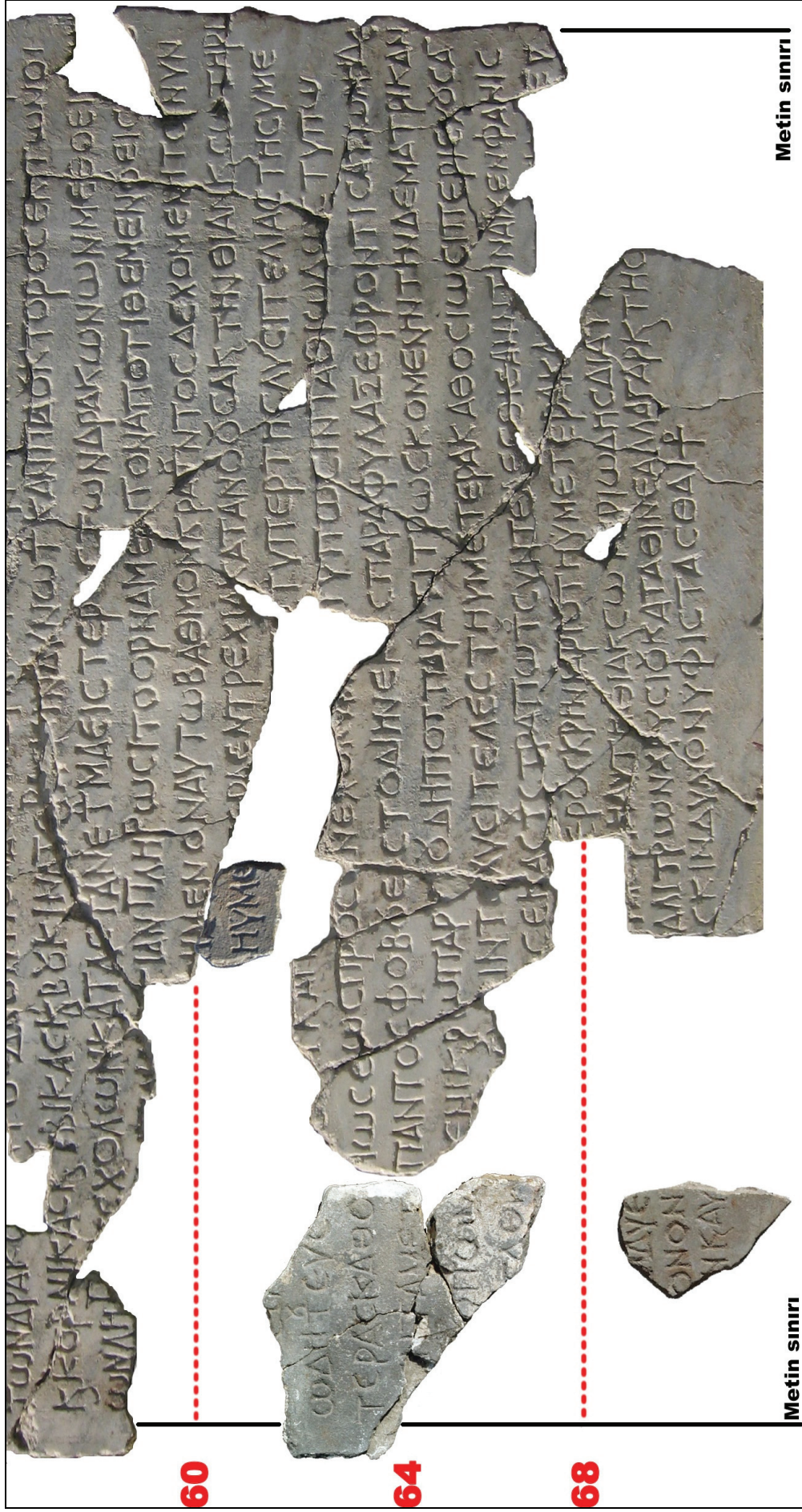
48

52

56

ΠΑΡΙΕΛΕΚΕΝΑΝΕΙΣ ΤΟΝΤΟΥΡΟΥ ΤΟΥΣ ΤΡΑΤΕΙΟΜΕΝΩΑΚΟ
 ΕΙΣ ΤΑ ΣΤΟΙΧΙΑ ΤΩΝ ΟΥΤΗ ΕΣΤΙΝ ΤΗ ΣΤΡΑΤΙΑΝ ΑΠΟ ΤΗΣ
 ΤΕΗΤΟΡΗΝ ΤΕΛΕΥΤΕΑΝ ΕΠΙΝΥΦΕΖΕΛΘΗΝ ΦΙΛΩΣΟΙΑ
 ΚΟΛΩΘΩΝ ΚΑΥ ΤΡΙΣΕΝΑΝΤΕΣ ΕΝ ΠΡΟΣΤΟΥΤ ΟΤΟΜΕΝ
 ΙΤΩΠΑΡΟΝΤΕΣ ΤΕΛΕΣΘΕΙΣ ΜΑΤΡΙΚΟΣ
 ΡΔΕΚ ΚΑΤΑΚΡΟΝΕΝΩΝΕΝ ΤΩΤΟΤΑΝΤΟΣ ΑΡΙΘΜ
 ΚΑΤΑΛΟΓΟΝ ΚΕΝΕΚΑΤΕΡΕΣ ΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΛΕΧΘΕΙΣ ΑΝΚΥΠΟΤΕ
 ΤΑΓΜΕΝΩΝ ΜΕΣΙΝ ΘΙ ΑΙ ΑΙ ΤΩΤΟΣ ΦΥΛΑΧΘΗΝ ΜΤΕΛΕ
 ΤΟΣ ΤΕΛΕΥΤΕΟΥΣ ΚΑΘΕΥΣΙΙ
 ΔΟΣ ΑΙΑ ΤΥΠΩΣ ΕΩΣ ΤΑΙΟΝ ΤΗΝ ΟΥΤΗΤΑ
 ΑΥΧΕΝΤΙ ΤΑΝ ΑΝΟΜΙΖΕΣ ΘΩΣ ΑΝΕΙΝΑ Η ΔΕ Ο ΔΡΑΚΩΝΑ
 ΗΟΙ ΦΟΡΝΙΚΕΣ ΤΒΙΚΕΣ Η Ο ΚΙΝΑΤΟΡΕΣ ΕΙΣ ΤΑ ΣΧΟΛΙΑ
 ΤΑΛΛΟΝΤΕΣ ΠΡΟΒΕΝΘΟΣ ΚΙΝΗ ΑΝΕΠΙΤΗΛΙΟΝ ΚΑΘΕΤΩΤΕ
 ΥΠΗΡΕCΙΑ ΜΕΙΝΗΘΕ ΑΟΝ ΤΕΣ ΑΝΧΥΡΟΝ ΤΕ ΗΜΕ
 ΕΙΣ ΤΑ ΕΡΓΙΑ ΣΤΑΗΡΟΝ ΤΑ ΧΑΝΑΝ ΤΟΝ ΟCΚΤΗΡΑ
 ΣΗCΑΡΜ ΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΝ ΤΗ ΑΡΜΑΤΕΣ ΑΝΤΡΟΧΙΡΙΖΕC
 ΝΟΙΑΕ ΥΠΟ ΤΑ ΕΡΓΑ ΚΩΝ ΑΡΙΘΟΣ ΚΙΝΑΝ ΤΩΤΗC
 ΤΩΝ ΑΡΑΚΟΝ ΤΟCΑΝ ΟΤΙ ΤΟΝ ΑCΚΙΝΑΝ ΤΟCΑΝ
 ΤΟCΑΝ ΟΤΙ ΤΟΝ ΑCΚΙΝΑΝ ΤΟCΑΝ ΟΤΙ ΤΟΝ ΑCΚΙΝΑΝ

- [ἀ]ν[ω]τ[έρω] παρίενε κ(αὶ) ἕνα ἕκαστον τῷ πρὸ αὐτοῦ στρατευομένῳ ἀκο-
- 40 [λ]ου[θῖν κ](αὶ) εἰς τοὺς τόπους τούτων, οἵτινες ἢ τὴν στρατίαν ἀποτίθεν-
τε, ἢ(δη) τ' οἷς τὴν τελευταίαν ἡμέραν συνβένι{ν} ὑφεξελθῖν· ὁμοίως οἱ ἀ-
- 42 κολουθοῦν[τ]ες αὐτοῖς ΕΧ[. εἰ]σέλθωσιν, πρὸς τῷ τοῦτο μὲν
[ἐ]ν τῷ παρόντι κ[ατὰ τὴν] δύν[αμιν τ]ῆς συντελεσθίσης μάτρικος,
- 44 [τοῦτ]ο δὲ κ(αὶ) κατὰ κ(αὶ)ρὸν τῶν [στρατευομ]ένων ἐν τῷ τοῦ παντός
ἀριθμοῦ)
- καταλό[γ]ω κ(αὶ) ἐν ἑκάστας σχ[ολῆς κατὰ] τὴν προλεχθῖσαν κ(αὶ) ὑποτε-
- 46 ταγμένην γνῶσιν νῆ θία διατ[ύπωσις ἀμ]ίωτος φυλαχθῆ, μήτε δὲ
τοὺς τελευταίους, καθὼς π[ρὸ τῆς] ἐκφ[ω]νηθίσης θίας κ(αὶ) σωτηριώ-
- 48 δους διατυπώσεως, πλίονα π[ρο]σότητα [ἀν]ν(ωνῶν) τῶν προλαμβανόντων
αὐτοὺς ἤπτονα κομιζέσθωσαν. εἶνα μῆδὲ οἱ δρακωνάριοι ἢ οἱ οπτίονες
- 50 ἢ οἱ (ἀρματοῦροι ἢ) κορνίκες ἢ τούβικες ἢ βουκινάτορες εἰς τὰς σχολὰς τὰ
τοιαῦτα ὀνόμα-
- τα λαχόντες προβένουσιν ἢ ἀνεπιτήδιοι καθεστῶτες εἰς τὸ τὰς τοιαῦτας
- 52 ὑπηρεσία[ς δια]γύειν ἢ θελόντες συνχωροῦντε ἢ μὴ θελόντες ἀναγκάζοντ(ε)
εἰς τ[ε] τὰς αὐτὰς λιτ[ου]ργίας πληροῖν, πάσης ἀνβιτίονος κ(αὶ) πράσεως ἀργού-
- 54 σης, ἀρμ[ό]ζοντ(ας) κατὰ ἐπιλογὴν τὴν ἀρμόζουσαν προχιρίζεσθε ἢ βασιλικὴ
πρό-
- νοια ἐψηφ[ί]σατο, δηλονότι ὥστ(ε) τοὺς δρακωναρίους κινδύνῳ τοῦ
μαγίστερος
- 56 τῶν δρακ[ώνων], τοῦ[ν] δὲ ὀπτίονας κινδύνῳ τ[ῶ]ν πρῖνκιπίων, τοὺς δὲ
ἀρματοῦρους

60

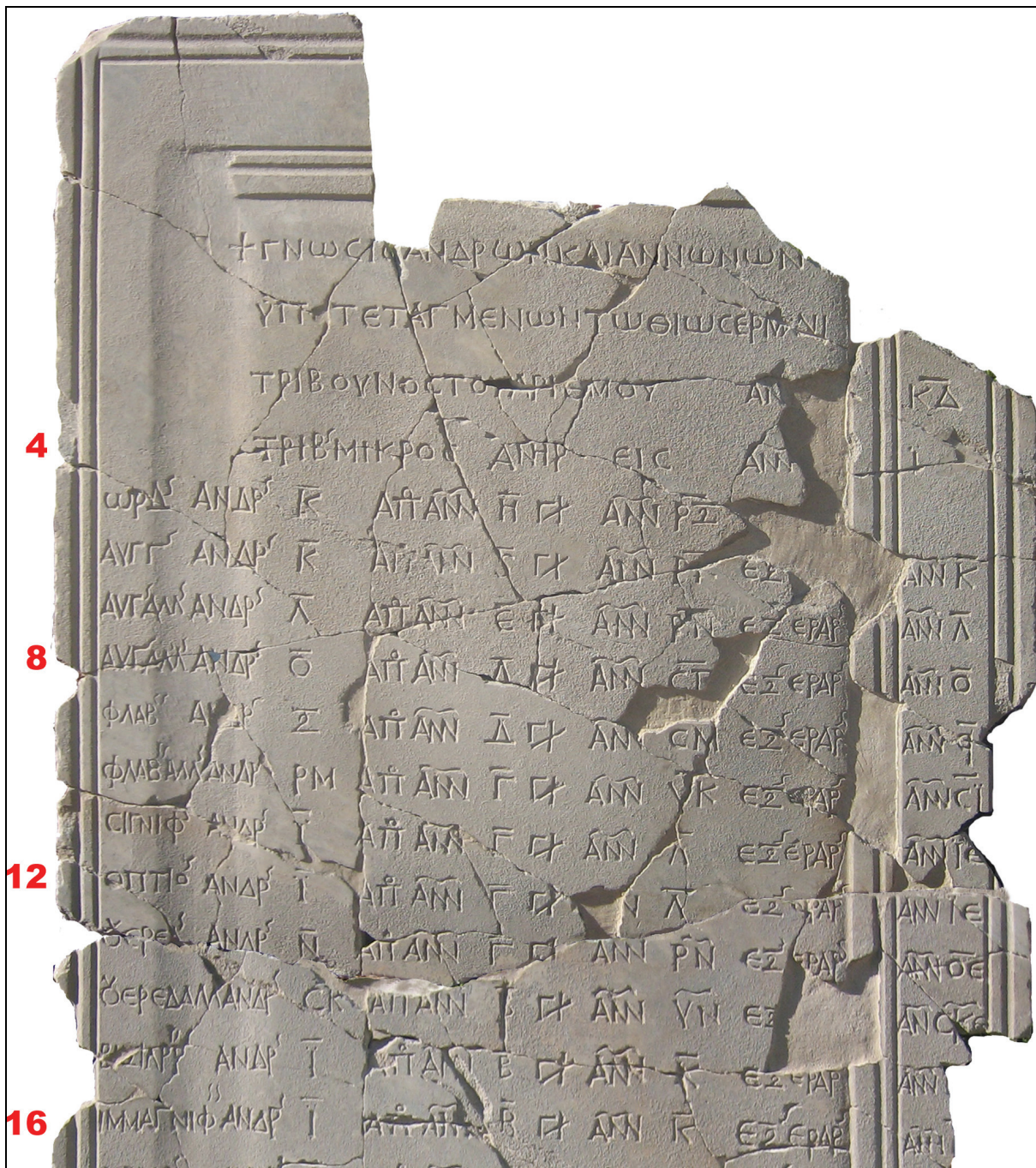
64

68

Metin sınırı

Metin sınırı

- κ(αι) κορνίκας κ(αι) τούβικας κ(αι) βουκινάτορας κινδύνω του
 κανπιδούκτορος ἐκ τῶν οί-
- 58 ωνδήπ[ο]τ[(ε)] σχολῶν καθιστάνε, του μαγίστε[ο]ς τῶν δρακόνων, μεθ' ὃ
 εἰς [την]-
 [ταύτην χρίαν τὴν διε]τίαν πληρώσι, τὸ ὀρνάμεντον ἀποτιθεμένου εἰς [δὲ τούς]
- 60 [ἀριθμους αὐτοῦ τὸν κεκ]τημένον αὐτῷ βαθμὸν κρατοῦντος· δεχομένη
 τοίνυν
 [αὐτὰς τὰς θίας διατάξεις] ἢ ὑμετέρα ἐντρεχία κατανοοῦσα, κ(αι) τὴν θίαν κ(αι)
 σωτηρι-
- 62 ὠδη του εὐσ[εβε]σ[τά]τ[ου] κ(αι) ἀη[ττήτου] ἡμῶν δεσ[π]ότου ὑπὲρ τῆς
 λυσιτελίας τῆς ὑμε-
 τέρας καθο[σ]ιώσεως προσενεχθῆσαν [δια]τύπωσιν, τὰ θιωδῶς τυπω-
- 64 [θέ]ντα μετ[ὰ] παντὸς φόβου εἰς τὸ διηνεκ[έ]ς παραφυλάξε φροντισάτω,
 μηδέ-
 [νι τρ]όπῳ μ[ηδ]ένι κ(αι)ρῷ παρ' οἱ[ου]δήποτ(ε) παρατιτρωσκομένην. τὴν δὲ
 μάτρικαν
- 66 ΕΛΘ[.....] IN τὸ λυσιτελὲς τῆ ὑμετέρα καθοσιώσι περιεχοῦσα(ν)
 [.....]ς ἐκάστου στρατιώτου συντελεσθῆσαν ἦντινα ἰχ(εν),
 ἐνφανίς-
- 68 [αντος ? του] ἔτ[έρου] σκρινιαρίου τῆ ὑμετέρα καθοσιώσι,
 ἐ]κ[ε]λ[ε]ύ-
 [.....] ΟΙΔΥΕ..... ἢ αὐτὴ θία κ(αι) σωτ[η]ριώδης διατ[ύ]πωσις ..
 τολμη-]
- 70 [ρούς οὐ μ]όνον [πεντήκοντ]α λιτρῶν χρυσίου καταθῖνε, ἀλλὰ γὰρ κ(αι) τῆς
 [στρατίας]
- [ἐκπίπτι]ν κ(αι) αὐ[τῶν] ζωὰς εἰς κίνδυνον ὑφίστασθαι ⱥ

II.3.3. *Levha C - Bildirim*

† Γνώσις ἀνδρῶν καὶ ἀννωνῶν

2 ὑποτεταγμένων τῶ θίω σεριμίονι·

τριβούνος τῶ ἀριθιμου

4 τριβ(οῦνος) μικρός· ἀνήρ εἷς

Ωδ(ινάριοι) ἀνδρ(ες) κ' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) ἦ' Γ† ἀνν(ωναι) ρξ'

6 Αὐγ(ουστάλιοι) ἀνδρ(ες) κ' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) ζ' Γ† ἀνν(ωναι) ρικ' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) κ'

Αὐγ(ουστάλιοι) ἀλλ(οι) ἀνδρ(ες) λ' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) ε' Γ† ἀνν(ωναι) ρν' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) λ'

8 Αὐγ(ουστάλιοι) ἀλλ(οι) ἀνδρ(ες) ο' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) δ' Γ† ἀνν(ωναι) σπ' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) ο'

Φλαβ(ιάλιοι) ἀνδρ(ες) ξ' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) δ' Γ† ἀνν(ωναι) σμ' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) ζ'

10 Φλαβ(ιάλιοι) ἀλλ(οι) ἀνδρ(ες) ριμ' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) γ' Γ† ἀνν(ωναι) υκ' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) σι'

Σιγνιφ(έροι) ἀνδρ(ες) ι' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) γ' Γ† ἀνν(ωναι) λ' [ἀνν(ωναι)] ιε'

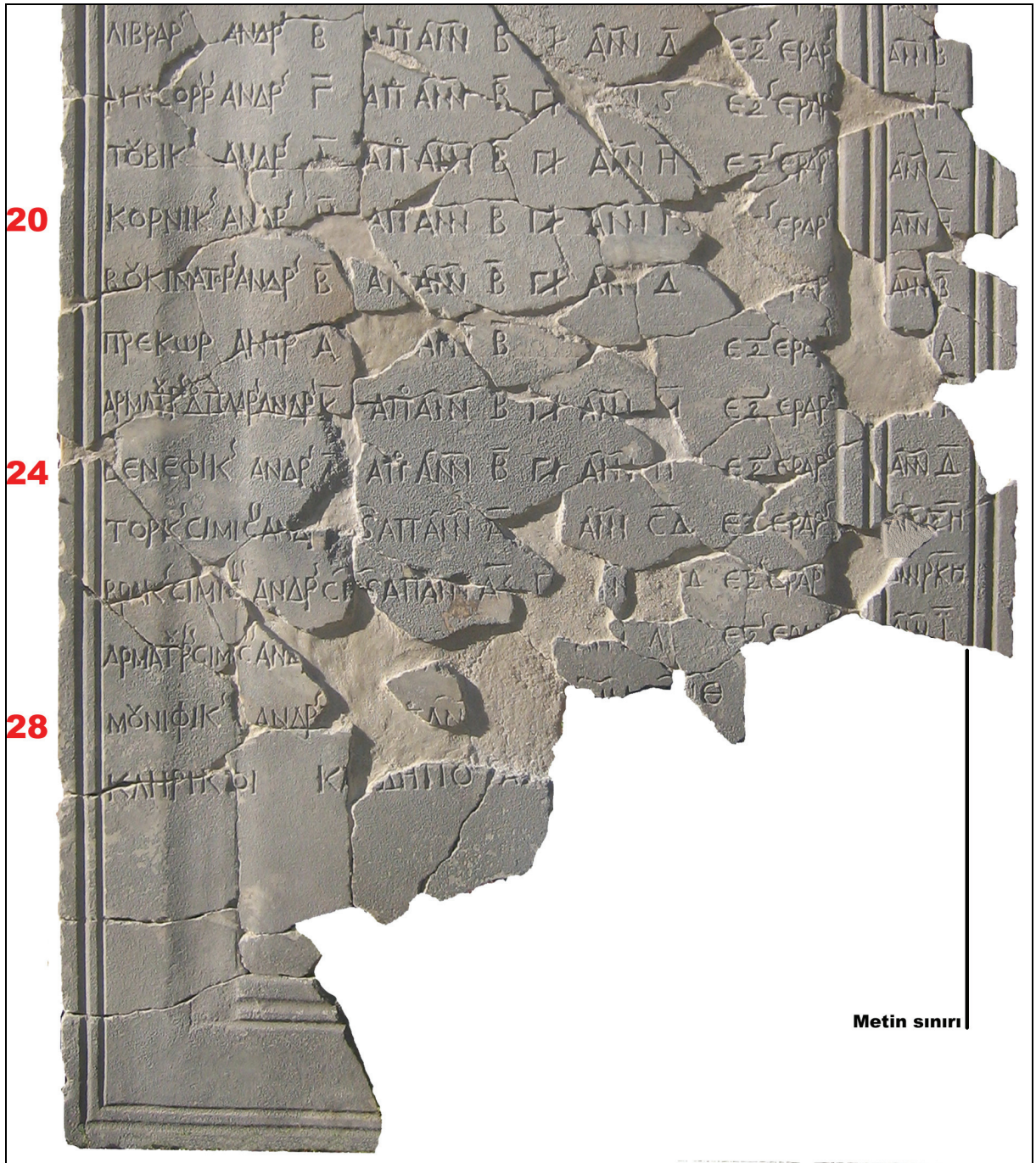
12 Οὔτσιό(νες) ἀνδρ(ες) ι' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) γ' Γ† ἀν[ν(ωναι)] λ' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) ιε'

Οὐερεδ(άριοι) ἀνδρ(ες) ν' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) γ' Γ† ἀνν(ωναι) ρν' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) οε'

14 Οὐερεδ(άριοι) ἀλλ(οι) ἀνδρ(ες) σικ[ε] ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) β' Γ† ἀνν(ωναι) υν' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) σικε'

Β[η]ξιλ<λάφ(οι) ἀνδρ(ες) ι' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) β' Γ† ἀνν(ωναι) κ' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) [ι']

16 Τιμαγνιφ(έροι) ἀνδρ(ες) ι' ἀπὸ ἀνν(ωνῶν) β' Γ† ἀνν(ωναι) κ' ἔξ(αργυροσιμός·) ἐράφ(ιαι) ἀνν(ωναι) [ι']

Λιβιάρο(ιοι)	άνδρο(ες)	β'	άπό άνν(ωνών)	β'	Γ † άνν(ωναι)	δ'	έξ(αργυροισμός:) έράρο(ιαι)	άνν(ωναι) β'
18 Μήνσορο(ες)	άνδρο(ες)	γ'	άπό άνν(ωνών)	β'	Γ † άνν(ωναι)	ζ'	έξ(αργυροισμός:) έράρο(ιαι)	[άνν(ωναι)] γ'
Τούβικ(ες)	άνδρο(ες)	δ'	άπό άνν(ωνών)	β'	Γ † άνν(ωναι)	η'	έξ(αργυροισμός:) έράρο(ιαι)	άνν(ωναι) δ'
20 Κόρνικ(ες)	άνδρο(ες)	η'	άπό άνν(ωνών)	β'	Γ † άνν(ωναι)	ιζ'	έξ(αργυροισμός:) έράρο(ιαι)	άνν(ωναι) η'
Βουκινάτορο(ες)	άνδρο(ες)	β'	άπό άνν(ωνών)	β'	Γ † [άνν(ωναι)]	δ'	[έξ(αργυροισμός:) έράρο(ιαι)]	άνν(ωναι) β'
22 Πρέκωρ	άνηρ	α'	άπό άνν(ωνών)	β'	άνν(ωναι)		έξ(αργυροισμός:) έρά[ρο(ια)	άνν(ωνη)] α'
Αρματοῦρο(οι) δυπλάρο(ιοι)	άνδρο(ες)	κ'	άπό άνν(ωνών)	β'	Γ † άνν(ωναι)	μ'	έξ(αργυροισμός:) έράρο(ιαι)	[άνν(ωναι)] κ'
24 Βενεφικ(ιάροιοι)	άνδρο(ες)	δ'	άπό άνν(ωνών)	β'	Γ † άνν(ωναι)	η'	έξ(αργυροισμός:) έράρο(ιαι)	άνν(ωναι) δ'
Τορκ(ουάτοι) σιμισ(σάλιοι)	άνδρο(ες)	ροζ',	άπό άνν(ωνών)	α'	[β',]	Γ † άνν(ωναι)	σοδ'	άνν(ωναι) ξη'
26 Βρακ(χιάτοι) σιμισ(σάλιοι)	άνδρο(ες)	σνζ',	άπό άνν(ωνών)	α'	β'',	Γ † [ά]νν(ωναι)	[ττ]δ'	άνν(ωναι) ρικη'
Αρματοῦρο(οι) σιμισ(σάλιοι)	άνδρο(ες)	[κ'	άπό άνν(ωνών)	α'	β',]	Γ † άνν(ωναι)	λ'	άνν(ωναι) ι'
28 Μουνίφικ(ες)	άνδρο(ες)	τι[νθ]	[ά]πό άν[ν(ωνών)]	α'	[Γ †]	άνν(ωναι)	[τ]νθ'	
Κληρικοί	κα[ι]	δηπού[τατοι	άνδρο(ες)]	.ογ'				

II.4. ORTOGRAFI

Bazı sözcüklerin kullanımlarından yazıtın tamamen, Attika formunda tertip edildiğini görmekteyiz: $\theta\alpha\rho\rho\omicron\upsilon\nu\tau\epsilon\varsigma$ (A 3), $\epsilon\lambda\acute{\alpha}\tau\tau\omicron\nu\alpha$ (A 46), $\acute{\alpha}\eta\tau\tau\eta\tau\omicron\varsigma$ (B 3, B 62 gen.), $\eta\tau\tau\omicron\nu\alpha$ (B 49).

Bununla beraber yazıtta, çoğunlukla Levha B’de görülen ve muhtemelen Taş ustasının yaptığı hatalar dışında¹³³, iki önemli olağan dönüşüm mevcuttur: $\epsilon\iota$ ve $\alpha\iota$ diftonglarının ι ve ϵ olarak yazılması.¹³⁴ Tersi olarak, iki sözcükte ι için $\epsilon\iota$ kullanılmıştır: $\epsilon\iota\sigma\chi\acute{\upsilon}\epsilon\iota$ (A 2) ve $\epsilon\iota\upsilon\alpha$ (B 49). Eta her zaman doğru yerleştirilmiştir. Çoğu zaman nasal benzeşim yapılmıştır: $\epsilon\pi\iota\tau\upsilon\nu\chi\acute{\alpha}\nu\iota\nu$ (A 15), $\sigma\upsilon\nu\chi\omega\rho\omicron\upsilon\nu\tau\iota(\alpha\iota)$ (A 49), $\sigma\upsilon\nu\chi\omega\rho\omicron\upsilon\nu\tau\epsilon$ (B 52), $\acute{\alpha}\nu\alpha\nu\kappa\acute{\alpha}\zeta\omicron[\nu\tau\epsilon]$ (A 50), fakat $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\kappa\acute{\alpha}\zeta\omicron\nu\tau(\epsilon)$ (B 52).

Düzeltilmeler

Levha A: sat. 1 $\epsilon\rho\mu\eta\nu\epsilon\iota\alpha$ || 2 $\iota\sigma\chi\acute{\upsilon}\iota$; $\rho\omicron\lambda\iota\tau\epsilon\iota\alpha\varsigma$ || 3 $\rho\alpha\lambda\alpha\iota\acute{\alpha}\nu$; $\sigma\upsilon\nu\eta\theta\epsilon\iota\alpha\nu$; $\sigma\upsilon\nu\epsilon\sigma\tau\acute{\alpha}\nu\alpha\iota$ || 4 $\epsilon\iota\upsilon\alpha\iota$ || 7 $\sigma\upsilon\mu\beta\alpha\iota\nu\epsilon\iota\nu$ || 8 $\mu\epsilon\gamma\alpha\lambda\epsilon\iota\omicron\tau\eta\varsigma$ || 9 $\sigma\tau\tau\alpha\tau\epsilon\iota\alpha\varsigma$ || 10 $\rho\acute{\alpha}\lambda\alpha\iota$; $\rho\upsilon\lambda\alpha\chi\theta\epsilon\iota\sigma\alpha\nu$; $\sigma\upsilon\nu\eta\theta\epsilon\iota\alpha\nu$ || 13 $\eta\delta\upsilon\rho\acute{\alpha}\theta\epsilon\iota\alpha\nu$ || 15 $\epsilon\pi\iota\tau\upsilon\gamma\chi\acute{\alpha}\nu\epsilon\iota\nu$ || 18 $\rho\omicron\lambda\upsilon\pi\lambda\eta\theta\epsilon\iota\alpha$ || 19 $\sigma\tau\tau\alpha\tau\epsilon\iota\alpha\varsigma$ || 20 $\rho\tau\omicron\sigma\pi\omicron\rho\acute{\iota}\zeta\epsilon\iota\nu$ || 21 $\rho\lambda\epsilon\iota\omicron\nu\alpha\varsigma$ || 22 $\acute{\alpha}\xi\iota\omega\theta\epsilon\iota\epsilon\nu$ || 23 $\kappa\alpha\tau\alpha\lambda\eta\phi\theta\acute{\epsilon}\nu\tau\alpha\varsigma$ || 24 $\sigma\upsilon\nu\eta\theta\epsilon\iota\omega\nu$; $\acute{\epsilon}\nu\delta\epsilon\iota\alpha\varsigma$ || 25 $\rho\alpha\rho\alpha\rho\acute{\epsilon}\mu\pi\epsilon\iota\nu$ ||

¹³³ Υ yerine A yazılışı: $\sigma\upsilon\nu\beta\acute{\epsilon}\eta$ (A 40); Δ yerine A yazılışı: $\acute{\alpha}\delta\eta\lambda\omega$ (B 9), $\delta\iota\acute{\alpha}$ (B 18); Θ yerine O yazılışı: $\sigma\upsilon\nu\eta\theta\epsilon\iota\alpha\nu$ (B 14); Γ yerine C yazılışı: $\mu\alpha\gamma\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\rho\omicron\varsigma$ (B 55); Γ yerine E yazılışı: $\mu\alpha\gamma\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\rho[\omicron]\varsigma$ (B 58); Λ yerine X yazılışı $\lambda\upsilon\sigma\iota\tau\epsilon\lambda\acute{\epsilon}\varsigma$ (B 66). Gramer hatası olarak $\Theta\iota$ yerine $\tau\alpha$ yazılışı: $\kappa\alpha\theta\iota\sigma\tau\acute{\alpha}\nu\epsilon$ (B 58).

Yazıtta kazanmamış olanlar: $[\rho\tau\omicron\nu\omicron]\eta\tau\iota\kappa\omega\tau\acute{\alpha}\tau\omega(\varsigma)$ (A 32); $\mu\alpha(\gamma)\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\rho\omicron\varsigma$ (A 53); $\sigma\upsilon\nu(\beta)\acute{\epsilon}\nu\iota\nu$ (B 11); $\tau\omicron\upsilon(\tau\omicron)$ (B 26); $\tau\omicron(\iota)\varsigma$ (B 41); $\acute{\alpha}\rho\iota\theta\mu\omicron(\upsilon)$ (B 44); bir kelimenin unutulması gibi ciddi bir hata, $\langle\acute{\alpha}\rho\mu\alpha\tau\omicron\upsilon\theta\omicron\iota\eta\rangle$ (B 50).

¹³⁴ Yazıttaki diğer yanlış kullanımlardan biri de zaman zaman omega yerine omikron kullanılmış olması: $\lambda\epsilon\gamma\epsilon\omicron\sigma\iota\nu$ (B 10), $\lambda\epsilon\gamma\epsilon\acute{\omicron}\nu\omega\nu$ (B 12), $\lambda\epsilon\gamma\epsilon\omicron\nu\alpha\varsigma$ (B 30); “Hizmete adanmış, imparatora bağlı asker” anlamında kullanılan $\kappa\alpha\theta\omicron\sigma\iota\omega\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$ sözcüğü her ne kadar $\kappa\alpha\theta\omicron\sigma\iota\omega\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$ olarak kabul edildiğinde morfolojik açıdan doğru görünse de (Pres. Part. Med.), diğer yazıtlarda ve metinlerde sözcüğün her zaman $\kappa\alpha\theta\omega\sigma\iota\omega\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$ (Perf. Part. Med) olarak kullanımı (i.e. IK Mylasa 947; Bean-Mitford 1970, 51 nr.31, B.31 ve C.12; Welles 1938 277 sat.3; Just. Nov. 144.15, 229.20, 510.24t, 513.21t, 762.20, 784.3, 786.10, 786.13, 787.12, 787.14, 790.6, 790.22, 790.29), elimizdeki yazıtta bu kullanımda omikronun aslında omega yerine geçtiğine işaret etmektedir. Bu tip diphtong dönüşümleri için ayrıca bak: Gignac I 1976, 180 – 234.

27 αἰτίαν; ἐπειδὴ ἥ 28 πλημμελεῖται ἥ 33 ἀμαυρωθῆναι; βεβαίαν ἥ 34 θείας ἥ 35 διαμένειν; βεβαίαν ἥ 37 τελευταίων ἥ 38 παριέναι ἥ 40 στρατείαν; συνβαίη ἥ 42 συντελεσθείσης ἥ 43 πληρώσαι; ταῖς ἐκάσταις σχολαῖς ἥ 44 καταγραφεῖσαν; ἀμείωτος; φυλαχθείη ἥ 45 τελευταῖοι; πλείονα ἥ 46 κομίζονται ἥ 49 προλεχθεῖσας; ἐκτελεῖν; συγχωροῦνται ἥ 50 ἀναγκάζονται; ἐπιπληρῶσαι ἥ 52 προχειρίζεσθαι ἥ 56 καθιστάναι ἥ 62 ἀγνοηθείη; θεῖον ἥ 63 εὐσεβείας ἥ 64 πλείον; γνωσθείσης ἥ 65 κάμνειν; σπουδάσει; ἀβέβαιον ἥ 66 στρατείας ἥ 67 δυναστείαν ἥ 68 αἰτίαν ἥ 69 προθέσει; ἐπιχειρισθείη.

Levha A'da toplam 43 kullanımdan 24'ünde αι diftongu¹³⁵, 43 kullanımdan 1 tanesinde ει diftongu¹³⁶ doğru şekliyle yazılmıştır.

Levha B: sat. 1 ἐρμηνεία ἥ 2 πολιτείας ἥ 5 θείας ἥ 6 καταπεμφθείσης; θεσπίσαι ἥ 7 γενναιοτάτων ἥ 8 παρενπεσεῖν ἥ 9 παρέχειν ἥ 10 ταῖς λεγεῶσιν ταῖς ἥ 11 δικαιοσίαν καθεστῶσαις συνβαίνειν ἥ 12 λεγεῶνων; καθωσιωμένοις; στρατιώταις ἥ 13 στρατείας ἥ 14 φυλαχθείσαν; συνήθειαν ἥ 15 καθεστάναι ἥ 16 κακοθελεία; ἡδυπαθεία; στρατείας ἥ 17 καιρόν; στρατείας ἥ 22 στρατείας; πλείονας ἥ 25 συνήθειαν ἥ 26 ἐνδείας ἥ 27 οἰκείους; παραπέμπειν ἥ 28 κινηθείσα ἥ 29 ἐνθυμηθείσαν ἥ 30 λεγεῶνας ἥ 32 θεία; διατυπώσει; παρακολουθεῖν ἥ 34 θείας ἥ 35 θείας ἥ 36 θείαν; οἰκεία διαμένειν δυνάμει ἥ 39 παριέναι ἥ 40 ἀκολουθεῖν; στρατείαν ἥ 41 ἀποτίθενται; τελευταίαν; συμβαίνειν ὑπεξελεθεῖν ἥ 43 συντελεσθείσης ἥ 45 ἐκάσταις σχολαῖς; προλεχθείσαν ἥ 46 θεία διατυπώσει; ἀμείωτος; φυλαχθείη ἥ 47 τελευταίους; ἐκφωνηθείσης; θείας ἥ 48 πλείονα ἥ 49 ἵνα ἥ 51 προβαίνουσιν; ἀνεπιτήδειοι ἥ 52 συγχωροῦνται; ἀναγκάζονται ἥ 53 πληροῦν ἥ 54 προχειρίζεσθαι ἥ 58 καθιστάναι ἥ 61 ἐντρέχεια; θείαν ἥ 62 λυσιτελείας ἥ 63 προσενεχθείσαν; θειωδῶς; παραφυλάξαι ἥ 66 καθοσιώσει ἥ 67 συντελεσθείσαν ἥ 68

¹³⁵ παρέχεσθαι (A 6) ἥ κ]αὶ (iki defa) (A 9) ἥ καὶ (A 10) ἥ γεγενῆσθαι, καὶ (A 11) ἥ καὶ (A 12) ἥ καὶ (A 13) ἥ καὶ (A 14) ἥ καὶ (A 15) ἥ καὶ (A 16) ἥ τελευταίων, καὶ (A 17) ἥ δικαίως (A 28) ἥ γενέσθαι (A 29) ἥ προχιρ[ί]ζεσθαι (A 52) ἥ βάλλεσθαι (A 71).

¹³⁶ ἐλεει[νῶ] (A 22)

ένφρασιθεῖσαν; καθοσιώσει || 69 θεία || 70 καταθεῖναι; στρατείας || 71 ἐκπίπτειν.

Levha B'de toplam 35 kullanımdan 12'sinde αι diftongu¹³⁷, 59 kullanımdan 3 tanesinde de ει diftongu¹³⁸ doğru şekliyle yazılmıştır.

Yukarıda yapılan inceleme sonucunda, elde edilen sayılar ve hata tespitlerine bakılarak bu çevirilerin Constantinopolis'teki uzman ellerden çıkmış olma olasılığını düşürmektedir.¹³⁹

II.5. TAMAMLAMALAR

Yazıtın eksik yerlerinin tamamlanmasındaki en büyük yardımcı iki metnin birbirlerine olan yakınlığıdır. Başlangıç ve bitiş kısımları hariç metinler tamamen birbirleri ile uyum içerisinde gitmektedirler. Dolayısıyla, metinlerin eksik yerlerinin tamamlanma işlemlerinin hemen hemen hepsi metinlerin karşılaştırılması ile gerçekleştirilmiştir. Her iki metin de çoğu zaman aynı şeyi değişik kelimeler ve cümle yapılarıyla ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra gerek duyuldukça diğer kaynaklara da başvurulmuştur.

Bazı önemli tamamlamalar:

Levha A Sat 1:

[Ϝ] ἐρμηνία τοῦ θίου σεραμῶνος

Levha B Sat 1:

Ϝ [Ερμ]ην[(ία) τοῦ] μ[εγ]ιστου προστάγματος
τοῦ ἐνδ[οξοτ](άτου) στ[ρα]τηλάτου

Buradaki tamamlamalarda sadece Levha B'deki tamamlamalar tereddütlü yapılmıştır. Örneğin Yazıtın ilk kelimesinin kısaltılması zorunlu olarak tercih edilmiştir. *πρόσταγμα* kelimesinin sıfatı olan *μέγιστος* kelimesi de harf sayısı dolayısıyla konmuştur. Bu kullanım çok yaygın olmasa da ve yazıtlarda görünmese de, erken dönemlerden örnekler bulunabilmektedir.¹⁴⁰ Fakat Zeno dönemi-

¹³⁷ καὶ (B 2) || δυνάσθαι (B 7) || ἐ[πι]λαμβάν[εσθ]αι (B 17) || κομίζεσθαι (B 22) || κομίσωνται (B 24) || στερηθῆναι (B 25) || παρᾶπτεσθαι (B 26) || μηχανηθῆναι (B 30) || γε[νέ]σθαι (B 31) || π[αυθῆ]ναι (B 34) || ψηφίσασθαι (B 35) || ὑφίστασθαι (B 71).

¹³⁸ ἐν]θυμήσει (B 3) || ἐλεεινῶ (B 24) || δια]γύειν (B 52).

¹³⁹ Feissel (2004, 301), Didyma yazıtındaki hata sayısının metin sonlarına doğru, yani eyalet valisinin metninde çoğalmasını, yerel yazım ile açıklamaktadır.

¹⁴⁰ Aeschines, *De Fals.* 102.6–8: ...ὅτι μοι δοκοῖεν τὸ μέγιστον πρόσταγμα τοῦ δήμου...

ne ait olan Casae yazıtında *πρόσταγμα* kelimesi benzer bir sıfat kullanılmıştır (*μεγαλοφυές*).¹⁴¹ Justinianus ait olan yasada “*μεγίστη κέλευσις*” ifadesi yer almaktadır.¹⁴²

Levha A sat 2–3:

[ὦ τῆς πολιτ]ίας τὴν φυλακὴν ἐν τῇ ὑμετέρῃ
εἰσχύει μετὰ τ[ὴν ἀρχεαν συν]ήθιαν
συνεστάνε θαρροῦντες

Levha B sat. 4–5:

...τῇ ἀόκνῳ αὐ[τοῦ ἐν]θυμήσει τῆς
[π]ολιτίας...

A 2’de askerlerin eski sistemi takip ederek koruması gerektiği şeyin belirtildiği ilk kelime için *εὐσεβεία* (*ablaklık, dindarlık vs...*), *εὐκοσμία* (*iyi davranış, terbiye, tevazu vs...*) gibi içeriğe uygun sözcükler mümkün görülmele birlikte, diğer metin bir başka öneriyi yani “*πολιτία* (devlet)” sözcüğünü ön plana çıkarmaktadır.

Levha A sat. 3–8:

μάλιστα ἀποταχ[θέντα ἀλλ]άγματα τὰ
ὑμέτερα ἄνευ τινὸς εἶνε συν[χ]ύσεως [καὶ μὴ
κατὰ το]ῦ χρησίμου τῆς ὑμετέρας
καθοσιώσ(εώς) τι[σι]ν [π]ράσε[ως ἢ καὶ
ύφ]αρπαγῆς πρόφασιν παρέχεσθαι, ὅπερ
[μ]άλιστα [. . . ἐν τῷ ὑμετέρῳ καταλόγῳ
συνβένι, ἢ ἡμετέρα [με]γαλιό[της ἐπέκουσ]εν

Levha B sat. 6–11:

θεσπίσε κατηξίωσε πρ[ὸ]ς τῷ μηδεμίαν
δυνάσθαι τῶν γεννεο(τάτων) στρατιωτῶν τοῖς
βαθμοῖς ἀμφιβολίαν παρενπεσῖν κ(αὶ) τὰ
στρατιωτικὰ δαπανήματ[α] μὴ, ἐν ἀδήλω
καθεστῶτ[ά τι]σιν, πράσεως ἢ ύφαρπαγῆς
[ἀφορ]μὰς παρέχιν, ὅπερ μάλιστα ἐν τῆς
λεγεῶσιν τῆς ὑπὸ τὴν ἡμετέρ[αν] δικεοδοσίαν
καθεστῶσες συν(β)ένιν,

Bu bölümde en fazla sorunlu olan yer *ἀποταχ[θέντα ἀλλ]άγματα* kısmıdır. Aslına bakılırsa her iki sözcük de hiç de alışılmadık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Çok az izleri kalmış olan söz konusu noktalı harflerden değişik sözcükler çıkarabilmek de mümkündür: Örn. *ὑπὸ τὰ λ[άμπρα τὰ τ]άγματα, ὑποταχ[θέντα διατ]άγματα*. Fakat bunlar ya da buna benzer çıkarılabilecek hiçbir alternatif metnin akışına uymamakta ve tatmin edici bir anlam vermemektedir. Levha B, ...*άγματα* kısmı kalmış olan bu kelimenin hangi anlamda kullanılması gerektiğine dair kesin bir fikir vermemektedir. Levha B’de askerlerin rütbelerine karmaşa düşmemesi gerekliliği şu kelimeler ile gösterilmiştir: *ἀμφιβολίαν παρενπεσῖν* = karmaşa düşmesi, *τῶν γεννεο(τάτων) στρατιωτῶν τοῖς*

¹⁴¹ Bean-Mitford 1970, s. 51, nr. 31: ...*μεγαλοφυές τοίνυν πρόσταγμα*... (sat. C.10), ...*τὸ μεγαλοφυές ἐξεφωνήθη πρόσταγμα*... (C.15), ...*διηγ[ό]ρευτε τῷ μεγαλοφυεῖ προστάγματι*... (C.17)

¹⁴² Cod. Just. 3.2.4.

βαθμοῖς = yiğit askerlerin rütbelerine. Levha A'da ise *ἄνευ τινὸς εἶνε συν[χ]ύσεως* = karmaşasız olması, ...*άγματα τὰ ὑμέτερα* = rütbelerinizin ya da haklarınızın(?). Yani bu sözcük rütbe, derecelendirme anlamını içeren bir kelime olarak *βαθμός*'a benzer bir karşılığı olmalıdır. Genel olarak içeriği be bu yazıttaki diğer kullanımlarından dolayı önerilmesi zor olan kelimelerden bir tanesi *τάγμα* sözcüğüdür. Bu kelimenin askeri anlamda *βαθμός* (*ordo*) sözcüğünün eşanlamlısı olarak kullanımı olmamakla birlikte, derece/rütbe anlamlarında kullanımları mevcuttur¹⁴³. Her koşulda bu ihtimali de göz ardı edilemese de, ille de rütbe kelimesinin yerini tutması gereken kelime bulma zorunluluğu olmadığından ve bir şekilde haklarına yönelik ifadelerle de durum anlatılabileceğinden, bu içerikte öneri olarak “*karşılık, bedel*” anlamlarındaki *ἀλλαγμα* kelimesi seçilmiştir.

Levha A sat. 17–20:

ἀλλὰ φανερούς τινὰς καὶ [ὀλίγους] ἐν
ἐλαχίστῳ τῆς στ[ρα]τίας χρόνῳ καὶ ἐν
νε(ωτέρῳ) ἐνήλικι κα[ὶ] ἔτι μεταξὺ τ[ῶ]ν
τελευταίων ὄντας κα[τὰ] τοῦ λυσιτελοῦντος
τ[ῆ] πολυπληθία, τῶν ἰδίῳν συνστρατιωτῶν
τοὺς τοποῦς, ο[ἱ]τινες [τῶ]ν πέρα[τι] τῆς
στρατίας αὐτῶν ἐπεξευγμένοι εἰσίν, ἑαυτοῖς
προσπορίζιν

Levha B sat. 18–22:

ἀλλὰ φανερούς κ(αὶ) ὀλί[γ]οῦς διὰ βραχυτάτου
κ(αὶ)ροῦ τῆς στ[ρα]τίας ἐν ν[εω]τερικῇ [ἡ]λικίᾳ
κ(αὶ) ἀκμ[ῆ]ν ἐν τ[ό]ποις σφοδρὰ νεωτ[έ]ροις
καθεστῶτας [κ]ατὰ τοῦ χρησίμου [τοῦ]
πλήθους τῶν ἰδίῳν [συ]ν[στ]ρατιωτῶν τοὺς
τόπους τοὺς [ἐ]πεξευγμένους τῶν πέρα[τι] τῆς
[στρατία]ς ἐ[α]υτοῖς κομιζέσθαι

Levha B'deki *ἀκμ[ῆ]ν ἐν τ[ό]ποις σφοδρὰ νεωτ[έ]ροις καθεστῶτας* tamamlaması için Levha A'daki *ἔτι μεταξὺ τ[ῶ]ν τελευταίων ὄντας* temel alınmışsa da, *τόπος* (*yer, mevki / locus*) kelimesi için normalde çoğunlukla insanlar, nadiren de hayvanlar ve nesnelere sıfatı olan *νέος* (*yeni / novus*) sözcüğünün kullanılması ilginçtir. Bu bağlamda kastedilen “*beniiz tazze mevkilerde iken*” şeklinde olmaktadır.

Levha A sat. 28–29:

... τὸ ὑμέτερον τάγμ[α] ὑπ' ἀφωρισμ[ὲ]νήν τάξιν
γενέσθαι ἐψηφισάμεθα...

Levha B sat. 30–31:

...τ[ὰ]ς στρατιωτικὰς λεγεῶνας ὑπὸ τάξιν
στατοῦτον γενέσθαι ἐψηφίσ[α]το...

Yukarıda bahsi geçen *τάγμα* kelimesi şimdi karşımıza lejyon anlamında çıkmaktadır. *τὸ ὑμέτερον τάγμα*, Levha B'de *τὰς στρατιωτικὰς λεγεῶνας* ifadesine karşılık gelmektedir. ...*ἐνήν τάξιν* ifadesi *ὑπὸ τάξιν στατοῦτον* ifadesi ile örtüşmek durumundadır. Latince bir kelime olan ve

¹⁴³ IK Side II 6b: *τάγματος βουλευτικοῦ*; P. Oxy. 10.1252.2.24: ...*τὸ τάγμα τὸ τῶν γυμνασιάρχων*...

“*γασανμῖς διῶζενλεμε, κεραρنامه, tespit, kanun*”¹⁴⁴ anlamlarında kullanılan *στατοῦτον* (*statutum*) sözcüğü yazıtlarda karşımıza çıkmamış olmakla birlikte, Justinianus’un Novellae’in çeşitli bölümlerinde kendisini göstermektedir.¹⁴⁵ Bu durumda boş yere *στατοῦτον* ile aynı anlamı karşılayacak fakat ortaçağ halinde bir kelime gerekmektedir. *Statutum* kelimesi (aslen *statuo* fiilinden Perf. Part. Pass Neut.), Yunanca anlam ve morfolojik dengi *ἵστημι* fiilinin *ἑσταμένον* biçimidir. Fakat *statutum* bir susstantif olduğundan temporal bir anlam gözetmeksizin ve kesin bir anlam katabilmek için *καθίστημι* fiilini kullanarak *καθισταμένην* olarak tamamlamak makul gibi gözükse de boşluğa fazla gelmektedir. Bu nedenle boşluk için *ἀφορίζω* fiili önerilmiştir.

Levha B’de son satırlarda yapılan tamamlamalar için Abydus gümrük yazıtı ve Hadrianopolis yazıtları örnek alınmıştır.

Levha B sat. 69–71:	Abydus yazıtı (Sayfa 55, nr.11)
... ἡ αὐτὴ θία κ(αὶ) σωτ[η]ριώδης διατ[ύ]πωσις . · τολμηροῦς οὐ μόνον [πεντήκοντ]α λιτρῶν χρυσίου καταθῖνε, ἀλλὰ γὰρ κ(αὶ) τῆς [στρατίας ἐκπίπτι]ν κ(αὶ) αὐ[τῶν ζωᾶς εἰ]ς κίνδυνον ὑφίστασθαι.	... εἰ δέ τις [τολμήσει παραβῆναι ταῦτα, θεσπίζομεν αὐτὸν] στρατίας ἐκπίπτειν κ(αὶ) ποινῆ ὑπο] βάλλεσθαι,...
	Hadrianopolis Yazıtı (Sayfa 55. nr.12)
	... οὐ μόνον(ν) δὲ τοῦτο ἀλλὰ (καὶ) περὶ αὐ(τ)ήν τὴν ζωὴν κινδυνεύει.

Metinlerde benzer pek çok durum vardır, bunların çoğunluğu metinlerin karşılaştırılması ile yapılmıştır.

¹⁴⁴ Charlton T. Lewis, Charles Short, *A Latin Dictionary*, sv. *statuo*. Lact. 2, 16, 14: *Parcarum leges ac statuta*; ibid. 1, 11, 14: *statuta Dei et placita*; ibid. 7.25.8.

¹⁴⁵ Just. Nov. 22–8: *πρὶν ἂν εἰς τὸ καλούμενον στατοῦτον ἐκάστης ἐκκλησίας*; ibid. 115.23t–25t: *ΕΙΣ ΕΤΕΡΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΕΙΠΟΝΤΩΝ ΣΤΑΤΟΥΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΝ*; ibid. 116.19–22: *ἀλλ’ ἔτι πλεονάζουσιν ὅσον πρὸς τὸ ἄνωθεν ὠρισμένον καὶ τὸ καλούμενον στατοῦτον, μηδεμίαν γίνεσθαι ἀντ’ αὐτοῦ χειροτονίαν*; ibid. 116.23–25: *ὥστε ἀνάγκην εἶναι διὰ τὸ μὴ ἐλλείψαι τὸ στατοῦτον ἕτερον ἀντὶ τοῦ τελευτήσαντος εἰσαχθῆναι κληρικόν*; ibid. 473.33–35: *εἴ τις ταῖς ἀληθείαις δοίη χρυσίον προφάσει στρατείας ἢ τοῦ στατοῦτον γενέσθαι τὸν παῖδα ἢ κατ’ ἄλλας τινὰς τοιαύτας αἰτίας...*

II.6. ÇEVİRİ

II.6.1. Levha A

İlahi fermanın çevirisi:

Biz kuvvetinizdeki devlet muhafazasının eski geleneği takiben var olduğuna sarsılmazca inanarak, özellikle sizin biriminizin başına geldiği üzere, bilhassa (sizin için) ayrılmış olan ödemelerin herhangi bir karmaşadan uzak olması ve asaletinizin çıkarına ters olarak hiç kimseye satış ve gasp fırsatı sunulmaması için, kraliyet huzuru karar aldı.

(Sat. 8) *Mademki:*

terfîlerinizin, derecelerinizin ve askeri hizmetinizin tamamlanması bir şekilde eskiden beri bu günlere kadar korunagelmış geleneğe yabancılaştığı; muhtelif ve mütenevvi scholalara mensup her bir askerin, liyakati, gayretleri, hizmet sürelerine göre, ve üst rütbelerin müfrez vaktinde değil, torpil/rüşvet, hilekârlık ve bazı kimselerin sefahat düşkünlüğü vesilesiyle elde ettiği; fakat az sayıdaki bazı kimselerin, çok kısa bir askerlik hizmeti içerisinde ve genç yaşta ve henüz alt kademelerde iken, kendi silah arkadaşlarının askerlik süresi bitimine bağlanmış olan mevkilerini kendilerine aldıkları; uzun yıllar süren zahmetlerle yıpratılmış olanların ve muhtemelen bu (zahmetlerden) kurtulmadan önce sefil bir ölümle bezimete uğratanların çoğunun, neredeyse hepsinin, geleneksel ikramiyelerden mahrum bırakıldığı; hayatta kalmış olanların da yoksulluk yüzünden kaybolup gittikleri ve bu sefillik talihsizliğini zürriyetlerine de geçirdikleri

katidir,

(Sat. 26) *O halde, bu denli büyük olan işbu haksızlık nedeniyle harekete geçmiş olan biz, (işlenen) suçun oldukça ağır olduğunu idrak etmiş bulunuyoruz,*

Madem sizin silah arkadaşlarımızı karşı (bu suç) işlenmekte, (o halde) birliğimizin aşağıda düzenlenmiş olan brebia (özet rütbe bilgileri) ve tertibat ve mukayeseli olarak pek yüce Praetorium makamından gelen matrix (yoklama listesi) uyarınca, sınırları iyice belirlenmiş olan bir tertibat altında olmasına karar vermiş bulunmaktayız, öyleki yüksek ihtiyatla tamamlanmış olan bu şey, belli bir zamanın devirlerinde unutmayla dumura uğratanılamasın, bilakis ebediyen sürekliliği olabilsin.

(Sat. 34) *Bu ilahi düzenleme aracılığıyla söz konusu tertibatın, hiçbir şekilde hiçbir hile ile ve hiçbir zaman hükümsüz kılınmayarak, her koşulda sabit kalmasına karar vermiş bulunuyoruz;*

(Sat. 36) Böylece, her bir kimse son ve alt rütbelerden daha üst rütbelere geçebilsin ve her bir kimse kendisinden önce hizmete başlayanları takip ederek, ya hizmet süresini bitirmiş ya da aynı şekilde irtibale uğramış olanların yerlerine uygun olarak yükselbilsin, ve aynı şekilde, şu anki koşullar altında, hazırlanmış olan matrix (yoklama defteri) uyarınca ve sonraki her dönem için de ordu hizmetinde bulunanların miktarı, tüm birliği doldurabilsin ve her scholada aşağıda yazılmış olan bildirim doğrultusunda (bu miktar) eksilmemiş olarak korunabilsin

(Sat. 44) - ve ne alt rütbelerde bulunanlar, bu düzenlemeden önce olduğu gibi, daha fazla, ne de onlardan daha önde olanlar daha az miktarda annona alabilsinler, - ve draconarii, optiones, armaturae ya da cornicines, tubicines ve bucinatores ünvanlarını almış olanların söz konusu hizmetleri yerine getirmek için hizmet yapamaz oldukları vakit, bahsi geçen görevleri ifa etmelerine ne istediklerinde izin verilsin ne de istemediklerinde zorlansınlar.

(Sat. 50) böylelikle her türlü iltimas/torpil ve satış'ın etkisiz kalacaktır, uygun olanların uygun seçenek doğrultusunda atanmasını buyuruyoruz, yani:

- draconarii, magister draconum'un sorumluluğu;
- ...'da dağıtılan annonae optiones, principes sorumluluğu;
- armaturae, cornicines, tubicines, bucinatores her hangi bir schola'ya mensup campidoctor'un sorumluluğu

altında bulunmasını (emrediyoruz) Böylelikle, Magistri Draconum, bu hizmette sabit iki yıllık süreyi doldurmalarını müteakip nişanlarını (torques) çıkaracaklar ve matrixin kapasitesine göre de kendi asaletinizin bulunduğu birlikte sağlanan rütbeyi alacaklardır.

Bu nedenle, ey yiğit silah arkadaşları! sizin çıkarmanız için düzenlediğimiz bu şeyler, tarafınızdan ihmal edilmesin diye size bu ilahi sermoyu göndermiş bulunuyoruz, bu sermo sayesinde size karşı olan şefkatimizin ilahi takdiri iyice idrak edildikten sonra umumi buzur yolunda gayretle çalışmak için oluşturulmuş olan bağlılığınız daha da çok emek verecektir. Böylelikle hiç kimse geriye kalanların ürününi, hâla askerlikten belirsiz ve güvenilmez bir beklenti olarak kabul etmeden kendi zararına her hangi birinin iltimas ya da nüfuzunu sinsice beklemeyecektir.

İşte, bu suçtan dolayı ve birilerinin hain niyetiyle buyruklarımıza karşı herhangi bir şeye kalkışılmasın diye, kraliyet kararlarımıza karşı cüret edenlerin elli libre altın cezasına çarptırılmalarını kararlaştırmış bulunuyoruz.

II.6.2. Levha B

Pek şanlı ordu kumandanının emirnamesinin çevirisi:

Hükümdarımız Anastasius, dini bütün ve muzaffer imparator, devletin ve bağlılığımızın menfaatleri için sebatkârca düşünüp taşınarak, bize gönderilen ve (bu metnin önünde) parlayan kutsal ve halaskar düzenleme vasıtasıyla, bilhassa bizim salâhiyetimiz altında bulunan lejyonlarda vuku bulduğu üzere, yiğit askerlerin rütbelerine hiçbir karışıklığın düşemesini ve askeri sarfıyatın gizli bir biçimde birilerine satış veya gasp fırsatları sunmaması için yasa çıkarmayı takdir etmiştir,

(St. 11) *Çünkü*

söz konusu lejyonlardan olan aynı askerlerin hususi terfileri, rütbeleri ve askeri hizmet sonlandırmaları önceden beri günümüze kadar koruna gelmiş olan geleneğe karşı bir şekilde yabancılaştığı; (St. 15) muhtelif ve mütenevvi scholalara mensup her bir askerin, gayretlerine, hizmet sürelerine, liyakati ve belirlenmiş vakte göre değil; iltimas, hilekârlık ve bazı kimselerin sefahat düşkünlüğü sayesinde yüksek rütbeleri elde ettiği; (St. 18) Fakat çok kısa bir askerlik süreci içerisinde, pek genç yaşta ve henüz son derece erken olan kademelerde bulunan az sayıda bazı kimseler, çoğunluğun çıkarının tersine, kendi silah arkadaşlarının askerlik süresi bitimine bağlanmış olan mevkilerini kendilerine aldıkları; (St. 22) uzun yıllar süren zahmetlerle yıpratılmış ve muhtemelen onların herhangi bir karşılığını alana kadar sefil bir ölümlerle bezimete uğratan çoğunun, neredeyse hepsinin, kendisine borçlu olunanlardan (hatta) geleneksel bir ödenekten (dahi) mahrum bırakıldığı; ve bir yandan hayatta kalmış olanların da yoksulluğa uğradıkları ve öte yandan da bu sefillik talihsizliğini kendi zürriyetlerine de geçirdikleri, katıdır.

(St. 27) *İşte, bunlardan dolayı harekete geçmiş olan kraliyet huzuru, asaletini almış askerlere karşı niyetlenebilen ya da tasarlanabilen tüm haksızlığı ortadan kaldırarak, ilâhi düzenlemeye sıkı sıkıya uymak üzere ve kutsal bir takdirle yürürlüğe ne konulmuşsa belli bir zamanın dönemlerinde unutmayla terk edilmesin, bilakis ebedi işlerliği olsun diye praesental/praetorian lejyonlarının aşağıda düzenlenmiş olan brebia (özet rütbe bilgileri) uyarınca kanuni bir düzen altında olmasına karar vermiştir.*

(St. 34) *İşte bu ilâhi ve önde parlayan tanzimat aracılığıyla söz konusu düzenlemenin, hiçbir şekilde hiçbir hile ile ve hiçbir zaman ihlal edilmeden, her koşulda sabit kalmasına karar vermeyi uygun görmüştür. Öyle ki, her bir kimse son ve alt rütbelere daha üstlere*

geçebilsin ve her bir kimse kendisinden önce hizmete başlayanı takip ede ve ya hizmet süresini bitirmiş ya da ölüm günü göçüp gitmiş olanların yerlerine (geçsinler):

(St. 41) benzer usulde bunları takip edenler... girsinler, öyle ki bir yandan hali hazırda hazırlanmış olan matrix (yoklama defteri) uyarınca, öte yandan (sonraki) zaman boyunca bütün birliğin listesinde ve scholalarda kayıtlı askerlik yapanların (sayısız) daha önce sözü geçen ve aşağıda düzenlenmiş olan bildirim doğrultusunda, ilahi düzenleme vasıtasıyla eksilmemiş olarak korunabilsin

ve ne alt rütbelerde bulunanlar, yürürlüğe konan ilahi ve halaskar düzenlemeden önce olduğu gibi, daha fazla miktarda annona, ne de onlardan önce olanlardan daha az alabilsinler. ve draconarii, optiones, <armaturae> ya da cornicines, tubicines ve bucinatores içerisinde bu tip hizmetleri yerine getirmek için işe yaramaz olmalarına rağmen böylesi unvanları alarak scholalara girmesinler ve söz konusu görevleri yerine getirmek için ne istediklerinde izin verilsin ne de istemediklerinde zorlansınlar, her türlü iltimas ve satış geçersiz kalındığından kraliyet öngörüsü uygun olanların uygun seçenek doğrultusunda atanmasına karar vermiştir, yani şöyle ki:

- draconarii, magister draconum'un sorumluluğu;
- ...'da dağıtılan annonae optiones, principes sorumluluğu;
- armaturae, cornicines, tubicines, bucinatores her hangi bir schola'ya mensup campidoctor'un sorumluluğu

altında bulunmasını (emretmiştir); magister draconum, bu görev içerisinde iki yılı doldurup, nişanını çıkardıktan sonra, bağlı olduğu birlik içerisinde ona vaat edilen rütbeyi elde etsin.

Böylelikle, bu emirleri ve iyice kavrayan dirayetiniz, bağlılığımızın çıkarı için arz edilen dini bütün ve muzaffer hükümdarımızın ilahi ve halaskar düzenlemesini hiçbir şekilde hiçbir şekilde öyle ya da böyle zarara uğratılmadan ilâhiyane biçimlendirilmiş şeyler olarak tam bir korkuyla ebediyen muhafaza etmek için dikkatli olsun. Matrikayı... sizin bağlılığımızın çıkarımı ... her bir askerin kazancı için tamamlanan bu şeye ..., bağlılığımıza ait scriniarius'unuz düzenlemeyi gösterince ... aynı ilahi ve halaskar düzenleme ve ... cüretkarların sadece elli libre altına vermelerini değil, aynı zamanda askerlikten uzaklaştırılmalarını ve onların hayat riskini göze almalarını (emretmektedir).

II.6.3. Levha C

İlahi fermande altında belirlenmiş olan askerlerin ve annonaların bildirimi:

Tribunus Numeri		24	annona
Tribunus Minor	1 kişi	10	annona
Ordinari	20 kişi	toplam 160 annona.	
Augustales	20 kişi	toplam 120 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 20
Augustales alii	30 kişi	toplam 150 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 30
Augustales alii	70 kişi	toplam 280 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 70
Flaviales	60 kişi	toplam 240 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 90
Flaviales alii	140 kişi	toplam 420 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 210
Signiferi	10 kişi	toplam 30 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 15
Optiones	10 kişi	toplam 30 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 15
Veredarii	50 kişi	toplam 150 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 75
Veredarii alii	22[5] kişi	toplam 450 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 225
Vexillarii	10 kişi	toplam 20 annona.	Nakde çevrilmiş annona: [10]

Imaginiferi	10 kişi	2 annonadan	toplam 20 annona.	Nakde çevrilmiş annona: [10]
Librarii	2 kişi	2 annonadan	toplam 4 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 2
Mensores	3 kişi	2 annonadan	toplam 6 annona.	Nakde çevrilmiş annona: [3]
Tubicines	4 kişi	2 annonadan	toplam 8 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 4
Cornicines	8 kişi	2 annonadan	toplam 16 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 8
Bucinatores	2 kişi	2 annonadan	toplam 4 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 2
Praeco	1 kişi	2 annonadan	(toplam 2 annona.)	Nakde çevrilmiş annona: 1
Armaturae Duplares	20 kişi	2 annonadan	toplam 40 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 20
Beneficarii	4 kişi	2 annonadan	toplam 8 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 4
Torquati semissales	136 kişi	1,[5] annonadan	toplam 204 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 68
Bracchiati semissales	256 kişi	1,5 annonadan	toplam [38]4 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 128
Armaturae semissales	[20] kişi	[1,5] annonadan	toplam 30 annona.	Nakde çevrilmiş annona: 10
Munifices	3[59] kişi	[1] annonadan	toplam [3]59 annona.	
Clerici ve Deputati	-73 kişi			

Kısa açıklama

Bu yazıt, İ.S. 491–500 arasına ait olan askeri bir emirnameyi içermektedir. Söz konusu emirname, imparator Anastasius tarafından çıkarılmış ve dönemin Magister Militiumu vasıtasıyla da ilgili askeri birimlere gönderilmiştir. Emirname, yazıtta καθωσιωμένος (*devotissimus/merbut*) ve γενναιώτατος (*fortissimus/yığıl*) olarak nitelendirilmiş askerlerin haklarının korunmasına hitaben kaleme alınmıştır. Bu askerler terfileri emekleriyle hak etmiş olmalarına rağmen, rütbe almaktan geleneksel ödeneklerden ve emeklilik gelirlerinden mahrum bırakılmaktadır. Bu sorunların temel kaynağı ise *scholae* ve bazı askeri birimlerdeki, rüşvet, torpil vs. gibi yozlaşmalardan kaynaklanmaktadır. Yasanın, yıllardır devam edegelen bir gelenek haline gelen ölmüş ya da kayıp askerlerin yukarıda yozlaşmalardan dolayı kayıtlardan düşülmediği ve dolayısıyla da yerine yeni asker atanmayarak ya da bazı rüşvet veren genç askerlerin atanmasıyla ortaya çıkan asker gücü kaybına cevaben kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Anastasius ordunun asker açığını tespit ettirip, bu açığın kapatılmasına yönelik düzenlemeleri ve ilgili bölgedeki asker açığını hesaplatılarak rütbe kadrolarının sayılarını sabitlemiş ve bu kadroların belirli kriterlere doldurulmasını emretmiştir. Yazıt üç levhadan oluşmakta olup bölümlendirmeleri şu şekildedir:

- A. **Anastasius'un Latince fermanının Yunanca tercümesi (Ἐρμηνία τοῦ θείου σερμῶνος):** 214 parça birleştirilmiştir. İmparatorun fermanını, askeri birimlerdeki mevcut durumu ve bazı suiistimallere karşı uygulanacak yeni kuralları gösteren metnin uzunluğu 71 satırdır. Karar imparatorluk *Sermo*'su (ferman) olarak tanımlanmaktadır.
- B. **Ordu kumandanın yine Latince kaleme alınmış emirnamesinin Yunanca tercümesi (Ἐρμηνία τοῦ προστάγματος τοῦ ἐνδοξοτάτου στρατηλάτου):** Eksikler olmasıyla beraber, Jale İnan'ın kazı heyetindeki İsmail Kaygusuz tarafından restore edilmiştir. Levha 1 ile aynı içeriğe sahip olan metinde, ordu kumandanı imparatorun emirlerini birliklere uygulamaktadır.
- C. **Notitia: Ücret listesi (Γνώσις ἀνδρῶν καὶ ἀννωνῶν ὑποτεταγμένων τῷ θίῳ σερμῶνι):** 142 parça birleştirilmiştir. Üzerine Levha 1'deki imparatorluk *sermosu* uyarınca bir gnosis (*notitia*, burada *ücret listesi*) yazılmıştır. Rütbe rütbe, lejyondaki askerlerin sayısını ve aldıkları ücretleri göstermektedir. Bu onu yegâne kı-

lan bir özelliktir. Son rütbeleri içeren son satırlar hariç tüm liste eksiksiz ele geçmiştir. Gnosis burada bir maaş listesine işaret etmektedir, bu liste aracılığıyla lejyondaki bölümlerin asker sayısını ve aldıkları maaşları öğrenmekteyiz. 5 sütunluk bir tablo halinde düzenlenmiş olan listenin ilk sütunu dereceleri sıralamaktadır. İkinci sütunda ilgili derecenin asker sayısını göstermektedir. Üçüncü sütun ilgili derecedeki askerlerin her birinin aldığı miktar, dördüncü sütun ise birinci ve ikinci sütunun çarpımı için ayrılmıştır. En son sütunda ise nakit para dönüşümü olan *Aerariae Annonae* miktarları belirtilmiştir. Bu gnosis, birinci ve ikinci levhada askerler için bir maaş bordrosu niteliği taşımaktadır.

II.7. EPİGRAFİK BELGENİN YAPISI VE OLUŞUMU

II.7.1. Üç Kısımdan Oluşan Tek İşlem

Perge yazıtı, tek bir elden ve tek bir işlemin adımları şeklinde birbirini takip eden, fakat farklı otoritelere ait olan metinleri içermektedir. Her ne kadar her bir metnin ne zaman yazıldığını net olarak bilemesek de, metinler hiyerarşik ve kronolojik bir düzende verilmiştir. Bu metinlerin ilki mağdur ordu mensuplarının talebine cavaben, içerisinde yasanmış olan bir *διατύπωσης* (düzenleme / *dispositio, constitutio*) bulunan ve imparator Anastasius'a ait olan *σερμων* (*ferman / sermo*) metnini, ikincisi *στρατηλάτης* (*ordu kumandanı / magister militum*) tarafından oluşturulmuş olan askeri *πρόσταγμα* (*emirname / praeceptum*) metnini ve üçüncüsü de söz konusu ordu birimine ait sayısal bilgilerin (*brebia*) verildiği *γνώσις* (*bildirim/notitia*) listesini içermektedir.

Bu çeşit askeri yazıtlar pek nadir olarak ele geçmektedir. Anastasius dönemine ait başka yazıtlarda, Perge yazıtı gibi kısımlandırmalar çok bariz olmasa da, benzer durum vardır. Örneğin Kyrenaika'da ele geçen yazıtlarda Anastasius emirlerinin dux tarafından doğrudan yayınlandığı ve bu yazıtların sonunda da bir *γνώσις* bulunduğunu görmekteyiz.¹⁴⁶ Justinianus ya da Anastasius dönemine ait olan Abydus yazıtında da yasama sonrası ilgili *γνώσις* verilmektedir.¹⁴⁷

Ele geçen bazı yazıtlarda görüldüğü üzere, sivil idari sistemdeki izlek, imparatorluk yasaması, praefectus yasaması ve eyalet valisi yasaması şeklinde düzenlenmektedir. Örneğin, Didyma'da bulunan bir yazıt, İmparator Justinianus'un Justinianopolis'lilerin dilekçesine cavaben verdiği imparatorluk emirnamesini (1 Nisan 533), Doğu prefektinin tutanağının hülasasını (2 Nisan 533) ve Caria valisinin bildirisini içeren, böylelikle de kararın yürürlüğe geçmesinin aşamalarını gösteren bir belgeyi içermektedir.¹⁴⁸ Askeri olması yönüyle Perge yazıtına daha yakın olan bir başka yazıt ise Casae kentinde ele geçmiştir.¹⁴⁹ Bu yazıtta ilk kısımda İmparatorun Casaelıların dilekçesine cava-

¹⁴⁶ Apollonia (Pentapolis, Cyrenaica): ca. İ.S. 500. Reynolds 1976, s. 309–312, nr. 37; SEG XXVII (1977), 1139; Ptolemais (Pentapolis, Cyrenaica): ca. İ.S. 500. Pacho 1817, s. 178–9; CIG 5187; Corpus Legum (Haenel), s.281; Froehner 1867, n. 289, s. 319; Krüger 1867, s. 187; Waddington 1868; LBW III 1906^a; Von Lingenthal 1879; Oliverio 1932, s. 135–63; SEG IX (1938), 356; Teucheria (Pentapolis, Cyrenaica): ca. İ.S. 500, Oliverio 1932, s. 135; SEG IX (1938), 414

¹⁴⁷ Grégoire, nr.4

¹⁴⁸ Feissel 2004

¹⁴⁹ Bean-Mitford 1970, 51.31; Hagel – Tomaschitz 1998, nr. 5 s. 139–143; Bean ve Mitford, Gündoğmuş yakınlarındaki Kasai kenti sınırları içerisinde yer alan bir tepe üzerinde buldukları bu uzun askeri yazıtı, Codex

ben hazırladığı mektup, ikinci kısmında magister officiorum'un emirnamesi ve üçüncü kısmında da ilk iki yasamayı içeren bir edikt bulunmaktadır. Benzer diğer bir üçleme ise Mylasa'da bulunmaktadır.¹⁵⁰

Fakat Perge yazıtı, yukarıdaki örneklerde olduğu gibi üç metinden değil, yasama olarak aslında iki metinden meydana gelmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, üçüncü kısım bir liste içermektedir.

II.7.2. Yasanın Çıkarılış Adımları

Her ne kadar yasanın çıkarılış sürecine yönelik kesin bilgiler yoksa da, bazı ipuçları ve genel bilinen izleklere göre muhtemel adımlar şu şekilde olmuştur:

(1) Yazıt içerisinde saraya gönderilen bir şikâyet dilekçesi niteliğinde bir belgeye dair doğrudan bir iz bulunamasa da bazı askerlerin şikâyet etmesi üzerine üzerinde durulan bir suç (*αἰτία*) söz konusudur.¹⁵¹ Her ne kadar metinlerde belirtilmemişse de ve eğer karşılıklı resmi yazışma izleği yürütülmüşse, bu *αἰτία*'nın içerildiği ve saraya ulaşmış bir *αἴτησις* (dilekçe) olması gerekmektedir. Hatta bu tip bir dilekçe bazı yazıtlardan elde ettiğimiz bilgilere göre¹⁵² bir *διδασκαλία* (rapor) kapsamında da sunulmuş olabilir. Herhangi bir resmi yazışmaya gerek duyulmaksızın, söz konusu mağdurların sözcülerinin doğrudan imparatora konuşmuş olmaları da gayet olağandır. Fakat her koşulda uzun zamandır sarayda yaşayan birisi olarak İmparator bu sorunları zaten bilen bir pozisyonda göreve başlamış ve askerlerin sorunlarına kulak vereceğini taç giydiği törende göstermiştir.¹⁵³

(2) Anastasius'a ulaşan bu temenni sonrasında Anastasius askeri otoritelerle birlikte söz konusu çözüm nitelikli yeni bir düzenleme (*dispositio / διατύπωσις*) çıkarmak üzere hazırlıklara başlamıştır. Bu hazırlıklardan en önemlisi askerlerin ve birimlerin sayımını yaptırmak ve rütbelere göre isim listeleri (*matricula / μάτριξις*) hazırlatıp, bu listeler sonucunda her unvan altındaki kimse-

Justinianus'ta yer alan bu yasadaki hareketle ve yazıttaki imparatora ayrılan kısmın kısa bir isim içermesi gerekliliğiyle ilgili kısmı tamamlayarak Leo I dönemine tarihlenmişlerdir. Bununla birlikte Feissel, yazıtın aslında Zeno döneminden olabileceğini vurgulamaktadır.

¹⁵⁰ IK Mylasa 611 A-B (tebliğ) ve 612 (emirname); Feissel 2004, 303 ve dn.78.

¹⁵¹ *αἰτία* olarak A 27 ve 68

¹⁵² Feissel 2004, 304

¹⁵³ Cons. Porph. *De Cer.* 425.

lerin oluşturduğu gurupların (*scholae / σχολαί*) hiyerarşik sıralanmasını, kontenjanını ve bu guruplara mensup her bir kimsenin ne kadar annona alacağını gösteren özetleri (*brevia / βρέβια*) gösteren bir tablo hazırlamıştır. Bu liste – gönderildiği ordu birimlerine göre değişiklik göstererek – daha sonra yeni yasada uyulması emredilen ve duyuru niteliğinde bir bildirim (*notitia / γνώσις*) olarak Anastasius’un çıkaracağı yeni düzenlemeye iliştilmiştir.

(3) Daha sonra Anastasius, bu yasa metnini daha önce askerler için yapmış olduğu konuşmaya istinaden sermo / *σερμων* kapsamına alınmasını, va/veya doğrudan kendisine bağlı olan askerlere hitaben (A 61–62: *ὦ γεννεότατοι συνστρατιώτε!* / *fortissimi commilitones!*) - her nerede bulunuyorsalar orada – okunmasını ve elimize geçmeyen bir *mandatum / epistula* aracılığıyla *magister militum* tarafından yasanmasını emretmiştir. Levha B’de iki yerde geçen (s.6 ve 35) ve ortaç (*participium*) olarak *διατύπωσις/διάταξις* sözcüklerine bağlanan *προλαμπέω* fiili kullanımı, bu yasa metnini tüm dökümanların başında bulunduğunu ve diğer işlemlerin onun akabinde yapıldığına işaret etmektedir. Söz konusu fiilin Latince dengi *praefulgeo*’dur ve başka yerlerde de bu anlamda kullanılmıştır.¹⁵⁴

(4) Hazırlanan bu imparatorluk yarasını müteakip *magister militum praesentalis* de aynı içeriği onaylayan ve hukuki olarak hazırlaması gereken emirnamesiyle de yasayı askeri yasama kapsamında yürürlüğe koymuştur.

(5) İşin bundan sonrası için elimizde delil olmamakla birlikte, ilk iki metnin belirli bir birliği hedef almadığından hareketle, söz konusu yasanın tüm *praesentalis* lejyonlarına gönderilmiş olduğunu kabul edebiliriz. Levha A ve B’de içerilen metinler, yani imparatorun ve *magister militum*’un metinleri tüm prasantalis lejyonlarını hedef alsada, Levha C belli bir birliği hedef almıştır. Dolayısıyla, ilk iki metin bütün lejyonlara gönderilirken, *notitia* birliklere göre değişmek durumundadır. Maalesef bu metinlerden başka nerelere gönderildiğine dair elimizde hiçbir veri yoktur.

(5) Bu metinlerin gönderim hedeflerinden bir tanesi, bir prasantal birliğinin karargâhının bulunduğunu anladığımız Perge’ydi. Çıkarılan yasanın orijinalde Latince olması da, resmi dilin Yunanca ile işlemediğini çok açık göstermektedir. Bu yazıt Latince’den Yunanca çevrilmiştir. Bunu birinci ve ikinci metinlerin başlangıcında bulunan ve “çeviri” anlamına gelen *ἐρμηνεία* kelimesinden anlamaktayız. O ana kadar tamamen, muhtemelen sadece eski bir geleneği sürdürme amacıyla

¹⁵⁴ Didyma Justinianus yazıtında bu kullanım çok belirgindir: Qua<e> lec<ta> sunt in antel<atis> praefu<l>ge<n>t (Feissel 2004, 299 st.45 ve açıklama için s.305)

Latince üzerinden hazırlanan bütün yasama süreci sonrasında, metinler Perge’de Yunanca’ya çevrilmiş olarak duyurulmuştur. Çevirilerin nerede yapıldığına dair kesin verilerimiz olmasa da, Yunanca metinler Constantinopolis’teki uzman ellerden çıkmış gibi durmamaktadır (metinlerin bu anlamdaki değerlendirmesi aşağıda yapılmıştır). Dolayısıyla çevirilerin eyalet içerisinde, hatta belki de Perge’de yapılmış olması mümkündür. Bu şekilde çevrilmiş olan başka epigrafik belgeler de elimize ulaşmıştır.¹⁵⁵ Çeviri işlemleri bittikten sonra da, metinler mermere kazınmak üzere papirüslerde taş ustasına teslim edilmiştir. En son olarak, yine taş ustasınınca bir satırı kırmızı, bir satırı yeşil ya da maviye boyanarak mermer levhalara geçirilen metinler kentin uygun bir yerinde (Perge için akropol nymphaionu civarında) askerlerin okuması için gösterime sunulmuştur.

II.7.3. Belgelerin Dağıtımı ve Yazıt için Seçimi

Yazıtın neşriyatının olası adımlarını vermiş olmakla birlikte, tüm süreç ve tüm resmi adımları yazıtta görmek mümkün değildir. Her ne kadar Levha C tartafımdan son levha olarak gösterilmiş olsa da, kronolojik olarak Levha B’den önce zaten oluşturulmuş olmalıdır fakat sunum açısından son levha olması gerekmektedir. Çünkü *magister militum* kendi metninde de Levha C’nin, *γνώσις* kelimesinin Levha B’de kullanıldığı yegâne cümle olan B 45–46’da (*κατὰ τὴν προλεχθίσαν καὶ ὑποτεταγμένην γνώσιν*) belirtildiği şekliyle, daha önce bahsi geçtiği fakat sıralamada kendisinden sonra olduğuna dair referans vermektedir. Yani Magister Militum Levha A’da bahsedilen *gnosis*’i belirtmektedir.

Bu metinlerin temel aldığı hakikî resmi dökümanlar alıcının kendisinde kalır ya da ilgili kurumun arşivine kaldırılırdı. Dolayısıyla, olası dilekçe ya da rapor, düzenleme ve liste Constantinopolis’te saray arşivinde saklanmakta, Constantinopolis’ten gönderilen yeni düzenlemenin ve listenin bir başka kopyası, alıcı birliğin arşivinde (burada Perge’deki ya da Side’deki karargâhta) korunmaktaydı. Bu kapsamlı yasama sürecinde daha pek çok belge ve yazışmalar olduğuna şüphe yoktur. Bütün bu belgelerin orjinalleri Constantinopolis’te korunmuş olması gerekmektedir. Mesela, hazırlanması ve muhtemelen işlem için saraya gönderilmesi emredilen *matrices* (isim rütbe ve birlik yoklama listeleri) gibi uzun ve ayrıntılı belgeler hem Constantinopolis’te hem de ilgili birliklerin karargâhlarındaki arşivlerde saklanmış olması gerekir.

Fakat her ne kadar hakiki belgeler belli yerlerde muhafaza edilse de, dağıtım kopyalar üzerinden yapılmış olması gerekmektedir. Örneğin, İmparatorun ordu komutanına gönderdiği belge-

¹⁵⁵ IK Mylasa 611 (*ἡ ἐρμηνεία τοῦ θείου τύπου*) ve 612 (*ἡ ἐρμηνεία τοῦ δευτέρου τύπου*); Grégoire nr.314. (Çift dilli bir yazıt)

ler arasında olası dilekçenin bir kopyasında eklenmiş olabilir. Fakat yazıtta dökülen, sadece yasanın kendisi ve en önemli ve gerekli kısımlarıdır, dilekçe ve iç yazışmalar hariç bırakılmıştır. İşin sonunda taşçı ustasına verilen görev, Anastasius ve Megister Militumun emirlerini ve en azından Paphlagonia sınırları içerisinde bulunan lejyona göre hazırlanan listeyi mermere kazımak olmuştur.

II.8. İLAHİ FERMAN (Ο ΘΕΙΟΣ ΣΕΡΜΟΝ: LEVHA A – METİN I)

Sermo kelimesinin Yunanca anlam dengi ἡ διάλεκτος olarak ya da daha dinsel bir içerikte ἡ λαλιά (vaaz) olarak görünse de,¹⁵⁶ burada θεῖος (*divinus, ilahi*) sıfatıyla birlikte gitmesinden hareketle dönemin yönetim ve din anlayışına izafeten imparatorun tanrıyla olan birinci derecedeki ilişkisi gösterilmiş ve doğrudan tanrısal bir buyruk şeklinde nitelendirilmiştir (Lat. *divinus sermo*).

Metnin başlığı olan ve Yunanca'ya çevrilmeden kullanılmış olan Latince *sermo* kelimesi, imparatorun doğrudan ağzından çıkan bir konuşmayı içerdiğinden, yazıtın niteliğine değer katmaktadır, şu ana kadar *sermo* kelimesinin bu şekilde yazıtlar üzerinde kullanımına rastlanmamıştır. Özellikle de Latince olarak bırakılmış olması kelimenin Yunanca'da da oturmuş ve resmi terminolojide yerini almış önemli bir kelime olduğunu göstermektedir. Bu kelime ise Türkçe'de ancak, aslen Frasça olan ve Osmanlı Devleti'nde padişahların verdikleri yazılı emirler için kullanılan “*ferman*” kelimesi ile karşılanabilmektedir.

II.8.1. İlahi Düzenleme (ἡ θία διατύπωσις)

İmparator Anastasius bu ferman içerisinde bir διατύπωσις (*yasal düzenleme / dispositio*) duyurmaktadır. διατύπωσις sözcüğü genel olarak “*biçimlendirme*” anlamını taşımayan kullanımları¹⁵⁷ olmakla birlikte, resmi anlamda yasa anlamını içermesi – en azından yazıtlarda – en erken dördüncü yüzyılda görülmektedir.¹⁵⁸ Sözcüğün kullanımı 5-6 yüzyıllarla birlikte, yaygınlaşmaktadır¹⁵⁹ ve

¹⁵⁶ Bak. Liddle & Scott sv. διάλεκτος ve λαλιά

¹⁵⁷ *Tam ve mükemmel biçim* anlamında: Arist. HA 551b.1-3: ὅταν δ' ἐκ τῶν σκωλήκων εἰς τὴν διατύπωσιν ἔλθωσι, καλοῦνται μὲν νύμφαι τότε...; *düzen, kurulum, sistem* anlamında: Plut., Alex., 72.6.1-72.7.1: οὗτος ... τὸν Θράκιον Ἄθων διατύπωσιν ἀνδρείκελον δέχεσθαι... Hero, Mens., 23.1.4-5: ...κατὰ τὴν τῶν μηχανικῶν διατύπωσιν... (mekanik); Maur., *Strat.*, 12.8,7.1.1-4: Μανδάτορας ἀγρόπνουσ, ... σαγιττοποιοῦσ, καὶ τοὺσ λοιποὺσ πρὸσ τὴν διατύπωσιν (Askeri).

¹⁵⁸ Örn: Stela sep. Ed. M. Dunand, *Rev. Bibl.* XLI 1932, nr.107 ve 108 = SEG VII, 1061 ve 1062: (107/1061) ἔκ προνοίας καὶ διατυπώσεωσ Φλαουίου Σιλουινιανοῦ τοῦ διασημο(τάτου) δουκὸσ τὸ φρούριον ἐκτίσθη. (108/1062) ἔκ προνο[ία]σ καὶ διατυπώσεωσ [Φ]λ(αουίου) Ἀρχελάου τοῦ λαμπρ[ο]τάτου κόμτωσ καὶ ἡγεμόνωσ τὸ φρούριον ἐκτίσθη ἔτι σμδ; *düzenleme, yönetmelik* anlamında: IG XII, 9, 907.sat.7-13 (Chalkis - İ.S. 359 civarları): ...ἔγνωτε μὲν

özellikle Justinianus'un derlemelerinde bolca görülmektedir.¹⁶⁰ Burada aslında *düzenleme* anlamıyla kanuni yazılı bir düzenlemeyi kastetmektedir. Aynı düzenlemenin zaman zaman değişik isimler aldığı da görmekteyiz. Levha A satır 45'te *τύπος* sözcüğü görünürken (...καθάπερ πρὸ τοῦδε τοῦ τύπου...), Levha B satır 35'te *διάταξις* sözcüğü kullanılmıştır (...προλαμπούσης θίας διατάξεως...). Bu tip kullanımlardaki amaç, farklı bir belgeye işaret etmek değil fakat aynı belgenin başka bir aşamasını ya da aynı düzenlemenin eşanlamlı sözcüklerle verilerek dilde zenginlik oluşturmaktır. İmparatorluğun ne zaman resmen Yunanca'ya geçtiği üzerine olan tartışmalarda, genel de kabul edilen Justinianus dönemidir (özellikle Novellae ile beraber). Codex Justinianus'ta doğrudan Yunanca olarak çıkarıldığı gözlemlenen bazı Anastasius yasaları dönüşümün Anastasius döneminde olabileceğine dair fikir verse de, elimizdeki yazıtın Latince'den çevrilmesi resmi dilin henüz bu yasanın çıktığı dönemde değişmediğini ya da muhtemelen en azından her iki dilde de yasa çıkarılabildiğini göstermektedir.

θία διατύπωσης/διάταξις/τύπος formundaki belgeler genellikle umuma hitap etmektedir ve tabî ki yazılı kanuna dönüştürülmüştür.¹⁶¹ Yani bu yasa sadece o anki sorunları kaldırmaya yöne-

καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ παρουσία τῆ πάντων γενομένης διατυπώσεως καὶ ...; IG XIV, 455 (Sicilya – Catina, İ.S. 434 yılı): Φλάβιος Φῆλιξ Εὐμάθιος ὁ λαμπρό(α)τος ὑπατικός τῆς ἐπαρχίας εἶπεν· αἱ θερμαὶ αἱ Ἀχιλλιαναὶ ἐξ ἀρχ[χ]αίας διατυπώσεως ἀνήλω[σαν]...; *P.Lipz.* 1.63 (Koptos/Antinoopolis - İ.S. 388): [ἐ]πειδὴ ἐπ[ι] τοῖς προσταχθε[σιν] ὑπομνή[μ]ασι παρὰ {τῆ ἐξουσία τοῦ κυρίου μου τοῦ λαμπροτάτου ἡγεμόνος} [Φ]λ(αίου) Εὐτολμίου Ἀρσενίου ἀπ[ὸ] λόγου διατυπώσεως γενομένης παρὰ τοῦ προηγησαμένου Εὐσεβίου λόγου ἀχύρου τοῖς ἀνιοῦσιν στρατιώταις...;

¹⁵⁹ Bean-Mitford 1970, s. 51, nr. 31; Hagel – Tomaschitz 1998 (Pamphylia, Kasai – Geç 5.yy): ... μετὰ τὴν ἡμετέραν δι[ατύπ]ωσιν ταυτῶν χρημάτων; *LBW* III, 2727. sat. 5-6 (Kıbrıs, Kition): παρεχόντων τούτοις τὰ σιτηρε[ίσια] — — — ταύ[της] τῆς διατυπώσεως...; Welles, Welles 1938, 272 sat.7-8 (Arabia, Gerasa - 6. yy.): ...ὁ μὲν ἐγκαθ[ιστάμενος] — —] διατύπωσιν φυλάττετ[αι] — —].

¹⁶⁰ *Just. Nov.*, 270.7-9 (İ.S. 5-6. yy): διὰ τὸ καὶ ὑποκεῖσθαι τῆ διατυπώσει τοῦ τῆς θείας μνήμης Ἀναστασίου τὸ μέτρον τῶν ἐξ ἐκάστου συστήματος εἶναι προσηκόντων λεκτικαρίων; *ibid.* 506.20–23: Ὑποκείσθω τοῖνυν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ἡ ἡμετέρα διατύπωσις τῶδε ἡμῶν τῶ νόμῳ, ἧς τὸ ἰσότυπον ἀποκείσεται ἐν τῶ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἅμα τῶδε τῶ νόμῳ πρὸς αὐτὴν καταπεμπόμενον; *ibid.* 593.9–13: βουλόμεθα γὰρ δι' ὑμῶν τοὺς παραβαίνοντας ταύτην ἡμῶν τὴν διατύπωσιν ἀπαιτεῖσθαι τὴν ὀρισθεῖσαν ποινὴν καὶ τιμωρίας ὑποβάλλεσθαι;

¹⁶¹ Örn. IK Ephesos 217: ...τῶν νόμων καὶ τῶν θείων διατάξεων...; *Just. Nov.* 506.20-21 ...ἡ ἡμετέρα διατύπωσις τῶδε ἡμῶν τῶ νόμῳ...; *Just. Nov.* 691.13 ...θείας γὰρ ἡμῶν οὔσης διατάξεως τῆς βουλομένης...; *Just. Nov.* 79.29-30 ...τῆ θεία ἡμῶν διηγορευμένων διατάξει...; *Just. Inst.* 2.6.14: Nostra autem *divina constitutio*, quam nuper promulgavimus,...; *Cod. Just.* 1.27.1.43 (Justinianus): ...quam cohortalibus, per hanc *divinam constitutionem* statuimus, tua magnitudo...; *ibid.* 11.43.11 (Anastasius): *Divinam dispositionem* ab inclitae recordationis principe theodosio super his...; *ibid.* 12.37.16pr (Anastasius): Per hanc *divinam dispositionem*

lik geçici ya da yerel bir düzenleme değil, kalıcı ve genele hitap eden bir yasa olarak çıkarılmıştır. Bu tip yerel ya da çok özel bir amaca hizmet eden yasalara çoğunlukla *πραγματικός* tanımlaması eklenmektedir.¹⁶² Buluntu yeri Isinda ya da Lagbe olarak gösterilen bir başka Justinianus dönemi yazıtında yasa tanımlaması *θεῖος ψήφος* (*sacer apex*) olarak yapılmıştır. Fakat bu tanımlamada alınan kararın sadece Justinianus tarafından değil, Justinus ile birlikte alındığı önemlidir.¹⁶³ Bununla birlikte Levha B’de *διατύπωσις* ve *διάταξις* arasındaki fark gösterilmiştir; *διατύπωσις* yasadıktan sonra *διάταξις* çerçevesinde korunmaktadır (*διὰ τῆς θείας τοιγαροῦν κ(αὶ) προλαμπούσης θείας διατάξεως ψηφίσασθαι κατηξίωσεν [τὴν θείαν] διατύπωσιν πᾶσ[ι]ν τρόποις ἐν τῇ οἰκίᾳ διαμένιν δυνάμει*). Fakat aynı zamanda Levha A’da kullanılan *τύπος* sözcüğü (*καθάπερ πρὸ τοῦδε τοῦ τύπου*) Levha B’deki *διάταξις* ile aynı yasanmış belgeyi tanımlıyor olmalıdır.

II.8.2. Titulatur

Metin İmparatora ait hiçbir unvanı vermeden doğrudan onun konuşmasını vermektedir. Fakat metnin orijinalinde böyle bir kısmın bulunması beklenir. Anlaşılan yazıta dökülen kopyasında bu kısma gerek duyulmamıştır. Papirüs rulosundan kumandanın okuduğu metinde muhtemel girişin nasıl olabileceğine dair fikir verebilecek örnekler mevcuttur.

— Casae yazıtı, Leo ya da Zeno:¹⁶⁴ *Αὐτοκράτωρ Κ[αῖσαρ Φλ. - - -] εὐσεβῆς νικητῆς τροπεούχου ἀεισέβαστος, Αὔγουστος αἰώνιος*, *[τ]οῖς μεγαλοπρεπεστάτ[οις] δουξί και περ]ιβλ(έπτοις) τριβ(ούνοις) και λοιποῖς ἀξιώ[μασι τάδε λέγει*.

— Corycus, Anastasius:¹⁶⁵ *Αὐτοκράτωρ Κ(ῆ)σαρ Φ<λ>[ά(βιος) Ἀναστάσιος] εὐσεβῆς νικητῆς τρο[παιούχου ἀει]σέβαστος Αὔγουστος Λεοντ[ίω — —]*.

iubemus eos, quibus ex officio tuae sublimitatis militarium meritorum seu cuiuslibet praestationis committitur erogatio...

¹⁶² Örn. Didyma (Feissel 2004): ... *τόνδε τὸν θεῖον πραγματικὸν τύπον*...; Mylasa (Gréoire 241; IK Mylasa 611): ...*τούτου τοῦ θεῖου πραγματικοῦ τύπου*...; Ephesos (IK Ephesos VII 2, 4133A): ...*θεῖω πραγματικῶ τύπῳ*...

¹⁶³ Gréoire, nr. 314.

¹⁶⁴ Bean-Mitford 1970, s. 51, nr. 31; Hagel – Tomaschitz 1998 (Pamphylia, Kasai – Geç 5.yy)

¹⁶⁵ MAMA III 197

— Didyma, Justinianus:¹⁶⁶ *Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Αὐγουστος Φλ. Ἰουστινιανὸς νικητῆς, τροπεοῦχος μέγιστος, ἀεισέβαστος λέγει.*

Levha B'de Anastasius için bir titulatur verilmiştir: Sat. 2-3. [Ο] δεσπότης ἡμῶν Ἀναστάσιος, ὁ εὐσε[βέστα]τος καὶ [ἀ]ήττητος βασιλ[εύ]ς. Bu verinin de yardımıyla *Sermo* metninde olması muhtemel titulatur ve başlık şöyle olabilirdi:

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἀναστάσιος, εὐσεβέστατος καὶ ἀήττητος καὶ τροπαιοῦχος δεσπότης ἡμῶν ἀεισέβαστος Αὐγουστος τοῖς γενναιοτάτοις (νε/νεγα καθοσιωμένοις) στρατιώταις τάδε λέγει.

Yani Latincesiyle: *Imperator Caesar Flavius Anastasius, piissimus et invictus et triumphator dominus nostris semper Augustus, fortissimis (ve/veya devotis) militibus haec dicit:*

II.8.3. Metnin Yapısı

Levhaların üzerindeki yasa metinleri sadece başlangıç ve bitiş kısımları hariç, neredeyse tamamen aynı içerik ve sıralamaya sahiptir. İkinci Levhanın sahibi olan Magister Militum, imparatorun fermanındaki yasa metnini, çoğu zaman satır numarasında dahi, olduğu gibi takip etmektedir. Dolayısıyla, yasa metninin yapısı ikinci Levha işlenirken ayrıntılı olarak tekrar gösterilmeyecektir. Metnin dili ve oluşumu oldukça karmaşık görünse de, içeriğin bölümlenmesi kolayca anlaşılacaktır:

Kısım 1. Başlık, sat.1

Kısım 2. Giriş: sat. 2–27, başlangıç ὦ.

- a. Anastasius'un söz konusu duruma ilişkin yasanın amacını ve beklentileri içeren kısmı: sat. 3–8, başlangıç μάλιστα.
- b. İmparatorun müdahalesini gerektiren ve sorunlu durumu ortaya koyan gerekçe kısmı: 8–26, başlangıç ὅποτε.
- c. Bağlama ve yasamaya geçiş: sat. 26 – 27 başlangıç διὰ

¹⁶⁶ I. Didyma 596.

Kısım 3. İmparatorluk düzenlemesinin yasaması: sat. 27–60,

a. Yasamaya giriş: sat. 27–41, başlangıç ἐπιδή.

b. Terfi kurallarının ve ödemelerin saptanmasını içeren yasama kısmı: sat. 41–60, başlangıç ὁμοίως.

Kısım 4. Epilog: sat 60–68, başlangıç ἴνα

Kısım 5. Yasanın korunmasının gerekliliğine yönelik uyarılar, zorlatıcı yaptırım ve cezalar: sat. 68–71, başlangıç ἴνα.

Bu bölümlendirmeleri aşağıda sırasıyla inceleyeceğiz. Fakat daha önce şunu belirtmekte fayda vardır. Bu bölümlenmeler doğrudan metinde işaret edilmiş ve belirtilmiş bir yasal izleğe göre değil (ki yazıtta bu ayrıma yönelik işaretler yoktur), konu itibarıyla metnin nasıl formüle edildiğinden hareketle belirlenmiştir.

Kısım 1. Başlık, sat.1:

Bizans yazıtlarında çok karşılaştığımız khristogram işaretiyle başlayan bu fermanın başlığı ilk satırda “*ilabi fermanın çevirisi*” şeklinde verilmiştir. Dolayısıyla bu ferman Anastasius’un ağzından Latince olarak çıkmıştır. Anastasius’un fermanı Latince olarak bildirmesi muhatapların Latince anladıklarını göstermekten çok, geleneksel Latince kullanımına sadık kalmaktan kaynaklanmaktadır. Anastasius tahta geçerken özden Romalılığı ön plana çıkarılmıştı. Özellikle fermanın Asia’daki Yunanca konuşan imparatorluk birliklerine hitaben verilmesi, Latince geleneğine bağlılığı göstermektedir.

Kısım 2. Giriş: sat. 2–3, başlangıç τῆς:

Anastasius, eski sistemin önemini belirten giriş cümlesiyle konuşmasına başlamaktadır (τῆς πολιτίας τὴν φυλακὴν ἐν τῇ ὑμετέρῃ εἰσχύει μετὰ τὴν ἄρχεαν συνήθιαν συνεστάνε θαρροῦντες). Devamında konuşmasının teması olan yozlaşmış uygulamalara geçmektedir. Muhtemelen bir şikâyet ya da genel bir gözlem sonrasında, imparatorluk organı da yasama yoluna gitmiştir (sat.7–8: ἡ ὑμετέρα μεγαλιότης ἐθέσπιζεν etc...). *μεγαλιότης* (*basmet / Maiestas*) sözcüğü, bir imparatorluk sıfatıdır¹⁶⁷ ve genellikle de imparatorun kendi azametini tanımlamak için kullanılmaktadır. İmpara-

¹⁶⁷ Öm. ACO II 1, 2, s. 59, 14–15: ἐν οἷ ἔργωι ἀξίως καὶ δικαίως μεγαλαυχεῖ ἡ ὑμετέρα μεγαλειότης, ἥτις πιστῶς καὶ κυρίως προενόησεν; ACO II 1, 3, s.87, 42–44: Εἰ προστάττει ἡ ὑμετέρα μεγαλειότης, ἔχομεν διδασκαλίαν

torluk haşmetine intikal eden bu hadisenin nasıl cerayan etmiş olabileceğine dair başvurabileceğimiz bir metin mevcuttur. Perge metinden ca. 160 yıl kadar öncesine ait olan ve Codex Theodosianus'ta içerilen bu metinde İmparator Constantinus yoldaş veteranları (*conveterani*) ile konuşması verilmiştir.¹⁶⁸

(Constantinus) Ordunun imparatorluk karargâhına girip, askeri subaylar, komutanlar ve en üst düzey kimse (*vir eminentissimus*) tarafından selamlandıktan sonra, bir tezahurat yükseldi: “Augustus Constantinus! Tanrı seni bizim için korusun! Senin kurtuluşun bizim kurtuluşumuzdur. Dosdoğru konuşuruz, yeminimizle konuşuruz.” Toplanmış veteranlar bağırdılar: “Augustus Constantinus! Eğer bizim imparatorluk ayrıcalıklarımızın özel karşılıkları yoksa hangi amaçla veteran yapıldık?” Augustus Constantinus yanıtladı: “Kendi yoldaş veteranlarımızın mutluluğunu azaltmak değil, onu fazla fazla artırmak benim görevimdir”. Veteran Victorinus dedi ki: “Yasal olarak, her yerde zorunlu kamu hizmetleri yapmaya ve ağır görevler almaya mecbur tutulmamıza müsaade etmemeniz için duacıyız”. Augustus Constantinus yanıtladı: “Daba açık göster. Sizi böylesine sürekli bunaltan kamu hizmetleri nelerdir?”. Bütün veteranlar dedi ki: “Kesinlikle, siz kendiniz durumu tastamam anladınız”. Sonra Augustus Constantinus şunu beyan etti: Bilinsin ki: şu andan itibaren cömertliğim sayesinde, hiçbirisinin yasal olarak ne zorunlu kamu hizmetlerinde görev almasına ne kamu çalışmalarında hizmete ne herhangi bir vergi ödemesine, hiçbir yönetici tarafından parasal yükümlülüğe macbur bırakılmaması yönünde bütün veteranlar için karar alınmıştır. İş icabı ilişkide olabileceği her türlü umumi pazarda, alışveriş vergisi ödemeye zorlanmayacaklardır. Tüccarlardan fabişi miktarlarda vergi ödemesi alan vergi tahsildarları, bahsi geçen veteranlardan uzaklaştırılacaktır. Veteranlar emeklerinden sonra ilelebet müşterek barış içinde olacaklardır.

Bu konuşmanın hemen akabinde ise söylenenler bir *epistula* formunda yasanmıştır. Muhtemelen bilgiler ilgili birimlere gönderilmiş ve veteranlara karşı bundan sonra ne şekilde davranılması gerektiği bildirilmiştir. Perge yazıtında da benzer bir gelişim olma ihtimali oldukça yüksektir.

ὑποβαλεῖν; ACO II 1, 1, s. 7, 6–9: Δεσπότηι ἐμῶι Οὐαλεντινιανῶι αἰωνίωι ἀγούστωι Θεοδόσιος. ... δεδήλωται παρὰ τῆς σῆς μεγαλειότητος ἐν τῶι αὐτῶι ὕφει τῶν γραμμάτων; Cod. Th. 8.5.39: ...quam editis causis nostra maiestate consulta utendi...; Cod. Just. 1.11.5: ...nostra maiestas voluit pervenire...; Cod. Just. 1.14.12: ...maiestas imperialis permisit....

¹⁶⁸ Cod. Th. 7.20.2

Yukardaki olay, henüz yeri tam anlayamamış olan Velovici kentindeki¹⁶⁹ ordu karargâhında geçmektedir. Fakat bu durum zorunlu olarak bize Anastasius'un da ordu karargâhlarını ziyaret ederken bu düzenlemeyi yaptığını götürmese de, Anastasius'un ordu birimlerini ziyareti esnasında karşılaştığı olumsuz durumlara karşı bu düzenlemenin yasanmasına karar vermiş olma ihtimalini de göz önünde bulundurmamız gerektiğini anımsatır. Bu metin ile diğer dikkat edilecek bir benzerlik ise hitab edilen kesimin her ikisinin de imparatora doğrudan bağlı askerlerin olmasıdır. Constantinus yoldaş veteranalarına *conveterani* olarak hitap ederken, Anastasius'da kendi yoldaş lejyonerlerine γενναιώτατοι συνστρατιώται (*fortissimi conmiliones / asil/yiğit yoldaş askerler*) olarak seslenmektedir. Çok daha eski bir gelenek olarak, komutanların askerlerine bu şekilde hitap etmesi kadar¹⁷⁰, imparatorlar da askerlerine *yoldaş* olarak hitap etmekteydi.¹⁷¹ Anastasius'tan 40 yıl öncesinde İmparator Leo, 457 yılında imparator olarak seçildiğinde, askerleri için aynı sözcüğü kullanmıştır.¹⁷²

Kısım 2 a: Anastasius'un söz konusu duruma ilişkin yasanın amacını ve beklentileri içeren kısmı: sat. 3–8, başlangıç μάλιστα: Anastasius, “*yoldaş*” askerlerine konuşmasının başında hedeflediği sonucu bildirmektedir. Buna göre Anastasius'tan beklenenler şunlardır:

a) bu askerlerin rütbelendirmesindeki haksızlığı gidermesi (sat. 3–4: ἀποταχθέντα τὰ τάγματα τὰ ὑμέτερα ἄνευ τινὸς εἶνε συνχύσεως)

¹⁶⁹ Cod. Th. s. 180, dn. 29.

¹⁷⁰ Örn. Fabius Maximus'un kibirli komutanı Minucius (İ.Ö. 3. yy) : ...Μινούκιος δὲ τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἀθροίσας, "ἄνδρες" ἔφη "συστρατιῶται... (Plut. *Fab. Max.* 13.1–2); Marcus Antonius (İ.Ö. 1. yy): ...Ἀντώνιος πρὸς τοὺς κομίσαντας αὐτὸν ἀποβλέψας, "ἦπου χαλεπῶς" εἶπεν "ὦ συστρατιῶται φέρετε τῇ ἁμαρτίᾳ... (Plut. *Brutus* 50.7–8); Caesar: Καῖσαρ παρατασσόμενος πρὸς Πομπήϊον τὸν νεώτερον ὄρων τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας φεύγοντας αὐτίκα τοῦ ἵππου καταβὰς ἐξεβόησεν· "ἐμὲ, ὦ συστρατιῶται, καταλιπόντες ταῖς χερσὶ τῶν πολεμίων φεύγειν [οὐκ] αἰδέεσθε" (Polyaenus, *Strat.* 8.23.16.1–5).

¹⁷¹ Örn. Titus: ...νομίζων δὲ ὁ Τίτος ἐγείρεσθαι ... "ὦ συστρατιῶται, λέγων, τὸ μὲν παρακελεύειν... (Josephus, *Bell. Jud.* 6.33–34); Commodus: ὁ Κόμοδος ἀπήντησέ τε αὐτοῖς καὶ ἐπύθετο "τί ταῦτα, ὦ συστρατιῶται; τί βουλόμενοι πάρεστε;" εἰπόντων δὲ αὐτῶν "ἦκομεν" (Dio S273.2–3); Severus Alexander: ...ἐβουλόμην μὲν, ἄνδρες συστρατιῶται, τοὺς συνήθεις πρὸς ὑμᾶς ποιεῖσθαι λόγους (Herod. *Hist.* 6.3.3.1–2).

¹⁷² Cons. Porph. *De Cer.* 411–412: "αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Λέων νικητῆς ἀεὶ σεβαστός· ὁ Θεὸς ὁ παντοδύναμος καὶ ἡ κρίσις ἡ ὑμετέρα, ἰσχυρώτατοι συστρατιῶται, αὐτοκράτορά με τῶν τῶν Ῥωμαίων δημοσίων πραγμάτων εὐτυχῶς ἐξελέξατο."

b) bu rütbelerin verilmesinde birilerinin işine gelen rüşvet, torpil ve gasp yollarının kapatılması (sat. 5–6: μή ... τισιν πράσεως ἢ καὶ ὑφαρπαγῆς πρόφασιν παρέχεσθαι)

Bu iki bozukluğu giderme üzerinde hedeflenmiş olan metnin devamında bu iki bozukluğun nasıl gerçekleştiği ve ne gibi sonuçlara yol açtığı belirtilmektedir. Fakat daha önce *πρᾶσις* ve *ὑφαρπαγή* sözcüklerini birazcık açmakta fayda vardır.

ἡ πρᾶσις: En basit, en saf ve tek anlamıyla “*satiz*” demektir,¹⁷³ Latince’de karşılığı “*venditio*” sözcüğüdür. Fakat içerikten anlaşıldığı kadarıyla sözcüğün anlamı burada bu kadar masum değildir. Kastedilen satışlar, söz konusu askeri kadroların belli yetkili ellerce başkalarına para karşılığı verilmesini ifade etmektedir. Bu satışlar sadece rüşvet yoluyla değil, yasalarla belirlenmiş belli bir sisteme göre de yapılabilinmekteydi (memuriyetlerin satışına aşağıda daha ayrıntılı değinilecektir).

ἡ ὑφαρπαγή: “*çalınmak, çurpmak, gasp etmek, hile dolap çevirmek*” anlamlarındaki *ὑφαρπάζω* fiilinden türeme, bu yazım şekliyle kullanımı yaygın olmayan bir isimdir.¹⁷⁴ Sözcüğün benzer bir formu Justinianus dönemine ait bir yazıtta *συναρπαγή* olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁷⁵, ve aynı yazıtın Latince kısmında aynı sözcük *obreptio* olarak görünür.¹⁷⁶ Bununla beraber, Schoell ve Kroll, Justinianus Novellae’da *ὑφαρπάζω* fiilini *abripio* olarak çevirmişlerdir.¹⁷⁷ Fakat *subripio* (ya da *surripio*) fiili biçimsel olarak ve mana açısından daha uygundur. Dolayısıyla sözcüğü en iyi

¹⁷³ Bak. Lex. *Liddle & Scott*, sv. *πρᾶσις*, “sale”

¹⁷⁴ ACO II 1,3 s59., 29-30: ...εἰ δὲ καὶ ἐποίησεν καθ’ ὑφαρπαγὴν ἅπαξ, ἐμοὶ οὐδὲν κατὰ τοὺς κανόνας προκρίνειν δύναται...; ibid. 34: ...εἰ ἅπαξ ἐποίησεν καθ’ ὑφαρπαγὴν τινα ἢ συμβαίνει...; Basil., *Adv. Eunom.*, 29.520.23-26: ...ἐκ τοῦ καθ’ ὑφαρπαγὴν αὐτῷ προληφθέντος λόγου...; Greg. Nys., *Epist.*, 16.2.6: ...μονομερῶν ἀποφάσεων ὑφαρπαγαί...; Theod. Stud., *Epist.*, 362.14: ...κατεσθίοντες τῇ ὑφαρπαγῇ τῆς αἰρέσεως...; ibid. 501.43 βλέπε μή που ὑφαρπαγῆς ἢ αὐτὸς ἢ τῶν σπαντοῦ τι προβάτων ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν θηρῶν; ibid. 526.28: κατὰ διωγμοῦ αἰτίαν καὶ ὑφαρπαγῆ...

¹⁷⁵ Grégoire nr.314.

¹⁷⁶ *Obreptio* codexlerde bir suç unsuru olarak çok yakın bir anlamda geçmektedir. Örn: Cod. Just.1.31.2: Nemo agentum in rebus ordinem militiae atque stipendia praevertat, etiamsi nostri numinis per *obreptionem* detulerit indultum; ibid. 5.8.1: Quidam vetusti iuris ordine praetermisso *obreptione* precum nuptias

¹⁷⁷ Just. Nov. 126.10-11: γὰρ πρᾶγμα μόνη τῇ βασιλείᾳ καὶ τῷ δημοσίῳ δεδομένον πειρῶτό τις ὑφαρπάζειν,... (çev.: Si enim causam soli imperio et tisco datam temptaverit aliquis *abripere*,...)

karşılıyan Latince sözcük *subreptio* olarak görünmektedir.¹⁷⁸ Sözcüğün ifade ettiği, sinsice yapılan düzenlerle söz konusu rütbelerin bazı kimselerce ele geçirilmesi, gasp edilmesidir.

Kısım 2 b. İmparatorun müdahalesini gerektiren ve sorunlu durumu ortaya koyan gerekçe kısmı (sat. 8–26), başlangıç öpote: Anastasius, baştan belirlediği bu amaçların ardından kötü durumun tasvirine başlamaktadır İlk askeri atamalardaki üç önemli noktanın doğru yapılmadığını belirtmektedir.

1) προκοπαί (*terfiler / promotiones*),

2) βαθμοί (*rütbeler / ordines*) ve

3) τὸ πέρας τῆς στρατίας (*askeri hizmetin sonu / finis militiae*)

Bu önemli üç nokta, eski geçerli geleneğe göre yapılması beklenen (*κατὰ τὴν πάλε καὶ ἄχρη τινῶν φυλαχθῆσαν συνήθειαν*) fakat bu sistemin yozlaştırılmasıyla bozulan (*ἄγνωστον γεγενῆσθαι*) öğelerdir. Söz konusu eski geleneğe göre bu atamalar yapılırken dikkat edilen *ἀξία* (*liyakat/ digna*), *κάματοι* (*emekler / labores*) ve *χρόνοι* (*süreler / tempora*) idi ve ayrıca bu atamalar rütbeler için belirlenmiş olan vakitte yapılmaktaydı (*ἐν τῷ ὀρισμένῳ χρόνῳ*). Fakat yazıtın belirttiği üzere bu geleneğin fiilen yozlaşması ve terkiyle ortaya bozuk uygulamalar çıkmıştır. Bu yoz uygulamalar, Latince bir kelime olan *ἀνβιτίων* (doğrusu *ἀμβιτίων*, *nüfuzzu kötüye kullanma, torpil / ambitio, ambitus*), *πονηρία* (*sabtekarlık / nequitia*) ve *ἡδυσπάθεια* (*sefahat düşkünlüğü / delectatio*) olarak verilmektedir.

Ambitio ya da *ambitus* aslen “*etrafı dolaşma, gezinme*” anlamına gelmektedir. Fakat bu temel anlamdan hareketle, seçilebilmek ya da bir görevi edinebilmek için yapılan kişisel propaganda (reklam yapma, para verme vs.); politik amaçları elde etmek için nüfuzu kötüye kullanma, rüşvet-

¹⁷⁸ Örn: Cod. Th. 8.4.28: ...militiam armatam per *subreptionem* vel illicitum patrociniū transierit...; ibid. 10.3.7: ...*subreptio* ista vacuetur et illud valeat...; ibid. 11.23.3: quae quibusdam cuniculis et *subreptionibus* impetrata noscuntur...; Cod. Just. 5.8.1: Si quis igitur contra hanc definitionem nuptias precum *subreptione* meruerit; ibid. 5.8.2: nec si per *subreptionem* post hunc diem obtinuerit; ibid. 1.4.15: ...decretum officium advocacionis per *subreptionem* adripere...; ibid. 10.16.7: In fraudem annonariae rei ac devotionis publicae elicitedamnamabili *subreptione* rescriptum manifestum est vires non posse sortiri circa omnes igitur par atque aequalis illationis forma teneat; ibid. 11.10.3: ...et qui *subreptione* quadam declinandi operis ad publicae cuiuslibet sacramenta militiae transierunt...; ibid. 11.43.5: qui rescriptum per *subreptionem* elicitedum suscipere moliantur proponenda...; ibid. 11.43.9: ...sive sacris apicibus per *subreptionem* impetratis...; ibid. 12.25.4.4: ne quid ex his quae statuimus aliqua *subreptione* violetur.

çilik ya da iltimas geçme gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Bu bağlamda yapılabilecek en yakın açıklamayla aslen ‘*kapı kapı dolaşarak oy veya sipariş toplama*’ eylemini ifade etmektedir. Çok eskilerden beri, Roma’da ve içine genel seçim unsurunun da girdiği her toplulukta, oy talebi ve açık ya da gizli etkileme ve de rüşvetçilik gibi yolları kullanmak isteyen adayların başvurduğu yollar arasında başta gelmekteydi.¹⁷⁹ *Ambitio/Ambitus*’a karşı erken dönemlerden beri yasalar çıkarılmışsa da günümüze kadar önü alınamamıştır.¹⁸⁰ Geç Roma döneminde de imparatorluk hizmetinin hemen hemen bütün dallarında geleneksel bir uygulamaya dönüşmüştür. *Ambitio* kelimesi dini terimde de “*bile, dolap, entrika*” anlamlarında kullanılmıştır.¹⁸¹

¹⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bak.: *DGRA* s.76, sv. *Ambitus*; *DAGR* s.223, sv. *Ambitus*.

¹⁸⁰ *Ambitio/Ambitus*’a karşı bilinen en eski yasa *Lex Pinaria Tribunicia*’dır (İ.Ö. 432: Livius, iv. 25) Bu yasa adayların elbiselerine beyaz eklemelerini yasaklamıştır. Beyaz bir elbise kişinin aday olduğunu göstermekteydi. Böylece, yasanın amacı oy toplamayı sınırlamaktı. Daha sonra *Lex Poetelia* (İ.Ö. 358; Livius vii. 15) ile pazar kurulan günlerde oy toplamayı ve insanların toplandığı yerlerde dolaşmayı yasaklanmıştır. *Lex Calpurnia* (İ.Ö. 67: Dio xxxvi. 21), seçmenlerin anlaşmasını ve diğer benzer sorunları ortadan kaldırmak için tasarlanmıştı; cezalar para cezaları, senatodan ihraç ve ebedi memuriyet ehliyetinin alınması şeklindeydi. *Lex Tullia*, Cicero’nun consüllüğü sırasında geçmişti (B.C. 63). Bu yasa *Lex Calpurnia* cezalarına 10 yıllık sürgün cezasını da eklemiştir. (Dio xxxvii. 29; Cic. pro Mur. 2,3; 3,5; 23, 47;32, 67; 41, 89). Bu yasa, herhangi bir kimsenin aday olmadan önce iki yıl umumi gösteri yapmasını yasaklamıştır. Ayrıca, adayların, kendilerine katılmaları için insan kiralaması da yasaklanmıştı. M. Licinius Crassus ve Cn. Pompeius Magnus’un (İ.Ö. 55) ikinci consullüğünde, *Lex Licinia de sodalicis* yürürlüğe kondu (Cic.Planc. 15, 36). *Lex Pompeia* (İ.Ö. 52), daha zorlu cezalar ve daha hızlı bir işleyişle kulüplerin gücünü kırmak için yapılan bir girişimdi. Bu yasa *Lex Calpurnia* ve *Tullia*’daki cezaları artırdı. Augustus döneminde *Lex Julia de ambitu* yürürlüğe kondu (İ.Ö. 18). Bu yasaya göre cezalar, senatodan uzaklaştırılma, 5 yıl boyunca memuriyet alamama ve oy toplama çalışmalarından önce depozito etmeleri gereken 100,000 sesterslik para cezasıydı. Sıralanan yasalar olasılıkla hayata geçirilenlerin hepsi ya da en azından bilgisi günümüze ulaşanlardır.

Geç Roma döneminde de bu uygulamaya karşı pek çok önlem alınmaya çalışılmış ya da teması farklı olan yasalarda yoz bir uygulama olarak değinilmiştir. : Cod. Just., 9.26.1 (Ad legem Iuliam de Ambitu); Cod. Th., 1.29.6, 1.6.12, 10.1.17, 10.3.7, 11.13.1, 11.29.6, 12.1.118, 12.1.129, 12.1.14, 12.1.143, 12.1.152, 12.1.159, 12.1.161, 12.1.86, 12.1.94, 13.10.8, 13.5.19, 14.3.20, 6.14.2, 6.22.2, 6.22.7, 6.24.5, 6.24.7, 6.26.11, 6.27.19, 6.27.3, 6.29.4, 6.30.3, 6.33.1, 7.1.18, 7.1.7, 7.20.13, 7.21.2, 8.1.1, 8.1.13, 8.1.16, 8.4.14, 8.4.18, 8.7.14, 8.7.19, 9.19.4, 9.26.1, Nth 24.

¹⁸¹ ACO II 1,2, s57, 35-38: ...εἰ μᾶλλον τῆι τῆς ταπεινοφροσύνης ἀρετῆι πουδάσει ἤπερ τῶι τῆς ἀμβιτίονος πνεύματι φουσηθείη...; ibid. 4-5: ...εἰς ἀφορμὴν ἀμβιτίονος ἐλκυσθῆναι...; ibid. s.58, 24-28: οὐδὲν πράττει μάτην οὐδὲ ὀγκοῦται οὐδὲ ἀμβιτιονεύει οὐδὲ ζητεῖ ἄπερ εἰατῆς ἰδία ἐστίν...; ibid. s.59, 22-23: ὅτιπερ τὴν εἰρήνην τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὴν θεόθεν τεθεμελιωμένην ἀμβιτίονος πάλιν ἐπιχείρησις ταραττει; ibid. s.60, 21: ...ἐθέλοι κοσμεῖσθαι ἤπερ ἀμβιτίονι ἐκτείνεσθαι...; ibid. 26-29: ...οὕτω καὶ πᾶσα ἀμβιτίων ἐκκοπήη...; ibid. s. 62, 18: μηδὲν δὲ ἢ ἀναιδῆς ἀμβιτίων ἐπιθυμήσοι...; ibid. s.63, 9-12: ...ἤπερ τὴν ἰδίαν ἀμβιτίονα δημοσιεύσαι...; ibid. I 1,1, s.111, 30: ...κὰν τοῦτο προσταχθῆι ἐξ ἀμβιτίωνος...; Hesych., alpha.3502: ἀμβιτίων· ἐπιτηδεύων παρεκβάλλειν τινὰ τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας; Suda, epsilon.1532: Ἐξ ἀμβιτίωνος· ἐκ περιδρομῆς τι πράττων παρὰ Ῥωμαίοις.

Levha B'nin metnin de *κακοθελεία* olarak verilen *πονηρία* (*sabtekarlık / nequitia*) ifadesi bazı mercilerde kişilerin gelen kadroları hazırlanmış belli bir düzeneğe göre istedikleri kişilere gitmesini sağlamalarını anlatmaktadır. Böylelikle tabiri caizse “*iş kitabına uydurma*” işlemi ile kadrolar rüşvet veren ya da torpil bulan kişilere yönlendirmekteydi. Bu sayede, kadroları bu şekilde dağıttılar, zaten bu mercilerde olmaları dolayısıyla yüksek kademelerde olan bu kişiler, bu işlerden büyük kazançlar sağlayarak, zenginliklerine zenginlik eklediler ve pekçoğu için bu durum bir *ἡδυσπάθεια* (*sefahat düşkünlüğü / delectatio*) yarattığından, işlem aynı kişilerce sistematik olarak yürütülmeye devam etti.

Fakat tabiki bu durumu değerlendirebilen parası ve/veya “adamı” olan askerlerin sayısı fazla değildi ve zaten söz konusu kadrolar da ancak birisi öldüğünde ya da terhis olduğunda boşalmaktaydı. Böylelikle, malum ve az sayıdaki bazı kimselere (*φανερους τινας και ὀλιγους*) bu fırsatlar tanınmaktaydı. Bu kişiler, liyakati, emekleri ve askerlik süreleri gibi esas değerlere göre seçilmediğinden, çoğunlukla kısacık bir hizmet sonrasında hiç ciddi görevler almadan ve tecrübe kazanmadan, genç yaşta ve daha alt kademelerde iken (*ἐν ἐλαχίστῳ τῆς στρατίας χρόνῳ και ἐν νέῃ ἡλικίᾳ και ἔτι μεταξὺ τῶν τελευταίων ὄντας*) bahsi geçen yoz yollardan kadrolara talip olabilmekteydiler. Böylelikle çoğunluğun haklarını hiçe sayarak, kendi hak saibi silah arkadaşlarının alması gereken kadroları kendilerine tahsis ettirebilmekteydiler (*τῶν ἰδίων συνστρατιωτῶν τοὺς τοποὺς ἑαυτοῖς προσπορίζιν*).

Bu durum, normal izleği takip eden ya da etmek durumunda olan ve birimlerin çok büyük bir kısmını oluşturan diğerlerinin hemen hemen hepsi (*τοὺς πλίονας και σχεδὸν πάντας*) için, kaçınılmaz bir felaket olmaktadır. Çünkü öncelikle kadro hakkını almış ve dönemi gelmiş olanlar, boşalan kadroların başkalarına verilmesi nedeniyle bekliyorlar ve bu bekleme sürecinde de vazife olarak verilen ağır işleri de sürdürmek durumunda kalıyorlardı. Bu kişiler çoğunlukla bekleme sürecinin ve emeklerinin karşılığı olan ve onları bu ağır işlerden kurtaracak (*πρὶν ἐλευθερίας τούτων ἀξιοθῆεν*) olan kadrolarını alamadan, yıllarca süren ağır işler altında ezilerek (*μακροῖς καμάτοις καταπονηθέντας*), sefalet içerisinde ölüme terk edilmekte (*ἐλεεινῶ θανάτῳ προκαταλημφθέντας*), sonuç olarak da hakları olarak verilmesi gereken geleneksel ödenekler ve imtiyazlardan mahrum bırakılmaktaydılar (*τῶν κεχρεωστημένων στερηθῆνε συνηθῶν*).

Burada belki, genel olarak “*geleneksel ödenekler ve imtiyazlar*” olarak anlaşılan *συνθηθεία* sözcüğüne biraz ayrıntılı bakabiliriz. Latincesi *consuetudo* olan bu sözcük metinde birkaç yerde geçmektedir, fakat her zaman aynı anlamı içermemektedir. Pentapolis yazıtlarında (Anastasius 2) sona eklenen bildirimde ise askerlerce verilen sabit ücretler (*sportulae*) olarak görünmektedir (*Γνώσις*

τῶν μετὰ τὰ ἐ<π>έτεια εἰς μίωσιν τῶν συνηθειῶν τυπωθέντων). Bu kelime bir başka önemli yazıt olan Abydus yazıtında karşımıza çıkmaktadır (γνώσις συνηθειῶν ἄς παρῖχον πρὸ ἐτῶν εἴκοσει καὶ εἴκοσει δύο τῶν στενῶν οἱ ναύκληροι / *kaptanlarının 20 ve 22 yıl önce verdikleri sportulae bildirimini*). Buradaki anlamı ise “*ek vergiler*” olarak görülmektedir.¹⁸² Öte yandan Corpus Iuris Civilis’te iki yerde ek ödenekler anlamında kullanılmıştır (...μήτε δὲ συνηθείας λαμβανέτω...)¹⁸³ Dolayısıyla, buradaki anlamı Pentapolis yazıtlarındaki anlamdan farklı durmaktadır ve daha çok Justinianus’un yasalarındaki kullanıma benzemektedir. Ayrıca, bu anlam papirüslerden de destek bulmaktadır.¹⁸⁴ A 10 ve B 14’te *devam edegelen gelenek, alışkanlık*, diğer yerlerde ise geleneksel *ikramiye* ve *imtiyaz* anlamındadır.

Yukarıda sefil bir ölüme terk edilenlerden bahsedilmişti. Fakat bunlardan bazıları ise hayatta kalmaktaydı ve muhtemelen yaşlılıktan dolayı işe yaramaz konuma düşüp kadrolarına geçmeden görevden salınmaktaydı. Tabii para biriktirememiş ve yoksulluk içinde askerlik hayatını sürdüren bu kişi (περιόντας ὑπὸ ἐνδίας κατατήκεσθαι), sadece kendisini değil ailesini de besleyemekteydi ve böylelikle çocuklara geçen miras bu sefaletten başka bir şey değildi (τοῖς ἐξ αὐτῶν δὲ τὴν ἀτυχίαν τῆς πενίας παραπέμπιν).

Kısım 2 c. Bağlama ve yasamaya geçiş. sat. 26 – 27 başlangıç diâ: Görüldüğü üzere durumun vehameti ortadadır. Bu durum hem ordunun kendi içindeki çürümeye ve gücünün düşmesine yol açmakta hem de sosyal yönden askerleri mali bir felakete sürüklemekteydi. Anastasius konuşmasında durumun resmini bu şekilde çizdikten sonra sorunun ciddiyetini kabul edip, yapılması gerekenler için bir geçiş cümlesiyle harekete geçtiğini ifade etmektedir (διὰ τῆς τηλικαύτης τοιγαροῦν ἀδικίας κινηθέντες τὴν ἐτίαν τινὰ βαρύτεραν εἶνε ὑπελάβομεν).

Kısım 3. İmparatorluk düzenlemesinin yasaması (sat. 27–60):

Şu ana kadar Anastasius neden devreye girdiğini beyan etmiştir. Ve devamında buna karşı nasıl bir uygulamaya gidileceğini söyleyecektir.

¹⁸² Haarer 2006, 219.

¹⁸³ Cod. Just. 3.2.4:...μήτε δὲ συνηθείας λαμβανέτω...; Just. Nov. 678.5–7:...μήτε δὲ συνηθείας ὀνομάζειν ἢ ζητεῖν, ἄσπερ τυχόν τινες τῶν προηγησαμένων εἰς οἰκεῖον κέρδος ἀδίκως ἐπενόησαν.

¹⁸⁴ SB 7336.13 (3.yy) ve 7369.25 (6.yy); P.Lond. 1.113.3.11; ve 3.1036 (her ikisi de 6.yy)

Κısm 3 a. Yasamaya giriş: sat. 27–41, başlangıç ἐπιδή: yazıttaki yasaya yönelik asıl başlangıç bu bölümle yapılmaktadır. Kendi yoldaş askerlerine karşı işlenmekte olan bu suç nedeniyle, imparatorluk makamı söz konusu imparatorluk askeri birimlerinin yazılı bir nizam altına alınmasına karar vermektedir (τὸ ὑμέτερον τάγμα ὑπ' ἀφωρισμένην τάξιν γενέσθαι ἐψηφισάμεθα). Bu nizamnamenin uygulanabilmesi için *βρέβια*, *τάξεις* ve *μάτριξ* olarak tanımlanmış olan askeri ögelere uyulması gerekliliği gösterilmektedir.

Tekil hali *βρέβιον* (ya da *βρεούιον*¹⁸⁵) ve aslı latince *breviis* ya da *breviarium* sözcüğü olan *βρέβια* genel olarak “*resmi kısa belge, liste, katalog; özet; döküm*” gibi anlamlara gelmektedir.¹⁸⁶ Temel olarak kısaltılmış ya da özet bilgi veren listelerin adı olarak görünmektedir¹⁸⁷ ve benzer anlamlarda yazıtlarda da karşımıza çıkmaktadır.¹⁸⁸ Codex Justinianus’ta Anastasius’a atfedilen iki adet kısa yunanca yasa metni sivil ve askeri mevkilerden dört ayda bir gönderilmesi gereken *brevia* ile ilişkilidir.¹⁸⁹ Bunlar dört aylık detaylı mali kazançları içeren ve eyalet yöneticileri, *tribuni* ve *vicarii* tarafından *praefectus praetorio* mevkine gönderilen belgeleri ve ne kadar vergi toplandığını bunun

¹⁸⁵ Örn. CPR V 10.13:...τῷ ὑποτ[ε]ταγμένῳ βρεούιῳ...; P.Abinn. 67: βρέουιον σίτου καὶ κριθῶν ἀπὸ [Χ]ειρογράφων κόμης Ἑρμοῦ πόλεως; Eusebius, 10.6.2.3: ...κατὰ τὸ βρέουιον τὸ πρὸς σὲ παρὰ Ὀσίου ἀποσταλὲν...

¹⁸⁶ Bak. Lex. *Liddle & Scott* sv. βρέβιον; Lex. *Sophocles* sv. βρέουιον (s.318); Lex. *Lampe* sv. βρέβιον (s.305)

¹⁸⁷ Athan., *Apol. c. Arr.*, 71.5.3-7: γινώσκων αὐτοῦ τὴν πανουργίαν ὁ μακαρίτης Ἀλέξανδρος ἀπήτησεν αὐτὸν βρέβιον, ὃν ἔλεγεν ἔχειν ἐπισκόπων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ εἰ ἔχει τινας ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς; *ibid.* 8-3: ὦν μὲν οὖν ἐν Αἰγύπτῳ πεποιήκε τὸ βρέβιον τοῦτο· [Βρέβιον δοθὲν παρὰ Μελιτίου Ἀλεξάνδρου τῷ ἐπισκόπῳ] ἐγὼ Μελίτιος ἐν Λυκῷ, Λούκιος ἐν Ἄντινόου, Φασιλεὺς ἐν Ἑρμοῦπόλει...; Just. Nov., 773.30-32: ... οἱ ἀργυροπρῶται καταγράφουσιν ἐν τοῖς ἀντισυγγράφοις ἢ αὐτογράφοις βρεβίους, δέχεσθαι κἀντεῦθεν αὐτοὺς ἀπαιτεῖν, ...; Palladius, *Diag. Joan. Chrys.*, 19.15: ...ἐν οἷς καὶ βρέβιον ἐπέδειξαν οἱ προειρημένοι, ὅπου τὰ κειμήλια παραδίδασιν ὑπὸ μάρτυσι τοῖς δικασταῖ...; *ibid.* 32.7-9: τοῦτο διερευνῶ τὰ βρέβια τοῦ οἰκονομείου καὶ εὐρίσκει ἀνάλωμα οὐκ ὠφελοῦν τὴν ἐκκλησίαν; *ibid.* 70.5-7: ἵνα μὴ δεκαπλασιάσῃσι τὰς τιμὰς τῶν ὀψωνίων ἐν τοῖς βρεβίοις, τὰς τῶν πενήτων σφετερισάμενοι χρείας; *ibid.* 72.11-13: ... περισσῶς τάχα τις τῶν πρεσβυτέρων "τὴν τοῦ λόγου καταλείψας διακονίαν," βρεβίους σχολάζων ὀψωνίων,...

¹⁸⁸ BCH 23, 124, 15b: ... ὡς τὸ βρέβιον διέξεισιν αὐθις τάττεται εἶναι ὑπ' αὐτὴν καὶ ... ; IG XII, 9, 907. sat.12: ...βρέβιον τῶν εἰρημένων ἀπάντων...; SB VI 7622.9: ...καὶ τοῦ αὐτῷ συννηνωμένου βρεούιου [οἷς] τὰ ἀντίγραφα τούτου μου τοῦ διατάγματος... (15-18) δὲ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ προπολιτευόμενοι ἐκά[σ]της πόλεως καὶ τοῦ θείου διατάγματος μεγάλου βρεούιου τὸ ἀντίγραφον ἔτι τε καὶ τούτου εἰς ἐκάστην κόμην εἴτ' οὖν τόπον ἀποστεῖλαι ὑπὲρ τοῦ εἰς γνῶσιν ἀπάντων ἢ τάχο[ς] ἐλθεῖν τὴν μεγαλοδωρίαν τῶν Αὐτοκρατόρων ἡμῶν καὶ τῶν Καισάρων.

¹⁸⁹ Cod. Just. 1.42.1 ve 2.

ne kadarının kullanıldığını ve ne kadarının elde kaldığını göstermekteydi.¹⁹⁰ Casae yazıtında da “βρεβιατικά” olarak ilgili bir kelime geçmektedir.¹⁹¹ Bean ve Mitford bu kelimenin manasının açık olmadığını ne Yunanca’da ne de Latince’de böyle bir kullanım olduğunu belirtmektedirler ve muhtemelen ‘*rubricatname*’ olarak çevrilebileceğini önermişlerdir.¹⁹² Justinianus’un Novellae derlemede βρεβιάτωρ şeklinde bir sözcük geçmektedir.¹⁹³ Bu kişi de βρέβια ya da *braviarium* yazan kişiydi.¹⁹⁴

Elimizdeki metinde ise “*aşağıda düzenlenmiş*” sıfatı ile gösterildiğinden, üçüncü levhada yazılı olan bildirimde (γνώσις) gönderme yaptığını bilmekteyiz (κατὰ τὰ ὑποτεταγμένα βρέβια). Dolayısıyla burada ne tür bir *brebia* ile karşı karşıya kaldığımızı tanımlamak daha kolaydır. Levha C’nin bir γνώσις olduğunu ve askeri unvan guruplarının (*scholae*) bir listesini içerdiğini belirtmiştik. Listede, ordudaki her bir unvan gurubunda kaç asker bulunması gerektiği ve bu askerlerin ne kadar annona aldıkları, her bir guruba verilen toplam annona miktarı ve bu annonaların ne kadarının nakde dönüştürüldüğü listelenmiştir. Perge yazıtında ki ifadenin açılması gereken bir yanı da, γνώσις sözcüğü tekil iken, βρέβιον sözcüğünün çoğul olarak kullanılmasıdır. Eğer bildirimde (γνώσις) yayınlanan bu liste tekse – ki elimizde tek bir liste var - neden çoğul kullanıldığını anlamak bir parça zorlaşmaktadır. Bu durumda bir değil, birden fazla bildirim olması ve doğal olarak da değişik birimlere gönderilmiş olması gerekir denebilir. Fakat βρέβια her zaman çoğul kullanılırken, γνώσις de her zaman tekil kullanılmıştır. Dolayısıyla bu iki ifade aynı listeye (Levha C) gönderme yapsa da, eş anlamlı değildir. γνώσις, Latincesiyle *notitia*, genel olarak bir bildirim ifade ederken, βρέβια da onun içeriğine işaret etmektedir. Çoğul olarak kullanımı ise, belki de, her bir unvan gurubunun birer βρέβιον olarak anlaşılmasından ileri gelebilir. Kanaatimce bu her bir guruba ilişkin verilen bilgiler, bu guruba ait daha ayrıntılı – belki de isim ve rütbe listesini içeren –

¹⁹⁰ Jones 1964, 405.

¹⁹¹ Bean-Mitford 1970: ...ὕπερ τῶν καλουμένων βρεβιατικῶν διάκρισιν ἐζήτησαν...(A.4), ...οἱ μὲν τὰ καλούμενα βρεβιατικὰ κομιζόμενοι...(B.7), ...τῶν τὰ βρεβιατικὰ νας. λαμβανόντων τὰ παρεχόμενα πρώην ἐκείνῃ...(B.10), ...ἐκ τῶν βρεβιατικῶν...(B.16), ...τὰ καλούμενα βρεβιατικά... (C.7, 12, 13), ...ἐκ τῶν πολλάκις εἰρημένων βρεβιατικῶν ἔλαβεν... (C.14), ...ἀνήσθη[ται τὰ πολλά]κις εἰρημένα [βρ]εβιατικά... (C.15), ...μηδὲν λαβὴν ἐκ τῶν ἄνω καὶ π[ολλάκις εἰρη]μένων βρεβιατικῶν... (C.16).

¹⁹² *ibid.* 58.

¹⁹³ Just. Nov. 506.29–31: ἵνα μήτε αὐτοῖς ἐξῆ παραβαίνειν μήτε τοῖς καλουμένοις βρεβιάτορσι νοθεύειν τι τῶν παρ’ ἡμῶν διατεταγμένων.

¹⁹⁴ Bak. Lex. *Lewis & Short*. sv. *breviator*.

bir belgenin (μάτριξ?) özeti olarak düşünüldüğünden, Levha C'deki her bir gurup bir βρέβιον olarak sayıldı. Annona ve capitus hesaplamalarında temel alınan bu brevis'ler *Magistri Militum* tarafında yıllık ve *duces* tarafından da her dört ayda bir *praefectura praetorio* makamına yollanırdı. Bu tip belgeler sivil kesimde de mevcuttu.¹⁹⁵

İlişkili diğer bir teknik ifade olan μάτριξ (fakat B II'de τὴν δὲ μάτρικαν yazılmış) Latince *matrix* ya da *matricula* sözcüğüdür. Bu sözcüğün ifade ettiği belgeler birimlerin yoklama defterleri olup, birime kayıtlı askerlerin listelerini içerirlerdi. Değişik yazıtlarda aynı içerikte karşımıza çıkmaktadır.¹⁹⁶ Johannes Lydus *matrices* sözcüğünü ἀπογραφαὶ τῶν καταλόγων (*kayıt listelerinin nüshaları*) olarak göstermektedir.¹⁹⁷ Bu listelerden sorumlu olan kişiye ise *matricularius* denirdi.¹⁹⁸ Bu listeler, genel olarak, bir teşkilattaki personelin isim ve rütbelerini gösteren listelerdir ve bir toplanma veya yoklamada mevcudun kontrolü için kullanılmıştır. Söz konusu μάτριξ için ἡ ἀπὸ τῆς ὑψηλοτάτης στρατηγικῆς ἐξουσίας γεναμένη (*facta ex potestatis sublimissimae praetorianae / yüce praetoria makamından çıkan*) tanımlaması¹⁹⁹ verilmiştir. Maaşa tabi olacak personelin, muhtemelen adlarıyla beraber, sayı ve ödeme ayrıntılarını içeren bu listeler *Praefectura Praetorio per Orientem* makamınca kullanılmaktaydı.

Perge yazıtın yazıldığı dönem net olarak belirtilmediğinden kimin *Praefectus* olduğu tam olarak çıkarılamamaktadır. Bu konuya daha sonra ayrıntılı olarak değinilecek de olsa, elimizde bu makam için Anastasius döneminde görev yapmış olduğu tespit edilen 17 kişinin ismi olduğu belirtmekte fayda vardır.²⁰⁰

βρέβια sözcüğünün sonra ise τάξις gelmektedir. Bu sözcük çok değişik yerlerde değişik anlamlarda kullanılmaktadır.

¹⁹⁵ Jones 1964, 451.

¹⁹⁶ Örneğin Anastasius 1 (Arabia) ve Anastasius 2 (Kyrenaika) yazıtlarında kullanılmaktadır.

¹⁹⁷ Lydus, *De Mag.*, 132.28-134.1: ...καὶ ταύτης τῆς προσηγορίας, τῆς τῶν προμωστῶν λέγω, ἔτι καὶ νῦν αἱ λεγόμεναι μάτρικες, ἀντὶ τοῦ ἀπογραφαὶ τῶν καταλόγων, μνήμην ἀναφέρουσιν...

¹⁹⁸ ibid. 236.15: ...μάλιστα τῷ λεγομένῳ ματρικουλαρίῳ, ἀντὶ τοῦ τῶν καταλόγων φύλακι...

¹⁹⁹ Cod. Just. 8.40.27: ...secundum generalia edicta *sublimissimae praetorianae* sedis...; Nov. Just. 187.36: ...excepta videlicet *sublimissima praetoriana* praefectura...

²⁰⁰ PLRE II s. 1251 (Fasti)

Metin bu aşamadan sonra, düzenlemenin gün gelip unutulmaması ve her daim yürülükte kalması gerekliliğini belirtmektedir. Bu cümlede kullanılan $\varphi\alpha\nu\epsilon\rho\omicron\upsilon\ \tau\iota\nu\omicron\varsigma\ \chi\rho\omicron\nu\nu$ ifadesinde $\varphi\alpha\nu\epsilon\rho\omicron\varsigma$ sözcüğündeki anlam zayıflaması dikkat çekicidir. Normalde “*kesin, belirgin, göze çarpan*” anlamlarındaki bu sözcük burada normal anlamının tersine bir belirsizlik sıfatı olmuştur. Aynı durum daha önce satır 15’te de görünmüştü ($\varphi\alpha\nu\epsilon\rho\omicron\upsilon\varsigma\ \tau\iota\nu\alpha\varsigma$). Novellae’da da aynı sözcüğün benzer bir kullanımları bulunmaktadır ($\pi\rho\omicron\ \varphi\alpha\nu\epsilon\rho\omicron\upsilon\ \chi\rho\omicron\nu\nu$).²⁰¹

Yasanın uygulanmasıyla hedeflenen sonuçların ilki her bir askerin alt rütbelere üst rütbelere çıkabilmeleri ve ikincisi de her birinin kendisinden bir önedeki askerin ölümü ya da servisi bitirmesini mütekaip rütbelere atanmasıdır.

Kısım 3 c. Terfi kurallarının ve ödemelerin saptanmasını içeren yasama kısmı: sat. 41–60, başlangıç $\acute{\omicron}\mu\omicron\iota\omega\varsigma$: Şu ana kadar Anastasius yasanının bütün amaçlarını anlatmıştır. Şimdi ise yasaya bağlanan maddeleri sıralamaktadır:

a) *Askeri hizmette bulunanların sayısı, bazıları hazırda ve daha sonraki zamanlarda, hazırlanmış olan matrix uyarınca bütün birliği dolduracak ve her bir schola’da düzenlemiş olan bildirim (Levha C) göre azaltılmadan korunacaktır.*

Bu maddede temel sorunlardan bir tanesinin ordu birimlerinin kontenjanlarının doldurulmadığını anlıyoruz. Bundaki amaç muhtemelen yukarıda bahsi geçen kimselerin kazanç elde etmek için kadroları, parası olanlar için bekletiyor olmalarıdır. Yani kadrolara geçişler için *ambitio* ya da *venditio* uygulamalarının öne plana alınması sonucu, üst rütbelerin kadroları belli kimseler için tutulmaktaydı ve dolayısıyla alt rütbelerde de bekleyenlerden oluşan yığılmalar vardı. Buna yol açan daha yaygın ve antik kaynaklardan da tespit edilmiş²⁰² neden ise ölen ya da kayıp olan askerlerin hala mevcut olarak gösteriliyor olmasıydı. Tabii ki böyle bir durumda bu askerlerin annoları birime gelmeye devam etmekteydi ve bu gelirler belli kimselerin ceplerine gitmekteydi.

b) *Bu yasadın önce olduğu gibi, ne alt rütbelere alması gerekenden daha çok, ne de üst rütbelere almalarının gerekenden daha az annona alacaklardır.*

²⁰¹ Jus. Nov. 705.6

²⁰² Libanius, Or. 2, 37; Synesius, Ep. 130, 132; Libanius, Or. 47.31-33; Themistius, Or. 10. 136b

Bu yasa çıkmadan önce, annonaların dağıtımında adaletsizlikler olduğuna dikkat çekilmektedir. Üst derece subaylarca paralarına çeşitli yollarla el konan askerler almaları gerekenden daha az para alırken, subaylar da aldıkları daha fazla miktarlarla zenginleşmektedir. Bu durum ordu içerisinde büyük bir gelir dengesizliği yaratmaktadır.

c) *Draconarii, optiones, armaturae, cornicines, tubicines ve bucinatores hizmeti yapabilmek için uygun olmadıkları zaman, görevi ifa etmek için istediklerinde izin verilmeyecek ya da istemediklerinde zorlanmayacaklardır.*

Bu maddede ilginç bir şekilde sadece bazı belli rütbelere ilişkin özel bir soruna değinilmektedir. Burada neden diğer unvanları alanlar değil de, sadece yukarıdaki unvanlara sahip olacaklar için özel bir durumun olduğu sorusuna, bu hizmetlerin sadece uzman, özel eğitilmiş ve yetenekli kişilerce yapılabileceği karşılık olmaktadır. *Draconarii* (δρακωνάριοι), aslen süvari birliğine mensup *draco* taşıyan kimselerdi. Bu askerlerin görevi süvari birliğine ait olan bu dracoyu her daim tutmak ve rüzgârın esiş yönüne göre ayarlayarak dalgalandırmaktı. Dolayısıyla yüz yüze doğrudan çatışmaya girmez fakat çatışmayı her daim takip ederek sancağı hareket ettirirdi ve aslen cesaret geektiren bir işti, o yüzden sadece belli cesur bir kesimden alınmaktaydı (örneğin cesaret ödülü almış olanlardan²⁰³). *Optiones* (ὀπτιῶνες) ise annonalardan sorumlu olan kişiydi ve bu görevi yapabilmek için özel muhasebe ve yazmanlık bilgisi gerekmekteydi. Benzer şekilde *armaturae* da (ἀρμάτωροι) askerlere silah eğitimi vermekteydi, üstelik silah yapımı ve onarımı ile de ilgilenmekteydi, haliyle bu da eğitimcilik ve hatta demircilik zanaati bile isteyebilen bir görevdi. *Cornicines* (κορνίκες), *tubicines* (τούβικες) ve *bucinatores* de (βουκινάτορες) isimlerinden anlaşıldığı üzere lejyonun çalgıcıları idi. Dolayısıyla bu kişilerin seçimi ancak belli yetenekleri taşıyıp taşımadıkları ve özel eğitim alıp başarılı olup olmadıkları ile yapılabilmekteydi. Yani, bu yazıtta belirtilen bir sorun olarak bu tür hizmetlerde bile subaylar görevi yerine getiremez hale gelse dahi, istedikleri kadar görevde tutulabiliyorlar ya da görevde kalmak istesemeseler de (muhtemelen kendilerine mali yarar sağlayacak başkalarına vermek üzere kadroyu boşaltma insiyatifini elinde tutarak ve belli kimselerin talebini bekleyerek) orada zorla tutulabiliyorlardı.

Bu arada *cornicines, tubicines* ve *armaturae* için kullanılan Yunanca sözcükler orijinal Latince formlarına uyumlu bir şekilde yapılmamıştır. *Cornicines* (tekili *cornicen*) ve *tubicines* (tekili

²⁰³ Speidel, draconariusların tork ile ödüllendirilmiş olan askerlerden seçiliyor olabileceği ihtimalini zaten belirtmişti (1985, 286).

tubicen) için *κορνίκινες* ve *τουβίκινες*²⁰⁴ (bu halleri ile uyumlu Yunanca tekileri çıkarılmıyor) değil *κορνίκες* ve *τούβικες* (tekileri *κορνίξ* ve *τούβιξ*) kullanılmıştır. Bu kullanım bazı daha geç kaynaklarda da görülebilmektedir.²⁰⁵ İ.S. 6. yy'da Mauricius, *tubicen* için *τουβάτωρ* şeklinde daha farklı bir kullanım sunmaktadır.²⁰⁶ *Armaturae* için kullanılan *άρματοῦροι* (tekili *άρματοῦρος*) değişik formlarda *άρμάτουρ* (?) ya da *άρμάτωρ* olabilmektedir ve çeşitli yazıtlar²⁰⁷ ve kaynaklarda²⁰⁸ tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yine Lydus'ta yine Latinesine yakın bir kullanım gözlemlenir (*άρματοῦρα*).²⁰⁹

d) *Her türlü ambitio (nüfuzu kötüye kullanma, torpil, rüşvet) ve mevki satışı durdurulduğundan, hizmete kâfi olanlar kendilerine uygun olan seçeneğe göre atanacaklardır. Şöyle ki: Draconarii, Magister draconum'un; optiones, principia'nın; armaturae, cornicines, tubicines ve bucinatores ise campidoctor'un terfi sorumluluğuna verilmiştir. Bu sorumluluk verilen subaylar her hangi bir scholadan olabilir.*

Öncelikle bilhassa bu tip hizmetler için *ambitio* ya da *venale suffragium* (πρᾶσις / satış) yoluyla personel atanması yasaklanmaktadır ve bu hizmetlerde görev yapacak kişilerin seçimi de sadece belirli ellere teslim edilecektir. Hangi scholadan olduğu gözetilmeden söz konusu hizmetler için yetki verilen subaylar *Magister Draconum* (*Draconarii* için), *principes* (*optiones* için) ve *campidoctor* (*armaturae, cornicines, tubicines* ve *bucinatores* için) olarak gösterilmiştir.

Magister draconum, muhtemelen draconariusların en üst rütbelisiydi. Tribunus centuriones'in de hemen altındaydı. Bununla birlikte, savaşta draconariusları yönetip yönetmediği

²⁰⁴ Lydus 70.15–17: *τουβίκινες, σαλπισταὶ πεζῶν, βουκινάτωρες, σαλπισταὶ ἰππέων, κορνίκινες, κεραῦλαι.*

²⁰⁵ Phil. An., *Aner. Phil.*, 2.438.10-11 (İ.S. 7-8. yy.): ...καὶ πανδούριον, τὸ νάδιόν τε καὶ σάλπιγγξ, καὶ κορνίκες; Theoph. Con., *Chron.*, 182.1-2 (İ.S. 8-9 yy): Ἰουστινιανὲ αὔγουστε· τούβικας· ἀδικοῦμαι, μόνε ἀγαθὲ, οὐ βαστάζω, οἶδεν ὁ θεός; ibid. 185.15–16: Ἰουστινιανὲ αὔγουστε, τούβικας· κύριε, σῶσον Ἰουστινιανὸν τὸν βασιλέα καὶ Θεοδώραν τὴν αὔγούστα; ibid. 249.28–29: Ἀναστασία αὔγούστα, τούβικας· σῶσον, κύριε, οὐς ἐκέλευσας βασιλεύειν.

²⁰⁶ Maur., *Strat.*, 12.8,22.6.1-3: Ὅτι δεῖ τὸν στρατηγὸν περὶ αὐτὸν ἔχειν τουβάτωράς τε καὶ βουκινάτορας· ibid. 52.533–534.4: ἅμα τῷ βανδοφόρῳ καὶ μανδάτορι καὶ καμπιδούκτορι καὶ τουβάτωρι.

²⁰⁷ EG 4, 510,3.A.1 (İtalya, Iulia Concordia - 6. yy.): ὑπὲρ εὐχῆς Στεφάνου σινάτορος σχολῆς ἀρματούρω(ν), IThrace, 86e (Thrakia, Panion): [Π]έτρος στρατιότης καὶ ἀρμάτωρ.

²⁰⁸ Maur., *Strat.*, 12.8,7.1.3: βουκινάτορας· ἀρματούρους· σαμιάτορας·

²⁰⁹ Lydus, *De Mag.*, 72.10-11: ἀρματοῦρα πρῆμα, ὄπλομελέτη πρώτη. ἀρματοῦρα σημισσάλια, ὄπλομελέτη μείζω

bilinmemektedir, diğer bir ihtimal olaraksa *draconarii schola*'sının başındaki sorumlu da olabilir, böylelikle *scholaya* kimlerin alınabileceğini tespit etmektedir. Prusias ad Hypium'dan bir yazıtta bu unvan geçmektedir (...*μαγίστερος δρακόνων*...), fakat yazıtı yayınlayan Ameling bunu tam anlamadığını ve sadece mezar sahibinin bir *schola draconarium*'da görev yapmış olabileceğini belirtmektedir.²¹⁰ Speidel'in bu yazıtta verdiği paralel bir örnekle yaptığı yorumlar dikkate değerdir.²¹¹ Bu örnek Prudentius'un şiirlerinden alınmıştır;

Peristephanon 1.33 vd:

*Caesaris uexilla linquunt, eligunt signum crucis
proque ventosis draconum, quos gerebant, palliis
praeferunt insigne lignum, quod draconem subdidit.*

...

(64-65)

*Ite, signorum magistri, et vos, tribuni, absistite,
aureos auferte torques, sauciorum praemia!
clara nos hinc angelorum iam vocant stipendia.*

Çeviri:

*Caesar'ın vexillumlarını bırakıp, haç işaretini seçtiler;
Taşıdıkları rüzgârlı (rüzgârlarla dalgalanan) dracon
örtüleri (sancakları) yerine,
drago'ya boyun eğdirmiş olan meşhur ahşabı (çarmıh) öne
çıkardılar...*

*Signum magistratları gidin ve siz tribuni uzak durun
(vazgeçin bu işten).*

Yaraların ödüllü olan altın torquesleri çıkarın!

*Bundan böyle biz artık meleklerin malum görevleri
çağırıyor*

Speidel, *Magister Signorum* ve *Magister Draconum* ifadelerinin denk olduğunu belirtir. Her koşulda bu unvan *draconarius*'lardan sorumlu olan kişiye aitti. Fakat bu sorumluluktan ne anlamamız gerektiği tam açık değildir. Bunların çarpışma esnasında *draconarius*ları yönettiği, savaş dışında kampta onları eğitime tabi tuttuğu ya da sancak taşıyıcıları *schola*'sının başkanı olduğu gibi seçenekler mevcutsa da görevleri tam belirlenememiştir. Perge yazıtı bu sorulara – en azından Anastasius dönemi için – bir parça ışık tutabilmektedir.

Öncelikle, listeye göre 10 adet *centuriae* sahibi olan lejyonumuzda haliyle 10 adet de *signifer* vardır, bu *signifer*ler muhtemelen yasa metinlerindeki *draconarii* olarak adlandırılmış askerlere denk düşmektedir.²¹² *Magister draconum*'un *draconarius*'lara dağınırken değil, yani savaş alanında

²¹⁰ IK Prus. Hyp., nr. 120.

²¹¹ Speidel 1985, 284 vdd.

²¹² İ.S. 400 civarlarında yaşamış olan Vegetius, erken Roma ordusundaki *signifer*lerin kendi dönemine artık *draconarius*lar olarak adlandırıldığını yazmaktadır (II 7: *Signiferi qui signa portant, quos nunc draconarios vocant*)

centurialara dağılmış halde iken değil, Perge yazıtından da anlaşıldığı üzere beraberken yani kamp-
ta ve schola kapsamında başkanlık etmesi daha akla yatkındır.²¹³ İkinci bir durum olarak,
Prudentius'un şiiirindeki Hıristiyanlığı seçmiş olan draconarius'ların, komutanları olan *magistri
signorum* ve *tribuni* için altın torklarını çıkarmalarını söylemektedirler. Her ne kadar,
draconariusların bu cümlelerinden net olarak kimi kastettiği belli olmasa da, Magister
Draconum'un kademesini belirten özel bir nişan taktığı Perge yazıtında belirtilmektedir ($\tau\acute{o}$
 $\acute{o}\rho\nu\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\tau\omicron\nu$ / *ornamentum*). Bu *ornamentum* muhtemelen Prudentius'un bahsettiği altın torktu.
Bununla birlikte Ammianus Marcellinus ise draconariusların hepsinin tork taktığını belirtmekte-
dir.²¹⁴ Bu durumda her bir draconarius'un rütbesinden dolayı bir nişan olarak tork takıyorsa, bu
gurubun en kıdemli askeri olan magister draconum'un yine de seviyesinin diğer draconarius'lara
olan farklılığını gösteren biraz farklı bir nişan takması gayet olağandır. Örneğin, Magister
Draconum altın tork takarken, diğer draconariuslar belki de gümüş tork takıyordu. Perge yazıtına
göre magister draconum iki yıllık görevinden sonra bu nişanı çıkarıp, rütbe levhasına (Levha C)
göre Flaviales'in ilk scholasına geçmektedir.

Principia sözcüğü aslen ordu birimlerinin merkez karargâhına verilen adlandırma olsa da,
burada belli bir grup askeri tanımlamaktadır. Erken dönemlerden beri en üst rütbelere verilen
genel bir adlandırmadır ve savaş düzeninde de en önden giden guruptur.²¹⁵ Muhtemelen tüm ast-
subayları içine alan bu ifade, *primi ordines* belki de *primores* ifadeleri ile özdeşleştirilebilir.²¹⁶
Principia, Ammianus Marcellinus tarafından birkaç kere tribunuslarla beraber anılmıştır.²¹⁷
Vegetius **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**, bu sözcüğü - Milner'e göre yanlış bir şekilde²¹⁸ -
principales milites ile eşitlemektedir (II.7). Muhtemelen bu gurup doğrudan tribunus'tan emir
alan subaylar ve onlara bağlı astsubaylar için kullanılmaktaydı. Doğrudan *optio*'ların belirlenmesi

²¹³ Scholalarla olan bağlantı Levha B'de daha açık gösterilmiştir: $\epsilon\acute{\iota}\nu\alpha$ $\mu\eta\delta\acute{\epsilon}$ $\omicron\acute{\iota}$ $\delta\rho\alpha\kappa\omega\nu\acute{\alpha}\rho\iota\omicron\iota$ $\eta\acute{\iota}$ $\omicron\acute{\iota}$ $\omicron\pi\tau\acute{\iota}\omicron\nu\epsilon\varsigma$ $\eta\acute{\iota}$ $\omicron\acute{\iota}$ $\langle\acute{\alpha}\rho\mu\alpha\tau\omicron\upsilon\delta\omicron\rho\iota$ $\eta\acute{\iota}\rangle$ $\kappa\omicron\rho\nu\acute{\iota}\kappa\epsilon\varsigma$ $\eta\acute{\iota}$ $\tau\omicron\upsilon\beta\iota\kappa\epsilon\varsigma$ $\eta\acute{\iota}$ $\beta\omicron\upsilon\kappa\iota\nu\acute{\alpha}\tau\omicron\rho\epsilon\varsigma$ $\epsilon\iota\varsigma$ $\tau\acute{\alpha}\varsigma$ $\sigma\chi\omicron\lambda\acute{\alpha}\varsigma$ $\tau\acute{\alpha}$ $\tau\omicron\iota\alpha\upsilon\tau\acute{\alpha}$ $\acute{o}\nu\omicron\mu\alpha\tau\alpha$ $\lambda\alpha\chi\acute{o}\nu\tau\epsilon\varsigma$ $\pi\rho\omicron\beta\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon\sigma\iota\nu$...
 $\acute{\omega}\sigma\tau(\epsilon)$ $\tau\omicron\upsilon\varsigma$ $\delta\rho\alpha\kappa\omega\nu\acute{\alpha}\rho\iota\omicron\upsilon\varsigma$ $\kappa\iota\nu\delta\acute{\upsilon}\nu\omega$ $\tau\omicron\upsilon\delta$ $\mu\alpha\gamma\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\rho\varsigma$ $\tau\acute{\omega}\nu$ $\delta\rho\alpha\kappa[\acute{\omega}\nu\omega\nu]$... $\kappa\alpha\theta\iota\sigma\tau\acute{\alpha}\nu\epsilon$...

²¹⁴ Ammianus XX.4.18: torquem quo ut draconarii utebatur.

²¹⁵ Bak. Lex. *Lewis & Short*, sv. principium.

²¹⁶ Grosse 1920, 112.

²¹⁷ Ammianus XXII 3.2: praesentibus Iovianorum Herculianorumque *principiis* et tribunis; ibid. XXV 8.16: cum tribunis *principiisque* militum;

²¹⁸ Veget. (Milner Çev.) s.36 dn.3.

ile ilgilenmelerinden, princepslerin her centuria birimlerinin en üst düzey komutanları olan *centurio*'lar ile özdeş olması gerekir.

Campidoctor, askerlerin eğitimi ve alıştırmaları ile ilgilenen bir subaydır. Talim Çavuşu gibi bir görevi vardır. Mevki bakımından asıl centurio'nun hemen arkasından gitmektedir. Yeni askerleri eğitir, kamptaki işlerini organize eder ve savaş düzeninde önemli bir yerde dururdu, erken yazıtlarlarda sadece Praetor birimleri ile ilişkili ve 6 yy sonuna kadar sadece piyade birimlerinde görünmektedir.²¹⁹

e) *Magistri Draconum*, iki yıllık hizmetlerini bitirdikten sonra, nişanını çıkaracak ve matrice göre birliğinde kendilerine sunulan unvana geçiş yapacaklardır.

Kısım 4. Epilog (sat. 60–68) başlangıç iva:

Bu kısımda Anastasius iyi temennileriyle kapanış yapmaktadır. Yine askerlerine hitaben (ὦ γενναιότατοι συστρατίωται)²²⁰, bu sermo ile onların çıkarlarının gözetildiğini ve *müşterek buξur* için (ὕπερ τῆς ἰσῆνης τῆς κοινῆς / *pro communi pace*)²²¹ atılmış bir adım olduğunu vurgulayarak, ne *ἀμβιτίων* (*ambitio*) ne de *δυναστεία* (*dynastia*, *mutlak güç, yetki*) yollarına kulak asmadan gayret göstermelerini buyurmaktadır. *γενναιότατος* sözcüğü İ. S. 2. yy'dan çok geç dönemlere kadar askerlerin mevki ve konumlarını gösteren bir sıfat olarak kullanılmıştır.²²² Sözcük diğer Anastasius yazıtlarında da aynı şekilde görünmektedir (Anastasius 1 ve 2 yazıtları). Sözcüğün tanımladığı askerlerin çoğunlukla *καθοσιωμένος* sıfatını da aldıkları gözlemlenmektedir (Levha B'de kullanılmıştır, ayrıca değinilecektir). Burada kastedilen askerler, diğer sıradan askerlerin önünde savaş alanına çıkan cesur askerlerdir, bunlar da pek çok subaya denk gelmektedir (örn. yazıtta daha önce değinilen subaylar olan *Draconarii*, *optiones*, *armaturae*, *cornicines*, *tubicines* ve *bucinatores* vs...)

²¹⁹ Grosse 1920, 126 vd.

²²⁰ Bu kullanım geç dönemlere kadar uzamaktadır (Sphrant., *Chron.*, 414.24 (İ.S. 15 yy, fakat 8 yy'a atfen) : ...γενναιότατοι συστρατιῶται...)

²²¹ Just. Nov. 268.23: ...ὕπερ τῆς κοινῆς εἰρήνης...

²²² Hornickel 1930, 4; Herod. 4.7.7.3-4 (İ.S. 2-3 yy.): ...ὕπὸ τῶν γενναιοτάτων στρατιωτῶν...; Pass. Perp. 21.33 (3.yy): γενναιότατοι στρατιῶται; Cyrillus, *Reg.*, 69.684.17-18 (İ.S. 4-5. yy.): ...καὶ οἱ σφόδρα γενναιότατοι τῶν στρατιωτῶν...; Chr. Pasch. 717.7-8 (İ.S. 7. yy): ...τοὺς εὐρεθέντας ἔξωθεν τῆς πόλεως ἐπίππους γενναιοτάτους στρατιώτας...; Leo Diac., *Hist.*, 82.3-4 (İ.S. 10. yy.): ...καὶ μετὰ λεγεῶνος γενναιοτάτων στρατιωτῶν...

Kısım 5. Yasanın korunmasının gerekliliğine yönelik uyarılar, zorlatıcı yaptırım ve cezalar: sat. 68–71, başlangıç ίνα:

Yazıt en sonda her yasama da olduğu gibi uyulmadığı takdirde verilecek cezaları vermektedir. İmparatorluk kararlarına karşı haeket edenler (...τοὺς κατὰ τῶν ἡμετέρων βασιλικῶν ψήφων τολμηροτέρους...) ²²³ 50 libre, yani aşağı yukarı 3600 solidus ya da tahminen 600 annona, ²²⁴ altın cezasına çarptırılmaktadır.

Anastasius'un sermosu böylelikle sona ermiştir. Bu karar doğrudan ilgili magister militum'a gönderilmiştir. Magister militum da bu kararın hiç bozmadan, birkaç küçük eklentiyle ve kendi kişisel ve makamsal tarzıyla, ilgili askerlere bir *πρόσταγμα* formunda duyurmaktadır.

II.9. EMİRNAME (ΤΟ ΠΡΟΣΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΟΥ: LEVHA B - METİN II)

Bu emirnamenin içeriği *sermo* içerisinde tamamen verilmiş olduğundan ve sermo kapsamındaki yasa metni yukarıda işlendiğinden, burada yasanın kendisine yeniden ayrıntılı değinilmeyecektir, sadece farklı nokta, kullanım ve izleklere odaklanılacaktır.

II.9.1. Emirname ve Sahibi (πρόσταγμα ve στρατηλάτης)

Bu metinde, İmparator Anastasius'un sermosunda beyan ettiği düzenleme, bir *πρόσταγμα* (emirname) formunda yayımlanmaktadır. Latincesi kullanıma göre *decretum* ²²⁵, *pragma* (aslen Yunanca bir kelimedir) ²²⁶, *mandatum* ²²⁷ ya da en çok da *praeceptum* ²²⁸ olan bu kelimenin resmi anlamı ve içeriği Helenistik dönemden beri önemli bir değişikliğe uğramamıştır ve 5.- 6. yüzyıllar-

²²³ Buradaki tamamlama için: Grégoire nr.314: ...κατὰ τῶν ἡμε[τέ]ρων βασιλικῶν ψήφων...

²²⁴ Çeşitli yasalarda ceza olarak bu miktar görünmektedir ve dikkate değer bir miktar tutmaktadır. Örneğin, Birinci tribunus yılda 24, ikinci tribunus 10, centurio 8, vexillarius 2 annona almaktadır.

²²⁵ Just. Nov. 113.28

²²⁶ Just. Nov. 114.19 ve 478.7

²²⁷ Just. Nov. 746.20

²²⁸ Cod. Th. 1.6.11: nihil sibi intra urbem agendum praesumat executio militaris, ac si quid erit forte *praeceptum*, in notitiam prius urbanae veniat praefecturae quae aut compleat congrua iuri mandata aut contra ius imposita depellat.; Cod. Just. 12.8.1: Si quis indebitum sibi locum usurpaverit, nulla se ignorance defendat sitque plane sacrilegii reus, qui *divina praecepta* neglexerit.

da da genel olarak ordu kumandanlarından gelen emirnameler olarak görünmektedir.²²⁹ Emirnamenin sahibi ise *ἐνδοξότατος* (*pek şanlı / gloriosissimus*) sıfatıyla görünen ve *στρατηλάτης* olarak ifade edilen ordu kumandanıdır. *στρατηλάτης* genel olarak bir orduyu komuta eden bir “general” anlamında kullanılmaktadır.²³⁰ Fakat aynı zamanda geç dönemde oldukça önemli bir askeri makam olan *magister militum* unvanının da Yunanca söylemidir. Zaten, yasal düzenlemenin doğrudan imparatorlardan bu şahsa geçmesi de kişinin makamının imparatorlardan doğrudan emir alan hemen altındaki bir mevkide olduğunu göstermektedir.

Magister militum (“Askerlerin efendisi”), geç Roma imparatorluğunda Constantinus döneminden itibaren kullanılan bir unvandır. Tek başına kullanıldığında en yüksek kademe ordu mensubuna (başkumandan) işaret etmektedir²³¹ (i.e. Stilicho, Ricimer, Odoacer). Eğer bu başkomutanlık belli bir bölgeyle sınırlandırılmışsa ilgili bölgenin ismiyle kullanılırdı, örn. *Magister militum per Thracias* (Trakya eyaleti başkomutanı). Perge yazıtındaki *Magister Militum* da herhangi bir bölgesel tanımlama içermemektedir. Fakat bu zaruri değildir, lakin emirnamenin hitap ettiği bölge zaten en azından Asiana bölgesidir. *Praefectus Praetorio per Orientem* sivil idaresi altındaki Asiana diocesisinde bulunan Pamphylia bölgesi, beşinci yüzyılda askeri idare olarak *Magister Militum Praesentalis II* komutası altında bulunmaktaydı.²³² Fakat yazıtın döneminde koşulların bu komuta sitemini – en azından geçici olarak – değiştirmiş olma ihtimali de vardır. Perge yazıtındaki *Magister Militum*’un kim olabileğine dair hiçbir isimsel veri bulunmadığı için ve Anastasius’un erken dönemlerindeki Isauria savaşları dolayısıyla, çeşitli *Magistri Militum* unvanındaki kimselerin ordularıyla Asia bölgesinde bulunmuş olabileceği nedeniyle tespiti oldukça güçtür. Fakat aşağıda kimlik tespiti için ihtimaller değerlendirmeye alınacaktır.

²²⁹ Bean-Mitford 1970, s. 51, nr. 31: ...μεγαλοφυῆς τοίνυν πρόσταγμα... (C.10), ...τὸ μεγαλοφυῆς ἐξεφωνήθη πρόσταγμα... (C.15), ...διηγ[ό]ρευτε τῷ μεγαλοφυεῖ προστάγματι... (C.17); Grégoire 240 sat.17 (=IK Mylasa 613):...τις δυνή[θ]η στερ[η]θή<ν>ε, [τὸ ἡμέτερον] <πρ>όσταγμα σπουδα[σ]άτω...; SEG XI, 464 (Peloponnesos, Sparta): ...κατὰ πρόσταγμα [τ]οῦ λαμ(προτάτου) ἀνθ(υπάτου) Πουβλ(ίου) Ἀμπελίου [δι]ετυπώθησαν...; P.Lips, 1.63: ...καὶ διὰ δευτέρου προστάγματος κελευσθεῖσι...:

²³⁰ Bak. Lex. *Liddle & Scott* sv. *στρατηλάτης*, Lex. *Sophocles* sv. *στρατηλάτης*

²³¹ Bean-Mitford 1970, s. 89, nr. 168 (İ.S. 479): ἐπὶ ὑπάτου Ζήνωνος καὶ στρατηλάτου υεῖδς {υἱοῦ} Λουγίνου; IGLS XIII,1, 9118 (İ.S. 440/1): ...τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου στρατηλάτου...

²³² Jones 1964, bak. Map IV; *Not. Dig. Or.* II (sivil taksimat), Or. VI (askeri taksimat)

II.9.2. Metnin Yapısı

Metnin yapısı temel olarak Levha A'daki metinden çok büyük farklar arz etmemektedir. Lakin farklar sadece giriş ve son kısımlardadır.

Kısım 1. Başlık, sat.1

Kısım 2. Giriş: sat. 2–27,

- a. Anastasius'un söz konusu duruma ilişkin yeni bir düzenleme yaptığını ve bu düzenlemeden beklenenleri içeren kısmı: sat. 2–11, başlangıç Ὁ.
- b. İmparatorun müdahalesini gerektiren ve sorunlu durumu ortaya koyan gerekçe kısmı: 11–27, başlangıç ὀπτηνίκα.

Kısım 3. İmparatorluk düzenlemesinin yasaması: sat. 27–60,

- a. Yasamaya giriş: sat. 27–41, başlangıç διὰ.
- b. Terfi kurallarının ve ödemelerin saptanmasını içeren yasama kısmı: sat. 41–60, başlangıç ὁμοίως.

Kısım 4. Epilog: sat 60–68, başlangıç δεχομένη

Kısım 5. Yasanın korunmasının gerekliliğine yönelik uyarılar, zorlatıcı yaptırım ve cezalar: sat. 68 veya 69–71, başlangıç ἐ]κ[ελ]εύ- (68) ya da ἡ (69).

Görüldüğü gibi kurulum ilk metnin nerdeyse kopyasıdır. Daha önce de söylendiği üzere yasanın ayrıntılarına burada tekrar değinilmeyecek fakat yazım ya da ifade de farklılık arz eden bölümler üzerinde durulacaktır.

Kısım 1. Başlık, sat.1:

Bu metin de birinci metin gibi çeviri bir metindir. Metin *Magister Militum* tarafından Latince olarak kaleme alınmış ve daha sonra çevrilmiştir. Bu metnin Yunancası birinci metine göre stilistik ve kopya itinası bakımından daha dikkatsiz görünmektedir.

Kısım 2. Giriş: sat. 2–27:

Giriş kısmı ilk metinden farklı olarak magister militum'un kendi tarzındaki girişle başlamakla birlikte içerikte değişiklik arz etmemektedir.

Kısım 2 a: Anastasius'un söz konusu duruma ilişkin yeni bir düzenleme yaptığını duyuran ve bu düzenlemeden beklenenleri içeren kısmı: sat. 2–11, başlangıç Ö.: İlk iki satırda unvanları ile birlikte Anastasius'un adı verilmiştir. Bu bilgiler tüm yazıtın Anastasius dönemine tarihlenmesini sağlayan bilgilerdir (ὁ δεσπότης ἡμῶν Ἀναστάσιος ὁ εὐσεβέστατος καὶ ἀήττητος βασιλεύς / *dominus nostris Anastasius piissimus et invictus imperator*)²³³ ve yeni düzenleme *Magister Militum* ve *officia*'sına gönderilmiştir (πρὸς ἡμᾶς καταπεμφθείσης). Aynı zamanda yeni düzenlemenin *magister militum*un metninden önce yer aldığı da *προλαμπέω* (*önde parlamak / praefulgeo*) fiili ile vurgulanmaktadır (προλαμπούσης).²³⁴

6. satırdan itibaren ise düzenlemedeki ana amaçlar ifade edilmiştir. Yine ilk metinde belirtildiği gibi, bilhassa kedi komutası altında birliklerde vuku bulan bir durum olarak, *Yiğit* askerlerin (*γενναιότατοι στρατίωται*) rütbelerine ilişkin hiçbir kargaşa düşmemesi ve ordu harcamalarında (*τὰ στρατιωτικὰ δαπανήματα / militaria expensa*) kimsenin satış ve gasp yollarına gitmemesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Kısım 2 b: İmparatorun müdahalesini gerektiren ve sorunlu durumu ortaya koyan gerekçe kısmı: 11–27, başlangıç όπηνίκα: Terfi, rütbelendirme ve hizmet sonlandırılması gibi işlemlerin anlatıldığı bu bölümde farklı olarak söz konusu askerler *καθωσιωμένος* (*merbut / devotus, devotissimus*) tanımlaması ile gösterilmektedir (τοις αὐτοῖς καθωσιωμένοις στρατιώτες). Bu unvanı taşıyan askerlerin, *γενναιότατος* unvanından da anlaşıldığı üzere, ileri hat birlikleri ve onların komutanlarıyla birlikte Tribunus'a kadarki kesim olduğunu belirtilmektedir.²³⁵ Lakin yazıtımızda tam olarak hangi rütbelerin kastedildiği bilinmemekle birlikte, muhtemelen ast-subaylar kastedilmişti. Aşağıda Levha C'nin incelenmesinde bu grup tespit edilmeye çalışılacaktır. Bölümün geri kalanın da kullanılan sözcüklerin ve üslûbun farklılaşması dışında dikkate bir değişiklik yoktur.

²³³ Unvanlar ve Latinceleri için bak: Hornickel 1930, 1 (*ἀήττητος*) ve 14 (*εὐσεβέστατος*).

²³⁴ Örneğin Didyma yazıtında, Latince formuyla karşımıza çıkan sözcük "*in antelatis*" ifadesi ile çok daha açık bir şekilde ifade edilmiştir. (Feissel 2004): Qua(e) lec(ta sunt) in antel(atis) praefu(l)ge(n)t (s.299 st.45.) – *Tout ce qui a été lu rayonne dans ce qui précède* (s.302).

²³⁵ Hornickel 1930, 18.

Κίσιμ 3. İmparatorluk düzenlemesinin yasaması, sat. 27–60.

Burada Magister Militum, harekete geçen imparatorluk huzurunun (ή βασιλική γαληνότης / *serenitas imperialis*) aldığı kararları bildirmektedir. Lejyonların yasaya bağlanmış bir düzenleme altına (ὕπὸ τάξιμ στατοῦτον) alınarak, *merbut* askerlere karşı girişilmiş ve girişilebilecek her türlü haksızlığın giderilmesi hedeflenmektedir. Burada, aslen “*yasama yoluyla konulmuş düzenleme, tüzük, yönetmelik.*” anlamına gelen ve Latince olan στατοῦτον (*statutum*) sözcüğü de Novellae’da da birkaç kere görüldüğü gibi,²³⁶ Yunanca’ya çevrilmeden kullanılmıştır.

Yasamaya girişin bittiği 40–41. satırlarda ὕφεξελαθίμ (ὕπεξέρχομαι) olarak gösterilen sözcük morfolojik açıdan yanlış yazılmıştır, bazen π ya da τ harflerinin beklenmedik durumlarda nefeslendirilmesine (*aspiratio*) belli koşullar altında rastlamak mümkündür. Örneğin ὕπεξαιρέω fiilinin π harfinin φ harfine dönüştüğü çeşitli yazımlarda gözlemlenmektedir²³⁷, lakin bu dönüşüm fiilin kökü olan αἰρέω’daki *spiritus asper*’den kaynaklanmaktadır.

Satır 42–46 arasındaki cümlede anlam bakımından bir kayma gözlenmektedir. Cümle Levha A ile karşılaştırıldığında ortaya çıkan, *miktar* anlamına gelen ποσότης ya da eş anlamalı bir sözcüğün Levha B’de gerekli olduğu halde olmayışı, fakat onun yerine özne olarak “*ilahi düzenleme*”nin kullanılmış olmasıdır. Her iki metinde de fiil kurması aynı olmasına rağmen (ἀμίωτος φυλαχθή / *azaltılmadan korunsun*), özneler birbirinin anlamının karşılamayan farklı kullanımlar olmak üzere değişmiştir. Bu da ikinci metindeki bir başka özensizliğe örnektir. Fakat kastedilen her koşulda birimlerde kayıtlı olan asker sayılarının düşürülmemesidir.

Satır 46–49 arasındaki cümle de özne yüklem ilişkisinde yanlışlık göze çarpmaktadır (τοὺς τελευτέους ... αὐτοὺς ... κομιζέσθωσαν). Burada cümlenin kuruluşu açısından doğru olabilmesi için, ya akusatif olarak yazılan τοὺς τελευτέους ve αὐτοὺς nominatif olarak anlaşılmalı, ya

²³⁶ Just. Nov. 115.23-25: ...ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΕΙΠΟΝΤΩΝ ΣΤΑΤΟΥΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΝ...; ibid. 116.20-21: ...ὄσον πρὸς τὸ ἄνωθεν ὀρισμένον καὶ τὸ καλούμενον στατοῦτον...; ibid. 473.33-35: ...εἴ τις ταῦς ἀληθείαις δοίη χρυσίον προφάσει στρατείας ἢ τοῦ στατοῦτον γενέσθαι τὸν παῖδα ἢ κατ’ ἄλλας τινὰς τοιαύτας αἰτίας...

²³⁷ Theodor. (İ.S. 4.-5. yy), *De Prov.* 83.697.26:...ὕφεξαιρέται...; Catenae (İ.S. 5. yy), Act. 199.31: ...ὕφεξαιρεθῆναι...; ibid., Mat. 84.28: ...ὕφεξαιρεί...; ibid., Luc. 76.10:...ὕφεξαιρῶν...; Hesych. (İ.S. 5-6. yy.) 883.1: ...ὕφεξαιρεῖν...; Zonaras (İ.S. 11. yy) 1790.10: ...ὕφεξαιρεῖν...; Eriphan., *Pan.* 2.25.1: ...ὕφεξαιρούμενος...

da imperatif olarak yazılan κομιζέσθωσαν infinitif olarak anlaşılmalıdır. Bu durumda metnin gelişine ve kendisinden önceki cümlelerin yapısına da bakarak en doğru yaklaşım, cümlelerin öznesi olarak τούς τελευτέους ve αὐτούς sözcüklerinin nominatif olarak anlaşılmasıdır (οἱ τελευτέοι ... αὐτοὶ ... κομιζέσθωσαν / *alt rütbeliler ... onlar ... sağlanmasınlar*).

Hemen sonraki cümlede dikkati çeken önemli bir nokta vardır. Levha A'daki aynı yer ile karşılaştırıldığında sıralanan ünvanlardan bir tanesinin (*armaturae*) taşta kazınmadığı gözlemlenmektedir.

Levha A, sat 46–49:

... ἵνα [μηδε οἱ δρακωνάριοι] ἢ οἱ ὀπτίονες
ἢ οἱ ἀρματοῦροι ἢ οἱ κορνίκε[ς] ἢ
τού[βικες | ἢ βουκινάτορες οἵτινες τὰ
τ[οι]αῦτα [ὄν]όματα ἔλαβον ἀνεπιτήδιοι
ὄν[τες] τὰς προλεχθίσας ὑπηρέ[σιας]
ἐκτελῖν...

Levha B, sat 49–51:

... εἶνα μηδὲ οἱ δρακωνάριοι ἢ οἱ
ὀπτίονες | ἢ οἱ κορνίκες ἢ τούβικες ἢ
βουκινάτορες εἰς τὰς σχολὰς τὰ τοιαῦτα
ὄνόμα | τα λαχόντες προβένουσιν...

Elbetteki böylesi bir durumun bilinçli yapıldığı söylenemez. Çünkü söz konusu rütbe imparatorluk metninde (Levha A) mevcuttur ve Perge'deki lejyon tribunusuna ulaşan brebia'da (Levha C) da bu unvan içerilmektedir. Dolayısıyla, bu rütbe yüksek ihtimalle yazı ustası tarafından unutulmuştur²³⁸ ve muhtemelen –elimizde herhangi bir iz yoktur – daha sonra boya ile bir şekilde araya bir yere sıkıştırılmıştı.

Kısım 4. Epilog: sat 60–68, başlangıç δεχομένη

Bu bölüm de söz konusu yasamanın ilahi imparatorluk emirleri olarak, hiçbir şekilde kayba uğratılmadan ebediyete kadar korunması gerekliliği ifade edilmektedir. Burada *scriniarius* oluşturulan yasayı birime sunma ile sorumlu kişi olarak görünmektedir (ἐνφανί[σαντος τοῦ ἐτ?]έρου σκρινιαρίου).

İmparatorluk mali idaresi kısaca şöyle idi. İmparatorluk idaresinde maliye *scrinia* adlı bölümlerden oluşmaktaydı, bunların her biri bir *numerarius* tarafından idare edilmekteydi, fakat

²³⁸ Orijinal resmi belgede böyle bir hatanın yapılmış olma ihtimali neredeyse yoktur.

doğu *praefectura*'sı iki tane *numerarius* bulundurmaktaydı. Her bir *diocese* için bir tane; tüm *praefectura* kamu işleri için bir tane; hazine kasası (*arca*) için bir tane (doğuda genel ve özel birimler için iki tane); *annona-capitus* ödemeleri, silahlar için hammaddelerin devlet fabrikalarına ulaştırılmasını kapsayan askeri giderler için bir tane *scrinium* vardı. Doğuda ayrıca bir de kent (Constantinopolis) *scrinium*'u vardı. *Numerarii*, her bir *scrinia* içerisinde görev yapan kıdemli *scriniarii* arasından seçilirlerdi ve bu görev önce beş yıllıktı daha sonra 433 yılında görev süresi üç yıla indi.²³⁹ *Numerarii*'nin birer yıl hizmet eden yardımcıları (*adiutores*) ve sekreterleri (*chartularii*) vardı ve hiçbir *scriniarius* dört kereden fazla sekreter (*chartularius*) olarak görev alamazdı ve bu görevler arasında da en az birer yıl boşluk alması gerekiyordu, benzer şekilde bir *scriniarius* aralarında en az iki yıllık boşluklar olmak üzere en fazla dört kere yardımcı (*adiutor*) pozisyonunu alabilirdi.²⁴⁰ *Scriniarius* bir kere *adiutor* olmuşsa, tekrar *chartularius* olamıyordu. Doğu *praefectura*'sında, *adiutores* için ayrılan kadro Oriens için otuz ve Asiana için elli kıdemli *scriniarii* idi. Ayrıca her bir eyaletin hesabını tutan *tractatores* vardı. *Scriniarii* ayrıca yıllık olarak eyaletlere *canonicarii* olarak ya da *vekil tractatori* olarak, toplanan gelirlerin düzenlenmesi için gönderilirlerdi, hatta ihtiyaç duyulduğunda gecikmiş borçları toplamak üzere *compulsores* ya da kamu veya askeri hesapların denetçileri (*discussores*, *λογοθέται*) olarak da eyaletlere gönderilirlerdi.²⁴¹ Perge yazıtındaki *scriniarius*, muhtemelen *tractator* derecesinde bir kadroya sahipti. *Scrinia*'nın yanı sıra başkentin ve askeriyenin tahıl ihtiyacını gidermek üzere *annona* hesaplarını yapan bölümlerde bulunmaktaydı.²⁴²

Kısım 5. Yasanın korunmasının gerekliliğine yönelik uyarılar, zorlatıcı yaptırım ve cezalar: sat. 68 veya 69–71, başlangıç ἐκ[ε]λύ- (68) ya da ἡ (69).

Ceza kısmındaki değişiklik ifade şekli açısından değiştii kadar, cezanın ağırlaştırıldığı da göze çarpmaktadır. İmparatorun metninde ceza sadece 50 libre altın olarak verilirken, *magister militum* bu cezaya askerlikten çıkarmak ve ölüm cezası alma riskini de eklemiştir. Böylelikle *magister militum*'un imparatorun belirlediği cezayı kaldırmamak kaydıyla cezai eklemeler yapabileceği de anlaşılmaktadır.

²³⁹ 363 yılında çıkarılan bir yasaya göre (Cod. Th. 8.1.8) görev süresi beş yıl olarak belirtilirken, 433 yılındaki bir yasaya göre de (Cod. Th. 8.1.17) süre üç yıla indirilmiş olarak görülmektedir.

²⁴⁰ Cod. Just. 12.49.10 (485/6 yılı)

²⁴¹ Jones 1964, 589.

²⁴² Lydus, *De Mag.* 190.21-192.3; Jones 1964, 450.

II.10. BİLDİRİM (ΓΝΩΣΙΣ: LEVHA C)

Üçüncü levha üzerindeki metin çok önemli eşsiz bir listeyi içermektedir. Bu belge aracılığıyla bir birime ait askeri unvanları, sayılarını ve aldıkları aynı ve nakdi ücretleri görmekteyiz.

II.10.1. γνῶσις / notitia

Metnin başlığı *γνῶσις* olarak verilmektedir. Aslında kelimenin pek çok anlamı vardır²⁴³ ama genel olarak – ve burada anlaşılması gerektiği gibi – bir “bildirim”e işaret etmektedir. Latincesi *notitia* olan sözcük çoğu kere ücret listelerinin bulunduğu içeriklerle karşımıza çıksa da, kökünde ille de böyle bir anlamı vermek gibi bir zorunluluğu yoktur. Örneğin çok bilindik olan *Notitia Dignitatum* herhangi bir ücret listesi içermemektedir. Sözcüğe birincil derecede “*ücret tarifesi*” anlamının yüklenmesi²⁴⁴ elimize geçen *γνῶσις/notitia* karakterli metinlerin çoğunlukla bir ücret tarifesi bildiriyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Bir *γνῶσις* pek çok bildirim amacına hizmet edebilir. Örneğin, Girit’te bir manastıra ait bir yazıtta aynı başlık altında günlük yapılacak işler sıralanmıştı.²⁴⁵ Ya da Sardis’te isimleri saptanmış olan “*dinsiz ve sefil*” Yunanlıların listesini içermektedir.²⁴⁶ Pentapolis yazıtlarında ve Abydos yazıtında bu başlık altında askerlere ve tüccarlara ilişkin ücret ya da harç miktarlarını gösteren listeler verilmiştir.²⁴⁷

Perge yazıtındaki *γνῶσις* ise bir rütbe ve maaş listesini içermektedir. Bu listede her bir unvanın kaç kişiden oluştuğu, her birinin ne kadar aynı annona aldığı, toplam da bu unvana ne kadar annona verildiği ve ne kadarının nakde dönüştürüldüğü bilgileri verilmektedir. Yani her bir unvana ilişkin gerekli temel bilgiler kısaca verilmiştir (*βρέβια*), bu bilgiler bir nevi çok daha geniş kapsamlı hazırlanmış olan listelerin (*matrices*) sonucuna göre hazırlanıp özet niteliğinde verilmiş gibi

²⁴³ Bak. Lex. *Liddle & Scott*: araştırma; soruşturma sonucu, karar; bilgi; içrek (esoterik) bilgi; aşinalık; tanıma, kavrayış; bilgi vasıtası; bilinme tanınma ün; demec, beyanat; (yazılı) duyuru, bildiri, ilan, bildirim.

²⁴⁴ Örn. Dagron 1985, s. 451–455 (Abydos yazıtı)

²⁴⁵ Bandy, GChICrete, 59 (Girit, Bobia - İ.S. 4.-5.yy.): *γνῶσις τῶν διατυπωθέντων* καθ’ ἐκάστην [ἡμέραν...;

²⁴⁶ Sard VII, 1.19 (Sardis - İ.S. 531–534; = Grégoire, nr.324.): *γνῶ(σις) τῶν διατυπωθέντων ἤτοι κ(αὶ) ἐξωρισθέντων ἀνοσίων κ(αὶ) μυσερῶν Ἑλλήνων.*

²⁴⁷ Pentapolis yazıtları (Anastasius 2): § 13 *Γνῶσις τῶν μετὰ τὰ ἐ<π>έ[τε]ια [ε]ἰς μίωσις τῶν συνηθειῶν τυπωθέντων*; Grégoire, nr. 4 (Abydos): *γνῶσις συνηθειῶν ἃς παρῆχον πρὸ ἐτῶν εἴκοσει καὶ εἴκοσει δύο τῶν στενῶν οἱ ναύκληροι.*

görülmektedir. Yani Perge yazıtındaki *notitia*, unvanlara ilişkin sayısal bilgilerin kısa ve öz olarak verildiği bir listeyi içermektedir.

II.10.2. Unvanlar/Dereceler/Scholae

Liste ilgili ordu biriminde bulunan bütün unvanların, daha doğrusu bütün scholaların isimlerini vermektedir. Bu isimlerde tamamen Latince geleneği sürdürülmüştür. Bu durum aslında bu yüzyıl için beklenmemektedir. Askerlerin imparatorluk dönemindeki unvanlarıyla gösterilmeleri, Isaurialı Zeno sonrasında tahta geçen Anastasius'dan beklenen Romalılık ve eski geleneklere olan bağlılığı ve bu yazıtta da belirtildiği gibi eski sistemin korunmasına gösterilen özen ile ilgili olabilir. Nitekim bu yeni ordu sistemindeki yozlaşmalardan 4.yy'dan itibaren çeşitli yazarlar şikâyet etmekteydiler. Listedeki unvanlar aynı dönem için başka yazıtlarda ve edebi eserlerde görülememektedir. Dolayısıyla bu durumun Anastasius'un kişisel bir girişimi olabileceği ortaya çıkmaktadır.

Toplam 28 unvan guruplandırması vermektedir. Verilen bu unvan gurupları ancak iki kaynak ile karşılaştırılabilmektedir: Vegetius ve Johannes Lydus. Fakat bu ikisinin de verdiği unvan listesi erken Roma lejyonuna atfedilmektedir. Fakat daha önce söylendiği gibi, şaşırtıcı bir şekilde Perge yazıtında onlara oldukça benzer bir şekilde İmparatorluk dönemi unvanları kullanılmaktadır. Fakat kaynakların karşılaştırılmasından önce, listede verilmiş olan unvanları tek tek daha yakından tanıyalım:

Tribunus: Bir lejyon içerisindeki en kademeli subaylar *tribuni*'dir. Genel adlandırmaları *Tribunus Militum* şeklindedir. Temel olarak günümüz tabur komutanları gibidirler. Her bir üst kademe tribunus'un komutasında ca. 800–1200 (10 centuriae) kadar asker bulunmaktadır. Yunanca'da bu kademe (binbaşı) *χιλιάρχης* ya da *χιλιάρχος* olarak adlandırılır.²⁴⁸ Erken imparatorluk döneminde Lejyon komutanı *Legatus legionis*'ten sonra, *Tribuni Seniores* gelirdi, bunlar her bir lejyonda 6 tane olurdu ve en kademeli *tribunus laticlavus* (üniformasında bir işaret olarak, 'geniş bandlı' anlamında) diğerleri *tribuni angusticlavii* (yine üniformasında bir işaret olarak, 'dar bandlı' anlamında) unvanlarını taşırdı. *Tribunus laticlavus* senatoryal bir statüye sahipti. Geç dönem ordusunda ise bu sistem değişmiş ve Lejyonların ca. 1000 civarında asker ile sınırlandırılmasından sonra, her bir tribunus doğrudan lejyon komutanına dönüşmüştür. Böylece *Legatus Legionis* mevkii de kaldırılmış görünmektedir.

²⁴⁸ Mason 1974, 163vd.

Alexander Severus döneminde yazan Aemilius Macer Tribunos'un yaptıkları işleri şöyle vermiştir:

...Birlikleri kamp'ta tutmak, onları eğitim için getirmek, kapıların anabtarlarını saklamak, zaman zaman nöbetçileri kontrol etmek, askerlerin yemek vakitlerinde hazır olmak ve yemeklerinin kalitesini test etmek; levazım subayının düzenbazlık yapmasını engellemek, suçları cezalandırmak, askerlerin şikâyetlerini dinlemek ve revirleri teftiş etmek...²⁴⁹

Vegetius da Tribunoslar hakkında benzer şeyler yazmıştır:

...Tribunos'un uygulamaları ve yetenekleri arasında çok da abım şabım bir şey yoktur, askerlerin görüntüsü ve disiplini yani görünümününin düzgün ve temiz olması, silahları parlak ve düzgün bir biçimde olması, alıştırma ve beceri geliştirme talimlerinde yeteri kadar başarı gösterip göstermedikleri denetimi...²⁵⁰

Perge yazıtındaki lejyon unvan listesinde iki adet *Tribunos* okunmaktadır: sadece 24 nakit annona alan τριβοῦνος τοῦ ἀριθμοῦ (*Tribunos Numeri*) ve muhtemelen hem onun yardımcısı hem de yokluğunda görevi devralan ve sadece 10 nakit annona alan τριβοῦνος μικρός (*Tribunos Minor*).²⁵¹ Bu ayırım daha önce sadece Vegetius tarafından gösterilmiştir, onun ifadesine göre göre:

*Tribunos maior per epistolam sacram imperatoris iudicio destinatur. Minor tribunus peruenit ex labore. (Tribunos Maior, imparatorun açık yetkilendirmesi ve tercihi ile atanır. Tribunun Minor emeğiyle bu mevkiye gelir).*²⁵²

²⁴⁹ Macer, Digest 49.16

²⁵⁰ Vegetius II 12.

²⁵¹ Bir papirüste bir tribunos'a verilen annona miktarı da 24 olarak gösterilmektedir. SB XX 15168 (= SB VI 9499 = PMil II 70): ... τῷ τριβούνω 24, τῷ ἀκτουαρίου 12, τῷ πριμικηρίου 6, τῷ πρεσβυτέρου 1. Papirüsün tarihlemesi editör tarafından 4. yüzyıl olarak verilse de, Mitthof (II 2001, 514) bu tarihlemeye şüphe ile bakmaktadır.

²⁵² Vegetius II 7.

Jones, Vegetius'un *Tribunus Minor* ile birimin kıdemli üst astsubayı olarak görünen vicarius'u ya da asıl tribunus'un vekilini/temsilcisini kastetmiş olabileceğini belirtmektedir.²⁵³ Her ne kadar, Valentinianus II (İ.S. 375–392) döneminde yazan Vegetius eski lejyon sistemini verdiği ni beyan etse de (II.7: *antiqua ordinatione legionis exposita*). Görüldüğü üzere yapılanma Anastasius döneminde de karşımıza çıkmaktadır. Bu durum aşağıdaki diğer unvanlarda da görülecektir.

Ordinarii: Bu unvan en çok tartışılan unvanlardan birisidir. Vegetius bu subayları “*Ordinarii* savaşa, ilk sırada olduklarından, birimleri komuta edenlere denir” olarak yazmıştır.²⁵⁴ Benzer şekilde Johannes Lydus da “*ὀρδινάριοι, ταξίμαρχοι* (ordinarii: birim başları)” olarak vermektedir.²⁵⁵ Yani en basit yorumlamayla, bir lejyonun ilk bölümlenmesi olan centuriae başında olan subaylar yani centuriolardır (*ἐκατόναρχοι*²⁵⁶). Bu fikir, Gilliam tarafından enine boyuna tartışılmıştır ve *Ordinarii*'nin (aynı anlamda olduğunu düşündüğü *Ordinati* ile birlikte), bazı bilim adamlarının *primi ordines* özdeşleştirmelerine²⁵⁷ karşı çıkararak *centurio*'dan daha fazla bir anlam içermediğini belirtmektedir.²⁵⁸

Her ne kadar Gilliam'ın bu yaklaşımı Perge yazıtı tarafından kısmen doğrulansa da, yazıtta *ordinarius* sayısının 20 olması ve unvan sıralamasındaki yerleşimi bu unvan üzerinde biraz daha fazla düşünmemiz gerektiğine işaret etmektedir.

Augustales ve Flaviales: *Αυγυστάλιος* ve *Φλαβιάλιος*. Anlaşılması güç olan bu iki unvan hakkında sadece Vegetius'dan kısa bir açıklama gelmektedir:

²⁵³ Jones 1964, 643

²⁵⁴ ibid.: ...Ordinarii dicuntur qui in proelio (quia primi sunt) ordines ducunt...

²⁵⁵ Lydus, *De Mag.* 70.10

²⁵⁶ Mason 1974, 163.

²⁵⁷ Sanders 1931; Stein 1933. Bunların yanı sıra Grosse de (1920, 116) ilk cohorsun centuriolarının ilk beş tanesinin *ordinarii* olduğunu söylemektedir.

²⁵⁸ Gilliam 1940, 130 ve 148 (bu makalenin tümü *Ordinarius* – *Ordinatus* eşitlemesine ve bunun *centurio*'dan başka ya da fazla bir anlama gelmeyeceğine adanmıştır.)

*Augustales, Augustus tarafından Ordinarii'ye eklenmiş olanları ifade eder; ve Flaviales de, merhum Flavius Vespasianus tarafından ikinci bir Augustales olarak lejyonlara eklenmiştir.*²⁵⁹

Vegetius burada Ordinarii, Augustales ve Flaviales'in aynı kategoride yani aslen Ordinarius sınıfında yer aldığını ifade etmektedir. Zaten bundan daha ileriye bir bilgi elde edilememiş ya da tahmin de yapılamamıştır.²⁶⁰ Ancak Keenan, Flaviales'in adını Vespasianus hanedanlığından değil, Constantinus hanedanlığından almış olması gerektiğini belirtmektedir.²⁶¹ Augustalis unvanı Laodicea'da (Pisidia) bulunan bir yazıtta Flavius Paulus Zeno adlı bir askerin kademesi olarak geçmektedir.²⁶² İ.S. 4-5 yüzyıllara tarihlenen bir papirüs, *Cuntanes* birliğinde *Augustalis* unvanıyla hizmet veren Pseracus isimli askerin, kardeşi Paphnutius'a yazdığı bir mektubu içemektedir. Bu mektubun son kısımlarında yeni aldığı derecesinin kademesini *schola Augustalium* olarak göstermektedir (κα<ι̅ ἀ>ποσχόλος αὐγουσταλίων εἶμαι).²⁶³ Benzer şekilde, 530 yıllarına tarihli bir papirüste Flavius Ioannes adlı bir ordu mensubu *flavialis* unvanında görünmektedir.²⁶⁴ Dolayısıyla bunun bir terfi basamağı olduğu ve bu basamaktan da yeterli hizmet süresi ve liyakatı sağladığıktan sonra *ordinarius* (centurio) scholasına terfi edebileceği anlaşılmaktadır. Perge yazıtına göre durum karmaşık görünmektedir ve ayrı sayılarda olduklarından ve farklı annona aldıklarından Vegetius'un tanımlamasını tam olarak desteklemez. Augustales 3 ayrı *schola* olarak verilmiştir; birinci grup 20 (6 annonalık), ikinci grup 30 (5 annonalık) ve üçüncü grup 70 kişi (4 annonalık) olarak görünmektedir. Benzer şekilde Flaviales de iki *schola* olarak karşımıza çıkmaktadır; ilk grup 60 (4 annonalık), ikinci grup ise 140 kişidir (3 annonalık). Bu ara kadroları belki de asıl mevkiyi almak üzere kifayet gösteren adaylar kullanılmaktaydı.

²⁵⁹ Vegetius II 7: Augustales appellantur qui ab Augusto ordinariis iuncti sunt. Flaviales item, tamquam secundi Augustales, a diuo Vespasiano sunt legionibus additi.

²⁶⁰ Mesela: Grosse 1920, 127.

²⁶¹ Keenan 1973, 43-46.

²⁶² MAMA I 216: Φλάβιος Παῦλος Ζήνωνος αὐγουστάλιος καὶ ἀπὸ μαγίστρων καὶ Σωτηρίας τῆς ἐμῆς συνβίου ζῶντες ἀνεστήσαμεν μνήμης χάριν.

²⁶³ ProssGeorg III 10.21–24: σὺν θεῷ ἴδε {ειδε} κα<ι̅ ἀ>ποσχόλος {καποσχολος} αὐγουσταλίων {αγουσταλιων} εἶμαι {ημε} καὶ μετὰ τὰ πάσχα {πασχα} καταλαμβάνω {καταλανβανω} ὑμᾶς {ησας} ἄρτι [ἐὰν θ]έλη ὁ θεός.

²⁶⁴ BGU II 369: ... ἀμφότεροι [ὀρμώμ(ενοι) ἀπὸ τῆς Ἀρσι]νοειτῶν πόλεως ἀπὸ ἀμφόδο(υ) Περσεάς [ὑπογράφοντες ἰδίᾳ] χειρὶ Φλ(αουίῳ) Ἰωάννη φλαουϊαλίῳ ἀριθμοῦ [τῶν καθοσιωμ(ένων) Τραν]στιγριτανῶν υἱῷ τοῦ μακαρίου χαίρειν).

Signiferi: σιγνίφεροι. σημειοφόρος (Lydus²⁶⁵). *Signifer*, bir centuria'nın sancığını (*signum*) taşıyan subaydır. *Signum* üzerinde birkaç disk olan ve tepesinde sadakatin simgesi olarak bir el, mızrak ucu ya da bazen çelenk olan bir sırıktır. Signifer savaşa alanında aynı centuria mensubu askerlerin birbirlerine yakın durması ve disiplinin bozulmaması için özel bir görev taşıyordu ve bu görev için özel eğitim almaktaydı. Vegetius bu subay hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Signiferi, sancakları taşırlar. Günümüzde Draconarii olarak adlandırılmaktadırlar”²⁶⁶

Signifer aynı zamanda, centuria'nın bankacısı ve mutemeti olarak görev yapmaktaydı. Vegetius bu görevi şöyle anlatmaktadır:

“Askerlerin aldığı ikramiyeleri yarısının sancaklarla birlikte (apud signa) yatırmak ve her bir asker için onu orada tutmak, eskilerin ilahice esinlenmiş bir kurumuymuştu. Böylece bu para birliklerce boş işlerin temini için savurganca kullanılmazdı. Askerlerin çoğu, özellikle yoksullar, elde edebildikleri kadar para harcayabiliyorlardı.

Kamusal ödeme birimlerince muhafaza edildiklerinden, bu birikimlerin yatırımı öncelikle birliklerin kendisi için kazançlı görünmüştür, ikramiyelerin yarısı artarak kendi kişisel birikimlerine gitmektedir. İkinci olarak, harcama parasının sancaklarla birlikte yatırımda olduğunu bilen asker asla firarı düşünemez ve sancaklar için daha büyük bir sevgi besler ve de onlar için savaşta daha cesurca savaşır, çünkü yaşamının bağlı olduğu şeylere karşı en büyük özeni göstermek insanın doğasında vardır.

... bu hesaplar signiferler tarafından sazdan sepetlerde korunur. Bu nedenle signiferi sadece emin kişiler oldukları için değil, aynı zamanda yatırımları koruyabilecek ve her bir kimseye hesap açabilecek okumuş yazmış kişiler oldukları için (bu göreve) seçilirler.²⁶⁷

Her ne kadar Vegetius bu subayları on tane ve her biri bir cohors için düşünmüş olsa da elimizde ki yazıtta verilen 10 adet signiferin centuriæ hesaplarını tuttuklarını kabul etmek gerekir.

²⁶⁵ Lydus, *De Mag.* 70.11: σιγνίφεραι, σημειοφόροι.

²⁶⁶ Vegetius II 7: Signiferi qui signa portant, quos nunc draconarios uocant.

²⁶⁷ Vegetius II 20.

Optiones: ὀπτίων. *Optio* bir birimde Centurio'dan hemen sonra komuta sahihi olan subaydı. Latince *optare* (seçmek) fiilinden türeme olan bu sözcük, *optio*'nun kendi centurio'nu tarafından seçilmesine izafeten verilmiştir. Nitekim gerek Vegetius²⁶⁸ gerekse Lydus²⁶⁹ bu durumu belirtmişlerdir. Lydus, Yunancasını αἵρετοὶ ἢ γραμματεῖς olarak vermektedir (II 7).

Roma imparatorluk ordusunda, rütbe ve görevleri farklı *optio* çeşitleri bulunmaktaydı. Hem lejyoner hem de yardımcı piyade birimlerinde hem de donanmada her bir centuria'da bir *optio* bulunurdu, bu *optio centuriae* ya da *optio centurionis* olarak adlandırılırdı ve her an için centurio olmadığında onun görevini yerne getirmeye hazırdı. *Optio* bir astsubaydı (*optio principalis*) görev açısından “teğmen” rütbesine benzetebiliriz ve bu derece *signifer* ve *cornicularius*' dereceleri gibi centurionluğa geçiş derecesiydi. Terfi için bekleyenler *optio candidatus*, - *spei*, - *ad spem* ya da - *ad spem ordinis* olarak adlandırılırdı. *Optio*'nun en önemli görevlerinden bir tanesi de askerlerin annonalarının dağıtımından sorumlu olmalarıydı ve ayrıca askerler öldüğünde geriye bıraktığı dulların iaşesi ile de ilgilenirdi²⁷⁰. Annona görevi Levha A'da açıkça belirtilmiştir: sat. 53–54: ... τοὺς δὲ ὀπτίονας τῶν ἀννωνῶν, αἳ ἐν τῷ Ο . ΔΙ ὀογεύονται,... (*optiones annonae, quae in ... erogantur / ...'de tevzi edilen annonaların optio'su*).

Askerler için *annona* ve atlar için *capitus* (saman) sağlamak *praefectus praetorio* makamının sorumluluğundaydı. Bu makam, dağıtım işlemini diocese vicariusları ve eyalet dux ya da comesleri aracılığıyla gerçekleştirirdi. Daha sonra *annona*, mesela bir decurio kademesindeki *praefectus horrei* sorumluluğunda granariumlara alınır, oradan da bu kişi birimlerindeki askerlere dağıtmaları için levazımcılara (*actuarius* ya da *optio*) paylaştırır. ²⁷¹ Jones'a göre²⁷², *Actuarius* ve *optio* muhtemelen asker olmamakla birlikte birbirinden farklı kademelerdi ve *actuarius*, *optio*'nun üzerindeydi. *Actuarius* ve *Optio* çeşitli yasalarda genellikle beraber kullanılır.

²⁶⁸ Vegetius II 7: Optiones ab adoptando appellati, quod antecedentibus aegritudine praepeditis hi tamquam adoptati eorum atque uicarii solent uniuersa curare (*Optiones “seçilmiş” sözcüğünden adını alır, çünkü üstündeki subaylar hastalıktan dolayı işlev dışı kaldıklarında, bunlar seçilmişler olarak her işi üstlenirlerdi*)

²⁶⁹ Lydus, *De Mag.* 70.12 : ὀπτίωνες, αἵρετοὶ ἢ γραμματεῖς (*Optiones, seçilmişler ya da yazmanlar*)

²⁷⁰ Grosse 1920, 194.

²⁷¹ Jones 1964, 459.

²⁷² ibid. 626.

mıştır.²⁷³ *Actuarius*'un diğer bir adlandırması *subscribendarius* iken, Yunancası da ὑπομνηματοφύλαξ olarak görünmektedir.²⁷⁴ *Optio*, yüksek ihtimalle *annonarius* olarak da adlandırılmaktaydı.²⁷⁵

Daha az rastlanan ve veğişik görevlerdeki idari görevler alan optiones²⁷⁶ şöyledir:

Optio carceris (hapisanede görevli)

Optio equitum (Lejyoner ya da praetorian süvarisinde astsubay)

Optio fabricae (atölyede görevli)

Optio navaliorem (gemilerde görevli)

Optio praetorii (karargah'da görevli)

Optio speculorum (elit süvari muhafazasında astsubay)

Optio statorum (askeri polis teşkilatında görevli)

Optio tribuni (Tribunus asistanı)

Optio valetudinarii (hastanede görevli)

Veredarii: Οὐρεδάριος. Bu sözcük hızlı bir at türü olan “*veredus*” sözcüğünden türemedir. Bu atlar savaşlarda haber iletiminde ve keşif kolu askerlerince kullanılmaktaydı. Dolayısıyla veredarii bu görevleri yerine getiren atlı subaylardı.²⁷⁷ “Ulak” ya da “keşifçi” diyebileceğimiz bu kimseler yazıtta görüldüğü kadarıyla her bir centuria'da 5 tane idiler (toplam 50 kişi). Yine yukarıda *Augustales* ve *Flaviales* derecelerinde olduğu gibi bu unvanında bir alt kademesi vardır. 225 kişilik bir kontenjana sahip olan bu mevki de muhtemelen *Veredarius* adayları için tutulmaktaydı.

Vexillarii: Βηξιλάριοι. Bu subaylar ‘*vexillum*’ adı verilen verilen ve üst tarafına yatay olarak tutturulan çomaktan sarkıtılmış birim bayrağının bulunduğu dikey sırtığı taşımaktaydı. *Vexillum* (*velum* sözcüğünün diminitif formu) Roma ordusunun en eski sancağıydı. *Vexillum* değişik birimlere atfedilebilmektedir. Özel bir görev verilern ve ana lejyondan ayrılan piyade bi-

²⁷³ Örn. Cod. Th. 7.4.24 (398 yılı): ...si quod amplius *actuarius* vel *optiones* accepisse constiterit..., 8.7.22: ...*actuarius* quoque thymelae et equorum currulium, suarios etiam et *optiones* per omnes regiones urbis constantinopolitanae et alia omnia...; Cod. Just. 10.22.3: ...nisi forte aut curialis aut quicumque apparitor vel *optio* vel *actuaris* vel quilibet publici debiti exactor...; Cod. Just. 1.42.2: ... τοῦ ἀκτουαρίου καὶ τῶν ὀπτιώνων...

²⁷⁴ Cod. Th. 7.4.1: *subscribendario* et *optione* gladio feriendis; Cod. Just 12.37.19: ...ὑπομνηματοφύλακων καὶ ὀπτιώνων...; Jones 1964, 190. dn.38.

²⁷⁵ Jones 1964, 626 ve 190, dn.38.

²⁷⁶ İmparatorluk dönemindeki bu tip *optiones* için bak: Breeze 1976, 127–129

²⁷⁷ Grosse 1920, 106.

rimlerinde ve veteranların bir araya getirildiği birimlerde kullanıldığı belisrtlmıştır.²⁷⁸ Temel olarak atlı birliklerin sancğını taşımışlardır. Lydus, Yunancasını *δορυφόροι* olarak göstermiştir.²⁷⁹ Yazıtta 10 kişi olarak görünmektedirler.

Imaginiferi: Ἰμαγνίφηρ? (sic), burada muhtemelen yazıcının bir hatası söz konusudur, ilgili bölümün ἰμ{μ}αγ{ν}νιφ(έρου) şeklinde okunması daha doğru olabilir. *Imaginifer* ya da *imaginarius* (Vegetius²⁸⁰), üzerinde imparatorun portresi bulunan sırtığı taşıyan subaydı. Bu portrelerin bazıları kabartma bazıları doğrudan resim olarak yapılmaktaydı. Yazıtta söz konusu birimde 10 adet imaginifer olduğu belirtilmektedir. Lydus'ta Yunancası *εἰκονοφόροι* olarak görünmektedir.²⁸¹

Librarii: Λιβράριοι. *Librarius*, idari personel arasında görev yapan bir subaydı ve bunlar yüksek olasılıkla dosyalama ve arşivden sorumlu askerlerdi. Orduda askerlerin maaş hesaplarına ilişkin kayıtları kitap haline dönüştürerek tutmaktaydılar.²⁸² Clauss bu unvanı bir *uzman muhasip, hesap memuru* olarak göstermektedir.²⁸³

Mensores: Μήνσωρ. *Mensor*, çeşitli alanlarda ölçüm işleri yapan kimselere verilen unvanı.²⁸⁴ Ordu içerisinde ise, Vegetius'dan aldığımız bilgiye göre, çadırların konacağı alanı ölçen ve hesaplayan kimselerdi fakat bu alanları belirleyen kişiler farklı olup bunlara da metator denmekteydi.²⁸⁵ Lydus da böyle bir ayırım yaparken²⁸⁶, Codex Theodosianus bu iki subay arasında bir fark

²⁷⁸ DGRA s.v. signa militaria

²⁷⁹ Lydus, *De Mag.* 70.13: βηξιλλάριοι, δορυφόροι.

²⁸⁰ Vegetius II 7: Imaginarii vel imaginiferi qui imperatoris imagines ferunt.

²⁸¹ Lydus, *De Mag.* 72.8: ἰμαγνιφέραι, εἰκονοφόροι.

²⁸² Vegetius II 7: Librarii ab eo, quod in libros referunt rationes ad milites pertinentes.

²⁸³ Clauss 1999, 55

²⁸⁴ DGRA s.750 s.v. Mensor.

²⁸⁵ Vegetius II 7: ...Metatores qui praecedentes locum eligunt castris. Beneficarii ab eo appellati, quod promouentur beneficio tribunorum ... Mensores qui in castris ad podismum demetiuntur loca, in quibus tentoria milites figant, uel hospitia in ciuitatibus praestant.

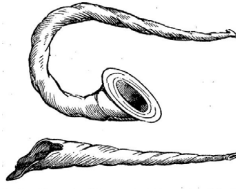
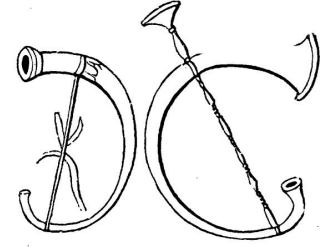
²⁸⁶ Lydus, *De Mag.* 70.14: μήνσωρες, προμέτραι ... (70.19) μηγάτωρες, χωρομέτραι.

göstermemektedir²⁸⁷. Fakat elimizdeki yazıtta bu tip işler için ayrıca bir de *metator* gibi bir görevli bulunmamaktadır, görünüşe göre sayısı 3 olarak gösterilen *mensores* hem seçimi hemde ölçümü yapmaktaydılar. Ayrıca ordunun içerisinde geçtikleri ya da bir süreliğine kalmaları icab eden kentlerde askerler için kalacak yer ayarlamak da bu subayların göreviydi, bu subaylar askerlerin kalacakları evleri belirleyip evin kapısına kalacak kimsenin isimlerini yazarlardı. Bu yazılara zarar vermek cezaya tabiydi.²⁸⁸

Tubicines: τούβιξ. *Tubicen*, *tuba* çalan borozancıydı. Tuba bronzdan yapılmış düz bir çalgıydı ve Lydus'a göre²⁸⁹ piyadeler içindi (τούβίκινες, σαλπισταὶ πεζῶν). Elimizdeki birimde 4 tanedirler.

Cornicines: κορνίξ. *Cornicen*, gümüş kakmalı bir öküz boyunu (*cornu*) çalan borozancı. Bu çalgı sonradan pirinçten yapılmaya başlamıştır.²⁹⁰ Lydus, Yunancasını *κεραύλης* olarak vermektedir.²⁹¹ Yazıtta 8 adet gösterilmişlerdir.

Bucinatores: βουκινάτωρ. *Bucinator*, aslen kabuktan (deniz kabukları gibi) yapılan *Bucina* adlı enstrümanı çalan borozancıdır. Lydus, bunların süvari birlikleri borozancıları olduğunu belirtmektedir (σαλπιστῆς ἵππέων). Yazıtta 2 kişidirler.

Praeco: πρέκωρ (sic. πρέκων değil). Geç dönem lugatlarında *πρέκων* olarak verilip yunanca karşılığı *κήρυξ* olarak gösterilmiştir.²⁹² *Praeco* genellikle 'teller' anlamına gelmektedir. Bu unvan sivil yönetim birimlerinden tanınmaktadır fakat ordu da görev almış olması tabii ki anlamsız de-

²⁸⁷ Cod. Th. 7.8 (De Metatis); Nov. Th. 25 (De Metatis)

²⁸⁸ Cod. Th. 7.8.4.

²⁸⁹ Lydus, *De Mag.* 70.15.

²⁹⁰ *DGRA* s.358, s.v. cornu

²⁹¹ Lydus, *De Mag.*, 70.17: κορνίκινες, κεραῦλαι

²⁹² πραικων κήρυξ (Zonaras 1572; Hesych. 3187)

ğildir. Birlikteki duyurulması gereken kararlar haberler bu kişi tarafından yapılmaktaydı. Elimizdeki yasa metni dahi bu kişi tarafından askerlere okunmuş olmalıdır.

Armaturae Duplares: ἀρματοῦρος δυπλάριος. *Armatura*, askerlere silah kullanımını öğreten subaydı. Vegetius, bunlardan çift ödeme alana *duplares* tek ödeme alanlara da *simplares* dediğini belirtmektedir ayrıca armaturae'in ne kadar önemli bir görev olduğunu vurgulamaktadır.²⁹³ Fakat Perge yazıtında simplares bulunmamaktadır, fakat aşağıda görüleceği üzere, 1.5 ödeme alan semissales grubu bulunmaktadır. Lydus, muhtemelen bu unvan için “birinci sınıf hafif silahlı” olarak ἀρματοῦρα πρῶμα (*armatura prima*) adlı dereceyi vermektedir.²⁹⁴ Yazıtta 20 adet *duplares* gösterilmiştir.

Beneficarii: βενεφικιάριος. *Beneficiarius*, Vegetius'a göre tribunusların *beneficium*'u sayesinde terfi ettirilmiş olan subaylardı.²⁹⁵ *Beneficium* sözcüğü, bir kimse tarafından birine bahşedilmiş olan imtiyaz ya da lütüf anlamında Roma hukukunda çok kere görülmektedir.²⁹⁶ Orduda askerlere tribunlerce bahşedilen *beneficium*'un ne olduğu açık olmamakla birlikte, muhtemelen bazı görevlerden muaf tutma ya da onurlandırma gibi imtiyazlar söz konusu olabilir. Lydus, bunlar hakkında dikkate değer bir bilgi vermektedir. Onun yazdığına göre, “Beneficarii (*beneficialii*) veteranların sağlık bakımları için atanmış askerlerdir”.²⁹⁷ Yazıtta toplam 4 kişi olarak görünmektedirler.

Torquati semissales: τορκουᾶτος σιμισσάλιος. *Torquatus semissalis*, aslen Persler, Galatlar ve diğer Asia ve Kuzey etnik guruplarında görülen altından yapılmış sarmal ve

boyun etrafına konan bir takı (*torques* ya da *torquis*²⁹⁸) ve 1.5 ödeme aldığı için bu ad verilmiştir. Vegetius, *duplares* ve *simplares* olarak ayırdığı *torquati*'nin takti-

²⁹³ Vegetius II 7: ...Armaturae duplares qui binas consecuntur annonas, simplares qui singulas; ay. I 13.

²⁹⁴ Lydus, *De Mag.*, 72.10: ἀρματοῦρα πρῶμα, ὄπλομελέτη πρώτη

²⁹⁵ Vegetius II 7: Beneficarii ab eo appellati, quod promouentur beneficio tribunorum.

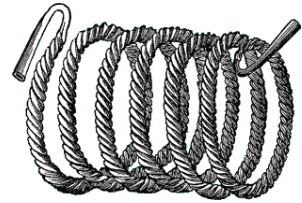
²⁹⁶ DGRA s.201, s.v. *beneficium*.

²⁹⁷ Lydus, *De Mag.*, 70.24: βενεφικιάλιοι, οἱ ἐπὶ θεραπείᾳ τῶν βετερανῶν τεταγμένοι.

²⁹⁸ DGRA s. 1140, s.v. *torques* or *torquis*.

ği altın torques'in bir yiğitlik ödülü olduğunu ve bunu kazananların bazen ayrıca çift ödeme aldıklarını kaydetmektedir.²⁹⁹ Lydus bunları “*tasma taşıyanlar; kolye takan askerler*” olarak tanımlamaktadır.³⁰⁰ Yazıtta 136 kişi olarak görünmektedir.

Bracchiati semissales: Βραχιᾶτος σιμισσάλιος. *Bracchiatus semissalis*, torquatus gibi kullanmış olduğu bir takıdan dolayı bu ismi almıştır. *Brachiale* (*armilla*) adı verilen bu takı, el bileklerine ya da kolun üst kısmına takılmaktaydı.³⁰¹ Bu bilezik (ψέλιον) Perselerin favori takılarındandı.³⁰² Lydus, bu gurubu “*Brachiati ya da armilligeri; bilezik takanlar*”³⁰³. Bu ifadeyle gurubun diğer bir adının da “*armilla (bilezik)*”³⁰⁴ taşıyan” anlamında *armilligeri* olduğunu da görüyoruz. Bu takı da bir ödül niteliğindedir. Torques gibi, generaller tarafından olağan üstü başarı gösteren askerlere verilmektedir. 1,5 ödeme (*semissalis*) aldıkları belirtilen yazıtta 256 kişi olarak gösterilmiştir.

Armaturae semissales: ἄρματοῦρος σιμισσάλιος. *Armaturae*'a ilişkin bilgiler yukarıda verilmişti. Bu gurup ise sadece 1,5 ödeme alan 20 kişilik bir grup olarak, diğerinden ayrılmaktadır. Lydus, bu askerlere “*armatura semissalia; üst sınıf hafif silahlılar*”³⁰⁵ olarak yer vermiştir. Yazıtta 20 kişidirler.

Munifices: μουνίφεξ (?). *Munifex*, yukarıda sayılanların haricinde kalan, diğer zorunlu ve ağır işlere (*munera*) veren ve 1 ödeme alan askerdir.³⁰⁶ Lydus bu yüzden bunlara *munerarii* demektedir.³⁰⁷ Vegetius, bunların yaptıkları işler arasında, odun saman su ve kuru ot gibi yükleri

²⁹⁹ Vegetius II 7: *Torquati duplares, torquati simplares; torques aureus solidus uirtutis praemium fuit, quem qui meruisset praeter laudem interdum duplas consequabatur annonas.*

³⁰⁰ Lydus, *De Mag.*, 70.25: *τορκουᾶτοι, στρεπτοφόροι, οἱ τοὺς μανιάκας φοροῦντες*

³⁰¹ Bak. Lex. *Lewis & Short*, s.v. *brachialis*; Lex. *Oxford Latin Dict.*, s.v. *brachiale*.

³⁰² Lex. *Liddle & Scott*, s.v. *ψέλιον*

³⁰³ Lydus, *De Mag.*, 70.26: *βραχιᾶτοι, ἤτοι ἀρμιλλίγεροι, ψελιοφόροι*

³⁰⁴ Lex. *Lewis & Short*, s.v. *armilla*.

³⁰⁵ Lydus, *De Mag.*, 72.11: *ἀρματοῦρα σιμισσάλια, ὀπλομελέτη μείζων*

³⁰⁶ Vegetius II 7: *Reliqui munifices appellantur, quia munera facere coguntur.*

³⁰⁷ Lydus, *De Mag.*, 72.2: *μουνεράριοι, λειτουργοί*

kampa taşımayı göstermektedir.³⁰⁸ Bu kademe profesyonel askerliğin ilk adımıydı. 359 kişi olarak görünmektedirler.

Clerici: κληρικός. *Clericus*, ordu içerisindeki dini işleri yürüten din adamıydı. Bununla beraber muhtemelen ödemelerdeki haksız uygulamalara neden olan ahlaki bozuklukların giderilmesi yönünde de faaliyetleri de olmaktadır. Bu rahiplerin ordu içerisine alınması Constantinus dönemine gitmektedir. Ordudaki din görevlileri değişik kaynaklarda tespit edilebilmektedir. Petra'dan ele geçen ve 446 tarihli bir yazıtta, bir kilisenin kutsanması töreninde bir askeri birimle birlikte bir rahip anılmaktadır.³⁰⁹ Bu rahip muhtemelen bu askeri birime bağlı bir görevliydi.³¹⁰ Anastasius döneminde piskoposların görevleri genişletilmişti, bunun içerisine birliklerin annonalarını alıp almadıkları ile de ilgilenmekteydiler.³¹¹

Deputati: δηπούτατος. *Deputatus*, askerlerin silah uniforması gibi ihtiyaçları teminini ve onarımını için her bir birime yerleştirilmiş kişiydi. Silah yapımı ve satışı askeriye dışarısında yasak olduğu için bu kişiler ordu içerisine kaydedilerek işlerini sürdürebilmekteydiler.³¹² Yazıttan kaç kişi oldukları bilinmemektedir.

Maalesef sayılarının yazıldığı kısım tam olarak ele geçmemekle birlikte Clerici ve Deputati son iki hanesi 73 olan bir sayıda görünmektedirler.

II.10.3. Sayılar ve Askeri Birim

Bu birim yazıtta da belirtildiği gibi bir lejyondur. Fakat iç bölümlenmesi tam olarak belirtilmemiştir. Bunu ancak verilen unvanları ve onlara bağlı asker sayılarını kullanarak anlayabiliriz. Öncelikle geç Roma ve Bizans ordusunda lejyon boyutlarını hatırlayalım. Sınır bölgelerine yakın olan, yani *comitatenses* bünyesindeki lejyonlarının her birinin boyutu 3000 civarındadır. Fakat Praesentalis birimi içerisinde bulunan lejyonların (*palatinae*) her birinin boyutu ise 1000 civarındadır. Perge'nin Praesental birimi coğrafik etki alanı içerisinde olduğundan hareketle bu birimi *legio palatina* olarak görmek cazip bir tahmin olacaktır. Fakat birimin boyutu 1000'den fazladır.

³⁰⁸ Vegetius II 19: ...fascicularia tamen, id est lignum foenum aquam stramen, etiam legitimi milites in castra portabant. Munifices enim ab eo appellantur, quod haec munera faciunt.

³⁰⁹ IGLS XXI 4, 50

³¹⁰ Haensch 2004, 525.

³¹¹ Cod. Just. 1.4.18, 22.37.19.1

³¹² Jones 1964, 671.

Munfices, *clerici* ve *deputati* sayısı kesin olmamakla birlikte, bunların haricinde elde edilen toplam en az kesin sayı 1472'tür. Ayrıca, *clerici* ve *deputati* satırına ait olması gereken ve 73 ile biten en az iki ya da üç basamaklı bir sayı da, sayının iki basamaklı olduğu kabul edildiğinde, toplamı 1545'e çıkarmaktadır.

Böylelikle önümüzdeki listenin 10 *centuria*'lık bir lejyonu içerdiğini varsayarak saptamalara başlayabiliriz.

Tribunus Maior	1 kişi	Lejyon komutanı
Tribunus Minor	1 kişi	Lejyon ikinci komutanı
Ordinarii	20 kişi	Centuriones (<i>primicerius</i> , <i>campidoctor</i> vs.. içermektedir). 10 tanesi doğrudan <i>centuria</i> başları, diğerleri de yardımcı ya da <i>campidoctor</i> gibi özel görevde bulunan <i>centuriones</i> .
Augustales	20 kişi	Teknik olarak birinci kademe <i>centurio</i> adayları olarak görünüyorlar. İhtiyaç doğduğunda <i>centurio</i> derecesine doğrudan geçiş yapılabilinecek kadro.
Augustales alii	30 kişi	İkinci kademe. Birinci kademe <i>centurio</i> geçiş kadrosu adayları?
Augustales alii	70 kişi	Üçüncü kademe. <i>Centurio</i> derecesi için ilk adım.
Flaviales	60 kişi	Constantinus döneminde eklenmiş olan bir unvan. <i>Campidoctor</i> gibi birim komutası olmayan <i>centurio</i> dercelerinde yakın bir üst kadro olabilir.
Flaviales alii	140 kişi	Birinci kademe <i>Flaviales</i> adayları?
Signiferi	10 kişi	Her bir <i>centuria</i> için bir tane
Optiones	10 kişi	Her bir <i>centuria</i> için bir tane
Veredarii	50 kişi	Atlı birim desteği mensupları. Her bir <i>centuria</i> için 5 adet:?
Veredarii alii	22[5] kişi	Alt kademe atlı birim mensupları. Her bir <i>centuria</i> için 22 fakat ilk <i>centuria</i> daha fazla sayıda içerebilir örn. 27.?
Vexillarii	10 kişi	Her bir <i>centuria</i> için bir tane
Imaginiferi	10 kişi	Her bir <i>centuria</i> için bir tane
Librarii	2 kişi	Her <i>cohors</i> için bir tane
Mensores	3 kişi	Kamp kurma sorumluları, doğrudan lejyon komutanına bağlı olmalılar.
Tubicines	4 kişi	İki tanesi tribuni için diğer ikisi iki <i>centuria</i> için
Cornicines	8 kişi	8 <i>centuria</i> için

Bucinatores	2 kişi	Her bir cohors için bir tane
Praeco	1 kişi	Tüm lejyon için
Armaturae Duplares	20 kişi	Her centuriada iki tane
Beneficiarii	4 kişi	
Torquati semissales	136 kişi	
Bracchiati semissales	256 kişi	
Armaturae semissales	[20] kişi	
Munifices	[359] kişi	
Clerici ve Deputati	-73 kişi	
<i>Toplam</i>	1545 kişi	

Bürümlere doğrudan iz veren unvanlar sayıları 10 olan optio, signiferi, vexillarii ve imaginiferi unvanlarıdır. İçeriği iki birim kadar görünen bu lejyonda süvari birliği de bulunmaktadır. Bu askerler lejyonun piyade kısmının 10 centuria'dan oluştuğunu, 10 vexillarius da 10 *turmae*'ya işaret etmektedir, toplam atlı sayısı da zaten 275 kadardır (*veredarii*).

Papirüsler, asıl Tribunus olmadığında gerçek komutan olarak hizmet eden *Vicarius* (bir birliğin Teğmen yöneticisi) derecesine dikkate değer bir önem vermektedirler. Bir papirüs, bir 6. yy. cohorsunun 8 senior subayı (*ordinarii*) olduğunu belirtir. Aynı papirüs, bu senior subaylar içerisinde, en üst rütbeli *primicerius* (*Tribunus*'un generali), *adjutor* (birlik yazmanı) gösterir, diğer altısı da muhtemelen 6 centuriodur. Papirüslerde belirtilen diğer subaylar arasında centuriolar, draconariuslar (sancak taşıyıcılar), actuariuslar ve optiolar (levazım subayları), birliğin cerrahı, campidoctor (talim çavuşu), ve davulcu bulunmaktadır. Strategikon, draconariuslar gibi bir birlikte iki tane olan haberciler, komutan için bir pelerin taşıyıcı ve birlik borazancısını da ekler.

Bunların içerisinde Tribunus ve primicerius eski birliklerden bilinmektedir, bir tiro henüz bir askeri rütbe almamış acemiydi, er normal hizmetini sürdüren askerdirdi ve semissalis en azından 1,5 annona alan biraz daha üst bir askerdirdi.³¹³ Geç 4. yy. ordu yazarı Vegetius *ducenarius*'un 200, *centenarius*'un 100 kişi yönettiğini, “artık bir askeri rütbe oldu” dediği circitorun ise nöbetçi ya da muhafız askerlerin denetleyicisi olduğuna işaret eder.³¹⁴

³¹³ Jones 1964, 633–634

³¹⁴ Vegetius, II.8 ve III.8

297–300 yılları arasından bazı Papirüsler, bir lejyonu 998 kişi ve bir başka lejyonun iki cohorsunu 572 ve 506 kişi olarak vermektedir. Bu sayılar değişik papürülerde de 554 ve 439 olarak görülmektedir.³¹⁵ Yani bir lejyondaki iki cohorsun sayıları eşit değildi. Yeni oluşturulan birliklerde ise (*auxilia* ve *pseudocomitatenses* piyade birlikleri, atlı *vexillationes* ve *cunei*, ve *scholae*) *centurio* ve *decurio* adlandırmaları kullanılmamış ve bazı yeni isimler getirilmiştir.³¹⁶

II.10.4. Ödemeler

Listedeki ödemeler aynî ve nakdî olmak üzere iki çeşittir. Aynî ödeme genelde ekmek, et (ya taze dana ya domuz eti ya da domuz yağı şeklinde), şarap ve zeytinyağı olarak yapılırdı. Hizmet esnasında ekmek yerine büsküvi (*bucellatum*) ve ekşi şarap (*acetum*) verilirdi.³¹⁷ Tabi annona ödemelerinin bir kısmı nakit (altın) olarak verilmekteydi. Yine de askerler ödemelerinin büyük bir kısmını aynî olarak almışlardır. Anastasius'un ekonomik reformlarından önceki bir bölümde zaten bahsedilmişti. Fakat bu reformlar arasında olması gereken askeri ödemelerin düzenlenmesi Levha C aracılığıyla günümüze ulaştırılmış bulunmaktadır.

Liste muhtemelen sadece Pamphylia'daki lejyon için düzenlendiğinden, bu levhadaki ödemeler diğer bütün lejyonlardaki ödemeleri yansıtmayabilir. Fakat yüksek ihtimalle bir praesental lejyon olan Pamphylia lejyonu, diğer praesental lejyonlarında uygulanan ödemelerin de aynı miktarlarda olduğunu gösterir.

Aşağıdaki tablo askerlere yapılan ödemelerin aynî ve nakdî olarak ayrıştırılmış detaylarını göstermektedir. Kalın karakterler doğrudan yazıttan alınan bilgilere işaret etmektedir. Gri renkli alanlar ise yazıtta verilen genel toplamlara işaret etmektedir. Kısaltmalar ise şu şekildedir:

³¹⁵ Duncan-Jones 1978, 546–49.

³¹⁶ Treadgold 1995, 90.

³¹⁷ Jones 1964, 628 vd.

		KS = Kişi Sayısı; NA=Nakdi Annona TAA= Toplam Ayni Annona			AA= Ayni Annona T=Toplam Annona TNA=Toplam Nakdi Annona		
KADEME	KS	KIşi BAşINA DÜşEN ANNONA			UNVAN GURUBU (SCHOLA) BAşINA DÜşEN ANNONA		
		AA	NA	TA (AA+NA)	TAA (KS x AA)	TNA (KS x NA)	TA (KS x TA)
Tribunus Numeri	1		24	24		24	24
Tribunus Minor	1		10	10		10	10
Ordinarii	20		8	8		160	160
Augustales (1)	20	5	1	6	100	20	120
Augustales alii (2)	30	4	1	5	120	30	150
Augustales alii (3)	70	3	1	4	210	70	280
Flaviales (1)	60	2,5	1,5	4	150	90	240
Flaviales alii (2)	140	1,5	1,5	3	210	210	420
Signiferi	10	1,5	1,5	3	15	15	30
Optiones	10	1,5	1,5	3	15	15	30
Veredarii (1)	50	1,5	1,5	3	75	75	150
Veredarii alii (2)	225	1	1	2	225	225	450
Vexillarii	10	1	1	2	10	10	20
Imaginiferi	10	1	1	2	10	10	20
Librarii	2	1	1	2	2	2	4

Mensores	3	1	1	2	3	3	6
Tubicines	4	1	1	2	4	4	8
Cornicines	8	1	1	2	8	8	16
Bucinatores	2	1	1	2	2	2	4
Praeco	1	1	1	2	1	1	2
Armaturae Duplares	20	1	1	2	20	20	40
Beneficarii	4	1	1	2	4	4	8
Torquati semissales	136	1	0,5	1,5	136	68	204
Bracchiati semissales	256	1	0,5	1,5	256	128	384
Armaturae semissales	20	1	0,5	1,5	20	10	30
Munifices	[359]	1		1	359		359
Clerici ve Deputati	-73						
Toplamlar	AS 1545	AA 35,5	NA 65	TA 99,5	TAA 1955	TNA 1214	TA 3169

Tablo 6: Levha C'deki verilere göre hesaplanan ödeme detayları

Tabloda unvan gruplarının nakit ödemelerindeki farklılık dolayısıyla belirli gruplamalar oluşmuş gibi görünmektedir. En baştaki üç en üst kademe rütbe (*Tribuni ve Ordinarii*) için aldıkları annona cinsinde herhangi bir ayırım verilmemiştir. Dolayısıyla belki de bu kademelerdeki senior görevliler için aynı annonalarını nakdî annonaya (*aerariae annonae*) dönüştürmek için herhangi bir kısıtlaması yapılmamıştı. Sonraki rütbelerde ise toplam annonalarının ne kadarını nakit alabilecekleri verilmiştir. *Flaviales (1)*, *Flaviales alii (2)*, *Signiferi*, *Optiones* ve *Veredarii (1)* unvan gruplarının (*scholae*) her biri 1,5 *aerariae annonae* alırken, Alt kademelerdeki semissales grupları ise ½ *aerariae annonae* almaktadır. Bunların dışındaki bütün subaylar 1 *aeraria annona*

almaktadır. *Munifices*, *clerici* ve *deputati* guruplarına ilişkin bilgiler maalesef elimizde yoktur. Fakat bir munifex 1 *annona* alan en düşük kademedir ve belki de o da bunun yarısını nakit olarak alabilmekteydi. Bu nakit paralar aslen *solidus* (nomisma) üzerinden ödenmekteydi.

24 karat/ayar (*siliquae*, 4,8 gram) = 3 *tremisses* = 2 *semisses* = 1 *solidus*

72 *solidi* = 1 libre altın (*libra auri*, ca. 350 gram)

7200 *solidi* = 1 *centenarium auri*, ca. 45 kg. altın

Fakat henüz kesinleşmemiş bir nokta nedeniyle bu dönüştürme farklı sonuçlara ulaşmamıza neden olmaktadır. Jones, beşinci yüzyılda *annona* değerinin 4 *solidus* olduğunu belirtirken, Justinianus döneminde Africa’da bu miktarın 5 *solidus*’a çıktığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda Procopius’un Justinianus’a yaptığı suçlamalar arasında yer alan ve Justinianus’un beş yılda bir her bir askere beşer *solidus* olmak üzere verilen ikramiyeleri kestğine ilişkin ifadesi³¹⁸, Jones tarafından pek inandırıcı bulunmamış ve bunun belli bir düzen altında yapılması gerektiğinin aksi takdirde ayaklanmalar olacağı ve hiçbir kaynağın böyle bir sorundan bahsetmediği belirtilmiştir.³¹⁹ Ayrıca son kaydedilen beş yıllık ikramiyenin 511 yılından olmasını öne sürülerek, o tarihin Anastasius’un 20inci yılı olduğunu, fakat bu dönüşümün 25inci yılı olan 516 yılında da yapılmış olabileceği de belirtilmektedir.³²⁰ Ayrıca Anastasius’un 498 yılında yasaklamış olduğu *collatio Iustralis* adlı verginin de toplama süresinden de anlaşıldığı üzere bu ödemelerle bağlantılı olduğu düşünülürse aslında bu verginin yasaklanmasıyla, Anastasius’un beş yıllık ordu ikramiyelerine nasıl bir kaynak bulduğu da ayrı bir sorudur. Bunun için aslında Anastasius’un her ikisini de aynı zamanda kaldırmış olması muhtemel olduğu önerisi de mevcuttur.³²¹ Fakat bu durum henüz kesin olarak çözülebilecek durumda değildir ve dolayısıyla bir *aeraria annona*’nın kaç *solidus*a tekabül ettiği kesin olarak belirlenmemektedir. Fakat, yazıtın “tarihleme” kısmında görüleceği üzere, Anastasius’un erken yıllarına tarihlenme olasılığının yüksek olması, 1 *aeraria annona*’yı 4 *solidus* olarak düşünmeye itmektedir. Zaten 1,5 *annona*lık nakdi ödemesi olan guruplarda sayı 5 ile çar-

³¹⁸ Procopius, *HA* 24.27–29: νόμος ἦν ἀνὰ πεν ταετηρίδα ἐκάστην τὸν βασιλέα τῶν στρατιωτῶν ἕκαστον δωρεῖσθαι χρυσίῳ τακτῶ. πέμποντες δὲ ἀνὰ πεντάετες πανταχόσε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς παρείχοντο στατήρας χρυσοῦς στρατιώτῃ ἐκάστῳ πέντε. καὶ τοῦτο οὐχ οἶόν τε ἦν μὴ πράσσεισθαι ἀεὶ μηχανῇ πάσῃ. ἐξ ὅτου δὲ ἀνήρ ὄδε διωκῆσατο τὴν πολιτείαν, τοιοῦτο οὐδὲν οὔτε διεπράξατο οὔτε ἐμέλλησε, καίπερ χρόνου δύο καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν τριβέντος ἤδη, ὥστε καὶ λήθην τοῦ ἔργου τούτου τοῖς ἀνθρώποις γενέσθαι τινά.

³¹⁹ Jones 1964, 670.

³²⁰ Treadgold 1995, 153.

³²¹ Treadgold 1995, 153.

pıldığında tamsayı vermemektedir. Eğer böyle ise, toplam annona içerisindeki solidus (nomisma) cinsinden yapılacak ödemeler şu şekilde olacaktır:

UNVANLAR	KS	TA	NA		TNA (Solidus)
			Annona	Solidi	
Tribunus Numeri	1	24	?	?	hepsi 96 nom.
Tribunus Minor	1	10			40 nom.
Ordinarii	20	8			32 nom
Augustales (1)	20	6	1	4 nom.	80 nom.
Augustales alii (2)	30	5	1	4 nom	120 nom.
Augustales alii (3)	70	4	1	4 nom.	28 nom.
Flaviales (1)	60	4	1,5	6 nom.	36 nom.
Flaviales alii (2)	140	3	1,5	6 nom.	840 nom.
Signiferi	10	3	1,5	6 nom.	60 nom.
Optiones	10	3	1,5	6 nom.	60 nom.
Veredarii (1)	50	3	1,5	6 nom.	300 nom.
Veredarii alii (2)	225	2	1	4 nom.	900 nom.
Vexillarii	10	2	1	4 nom.	40 nom.
Imaginiferi	10	2	1	4 nom.	40 nom.
Librarii	2	2	1	4 nom.	8 nom.
Mensores	3	2	1	4 nom.	12 nom.
Tubicines	4	2	1	4 nom.	16 nom.
Cornicines	8	2	1	4 nom.	32 nom.
Bucinatores	2	2	1	4 nom.	8 nom.

Praeco	1	2	1	4 nom.	4 nom.
Armaturae Duplares	20	2	1	4 nom.	80 nom.
Beneficarii	4	2	1	4 nom.	16 nom.
Torquati semissales	136	1,5	0,5	2 nom.	272 nom.
Bracchiati semissales	256	1,5	0,5	2 nom.	512 nom.
Armaturae semissales	20	1,5	0,5	2 nom.	40 nom.
Munifices	[.9]	1			
Clerici ve Deputati	-73				
Toplam:					3672 nom.

Tablo 7: Levha C’de verilen verilere göre askerlerin alacağı nakit para miktarlarının solidus (nomisma) değerleri.

II.11. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Burada Anastasius ve ardından Magister Militum, söz konusu ordu biriminin temel çekirdek kadrosundaki yozlaşmaya işaret ederek genel bir yozlaşmayı vurgulamaktadır. Buradaki çekirdek kadro’daki kasıt, ileri hat birlikleri ve onların komutanlarıyla birlikte Tribunus’a kadarki kesimdeki subaylardır. Bu subaylar *καθωσιωμένος* (devotus, devotissimus)³²² yani “merbut” ve *γενναίωτατος* (fortissimus) yani “gözüpek/yiğit” olarak gösterilmektedir.

II.11.1. Kapsam

Bazı genç askerlerin bir yolunu bularak üst kademlere ulaşmaları, ordu içerisindeki usul ve yordamın kişisel keyfiyetler doğrultusunda işletilmesi ve üst düzeydeki bazı kimselerin bu işten

³²² Hornickel 1930, 18: *καθωσιωμένος*: ileri hat birlikleri ve onların komutanlarıyla birlikte Tribunus'a kadarki kesim bu askerlerden oluşur.

para kazanması sonucu oluşan bu durum doğrudan ordunun kalitesini tehdit etmektedir. Anastasius bu ciddi meselenin üstüne gitmek zorunda kalmış ve ordunun elden geçirilmesi karar vermiştir. Fakat sorun bununla kalmamaktadır, yazıt bu durumun sonuçları hakkında daha başka bilgiler de vermektedir.

Yazıtta gerekçe olarak gösterilen neden, hakları gaspedilen ve ağır işlerde görevlendirilen askerlerin hazin sonuydu. Görünüşe göre bu zavallı askerler muhtemelen yıllar süren ve oldukça yıpratıcı işlere sürülüyorlar ve bunun sonucunda da pek çoğu emeklilik vakitleri gelmeden önce hayata veda ediyorlardı. Durumu daha iyi kavrayabilmek için antik dönemdeki yozlaşmalara bakmak faydalı olacaktır.

Bu yoz uygulamaların en başında elbetteki rüşvet ve torpil vardı. Pek çok subay ve üst derece askeri otoriteler bu uygulamalardan gelir elde ettikleri ve çeşitli nedenlerden dolayı uygulamada sorunların üzerine gitmemiş ya da ya da gidememiştir. Aşağıda anlatılacağı üzere Anastasius döneminde aşırı derecede uygulanan bu yozlaşmalar, çok eskiden beri devam edegelen bir sürecin ürünüdür. Geç Roma ve Erken Bizans dönemindeki bu uygulamalara doğrudan geçmeden önce Principatus dönemindeki duruma göz atmak yerinde olacaktır.

Meselenin geçmişteki köküne inme çalışması, bizi Anastasius döneminden çok daha eski bir tarihe götürmektedir, en azından, Tomlin'in işaret ettiği üzere³²³ uygun olmadığı halde pek çok kimseyi subaylığa terfi ettirerek iki tane lejyon oluşturan Marcus Aurelius ve askerlerin ödemelerini ve imtiyazlarını artırarak rütbe basamaklarını geçmeyi oldukça kolaylaştıran Septimius Severus dönemine kadar geri götürmektedir. Bu uygulamalar söz konusu dönemlerin birer geleneği olarak değil, imparatorların tutkularından kaynaklanan kişisel kararlar olarak görünmektedir. Bu değişiklikler üçüncü yüzyılda da devam etmekle birlikte, dördüncü yüzyıldan itibaren daha değişik bir görünümde karşımıza çıkmaktadır. Artık açıkça yapılabilen geleneksel bir uygulamaya dönüşmüştür.

Eğer Anastasius dönemine yakın yüzyıllara bakacak olursak, Geç Roma erken Bizans dönemi ordusunda, Codexlerde, yazıtlarda ve edebi kaynaklarda rastlanabilecek pek çok çeşit yozlaşma olduğunu görebiliriz. Bu yoz uygulamaların pek çoğu bulunduğu stratejik topografyaya göre dux, comes ya da praepositus olarak adlandırılan komutanların ya da birlik içerisindeki subayların gelir kaynağı olarak görünmektedir.

³²³ Tomlin 1987, 107

Bazı kimselere bu kazanç yollarını açan uygulamalardan olan *suffragium* sistemi bu oluşumun temelinde yatan ve istismar edilmiş bir uygulama olarak incelemeye değerdir. Kabaca, bir kimsenin resmi bir göreve getirilirken, yetkin üst düzey bir kimsenin kişiye referans olması olarak anlayabileceğimiz *suffragium* sisteminin kişilerin atanmasında çok önemli bir rol oynamaktaydı. Ste. Croix, *suffragium* kelimesinin anlamının Roma imparatorluğu boyunca gelişmesinin Roma politik organının iç gelişimini de yansıttığını belirtmektedir ve bu gelişimin son aşaması olarak ise bu kelimenin, Türkçede “iltimas” ya da amiyane bir tabirle “torpil” anlamına (*patronage*) ulaştığını belirtmektedir.³²⁴ *Suffragium* kelimesinin ilk anlamı Latince sözlüklerde *oy tabelası, oy pusulası*³²⁵ veya *bir aday ya da bir karar vs. için mecliste verilen oy*³²⁶ olarak verilmektedir. Diğer anlamlarının arasında *oylama, oy hakkı, oylama ile ulaşılmış karar benzeri ifadeler* görünse de, *bir aday adına gösterilen çaba, tavsiye; özendirme; uyun bir nüfuz, yardım, destek* anlamları da mevcuttur. Cumhuriyet döneminde kelimenin bu anlamlarda kullanılması ve sisteminde tamamen oylama ile ilgili olduğu antik yazarların kullanımıyla da sabitlenmiştir.³²⁷ *Suffragium* sahibine de *suffragator* denmekteydi.

Önceleri, sıradan vatandaşların katılabildiği oylamaların yapıldığı Halk Meclisi (*Populus*), Principatus'ta önemini yitirmiş ve seçimler senato (*senatus, βουλή*) tarafından yapılmaya başlanmıştır. Aynı şekilde kentlerde değişim benzer şekilde cereyan etmiştir, bu kurum (*δημος*) için üyeler tamamen zengin üst sınıftan seçilmeye başlanmış ve sürekli aynı ailelere mensup kişilerin gelmesiyle varlığını sürdürmekteydi. Magistratlar bu kişiler tarafından seçilmekte ve kurum artık bir nevi üst sınıfın tekelinde hareket etmekteydi. Nihayetinde Halk Meclisleri de üçüncü yüzyılla birlikte görülmemeye başladılar.³²⁸ Böylelikle artık magistratların seçilmesi aslen sadece belli mevkilerdeki kişilerin ellerine bakmaktaydı.

İmparatorluğun yüksek kademe imparator eyaletlerinin yöneticilerinin (*legati, procuratores vs...*) seçimi bizzat imparator tarafından yapılmaktaydı. Diğer senato eyaletlerinin yöneticileri de

³²⁴ Ste. Croix 1954, 33.

³²⁵ Lex. *Levis-Short*, s.v. *suffragium*: a votingtablet, a ballot

³²⁶ Lex. *Oxford Latin Dictionary*, s.v. *suffragium*: A vote cast in an assembly (for a candidate, resolution, etc.)

³²⁷ Cicero, *de Leg.* 3.34: *Quam ob rem suffragandi nimia libido in non bonis causis eripienda fuit potentibus, non latebra danda populo, in qua bonis ignorantibus quid quisque sentiret, tabella uitiosum occultaret suffragium; age.* 3.36: *Vno in genere relinqui uidebatur uocis suffragium, quod ipse Cassius exceperat, perduellionis; age.* 3.38: *Quae lex hanc senten tiam continet, ut omnes leges tollat, quae postea latae sunt, quae tegunt omni ratione suffragium, ne quis inspiciat tabellam, ne roget, ne appellet*

³²⁸ Ste. Croix 1954, 35; Jones 1940, 170–184.

teorik olarak senato tarafından yapılıyor ise de, bir noktaya kadar yine imparatora bağlıydı. Üçüncü yüzyıldan itibaren imparatorun da karakteri değişmiş, seçme ve atama haklarını üzerinde toplamış bir despot görünümü kazanmıştı ve bu karakter *Principatus* ile *Dominatus* arasında temel farkı ortaya koymaktadır. *Suffragium* bundan böyle “oy” anlamını kaybetmiş, doğrudan “iltimas, ödül” anlamlarında kişisel bir forma dönüşmüştü.

Suffragium sisteminin bu dönüşümü dördüncü ve beşinci yüzyıllarda oldukça açık ve istismar edilmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Sivil görevlerde fazlasıyla yaygın olan bu yozlaşma, ordu içerisinde de mevcuttu. Askeri yüksek rütbelere gözünü diken pek çok sivil aday yoz uygulamalarla askeri kadroları elde edebiliyor, ya da orduya girdikten hemen sonra, askeri mercilerdeki torpillerini kullanarak ya da görevini ve yetkisini kötüye kullanarak ya da bu işi para karşılığı yapacak bazı kimselere bedelini ödeyerek kısa bir sürede üst derecelere ulaşabiliyordu. Bu uygulamaya karşı pek çok yasa çıkarılmış olmasına rağmen hiçbir zaman tamamen durdurulamamıştır.³²⁹ Constantinus’un 324 tarihli bir yasasında, memuriyetlerin parayla alınıp satılmasından ve para ödemediği memuriyetler elde eden kişilerin onurlandırılmasından bahsedilmektedir.³³⁰ Constantius II, 338 yılında hali hazırda mevcut olan bu alım satım (...*mercandis per suffragia*...) ve nüfuzu kötüye kullanma (*ambitio*) yozlaşmasına ilişkin yasaklama yasasına ekleme yapmış ve cezayı daha ağır bir hale sokmuştur.³³¹ Macmullen durumla ilgili olarak şöyle yazmaktadır: “*Yasalar genel uygulamayı yansıtmakta çok yavaşlardır. 362 yılında, insanlar bu yasaların ötesine geçmişlerdi ve zaten oldukça açık bir şekilde suffragium için ödenen paraların mahkemelerin korunması gereken bir şey olduğunun münaakaşasını yapıyorlardı.*”³³² 362 yılında, Julianus bu sistemin Roma hukukuna yabancı olduğunu ifade etmesine rağmen, ilginç bir şekilde *suffragium*u para ödeyerek elde eden herhangi bir kimsenin ödediği miktarı görev süresinde yeniden elde etmesini engellemek gerektiğine yönelik bir edikt yayımladı.³³³ Bu edikte değişik yorumlar getirilmiş olsa da³³⁴, kesin olan bu uygulama zaten henüz yasada

³²⁹ *Cod. Just.*12.32.1 (317); *Cod. Th.*11.30.6 (316); *Cod. Th.*6.22.2 (338); *Cod. Th.*12.1.25 (338);

³³⁰ *Cod. Th.* 6.22.1 (324): *venale suffragium*

³³¹ *Cod. Th.* 6.22.2 (338): Ab honoribus mercandis per **suffragia** vel qualibet **ambitione** quaerendis certa multa prohibuit.

³³² MacMullen 1988, 150 vdd.

³³³ *Cod. Th.* 2.29.1 (362)

³³⁴ Jones (1964, 393) yasanın pazarlıkları yasal olarak uygulanamaz hale getirerek, taliplerin hizmet başlamadan önce ödeme yapmaya mecbur bırakıldıklarını savunurken, Goffart (1970, 145–51) Julianus’un *suffragium* satın alımını yasaklamakta kendinden öncekilerden daha fazla bir şey yapmadığını, *suffragatorun* nankör talipler tarafından hiçbir şekilde bu rüşvetten mahrum bırakılmayacağını garantilemeye yönelik olduğunu, *suffragium*u satın alan kişinin sadece

yeri olmasa da bir şekilde kabul görmüş ve uygulamasına çoktan başlanmış iyice yaygınlaşarak devam etmiş görünmesidir. 394 yılında Theodosius I bu hususta bir adım daha ileriye gitmiş, bu tip bir satış söz konusu olduğunda, alıcı ve satıcı arasında gerçekleşen bir ticaret gibi, karşılıklı bir anlaşma (*sponsio*) yapılmasını önermiştir ve böylece bu satışlar resmi bir boyuta taşınmıştır.³³⁵ Bu yasa, imparatorluğun artık ciddi bir boyutta sosyal bir güce dönüşmüş olan suffragium sisteminin bu yozlaşmasına boyun eğmek zorunda kaldığını ve en azından yasal bir boyutta, büyümesini engellemeye yönelik bir niyeti göstermektedir. Böylelikle, Jones'un da belirttiği gibi³³⁶, *suffragium* doğrudan mevkilerin alınıp atılmasına dönüşmüştü. 443 tarihinde çıkarılmış bir yasada, Theodosius II and Valentinianus III *magister officiorum* Nomus'u torpil, rüşvet ve annonalara ilişkin işlemlerdeki yozlaşmalara karşı titiz bir şekilde önlem alınması için uyarılmaktadır ve duxların Prof. Şahid tarafından Arap yarımadası ve Pers sınırı arasında yerleşmiş olan bir Arap kabilesi olarak tanımlanan Saracen federasyonu askerlerinin tayın bedellerinden hiçbir şeyin sızdırılmaması ya da zimmete geçirmemesi için talimat vermektedirler.³³⁷ Zeno dönemini anlatan Malchus'tan öğrendiğimiz kadarıyla,³³⁸ bu yozlaşma Anastasius'tan bir önceki imparator olan Zeno yüzünden iyice ilerlemiştir. Zeno'un birinci derece bakanlarından birisi olan Sebastianus resmi mevkileri düzenli olarak satmış geliri de imparatorla paylaşmıştır. Hatta Malchus, Zeno'un kendi yakınlarına bu mevkileri daha ucuza verdiğini ve bu yakınlar da mevkileri aldıklarından daha pahalıya vererek bu ticarete iyi gelirler elde ettiklerini de yazmaktadır. Anastasius'tan sonra Justinianus döneminde, bu uygulamanın tekrar faaliyete geçirildiğini görmekteyiz. Procopius, Justinianus'un bu uygulamayı yeniden canlandırmasından bahsetmektedir³³⁹ fakat bu sefer gelirler devlet hazinesine gitmektedir ve para sızdırmaya ve mevkilerin alım satımından kişisel kazanç elde edilmesine karşı sadece bir yeminle önlem alınmıştır³⁴⁰. Bizans sözlüklerinde *suffragium* kelimesi *dóous* (*karşılık, ödeme ya da rüşvet*) olarak gösterilmektedir.³⁴¹

para ödediği hizmete geçtikten sonra dava edemeyeceğini, Julianus'un suffragiumu uygulanamaz hale sokmadığını veya başarısız taliplerin paralarını geri almak için dava açamayacağını değil, başarılı olduğu halde parasını geri almak için dava açanlara karşı olduğunu ileri sürmektedir; Krş. Barnes 1974, 290.

³³⁵ *Cod. Th.* 2.29.2 (394)

³³⁶ Jones 1964, 393

³³⁷ *Th. Nov.* 24; Shahid 1989, 49

³³⁸ Malchus 9

³³⁹ Procopius, *HA* 24.5-6; Jones 1964, 676

³⁴⁰ *Just. Nov.* 89 (Nov. 8 *usiurandum*); Jones 1964, 394; Southern & Dixon 1996, 81

³⁴¹ *Corp. Gloss.* II 191,58.

Her ne kadar bu istismara yönelik kayıtlar daha çok devletin sivil yapılaşmasına yönelik kurullarından gelse de, bu yozlaşmanın ordudaki yansımalarının da çok geniş olması beklenir. Ordudaki atamalara yönelik bozulma da, doğrudan sosyal bir çöküşü ifade eden bu durumla bağlantılı bir sürecin parçasıdır.

Subaylar

Geç dönemdeki yozlaşmaların en önemlisi ordunun belli mevkilerindeki üst düzey yetkili kimselerin görevlerini kötüye kullanmalarıydı. Yukarıda anlatıldığı üzere, yozlaşmış *suffragium* ve *ambitio* ile hak etmeyen pek çok kişinin yükselmesi sağlanmıştır. Tabii ki bu yükselmelerin karşılıkları, bir subayın yıllık gelirinin oldukça büyük bir kısmını oluşturmaktaydı. Bu tip istismarlara değinen antik yazarlar durumu genel ve haklı olarak sefahat düşkünlüğü ve ahlaksızlık olarak göstermektedir. Bunların sonuçları tabii ki sıradan askerlerin sömürülmesini de getirmiştir. Bu durumu en hazin şekilde Libanius ele almıştır:³⁴²

...Açlıktan kırılıyolar, korkudan titriyorlar ve ceplerinde bir kuruşları bile yok... Sonuç olarak, düşmanın savaşlarda tek yapması gereken bağarmak ve sonra (bizimkiler) hemen kaçıp giderler, alanda kalan olsa bile kalır ama yenilmek için! ... Peki, askerlerin maaşları böyle (eş ve çocuklar için) bölününce, asker, oluşan bu mali boşluğu nasıl dolduracak? Bundan doğan zarar işte askeri verimin bu düşüşüdür. ...İşte bu, övdüğüm o eski güzel günlerde yoktu. Subaylar paraya değil şerefe kıymet verirlerdi ve kimse kendilerine ait olan askerleri soymaya tenezzül etmezdi. Ayrıca onlar dayanıklı ve cesurdular, savaşta uzmandılar ve tabii ki evlenmediler: evlenmeye ihtiyaçları olmayacağı bususunda temin edilmişlerdi... etc...

Libanius, bu sivri dilinden dolayı gerek kendi döneminde gerekse günümüzde eleştiriye maruz kalmıştır. Dördüncü yüzyıl Cyrene piskoposu Synesius bir mektubunda, o dönemin bölgedeki duxu Cerialis için şunları yazmıştır:

Yanımda şu anda Balagritae birliklerinden bir grup var. Cerialis eyaletin komutasını almadan önce bunlar atlı okçulardı; fakat Cerialis göreve gelip faaliyete başladıktan sonra bunların atları satıldı ve sadece okçuya dönüştüler, fakat neyse yine de piyade olarak işimi görüyorlar.

Synesius başka mektuplarında da aynı komutana izafeten şunları yazar:

³⁴² Libanius, Or. 2, 37

O (*Cerialis*) beş para etmez bir adam, halk yararına hiçbir şey yapmaz, savuştan anlamaz, kendisine gelir sağladığı barış döneminde de baş belası olur, hiçbir yerde sıkıntı yayması ve sorun çıkarması uzun sürmez. Sanki askerlerin sahip oldukları her şeye generaller el koyabilirmiş şeklinde bir yasa varmış gibi, (askerlere verilmesi gereken ödemelerin) hepsini kendi alır ve karşılığında askerlere hizmetten muafiyet verir, sonra da yaşamlarını sürdüreceği başka bir şey bulmak üzere nereye isterlerse özgürce çekip gitmelerine izin verir... birlikleri kent kent hatta asker bulunması hiç de gerekemeyen yerlerde dahi gezdirerek halktan para toplar...vs..³⁴³

Libanius ve Themistius gibi Synesius'un da modern bilim adamlarınca kişisel çıkarları doğrultusunda yazdığı düşüncesiyle fikirlerine şüpheyle bakılmaktadır. Bu yazarlar pek çok kimsenin dediği gibi kendi çıkarları için olayları abartmış olabilirler,³⁴⁴ her ne kadar olayları kendi kişisel düşünceleri ve çıkarları çerçevesinde anlatmış oldukları kabul edilse de, askerler ve subayları arasındaki bu ilişki ve sonuçları hakkında söylediklerine kulak verilmelidir. Subayların ölmüş ya da kayıp olan askerlerin annonalarını almaya devam ettikleri bazı kaynaklarda anlatılmaktadır ve anlatılanlara göre bu durum geç Roma ve Erken Bizans ordusunda oldukça yaygın bir şekilde görülmektedir. Dördüncü yüzyılda, Libanius ölmüş askerlerin yaşıyor gibi gösterilerek, annonalarının bazı subaylarca alınmaya devam ettiğini kaydetmektedir³⁴⁵. Themistius da söylevlerinde bu uygulamanın kayıtlara göre tam görünen askeri birlikleri aslında zayıflattığını ve ordunun etkinliğini yitirdiğini belirtmektedir.³⁴⁶ Yani askerlerin ölmesi ya da kayıp pozisyonuna düşmesi söz konusu subaylar tarafından doğrudan para demek olduğu için, birlikleri tam göstermeye devam etmişlerdir.

Annonaların askerlerin ellerine ulaşmasından önceki adımlarda da yoz uygulamalar bulunmaktadır. 398 yılındaki bir yasaya göre,³⁴⁷ *Magistri militum* her bir *indictio* döneminin hemen öncesinde birim asker sayılarını içeren kayıtları (*brevis*) imparatorluk *scrinia*'sına göndermekle yükümlüydü. *Praefecti praetorio* ise bu kayıtların kontrolünü yapmak durumundaydı, bu kontroller içinse *susceptores* görevliydi. Kısa bir süre sonra, söz konusu kayıtları hazırlayan birim

³⁴³ Synesius, Ep. 130, 132:

³⁴⁴ Southern & Dixon 1996, 82; Vanderspoel 1995 bk. Introduction (özl. 3 vdd.) ; Heather – Moncur 2001 xii-xiii

³⁴⁵ Libanius, Or. 47.31–33:

³⁴⁶ Themistius, Or. 10. 136b

³⁴⁷ Cod. Th. 7.4.24

actuarii'ları (*askeri muhasebeci*) ve *numerarii* (sivil muhasebeci) arasındaki olası gizli anlaşmalara karşı bu iki memuriyet arasındaki ilişki yasaklanmıştır ve *actuarii* 50 gün içerisinde Constantinopolis'i terk etmesi icab etmiştir.³⁴⁸ Fakat daha sonra, bu sefer, *scriniarii*'nin *actuarii*'den para sızdırmaya çalışmış ve buna karşı yasa çıkarılmıştır.³⁴⁹ Yine de *actuarii*, devleti, vergi verenleri ve birlikleri dolandırmak için her zaman yolsuzluk fırsatı bulmuşlardır.³⁵⁰ Aurelius Victor onları “*sabtekârlük yapmak ve onu gizli tutmak için doğa tarafından yaratılmış insan türü*” olarak tanımlamaktadır.³⁵¹

Yaygın bir başka yoz uygulama da *stellatura* adı ile bilinen, temel olarak subayların askerlerin maaşlarına yapılan düzenli kesintilerle elde ettikleri gelirler olarak açıklanabilecek bir uygulamaydı. Bu uygulama yasal olmamasına rağmen açıkça uygulanmaktaydı. Beşinci yüzyılın başlarında 406 yılında bu uygulama yasal hale sokuldu,³⁵² çıkarılan yasaya göre tribunuslar, yani birlik komutanları, her askerin bir yılda kazandığı 7 günlük tayın bedelini kendileri için alma hakkına sahip olmuşlardı. 443 yılında çıkarılan bir başka bu uygulamayı daha da ileri taşıyarak, sınır birliklerindeki askerlerin daha fazla zarara girmesine neden olmuştur, bu yasayla birlikte askerler yıllık gelirlerinin 1/12'sini tribunlere vereceklerdi.

Bahsedilen bütün bu kazançlar dördüncü ve beşinci yüzyıllarda komutanların ve subayların temel gelir kaynaklarına dönüşmüştü.³⁵³ Pentapolis yazıtlarından anlaşıldığı kadarıyla Anastasius bu uygulamayı yeniden düzenlemiştir.³⁵⁴

Şimdi Anastasius'un Codex'te yer alan ilgili yasalarına bakarak ne gibi reformlar yaptığını görelim. Codex Justinianus'un *De Erogatione Militaris Annonae / Askeri Annonaların Dağıtım* (12.37)

³⁴⁸ Cod. Th. 8.1.14

³⁴⁹ Cod. Th. 8.1.15

³⁵⁰ Jones 196, 628.

³⁵¹ Aurelius Victor, *Caes.* 33.13: *Tantum actuariorum, quorum loco Attitianus habebatur, in exercitu factiones vigent, ut arduum petentibus malitia patretur: genus hominum, praesertim hac tempestate, nequam venale callidum seditiosum habendi cupidum atque ad patrandas fraudes velandasque quasi ab natura factum, annonae dominans eoque utilia curantibus et fortunis aratorum infestum, prudens in tempore his largiendi, quorum vecordia damnoque opes contraxerit.*

³⁵² Cod. Th. 7.4.28

³⁵³ Th. Nov. XXIV §2

³⁵⁴ *CIG* 5187; *SEG IX* (1938) 356: 6. madde)

bölümündeki son dört yasa Anastasius'a aittir ve bu hususta Justinianus bir yasa çıkarmamış görünmektedir. Bunlardan ilkinde (Cod. Just. 12.37.16), Annonaları dağıtmakla yükümlü olan *erogator* (*actuarii* ve *optiones*) göreve başlar başlamaz veya bir ya da iki yıl sonra fakat ne kadar zaman geçerse geçsin hiçbir şekilde artırma yapmadan her bir askere yapılan ödemeden 1/3 solidus (1 tremisses) alabilmektedir. Ordunun mümkün olduğunca sayıları koruyarak hazır bulunması ve generallerin askerlere maaşları karşılığı izin vermelerine bir önlem olarak da, Tribuni'nin birlikte aynı anda izin verebileceği kişi sayısı en fazla otuz kişiyle sınırlandırıldı. On adet *principes* ve diğer subaylar erogatorun'un askerin rütbesine göre tam ödeme yaptığını göreyerek annona dağıtımlarının tamamen kendi gözleri önünde yapıldığına dair yemin etmeleri gerekiyordu. Bu ödemeler sonrasında ise Tribuni ya da generaller tarafından bu ödemelerin belgeleri iç ay içerisinde devlet bilgisine sunulacaktı. Erogator hazineden parayı aldıktan sonra askerlere dağıtabilmek için 2–4 ay kadar süresi vardı ve eğer bir gecikme sonucu askerin parasını bu süreden daha elinde tutarsa, o süre içerisinde asker zararına olabilecek zararı karşılamakla sorumlu idi ve ceza olarak rütbesini kaybedecek ve maaşlarına el konulacaktı. Bununla birlikte *erogator* ölen askerlerin eş ve çocuklarına da verilmesi gereken parayı tereddütsüz vermekle emrolunmuştu.

İkinci yasada (Cod. Just. 12.37.17), koruma ya da benzer özel ya da kamu görevleri verilen askerlere hitaben çıkarılmıştır. Kent *curia*'ları ya da kilise için ya da özel şahsiyetler için ya da başka benzer durumlar için muhafız niteliğinde görev yapan askerler görev masraflarını hiçbir şekilde kendi cebinden ödemeyecek, fakat bu giderler korumalığını yaptığı kurum ya da şahıslar tarafından karşılanacaktır. Devletin vereceği para ise sadece normalde ordu içerisindeki rütbesine göre verilecek para olacaktır. Bütün bu görevler de imparatorluk bilgisi dâhilinde ve gerekli devlet makamlarından onaylandıktan sonra verilecektir.

Yunanca olanlar arasındaki üçüncü yasa (Cod. Just. 12.37.18) askerlere yapılacak ödemelerin titizlikle ve zamanında verilmesi gerektiğini belirtirken, daha uzun olan dördüncü yasa da (Cod. Just. 12.37.19), askerlerin aynî ve nakdî annonalarına ilişkin düzenlemeler getirmektedir. Yasaya göre, eğer askler zorunlu hizmetlerinde değilde yardım amaçlı farklı bir göreve verilmişlerse, *actuarii* (*ὑπομνητοφύλακες*) bu askerlerin annonalarını çürümemesi için aynî olarak (*ἐν εἴδει*) değil, belirlenmiş piyasa dönüşüm kuru göre (*κατὰ τὴν τράπεζαν*) nakdi olarak (*ἐν χρυσῶ*) alacaktır. Eğer bir asker annonalarını nakde dönüştürmek (*ἐξαργυρίσαι*) isterse, yine piyasa dönüşüm kurlarını takip edecek, eğer aynî olarak almak isterse de kendisine tahsis edilmiş olan annona miktarını bulunduğu bölgenin piskoposunun ve hâkiminin gözetimi altında alacaktır. Yasa ayrıca vergi mükellefleri (*συντελεσταί*) ve askerler arasındaki alım satım işlerini de düzene koymakta, zorunlu alım (*συνωνή*) için bazı yönergeler vermektedir. Bu yönergelere göre mükellefler devlet tarafından belirlenmiş piyasa dönüştürme kurlarını aşmamak kaydıyla askerlere ticari olarak satış yapabilirler-

di. Özel şahsiyetlere tabi çalışan askerler, ücretlerini nakde dönüştürülmüş olarak (ἐν ἐξαργυρισμῷ) alacaklardı.

Anastasius, Perge yazıtında içerilen yasında, her bir subayın dereceleri adil bir şekilde takip etmesini sağlamak amacıyla subaylara yönelik rütbe yapılandırmasını da ayarlamıştır. Askeri atamalar, sayılar ve ücretleri yeniden düzenlediği bir *notitia* hazırlamıştır. Böylelikle, alt derecelerde bulunan her bir kimse, kendisinden önce askeri hizmete başlamış kimselerin önüne geçmeyecek ve ölen ya da askeri hizmetten ayrılan kimselerin yerlerine belli koşulları sağlamak şartıyla geçeceklerdi.

Anastasius ayrıca askeri birimlerdeki her bir rütbede ne kadar asker bulunması gerektiğini ve onların ücretlerini belirlemiş, bu sayıların birim içerisinde düşürülmeden korunmasını ve annonaların, yani ücretlerin, söz konusu Notitia uyarınca alt rütbelere fazla ve de üst rütbelere az verilmemesi gerekliliğini yasaya bağlamıştır.

Perge yazıtındaki askeri unvan sıralaması, Vegetius ve Johannes Lydus'un verdiği listeler ile karşılaştırılabilir durumdadır. Lydus lejyon düzenine ilişkin en geniş listeyi sunmaktadır.

Lydus	Perge Yazıtı	Vegetius
Tribuni	Tribunus Major	Tribunus Major
Ordinarii	Tribunus Minor	Tribunus Minor
Signiferi	Ordinarii	Ordinarii
Optiones	Augustales	Augustales
Vexillarii	Augustales alii	Flaviales
Mensores	Augustales alii	Aquiliferi
Tubicines	Flaviales	Imaginiferi
Bucinatores	Flaviales alii	Optiones
Cornicines	Signiferi	Signiferi (draconarii)
Andabatae	Optiones	Tesserarii
Metatores	Veredarii	Campigeni (Campidoctores)
Arcutes et Sagittarii	Veredarii alii	Metatores
Praetoriani	Vexillarii	Beneficiarii
Lanciarii	Imaginiferi	Librarii
Decemprimi	Librarii	Tubicines
Beneficarii	Mensores	Cornicines
Torquatoii	Tubicines	Bucinatores
Brachiati	Cornicines	Armatura Duplares

Armigeri Munerarii Deputati Auxiliarii Cuspatores Imaginiferi Ocreati Armaturae Primae Armaturae Semissales <i>Farklı birimlerle devam ediyor...</i>	Bucinatores Praeco Armaturae Duplares Beneficarii Torquati semissales Bracchiati semissales Armaturae semissales Munifices Clerici ve Deputati	Armatura Simples Mensores Torquati Duplares Torquati Simples Candidati duplares Candidati simples Munifices
--	--	--

Tablo 8: Perge Yazıtındaki unvanların Lydus ve Vegetius'da verilenler ile karşılaştırılması.

Peki, böylesine kapsamlı ve önemli bir yasa neden Codex Justinianus'da yer almamıştı ya da en azından codexteki başka yazıtlarda yasaya atıfta bulunulmamıştı? Acaba böylesine ince hesaplanmış ve içerisinde her daim geçerli kalması hükmedilmiş olan bu yasanın devamlılığı niyet edildiği boyutta olmadı mı? En azından bu yasanın Anastasius döneminde işe yaradığı ekonomik kazançlar ve ordunun kalite kazanması ile ıspatlanmıştır. Peki, Anastasius döneminden sonra bu yasaya ne oldu? İşte bu soruların cevapları için Procopius, bize Gizli Tarihinde çok önemli bilgiler sunmuyor olabilir. Procopius'un özellikle askerler hakkındaki söyledikleri, bu çalışmanın konusuyla doğrudan ilişkili olduğundan, ilgili bölümün (HA 24) büyük bir kısmı yazılmıştır:

... bu şekilde, silah arkadaşları öldükçe ya da terhis oldukça askerler adım adım rütbelerde yükselirdi ve her bir askerinin ödemesi kademine göre yapılırdı. Fakat mutemetler, sürekli olan savaşlarda sıkça olduğu üzere, ölmüş hatta toplu halde yok edilmiş olan askerlerin isimlerinin listelerden silinmesini yasakladı. Üstelik listelerdeki boş yerleri de doldurmadılar, hatta uzun sürelerden sonra bile. Bunun sonucu ise, asker sayısı gittikçe daha az çoğaldı ve mutemetler her zaman için askerlere gitmesi gereken parayı Justinianus'a teslim ederken, ölmüş silah arkadaşlarından ayrılanlar da rütbe ve ödeme için kendi normal ilerlemelerinden mahrum bırakıldılar... Üstelik diğer kişisel haksız nedenlerle, savaş alanında girdikleri risklerin bir ödülü olarak, askerlere para cezası verdiler... daha sonra, saray muhafızlarından bazıları tüm Roma İmparatorluğu boyunca askeri birimlerde ne kadar kişinin servise uygun olmadığını incelemek için görevlendirildi ve bazı askerler yaşlı ve işe yaramaz oldukları için üniformaları alındı, böylece hayatlarının geri kalan kısmında, hayır yemek-

leri için kamu forumuna ve de gözyaşlarını ve feryatını göstererek, ekmeğe parası için de gelen geçene yalvarırdı ve geriye kalanı, benzer bir kadere uğramak korkusuyla, birikimlerini bir rüşvet olarak vererek fakirliğe düştüler, sonucunda da meslekleri açısından bütün askerler hayal kırıklığına uğradı ve seferler için artık hiç de heves kalmamıştı... Doğrusu, bu memurlar tarafından fakirliğe ve acizliğe düşürülenler sadece orta halli askerler değildi; generallerin altındaki ve önceleri yüksek itibarı olan bütün kurmay subayları tamamen yoksullaştılar ve düzenli erzaklarını alacak paraları kalmadığından açlık tehlikesi içindeydiler ... Justinianus bu sınır birliklerini hor kullandı, başından itibaren ödemeleri 4–5 yıl geciktirildi; Romalılar ve Persler arasında barış ilan edildiğinde, bu zavallılar, barışın meyvesini paylaşmak yerine, kendilerine borçlu olunan ne varsa kamu hazinesine bapışlamaya zorlandılar; bundan sonra da alelacele ordudan terhis edildiler. Ondan sonra da Roma imparatorluğunun sınırları korumasız kaldı ve askerler birdenbire hayır kurumlarının ellerine kaldılar... Justinus tahta geldiği vakit, bu Justinianus çok sayıda kimseye, iyi bir para ödemeleri karşılığında, bu onuru dağıttı (*scholares* adı altındaki saray korumalarını). Ve artık daha fazla yer kalmadığını görünce, *Supernumerarii* adı altında fazladan ikibin kişi daha kaydetti. Kendisi tahtı ele geçirdiğinde ise, derhal *Supernumerarii*'yi dağıttı ve ödedikleri parayı da onlara hiç geri ödemedi ... Ne zaman bir ordu Libya'ya, İtalya'ya ya da Persler'e karşı gönderilse, sefere hiçbir şekilde uygun olmadıklarını iyi bildiği halde, düzenli ordularda hizmet için hazırlanmalarını emrederdi. Ve onlar da, faal hizmet olasılığından korkarak, savaş sürecindeki ödemelerinde feragat ettiler ... Tüm dönem *magister officiorum* olan Petrus da, her gün hiç duyulmamış olan soygunlarla onları rahatsız etti. Çünkü nazik görünen ve alçakgönüllü bir insan, fakat yaşayan en büyük soyguncuydu ve en sade şekliyle aşâğılık bayağılığıyla davranıyordu ... Ayrıca, saray muhafazasında çok daha üst rütbelerde olanlar vardı; görevleri için hazineye ne kadar fazla ödeme yapmışlarsa, o kadar fazla askeri rütbede olurlardı. Bunlar *Domestici* ve *Protectores* olarak adlandırılırdı ve her zaman faal hizmetten muaf tutulmuşlardı. Sadece formalite icabı saray muhafazasında kayıtlıydılar. ... her beş yılda bir imparatorun onlara belli bir miktarda altın ikramiye vermesi yasaya tabiydi. Ve her beş yılda bir görevliler her bir askere 5 altın *solidus* vermek üzere tüm imparatorluğa gönderilirlerdi. Bu geleneğe uymamak en sade şekliyle düşünülemezdi bile. Fakat bu adamın devlet yönetimine geçmesiyle birlikte, bu bir kere bile yapılmadı, hatta otuz iki yıl tahta kalmasına rağmen bunu yapmakla ilgili bir düşüncesi bile olmadı, böylece bu önemli gelenek sonunda herkes tarafından unutulup gitti.

Procopius'un bu eseri hakkında pek de saygı duyulmaması ve itibar edilmemesi gereken bir eser olduğu ve içeriğinde çoğunlukla dedikodulara yer verildiği ve Justinianus'un kamu hizmetlerinin çoğunlukla çarpıtılmış olarak verdiği ve de dönemin yaygın bir geleneğini Procopius'un kötü bir niyetle Justinianus'a yüklediği söylene de³⁵⁵, yukarıda söylenenlerin Perge yazıtının codex'e dâhil edilmemesiyle doğru olma ihtimalini ve Justinianus'un yasayı muhtemelen göz ardı etmesi ya da en kötü ihtimalle yürürlükten kaldırmasıyla kendisini ele verdiğini göz ardı etmemek gerekir. Eğer Anastasius'un yasası yürürlükte kalsaydı, Justinianus yukarıda söylenenlerin hiç birini yapamazdı ve bunu yürürlükten kaldırmakla istediği gibi hareket edebilirdi. İşte bu yüzden, Procopius'un söyledikleri Perge yazıtındaki yasanın kaderi ile ilgili oldukça önemlidir. Ayrıca, bütün ümit ve askeri başarılarla rağmen, seferlerin pahalılığı ve Anastasius'un devlet kasasında biriktirdiği bütün paranın bu yolda sarfedilmesinin imparatorluğa bir felaket getirdiği de kabul edilmiştir.³⁵⁶

II.11.2. Yazıt ve Perge

Çalışmanın diğer önemli bir yanı da, Anastasius'un çok önemli bir ordu fermanını içeren bu yazıtın Perge'de bulunmuş olmasıdır. Bu yazıtla birlikte Perge'nin askeri yüzü oldukça önem kazanmaktadır. Yeterli olmasa da, bu durumu bir parça destekleyebilmek için, Perge'nin geç antik ve erken Bizans dönemlerine ilişkin bazı askeri tarihi bilgilere bakmak gerekmektedir. Fakat öncelikle Perge'nin bağlı bulunduğu Pamphylia bölgesine kısaca değinmek yerinde olur.

Pamphylia günümüz Türkiye'sinin güney kıyısında konumlanmıştır. Batıdan Lycia, Kuzeyden Pisidia (Galatia eyaleti içerisinde), doğudan da Cilicia ve kısmen Isauria ile sınırlanmaktadır. Görece olarak küçük olup doğal olarak Taurus silsilesi ile çevrelenmiş olan Pamphylia, aslen gür nehirlerle beslenen geniş bir ovalık alandır. En erken tarihi Hititler dönemine kadar dayandırılmaktadır. Büyük Hitit kralı IV. Tuthalia (ca. İ.Ö. 1245 – 1215) ile Tarhuntassa vasal krallığı arasında yapılan bir sınır antlaşmasına göre,³⁵⁷ Hulaya-Tarhuntassa krallığının batı sınırını *Parrha* (Perge) kenti yakınındaki *Kastaraja* (Kestros) nehri teşkil etmektedir. Klasik dönemde bölgenin en önemli kentleri Magydus, Silyum, Perge, Aspendus ve Side'di. Ana yerleşim dönemi olarak Troya'nın ele geçirilişinden sonraki kaçan Yunanlıların yerel halkla karışarak oluşturduğu İ.Ö. 12. yy düşünülür. Pamphylia ismi, muhtemelen bu karışıklığa atfen, Yunanca'da "*bütün oymakların ülkesi*" anlamına gelir. Sırasıyla Lydialılar, Persler, Büyük İskender, Antigonos I ve ardılları, Seleukoslar ve

³⁵⁵ Jones 1964, 266 ve 676.

³⁵⁶ Evans 1970, 223.

³⁵⁷ Otten 1988, 37.

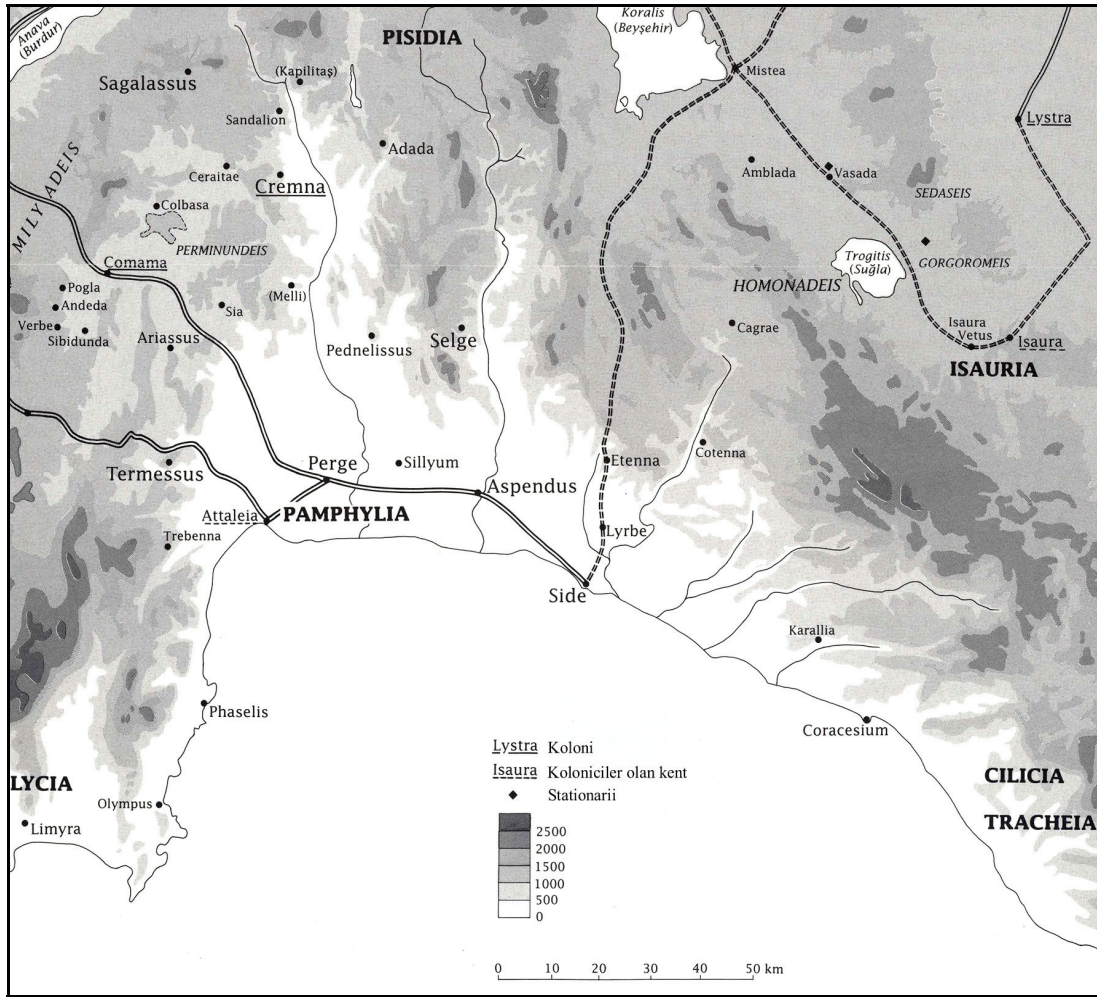
Ptolemaioslar bölgeyi denetim altında tutmuşlardır. Roma yönetiminde ilkin Cilicia sınırlarına dahil edilen bölge sonradan Galatia eyaletine bağlanmıştır. Daha sonra da Vespasianus tarafından Lycia ile birleştirilerek Lycia-Pamphylia eyaleti altında kalmıştır. Tekrar Diocletianus döneminde Lycia ve Pamphylia ayrıştırılmıştır.³⁵⁸ Hıristiyanlık döneminde Pamphylia iki piskoposluk merkezi olarak düzenlenmiştir. Side, Pamphylia Prima'nın başkenti iken, Perge de Pamphylia Secunda'nın başkenti olmuştur.

Hıristiyanlık döneminde de Perge önemini korumaya devam etmiştir. LeQuien, Pamphylia Secunda'ya bağlı olan Perge kentinden 11 adet piskopos³⁵⁹ vermektedir. Ayrıca, kent Notitia Episcopatum'da Pamphylia'nın metropolisi olarak geçmektedir.³⁶⁰

³⁵⁸ Pamphylia hakkında daha fazla bilgi için bak: Bean 1968; Bosch 1957; :Nollé 1993, 1–143 (Side çerçevesinde)

³⁵⁹ LeQuien I, 1013: Epidaurus, Ancyra Konseyi'nde (İ.S. 312); Callinicus, Nicæa Konseyi'nde (İ.S. 325); Berenianus, Constantinopolis Konseyi'nde (İ.S. 426); Epiphanius, Ephesus Konseyi'nde (İ.S. 449), Chalcedon Konseyi'nde (İ.S. 451), ve eyalet piskoposlarının imparator Leo'ya yazdığı mektuba imza atanlar arasında (İ.S. 458); Hilarianus, Constantinopolis Konseyi'nde (İ.S. 536); Eulogius, Constantinopolis Konseyi'nde (İ.S. 553); Apergius, Constantinopolis'te monothelite olduğu için kınandı (İ.S. 680); Joannes I, Trullan Konseyi'nde (İ.S. 692); Sisinnius Pastillas İ.S. 754 civarları ve Iconoclast, Nicæa'da kınandı (İ.S. 787); Constans, Nicæa'da (İ.S. 787); Johannes II, Constantinopolis'te (İ.S. 869).

³⁶⁰ Notitia Episcopatum 397-415 (Gelzer 1901): *Ἐπαρχία τῆς Παμφυλίας· Μητρόπολις Πέργης, ἔχει ὑπ' αὐτὴν πόλεις ἧτοι ἐπισκοπὰς ἡ', οἷον· τὸν Ἀτταλίας, τὸν Εὐδοξιάδος, τὸν Τελεμησοῦ, τὸν Σίνδου, τὸν Μαξιμιανουπόλεως, τὸν Λαγίνων, τὸν Παλαιουπόλεως, τὸν Κρημνοῦ, τὸν Κουδροῦλων, τὸν Πελτινήσσου, τὸν Ἀρησασοῦ, τὸν Πουγλῶν, τὸν Ἀδριανῆς, τὸν Δικητριανούρων, τὸν Σανδιδῶν, τὸν Βαράης, τὸν Συλαίου, τὸν Περβαίνων.*

Harita 3: Pamphylia ve komşu bölgeleri (Kaynak: Mitchell 1993, Map 5: The Pisidian Taurus)

Strabon'un coğrafyasında ve Stadiasmus Maris Magni'de belirttiği gibi kente Kestros yani Aksu nehri aracılığıyla gemilerle ulaşmak mümkündür.³⁶¹ Yaklaşık 1 km kadar doğusunda olması beklenen bir liman aracılığıyla denizle bağlanmıştır, bu durum içerde yer alan bir kent için oldukça önemli bir avantajdır. Sivil ihtiyaçların karşılanmasının yanı sıra askeri ikmallerin yapılmasında da önemli bir rol oynamış olmalıdır. Her ne kadar arkeolojik olarak askeri bir yapılaşmaya ilişkin arkeolojik veriler henüz ele geçmemiş olsa da, bazı epigrafik veriler kentin askeri yüzünü açığa çı-

³⁶¹ Strabon, *Geog.* 14.4.2: Εἰθ' ὁ Κέστρος ποταμός, ὃν ἀναπλεύσαντι σταδίους ἐξήκοντα Πέργη πόλις καὶ πλησίον ἐπὶ μετεώρου τόπου τὸ τῆς Περγαίας Ἀρτέμιδος ἱερόν, ἐν ᾧ πανήγυρις κατ' ἔτος συντελεῖται; *Stadiasmus Maris Magni* 219: Ἀπὸ Κυνοσαρίου ἐπὶ ποταμὸν καλούμενον Κέστρον στάδιοι ξ. Ἀναπλεύσαντι τὸν ποταμὸν πόλις ἐστὶ Πέργη

karmaktadır. Agora ve ana cadde arasına Tacitus döneminde (İ. S. 275–276) dikilmiş olan bir yazıtta kentin edindiği bir takım önemli unvanlar sıralanmıştır.³⁶²

Asylum hakkına sahip tek kent olan Perge Yaşa! ...Vespasianus döneminden beri neokor olan Perge Yaşa! Mukaddes vexillum ile onurlandırılmış olan Perge Yaşa! Gümüş sikke basma hakkı ile onurlandırılmış olan Perge Yaşa! Efes Artemisi, Perge Artemisi! İmparatorluk kasasının hamisi olan Perge Yaşa! Dört kere neokor olan Perge Yaşa! Adli merkezlerin birincisi Perge Yaşa! Pamphylia'nın başkenti olan Perge Yaşa!

Pamphylia en azından 4.yy başlar kadar “*savunmasız eyaletler*” (*inermes provinciae*) olarak bilinen bölgelerde yer almaktadır.³⁶³ Perge, Valerianus döneminde (İ.S. 253–260) bir imparatorluk tapınağı ile onurlandırılmış, Tacitus tarafından da metropolis ünvanı verilmiştir. Bu onurlar, kısa bir süreliğine de olsa kentin imparatorluk karargâhı vazifesini gördüğü dönemdeki askeri önemini yansıtmaktadır.³⁶⁴ Yazıtlarda ya da askeri diplomalarda Perge'nin askeri yönüne ilişkin başka veriler de mevcuttur. Bu verilere göre *cohors I Flavia Numidarum* Perge'de konumlanmıştır,³⁶⁵ söz konusu askeri birlik İ.S. 178 ve İ.S. 238'de olmak üzere iki kere Perge ile ilişkili olarak görünmektedir. Pamphylia'da yer alan başka ordu birimleri de vardır. Örneğin *Cohors Apula Civium Romanum* Pamphylia'nın henüz Galatia'nın bir bölgesi olduğu imparatorluğun ilk yüzyılında bir dönem Side'de kalmıştır.³⁶⁶ Yine imparatorluk döneminde *Cohors I Hispanorum*, *Cohors IV Raetorum*, *Cohors I Musulamiorum* Pamphylia bölgesinde bulunmuşlardır.³⁶⁷ Yine önemli bir veri olarak, Perge'nin kuzeyinde kalan bir tepe yamacında tanrı Mithras'a adanmış bir in olduğunu da hatırlatmak gerekir. Bu in, yakın çevrede bilinen tek Mithreum'udur. Bütün kötülüklere karşı sava-

³⁶² Kaygusuz 1984, 1–4; *SEG* 34 (1984) 1306; Nollé 1986, 199–202; *BE* 1989, 70; Merkelbach – Şahin 1988, 115 p. Nr.22; Roueché 1989, 206–228; Weiss 1991, 353–392.

³⁶³ İmparatorluk döneminde Lycia ve Pamphylia'daki askeri güçler hakkında *bak.* Sherk 1955, 401 – 403; Bennet 2007, 136 – 143. Tacitus, *Hist.* 1.11; 2.81–82; 3.15. “*inermes provinciae*” her ne kadar “*savunmasız eyaletler*” anlamına gelse de, kastedilen imparatorluk birimleri olan lejyonlar tarafından korunmayan eyaletlerdir (*bak.* Sherk 1955, 400 vd.; Bennett 2007, 134 vd.). Bu bölgeler da ki koruma çoğunlukla *auxilia* tarafından sağlanmaktaydı.

³⁶⁴ Mitchell 1993, 238; Foss 1996, 14 vdd; Şahin 2004, 2.

³⁶⁵ Nollé 1986, 199–202; 178 yılı için bak: Roxan 1978, nr. 67 (Nicomolis ad Istrum'dan bir askeri diploma); *CIL* XVI 128 (AE 1966, 459); krş. Grosso 1964, 548–550; Eck 1972, 429 – 436; *FdX VII*, 5; 238 yılı için bak: Bean 1965, nr. 105 (AE 1966, 459). En son, Bennett 2007, 141 vdd.

³⁶⁶ Bean 1965, 57 nr. 155; Speidel 1976, 339 – 341; Bennett 2007, 137 vdd.

³⁶⁷ Bennett 2007, 136-141

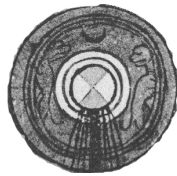
şan bir kahraman olmasıyla ön plana çıkan tanrı Mithras'ın kültü, bilhassa İ.S. üçüncü ve dördüncü yüzyılda Roma askerlerinin en önde gelen tapınımlarından birisi haline gelmişti.³⁶⁸

Fakat Pamphylia'da bir lejyon olduğuna dair en kesin veri, Perge Anastasius yazıtı aracılığıyla gelmekle birlikte, daha önce Asiana diocesesin'de bulunan Praesental lejyonlardan birisi ca. 100 yıl kadar sonra, belli nedenlerle Pamphylia'ya yerleştirilmiş olabilir (eğer bu lejyon başka yerlerden getirilmemişse, i.e. Isauria). Notitia Dignitatum'da ilgili bölgede bulunan lejyonlar şunlardır (*Not. Dig. Or. VI, Magister Militum Praesentalis II*):

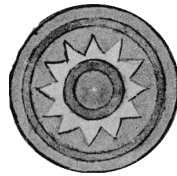

Not. Dig. Pamphylia

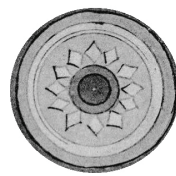
Legiones palatinae sex:

*Matiarii
seniores*

Daci

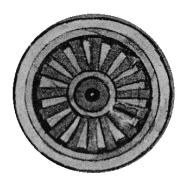
Scythae

Primani

Undecimani

*Lanciarii
iuniores*

Fakat bu lejyonların o dönem için Perge'de olmasını beklemek anlamsız olabilir, çünkü o dönemde Pamphylia consular bir eyaletti ve askeri bir donanımı olması beklenmezdi. Ancak, İ.S. 472 yılında, imparator I. Leo bazı yeni comitivalar, yani sınıra yakın bölgelerde kurulan ve *comes* unvanını taşıyan komutanlarca yönetilen askeri komuta bölgeleri kurdu.³⁶⁹ Söz konusu comitivalar arasında Pisidia, Pamphylia, Lycaonia ve Isauria bulunmaktadır. Bu comitivalar muhtemelen

³⁶⁸ Bu kültün Hindistan ve daha sonra da İran'dan köklendiği ve İ.Ö. 1. yüzyıldan itibaren Pompeius ve Servilius Isauricus'un Kilikia ve Lykia'daki Mithras'a tapan korsanlarla olan savaşlarından sonra batıya geçtiği varsayılır. Romalı lejyonerler tarafından tapınım gördüğü yazıtlardan anlaşılabilir. Örneğin yazıtlar için bak: RIB 1546 = CSIR I.6.122: Deo Invicto Mitrae M(arcus) Sim(plicius) Simplex / pr(a)ef(ecus) v(otum) s(oluit) l(ibens) m(erito) "Yenilmez tanrı Mithras için, Marcus Simplicius Simplex, praefectus, isteyerek ve hak ederek bu adağı yerine getirdi". Adağı yapan Marcus Simplicius Simplex, I. Batavia Cohorsunda praefectus idi; RIB 1544 = CSIR I.6.121: Deo Inv(icto) M(ithrae) / L(ucius) Antonius / Proculus / praef(ectus) coh(ortis) I Bat(avorum) Antoniniana / v(otum) s(oluit) l(ibens) m(erito) "Yenilmez tanrı Mithras için, Lucius Antonius Proculus, I. Batavia Antoniniana Cohorsunda praefectus isteyerek ve hak ederek bu adağı yerine getirdi"; RIB 1545 = CSIR I.6.123: D(eo) In(victo) M(ithrae) S(acrum) / Aul(us) Cluentius / Habitus pra(e)fectus / coh(ortis) I / Batavorum / domu Ulti/n(ia) Colon(ia) / Sept(imia) Aure(elia) L(arino) / v(otum) s(oluit)l(ibens) m(erito) " Bu adağı yenilmez tanrı Mithras için, I. Batavia Cohorsunda praefectus, Colonia Septima Aurelia Larinum'dan Ultinia aşiretinden Aulus Cluentius Habitus, isteyerek ve hak ederek bu adağı yerine getirdi"

³⁶⁹ Cod. Jus. 12.59.10

Torosları tehdit eden Isaurialılara karşı oluşturulmuştu.³⁷⁰ Bean ve Mitford, Gündoğmuş yakınlarındaki Casae kenti sınırları içerisinde yer alan bir tepede buldukları uzun bir askeri yazıtı, Codex Justinianus'ta yer alan bu yasadan hareketle tamamlayarak Leo I dönemine tarihlemişlerdir. Bu yazıttan da Casae'da askeri birliklerin bulunduğu anlaşılmaktadır.³⁷¹ Dolayısıyla Perge'de 5.yy'da bir birlik var olmuştur bunu 472'den sonrası için beklemek daha yerinde olur.

Side'den ele geçmiş olan bir yazıt³⁷² bir başka önemli duruma işaret etmektedir. Zeno dönemine (İ.S. 476 – 491) tarihlenen yazıt, Pamphylia comes'inin Side'de ikamet ettiğine dair bilgiler sunmaktadır. *Comes*, Side'de yaşadığına göre söz konusu lejyonun karargâh merkezi Side'dir, fakat lejyon Pamphylia coğrafyasında en azından ikiye bölünmüş şekilde konuşlandırılmış olmalıdır. Dolayısıyla Perge'de lejyonun üssü olmasa da ca. 700–800 kişilik bir kısmının buraya yerleştirilmiş olması gayet olağandır.

Yazıtın malzeme ve yazım teknikleri açısından kaliteli olması, Joyce Reynolds'un Apollonia'da (Pentapolis) bulunan Anastasius'un bir başka ordu yazıtına ilişkin yaptığı öneriyi anımsatmaktadır. Apollonia yazıtı da beyaz mermere yazılmış kaliteli bir yazıttır ve bu öneriye göre Apollonia'daki yazıt eyalette görevli olan *dux* tarafından doğrudan yazdırılmış olan “asıl örnek”tir ve böylece Apollonia'nın Anastasius döneminde Pentapolis'in başkenti, dolayısıyla da askeri ve idari merkezi olması gerekir. Bu yazıttaki ediktin kopyaları Pentapolis'in diğer kentlerinde de – Ptolemais ve Teucheria'da – ele geçmiştir, fakat bu yazıtlar normal bloklar üzerine düşük kalitede yazılmıştır. Reynolds ayrıca Pentapolis'in diğer kentleri olan Berenike ve Kyrene'de de bu kopyaların olması gerektiğine inanmaktadır ve Kyrene'de ele geçen bir parçanın bu metne ait olabileceğini de ekler.³⁷³ Perge yazıtımıza gelince, bu yazıttaki yasanın kopyalarının Pamphylia'nın diğer yerlerin de hatta içeriğin çok genel oluşundan hareketle belki de diğer eyaletlerde bile ele geçmesi gerekliliğine ben de inanmaktayım ve Reynolds'un Apollonia için önerdiği gibi, Perge'nin Anastasius döneminde Pamphylia'nın başkenti, askeri ve idari merkezi olduğunu, hatta üçüncü levhada verilen sayılara göre söz konusu askeri birimin sıradan bir birliğin çok ötesinde, çok geniş bir askeri birime işaret etmesinden dolayı belki de askeri açıdan daha da geniş bir alanın merkezi olduğunu söyleyebilir gibi görünsek de, bunu destekleyebilecek başka veri yoktur. Dönemin coğrafyasına ilişkin muhtemel görünüm için kullanabileceğimiz en yakın ve kesin kaynak 6 yüzyıldada

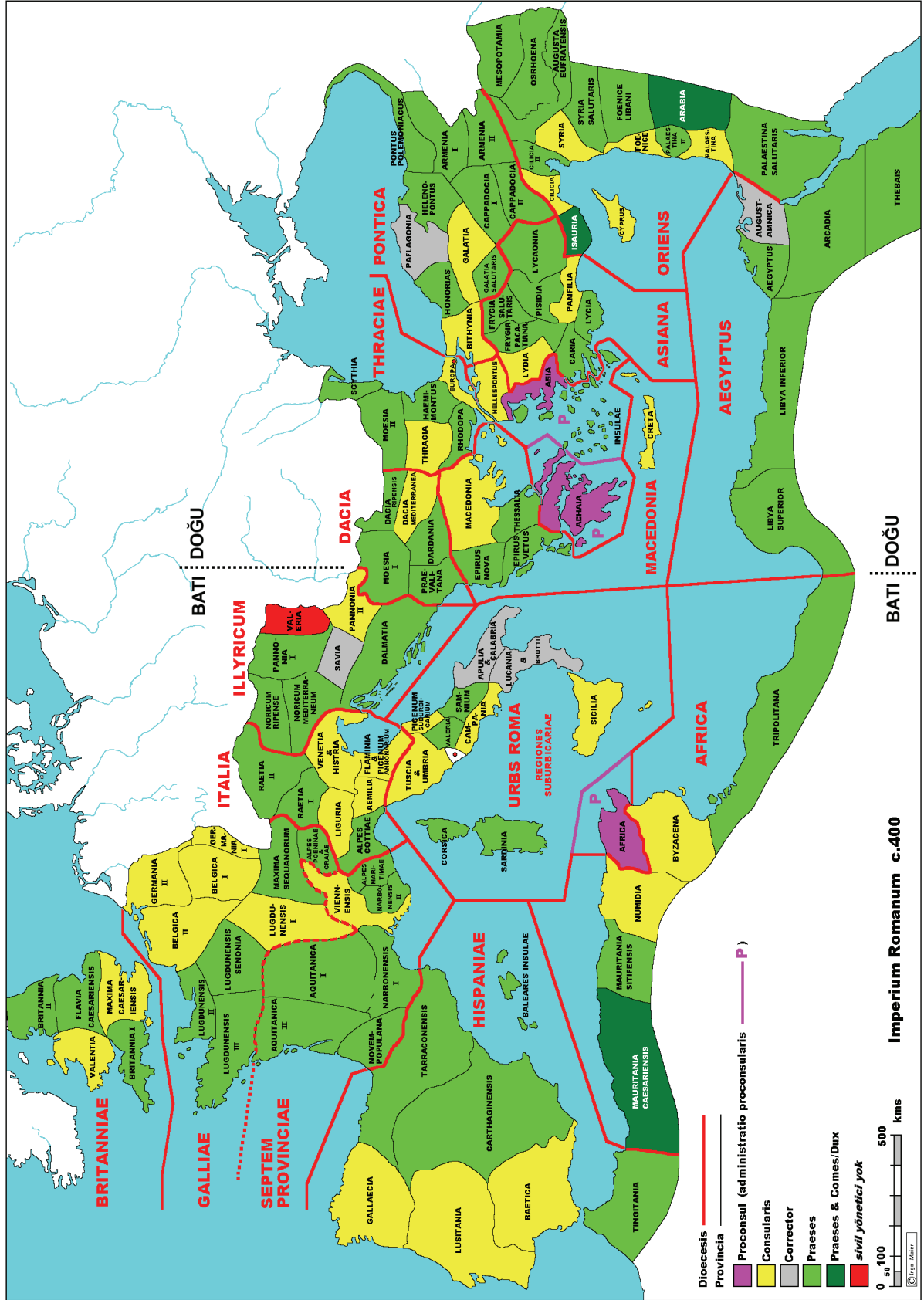
³⁷⁰ Jones 1964, 224; Brandt 1992, 197–198

³⁷¹ Bean-Mitford 1970, 51.31.

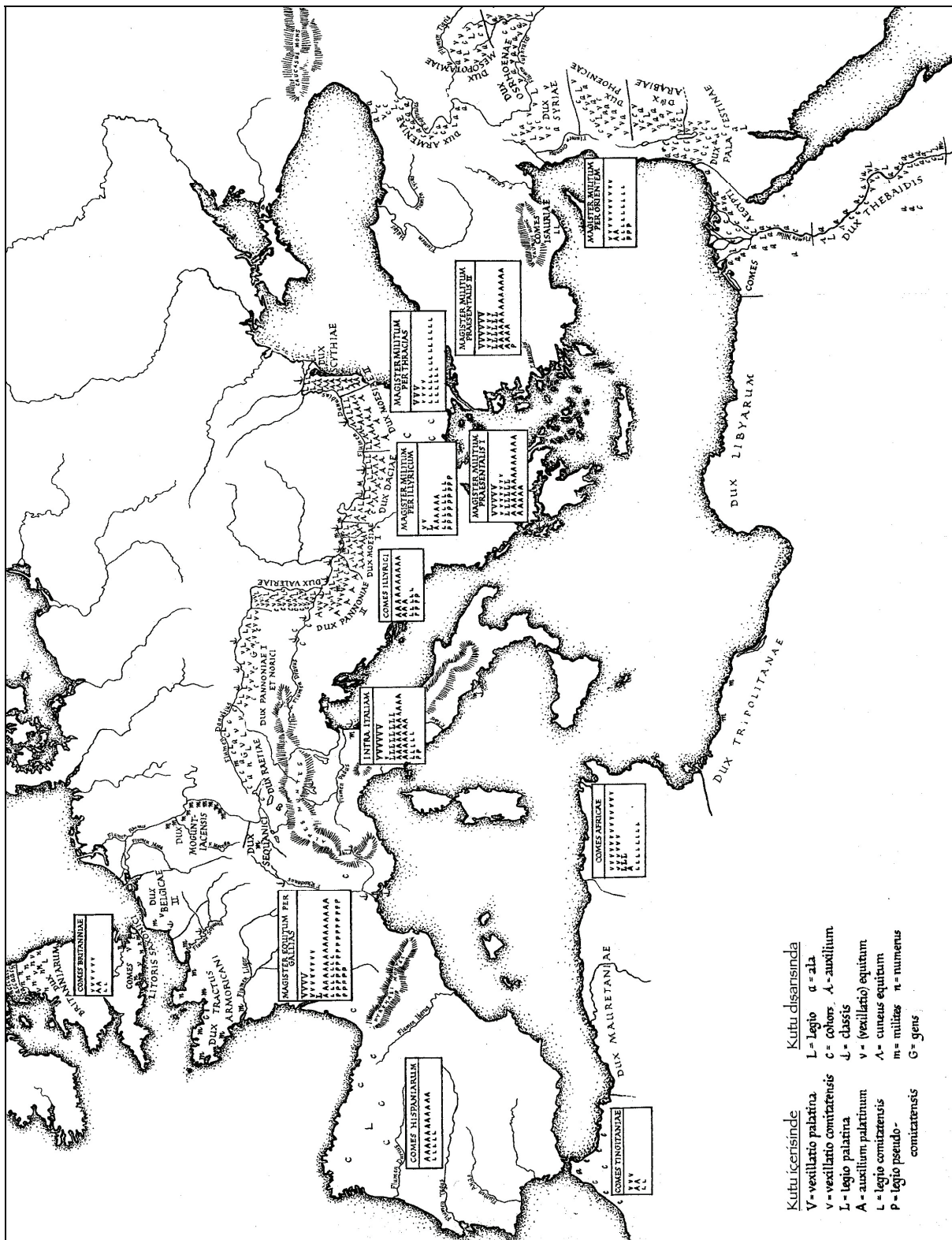
³⁷² Nollé, Side II nr. 171, s. 492 vdd.

³⁷³ Reynolds 1976, 309 (nr.37); Reynolds 2003, 8 ve 36.

en azından doğu için önemli bir değişikliğe uğramadığını varsaydığımız 5. yüzyıl eseri olan *Notitia Dignitatum*'dur. Fakat yukarıda belirttiğim gibi, 472 sonrasında bu durum Asia Minor için, en azından güney bölgeler için fark arz edebilir ve bu tarihten sonra Pamphylia bir *comitiva* statüsüne geçtiği için bir lejyon bulundurması gayet olağandır. Belki de Probus döneminde oluşturulan 3 Isura lejyonundan birisi Pamphylia'ya kaydırılmıştı, fakat bu tahmin ancak yeni bulunacak verilerle bir sonuca ulaşabilir vaziyettedir.

Harita 4: Notitia Dignitatum'a göre İ.S. 400 civarlarındaki Roma imparatorluğu diocese ve provincia dağılımı (kaynak: <http://members.ozemail.com.au/~igmaier/map.htm>)

Harita 5: Notitia Dignitatum temelinde beşinci yüzyıldaki Roma ordusu savaş düzeni. Doğu ca. 408, Batı ca. 423. (Jones 1964, Map IV)

II.11.3. Tarihleme

Belgenin kesin olarak tarihlenmesi, yazıtta herhangi bir tarihleme ögesi içerilmediğinden ya da prosopografik bir çalışma yapılabilecek bir özel isme rastlamadığımızdan, yazıttan çıkarılamamaktadır. Fakat Anastasius dönemindeki gelişmelere bakarak aşağı yukarı bir sonuca ulaşma denemesi yapabiliriz. Öncelikle, Anastasius'un tahta geçer geçmez ilk olarak üzerine gittiği sorun Isaurialılardı. Tarihin çeşitli dönemlerinde çıkardıkları ayaklanmaları ile ünlü olan Isaurialıların bu seferki sorunun tohumları Leo döneminde atılmış olsa da, Anastasius bu sorunla var gücüyle mücadele etmiştir. Yukarıda bahsettiğim üzere, Isaurialı Zeno döneminde doruk noktasına ulaşan mevkilerin satışına yönelik yozlaşma, Isaurialılara gerek orduda gerekse idari makamlarda mevki elde edebilmek için pek çok fırsatlar sunmuştu ve imparatorluk idaresi neredeyse tamamen Isauriaların elindeydi. “*Doğuştan Romalı ve dini bütün*” olarak Zeno’ya karşı ve hemen ardından tahta getirilen Anastasius’un ilk adımlarından birisi, üst düzey makamları hemen hemen tamamen ele geçiren Isaurialıların hepsini Constantinopolis dışına sürmek olmuştu. Fakat bu durum Anastasius’u, yedi yıl boyunca Isaurialara karşı girişeceği bir mücadeleye sürükledi. Kotiaion’daki meydan savaşında Isaurialılara karşı savaşan imparatorluk birlikleri çok genişti ve Got ve Hun birlikleri ile desteklenmişti. Bu savaşın büyüklüğü Isaurialıların, bilhassa Zeno vasıtasıyla, oldukça ciddi bir güç kazandıklarını ortaya sermektedir. Elimizdeki yasanın bu savaştan önce ya da sonra çıkarıldığı üzerine kesin bir yargı verilememekle birlikte, Anastasius’un savaştan sonra tayın bedellerini üniformaları ve silahları nakit paraya çevirdiği³⁷⁴ 498 tarihine kadar ardı ardına yaptığı ekonomik reformlar³⁷⁵ çerçevesinde düşünmek yerinde olacaktır. Büyük ihtimalle, bu yasa Anastasius’un 502 yılında başlattığı Büyük Pers Savaşı’ndan önce çıkarılmıştı. Çünkü bu savaşta, ordu iyice profesyonelleşmiş ve oldukça büyümüşü. Bu ordu, çok etkili bir savaş birimine dönüşmüş, ayrıca cazibesi ve güvencesi artırılmış olduğundan yerel gönüllülerle doldurulmuştu. Procopius bu ordunun büyüklüğünü gösterirken, biraz abartmış gibi görünmesine rağmen “*Bu savaştan ne önce ne de sonra böylesi bir ordu oluşturulmuştu*” şeklinde yazmaktadır ve Joshua Stylites de bu büyüklüğü tasvir etmektedir.³⁷⁶ 506 yılındaki ateşkesten sonra, Anastasius imparatorluğunun

³⁷⁴ Treadgold 1995, 153pp., 179pp; Stein II 1949, 199-203 (La Coemptio)

³⁷⁵ Cod. Just. 1.42.1–2 ? (Dört ayda bir gönderilmesi gereken sivil ve askeri brevialara ilişkin), 10.16.13 (annona ve vergi ödemeleri hakkında, 496 yılı), 10.19.9-10 (vergi toplamasına ilişkin, 496 ve 498 yılları), 11.1.1-2? (*collatio lustralis*’in kaldırılışı, 498 civarları) 12.37.16-17-18-19 (askeri annonaların dağıtımı üzerine); Malalas 394.8-10: Ὁ δὲ θεότατος βασιλεὺς Ἀναστάσιος ἐποίησε χρυσοτέλειαν τῶν λούγων τοῖς συντελεσταῖς πᾶσι διὰ τὸ μὴ ἀπαιτεῖσθαι τὰ εἶδη καὶ διατρέφεσθαι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

³⁷⁶ Procopius, *De Bellis* 1.8.1–5; Josh. Styl. 54 (s.43–44)

geriye kalan dönemini, 513 yılında komutan Vitalianus tarafından yürütülen bir iç ayaklanma haricinde, huzur içerisinde geçirmiştir.³⁷⁷

Metinde bahsi geçen ve Notitia'da gösterilen annona düzenlemeleri dönemin *praefectus praetorio*'su ve onun *officia*'sı tarafından yapılmıştır. Yine söz konusu dönemde bu makamda bulunan kimselere bakılarak en azından elimizdeki seçenekleri görebiliriz. Tüm Anastasius döneminde bu makam için bilinen 16 adet isim olmakla birlikte 7 tanesi³⁷⁸, İ.S. 500 civarlarından sonra görev yapmıştır. Geriye kalan 9 adet *Praefecti Praetorio Orientis* ise şöyledir:

- 1) **Matronianus**³⁷⁹, **İ.S. 491**: Codex Justinianus'da ona gönderilmiş olan yasa metinlerinden tanınmaktadır.³⁸⁰
- 2) **Arcadius**³⁸¹, **İ.S. 491/505**: Anastasius'un tarihlenmemiş bazı yasaları ona hitap etmektedir.³⁸²
- 3) **Armenius**³⁸³, **İ.S. 491/518**: Cod. Just 12.50.23 ona hitap etmektedir.
- 4) **Parnassius**³⁸⁴, **İ.S. geç 5. yy-erken 6.yy.**
- 5) **Illus**³⁸⁵, **İ.S. geç 5. yy-erken 6.yy.**

³⁷⁷ Stein II 1949, 177–85

³⁷⁸ **1) Aspar Alypius Constantinus**, *Praefectus Praetorio Orientis*, İ.S. 502–505 (PLRE II 315, s.v. Aspar Alypius Constantinus 19). **2) Eustathius**, *Praefectus Praetorio Orientis*, İ.S. 505–506 (PLRE II 436, s.v. Eustathius 11). **3) Leontius**, *Praefectus Praetorio Orientis*, İ.S. 510 (PLRE II 672 vd., s.v. Leontius 23). **4) Zoticus**, *Praefectus Praetorio Orientis*, İ.S. 511–512 (PLRE II 1206 vd., s.v. Zoticus). **5) Marinus**, *Praefectus Praetorio Orientis*, İ.S. 512/515 ve İ.S. 519 (PLRE II 726 vd., s.v. Marinus 7). **6) Sergius**, *Praefectus Praetorio Orientis*, İ.S. 517 (PLRE II 994 vd., s.v. Sergius 7). **7) Apion**, *Praefectus Praetorio Orientis*, İ.S. 518 (PLRE II 111 vd., s.v. Apion 2)

³⁷⁹ PLRE II 736, s.v. Matronianus 2.

³⁸⁰ Cod. Just. 1.12.6, 7.39.4, 10.27.1 ve 11.62.14.

³⁸¹ PLRE II 131, s.v. Arcadius 6.

³⁸² Cod. Just. 12.37.17, 12.37.19 ve 1.4.18.

³⁸³ PLRE II 150, s.v. Armenius 2

³⁸⁴ PLRE II 832, s.v. Parnassius 3

³⁸⁵ PLRE II 590, s.v. Illus 2

- 6) **Hierius**³⁸⁶, *İ.S. 494–496*: 494 yılında *patricius* unvanını almıştı.³⁸⁷ Codex Justinianus'ta 496 tarihli bir yasa onun adına çıkarılmıştır.³⁸⁸
- 7) **Euphemius**³⁸⁹, *İ.S. 496*: Başlığında yanlışlıkla Anthemius şeklinde görüldüğü düşünülen Yunanca Anastasius yasaları ve adı doğru şekilde yazılmış olan bir yasa ile bilinmektedir.³⁹⁰
- 8) **Theodorus**³⁹¹, *İ.S. 497*: Cod. Just. 5.17.9 ona hitap etmektedir.
- 9) **Polycarpus**³⁹², *İ.S. 498*: Berytus kökenlidir. İlk bir *scriniarius* iken sonraları Anastasius tarafından *Praefectus Praetorio Orientis* yapılmıştır ve mali düzenlemelerde Anastasius'un önemli yardımcılarından birisi olmuştur.³⁹³ Codex'te adına düzenlenmiş yasalar mevcuttur.³⁹⁴

Bu isimlerden hangisinin ya da bilmediğimiz bir başka kimsenin bu düzenlemeleri yaptığını bilebilmek haliz hazırda imkânsız görülmekle beraber, mali yasaların çıkarımlarının çoğaldığı 496-498 arasındaki *praefectus*'larından birisi olması olasıdır.

Elimizde imparatorun ismi haricinde hiçbir isim olmaması tarihlemeyi zorlaştıran bir unsur olduğu belirtilmişti. Fakat yazıt eğer 491–500 arasında ise, o dönemdeki magistri militum gözden geçirilebilir. Anastasius döneminde görev yaptığı bilinen 7 adet magister militum vardır. Fakat daha öncede belirtildiği gibi, bu yazıtın en geç, Anastasius'un annonalara ilişkin yasaları düzenlediği ve ordunun oldukça profesyonel bir hale geldiği 498–500 civarlarından olduğu varsayılarak bu dönemden sonra görevde bulunanlar³⁹⁵ değerlendirmeye alınmamıştır. Böylelikle, elimizde Büyük

³⁸⁶ PLRE II 558, s.v. Hierius 6

³⁸⁷ Malalas 392.11–12: Ἐν δὲ τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ ἐποίησεν ἑπαρχὸν πραιτωρίων τὸν πατρίκιον Ἱέριον.

³⁸⁸ Cod. Just. 6.21.16

³⁸⁹ PLRE II 424, s.v. Euphemius 3

³⁹⁰ Anthemius olarak: Cod. Just. 10.16.13 ve 10.19.9. Euphemius olarak: Cod. Just. 8.53.32

³⁹¹ PLRE II 1092, s.v. Theodorus 35

³⁹² PLRE II 895, s.v. Polycarpus

³⁹³ Lydus, *De Mag.* 188; PLRE II 895 vd., s.v. Polycarpus; Barnish-Lee-Whitby 2000, 191.

³⁹⁴ Cod. Just. 5.30.4, 10.32.66 ve 12.16.5

³⁹⁵ 1) Fl. Patricius: *Magister Militum Praesentalis* 500–518 (PLRE II 840, s.v. Fl. Patricius 14). 2) Fl. Hypatius: *Magister Militum Praesentalis* 503, *Magister Militum per Thracias* 513, *Magister Militum Praesentalis* 513 (PLRE II 577, s.v. Fl.

Isauria Savaşı'nı *magister militum* olarak komuta eden iki ünlü İonnes kalmaktadır. Anastasius, Kotiaion'daki savaşta Isaurialılarla başa çıkabilmek için birinci seçeneğimiz olan İskit Ioannes komutası altındaki Doğu ordusunu, yani *comitatensesi*, ve ikinci seçeneğimiz olan Thrakialı Ioannes altındaki doğrudan imparatora bağlı olan her daim 'emre amade' olan imparatorluk ordusunu (*praesentalis*) kullanmıştı.

- 1) **Ioannes Scytha**³⁹⁶, *Magister Militum per Orientem*, İ.S. 483–498: İskit kökenlidir ve 482 yılında Illyricum'da *magister militum* ya da *comes rei militaris* olmuştur. 483 yılında Zeno onu *Magister Militum per Orientem* olarak Illus'un yerine atamıştır. 484 yılında Malalas tarafından *στρατηλάτης* olarak gösterilmiştir.³⁹⁷ Bu görevi aşağı yukarı 498 civarlarına kadar elinde tuttuğu tahmin edilmektedir.
- 2) **Flavius Ioannes**³⁹⁸, *Magister Militum Praesentalis*, İ.S. 492–499: 492–499 yılları arasında Doğu'daki Praesentalis ordunun komutanıydı. Anastasius'un 1 Ocak 492 tarihinde ona hitap ettiği bir edikti³⁹⁹ vardır. Yine Malalas tarafından Isauria Savaşı esnasında *στρατηλάτης πραισέντου* olarak gösterilir.⁴⁰⁰ 499 yılına tarihlenen bir papirüste⁴⁰¹, *ὁ ἐνδοξότατος καὶ ὑπερφυέστατος στρατηγός* (pek şanlı ve yüce komutan) olarak görülür.

Hypatius 6). 3) **Fl. Areobindus Dagalaiphus Areobindus**, *Magister Militum per Orientem* 503–504 (PLRE II 143, s.v. Fl. Areobindus Dagalaiphus Areobindus 1). 4) **Pharesmanes**, *Magister Militum per Orientem* 505–506 (PLRE II 872, s.v. Pharesmanes 3). 5) **Ioannes** *Magister Militum Praesentalis*, 514–515 (PLRE II 608, s.v. Ioannes 60).

³⁹⁶ PLRE II 602, s.v. Ioannes Scytha 34

³⁹⁷ Malalas 389.4–5: *Καὶ γνοὺς Ζήνων ὁ βασιλεὺς ἔπεμψε βοήθειαν πολλὴν καὶ στρατηλάτην Ἰωάννην τὸν Σκύθην.*

³⁹⁸ PLRE II 617 vdd., s.v. Fl. Ionnes *qui et* Gibbus 93

³⁹⁹ Cod. Just. 12.35.18

⁴⁰⁰ Malalas 393.12–17: *Ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς ἀκούσας ὅτι συνάγονται οἱ Ἰσαυροὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν χώραν τυρανῆσαι βουλόμενοι, εὐθέως ἐπεστράτευσεν κατ' αὐτῶν· καὶ ἐπολέμησεν αὐτοῖς πέμψας στρατηγοὺς Ἰωάννην τὸν ἐπίκλην κυρτόν, στρατηλάτην πραισέντου, καὶ Διογενιανὸν τὸν πατρίκιον, τὸν συγγενέα τῆς Αὐγούστας, καὶ ἄλλους μετὰ πλήθους Σκυθῶν καὶ Γοθικῆς καὶ Βεσσυκῆς χειρός.*

⁴⁰¹ P. Oxy. 1959 (29 Aug 499 AD): *ὑπατείας Φλαουίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδοξ(οτάτου) κα[ὶ] ὑπερφυεστάτ(ου) στρατηγ(οῦ)*

Daha önce belirttiğim gibi, ikinci metni, gerek yukarıda bahsi geçen iki *magistri militum*'dan birisi gerekse bilinmeyen bir komutan olsun, belirli birine isnat edebilmek için yazıtta herhangi bir delil bulunmamaktadır. Fakat Pamphylia'nın coğrafi konumunu göz önüne alarak, *Magister Militum Praesentalis* Flavius Johannes'i tercih etmek daha yerinde bir seçim olacaktır. Pamphylia doğrudan sınır bölgesinde yer almamakla birlikte, en azından Notitia Dignitatum dönemine (400 civarları) kadar consular bir eyalet niteliği taşısa da, gerek Isauria gerekse Pers seferleri için sınır askerlerinin ve comitatensese bağlı alan askerlerin konaklatılabileceği uygun bir coğrafi mesafe ve koşullara sahiptir. Ayrıca Leo'nun 472 yılındaki düzenlemesine göre – eğer Anastasius döneminde geçici olarak da olsa değişmemişse – Pamphylia, karadan doğrudan sınır eyaletlerine atanan bir *dux* tarafından değil daha iç eyaletlere atanan bir *comes* tarafından idare edilmektedir. Fakat yukarıda belirtildiği üzere söz konusu birim, aşağı yukarı 1000 kişilik *praesentalis* lejyonlarından daha büyük bir birime işaret etmektedir, ya da Anastasius döneminde *Prasentalis* II lejyonları koşullara bağlı olarak genişletilmiş olabilir. Bu husus şu an için açık değildir.

II.11.4. Yeni Ordunun Etkinliği

Anastasius dönemine ait olan bu yeni yazıt ile çok önemli sonuçlara ulaşıldığı ortadadır. Öncelikle Roma imparatorluğunun bir zamanlarki bölgesel genişleme başarısının arkasında ordu sisteminin yattığı su götürmez bir gerçek olduğunu hatırlayalım.

Harita 6: Roma İmparatorluğunun en geniş sınırlara ulaştığı dönem (İ.S. 117)

Roma imparatorluğu birkaç yüzyıl içerisinde kuzeyde Brittonia, batıda tüm Avrupa, doğuda Pers ve Arabia sınırı, güneyde de kuzey Africa kıyılarını içerisine alan bir coğrafyaya, pek çok kurumunun yanı sıra en çok ordusu sayesinde sahip olmuştu.

Bu büyük imparatorluğun toprak kayıpları da yine doğrudan ordudaki bozulmalarla ilgiliydi. Marcus Aurelius döneminden itibaren başlayan bu bozulmalar Septimius Severus döneminde ivme kazanmıştı. Yasal düzenlemelerle bu yozlaşmaların önü alınmaya çalışılmışsa da maalesef kalıcı bir çözüm olmadı ve geç dönemde Hadrianopolis ya da Frigidus savaşları gibi yıkım getiren savaşların da etkisiyle imparatorluk 4. yüzyıl sonlarından itibaren batıdaki kontrolünü kaybetti.

Harita 7: İmparatorluğun İ.S. 400 civarlarındaki ayrılmış durumu ve sınırları

İmparatorluğun bu görüntüsü 100 yıl bile sürmedi ve nihayetinde 476 yılında Batı Roma imparatorluğu çöktü ve kontrolü Germen boylarına teslim etti. Doğu İmparatorluğu ise daha istikrarlı bir politika izlediğinden ve barbar akınlarına çok daha az maruz kaldığından ve de doğu sınırlarında savaş olmadığından hayatını dürdürebildi. Artık imparatorluk Constantinopolis başkentli Bizans imparatorluğu olarak bilinecekti.

Harita 8: 6.yy başlarında Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu sınırları

Anastasius'un devraldığı imparatorluk sınırları yukarıda görüldüğü gibidir. Fakat Anastasius orduyla imparatorluk sınırlarını genişletmekten öte, orduyu düzelterip güçlendirerek ekonomik bir gelişim sağlamayı hedeflediğinden, askeri harekâtları sadece tehditlere yönelik olmuştur. İmparatorluğunun hemen başında Isaurialılara karşı savaş açmış, İ.S. 498'e kadar süren bu savaştan 4 yıl sonra da Perslere karşı savaşmıştır. Bunların dışında da 493 civarlarında Balkanlarda çıkan sorunlar nedeniyle sur inşasına girişti. Bu ordunun fetih amaçlı kullanımı, devleti refah ve güçlü bir şekilde devralan Justinianus'a kalmıştı. Anastasius'un yenileştirdiği ve güçlendirdiği ordunun asıl fiili başarısı Justinianus'un Belisarius gibi komutanlarla yaptığı fetihlerde görünmektedir.

Harita 9: Justinianus Dönemi'ndeki (İ.S. 518–565) genişleme

Fakat ne yazık ki Justinianus sonrasında bu gelişim devam etmedi. Toprak kazanımları olmadı ve bilakis toprak kayıpları sürekli devam etti. Alan açısından Bizans'ın en büyük dönemi olsa da, yönetim kalitesi ve mali açıdan Anastasius döneminin çok altındadır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, ordu içerisindeki yozlaşmayı durdurabilmek, aynı zamanda sosyal açıdan bozulmanın da durdurulduğunu gösterebilirdi. Fakat her ne kadar ordu yerli gönüllülerle dolmuşsa da ordunu kendi içerisindeki ahlaki düzenin de kalıcı olduğunu söyleyebilecek durumda değiliz. En azından bu ahlaki görüntünün Justinianus döneminde olmadığına Procopius aracılığıyla tanık olmuştuk. Fakat Anastasius, dini açıdan monofizit bir düşünceye sahip olmasına rağmen, başarıya ulaşmıştır, halk tarafından sevilmiştir ve bu başarının yaptığı ekonomik reformlar ve yeni vergi düzenlemelerinden geldiği ortadadır. Anastasius erken dönemde devlet kasasının pek parlak olmadığı bir dönemde Bizans'ın güçlenmesinin ana nedenidir. Anastasius döneminin ve devleti kurtaran reformlarının daha ayrıntılı çalışılması gereği, Perge'den ele geçen yazıtla da daha fazla anlaşılmaktadır.

BÖLÜM III. TESTIMONIA: İLGİLİ veya BENZER BELGELER

Aşağıdaki belgeler, Perge Anastasius yazıtı değerlendirilirken kullanılmış olan yazıtlar ya da Codex'teki yasalar. Bu belgeler çoğunlukla Anastasius döneminden olmakla birlikte, farklı dönem belgeleri de bulunmaktadır.

III.1. YAZITLAR

Anastasius 1: *Qasr El-Hallabat, PPUAES III A 2, 24–41, nr.20; Marcillet-Jaubert 1982. Bostra, IGLS XIII 9045–9046:*

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ἀναστάσιος, Εὐσε[β]ής, Νικήτης, Τροπαιοῦχος Μέγισ]-
 τος, ἀεὶ Σεβαστός, Αὐγουστος, δέδωκεν τ[οὺς ὑπογεγραμμένους θειοὺς]
 τύπους· † Ὡστε τὸν δοῦκα μόνα λαμβάν[ειν τὰ ἀφωρισμένα αὐτῶ κατὰ τὸ]
 ἀρχαῖον ἔθος ὑπὲρ ἀννωνῶν καὶ καπ[ίτω]ν ἐκ το[ῦ δημοσίου καὶ ἐκ τοῦ]
 μέρους τῆς δωδεκάτης κα[ι] ἀπὸ <τοῦ> κομμ[ε]ρκιαρίου [τε τὸν ἐν Μεσοποτα]-
 μίᾳ καὶ ἀπὸ τοῦ [Κ]λύσματος [τ]ὸν ἐν Παλ[αι]στίνῃ, καὶ μ[η]δὲν ἄλλο ἐξ οἰασδή]-
 ποτε αἰτίας λαμβ[α]νείν. † Ὡ[σ]τε ἕκαστον [τ]ῶν δουκ[ικῶν καὶ σκρινιαρίων καὶ]
 ὄφφικιαλίων καὶ <τῆν> ἐν ταῖς μάτριξιεν ὀρδ[ιν]ατίονα φ[υλά]ττειν κ[αὶ μ]ηδένα]
 βαθμὸν ἢ νῦν <ἦ> μετὰ ταῦτα ἐναλλάττει[ν] παρὰ τὴν τάξιν τῆς [μάτρικος].
 † Ὡστε τὰ πρακτῖα τῶν δουκικῶν μηκέ[τι] πιπράσκ[εσθαι ἀ]λλὰ [κατὰ βαθ]-
 μὸν ἀ[ν]ύεσθαι ο[ὔ]τως· ὥστε τὸν σὺν τῷ πρ[ο]] . . . [. . . ἀ]διού[τορα εἶναι]
 τὸν πέ[μ]πτον, ἀδι[ο]ύτορα εἶναι τὸν τέταρτον, [- ca. 10 -] εἶναι τὸ[ν τρίτον, σου]-
 βσκριβενδάριον εἶναι τὸν δε[ύ]τερον, -----εἶναι τὸν πρῶτον, -- ἔχειν]
 τόπον καὶ τὴν ἰδίαν φρον[τ]ίδα [- -----ca. 38-40-----]
 τῶν εἰρημένων πρακτίων. Ὡ[σ]τε -----ca. 38-40-----]
 ἐκ τῶν πέντε βαθμῶν, [δ]ημοσίαις παραμυ[θία]ις ἱκαναῖς οὐσαις, [κ]αὶ μ[η]δὲν ἐκ τῶν
 στρατιωτικῶν ἀναλ[ω]μάτων λαμβάνει[ν, μ]ῆτε δὲ ἄλλου τινὸς κέρδους μετα-
 ποιῆσθαι· Ὡστε τοὺς [β]οηθοὺς τοῦ νομ[ε]ραρίου καὶ σουβσκριβενδαρίου καὶ κομμετ-
 ταρησίου [ἦ]τοι τοὺς καλουμένους πριμισκρινί[ους] ἀνὰ δύο καθ' ἕκαστον σκρίνιον ἐ-
 πὶ πράξεως ὑπομνημάτων παρὰ τοῦ κοινοῦ [τῶ]ν σκρινιαρίων τῆς δουκικῆς τάξεως
 κινδύνῳ αὐτῶν καὶ μεθ' [ὄ]ρκου προβάλλεσθαι καὶ ἕ[κασ]τον αὐτῶν ἐπὶ πενταετίαν
 μόνην δια-
 νύειν τὴν αὐτὴν φροντίδα· Ὡστε τοὺς αὐτοὺς βοηθο[ὺς] ἦτοι πριμισκρινίους μῆτε ὑπὲρ

πενταετί-

αν μένειν ἐν τῷ τοιούτῳ π[ρακτ]ίῳ μήτε μετὰ ταῦτα ἔ[ρ]χεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτὸ π[ρ]ακτῖον ἢ

[ἀ]πὸ σκρινί-

ου εἰς ἄλλο[ν σ]κρίνιον μεταρ[ρ]εῖν· Ὡστε τὸν κατὰ καιρὸν [γ]ινόμενον δομέστικον καὶ

τῷ αὐτ[ῷ] ἔργῳ

τὸ τοιοῦτο [χε]ριζέειν πρακτ[ῖο]ν μηδένα δύνασθαι δι[ι]ὰ παρενθέτου προσώπου τὴν

τοιαύτην ἀ-

νύειν χρεῖ[α]ν· ἐ[ι]άν τι τοιοῦτ[ο γέν]ηται, τὸν μὲν ὀνομασθέντα δομέστικον ἅμα τοῖς

αὐτοῦ ὀνομαστα-

ῖς καὶ πᾶσιν [τ]ῶν τῆς δουκικῆ[ς τάξε]ως τὸν κίνδυνον τὸν ἐντεῦθεν ὑπομένειν, [τ]ὸν δὲ

δι' ἄλλου τὴν

χρίαν τοῦ δο[μεστ]ίκου χειρῖσ[οντα] πέντ(ε) χρυσίου λιτρῶν πρόστιμον μεθοδεύεσθαι

περὶ τὴν ἀνανέ-

ωσιν τῶν κάσ[τρων] πάν[τα τὸν τρόπ]ον καὶ αὐτῆς μέντοι τῆ[ς] στρατιᾶς καὶ τοῦ

βαθμοῦ ἐκπίπ-

[τειν -----c.60-----] ἀνα(δ)εχομέ-

νω ἑαυτ[ῆ] ----- πρόστιμον· Ὡστε -----]τε δις τὸν [αὐ]-

τὸν μήποτε -----c.45----- μεθοδεύε]σθαι τὸ αὐτὸ [τ]-

ῶν πέντε το[ῦ χρυσίου λιτρῶν πρόστιμον καὶ τῆς στρατιᾶς καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐκ]πίπτ(ε)ιν·

ᾠ[στ]-

ε τοὺς τελευ[ταίους] -----]τους εἶναι κ[αὶ]

τοῖς πρὸ αὐτ[ῆ] -----c.35----- παρὰ τὴν τάξιν τ]ῆς μάτρικος [ἐ]-

πὶ τοὺς λοιπ[οὺς] -----c.40----- ην τ]ῶν δρακω[ν]-

αρίων ἀξία[ν] -----c.45-----]νους τελευ-

ταίους κικ[ρίτορας] ----- τὴν ποσότητα τῶν δρακωναρίων κ]ατὰ τὴν (δ)ικ-

αιότητα εἰ μ[ὴ] -----c.45-----] τὸν γινομέ[νο]-

ν κατὰ βαθμ[ὸν] -----c.50-----]

[μηδὲν ἄλ]λο τι κέρδος παρ' αὐτοῦ ἐπ[ὶ] -----c.18----- κατὰ τὸ]ν εἰρημένον

[βα]θμὸν [τῷ] γινομένῳ δρακωναρίῳ [----- ἐ]πιτήδιος εἰ (μὴ) [ἀνα]γκῆς και-

ρῶ καὶ μέχρει μόνης τῆς χρείας τῆ[ν αὐτὴν ἀνάγκη]ν ἐπάγαγο[ύσης] ἀξιοπισ-

τὸν παραλαμβάνειν βοηθόν· ᾠ[στε τὸν ἡρογ](ά)τορ(α) μηκέτι [τῆ] ἀ]ναβολῆ κε-

χρ(ῆ)σθαι περὶ τὴν ἀπαίτησιν τῶν [παραλειπο]μένων τοῖς λι[μι]ταναίοις
 μήτε τόκους ἢ ἄλλην ἐπίνοιαν [-9-10-] α[ὕ]τῳ περιποιεῖν ἀλλ' ἐπὶ μὲν
 τῆς ἐνεστώσης πεντεκαδεκάτη[ς νεμήσ]εως τῷ Αὐγούστῳ [μ]ηνὶ τοῖς ἡ-
 ρογάτορσιν εἰς ὀλόκληρον παρα[.....] λόγῳ τῆς αὐτῆ[ς ἐ]πινημέσε-
 ως δηληγατευθέντα τοῖς λι[μι]ταναίοις χρήματα κ[αὶ ἐ]ν αὐτῷ τῷ
 Αὐγούστῳ μηνὶ τῆς κατα[βολῆς ἐ]νεκεν πάσης τῆς [πο]σότητος
 ἀναφορὰς πεμφθῆναι παρὰ [τῶν ἀρχ]όντων τῶν ἐπα[ρχ]ειῶν πρὸς
 τοὺς περιβλέπτους δοῦκα[ς καὶ ἐν π]ροομιῳ τῆς ἐ[πι]ούσης πρώ-
 τῆς ἰνδικτιῶνος καὶ ἐν μηνὶ Σεπτεμ[βρί]ῳ τὴν ῥόγαν [τ]ῶν λι-
 μιταναίω[ν καὶ τῶν στρα]τιωτῶν ὑπὲρ τῆ[ς π]εντεκαδεκ[ά]της ἰν-
 δικτιονος [- -10-12- -]θαι ἀρχήν, κατὰ δὲ [τῆ]ν αὐτὴν πρῶ[τ]ην ἐπι-
 νέμησιν τ(ὰ) [χρήματα?] τῆς αὐτῆς πρώτῆ[ς δ]ηληγατευσ[όμε]να
 τοῖς λιμιτ[αναίοις ...]ις εἰς τρεῖς ἴσας τε[τρα]μην(ιαίας δι[αι]ρεθῆ-
 ναι καταβολὴν γενέσθαι δὲ ἐκάστη[ν κ]αταβολὴν ἐπ[ὶ] πρᾶξε-
 ως ὑπομνη[μάτων ἐπι]πληρουμένης τῆ[ς τε]τραμηνιαίου [ἐ]φ' ἐκάσ-
 [τ]ῆ ἐπαρχεία [-6-7- δ]ηλη(γα)τεύονται τὰ χρήματα τῷ δὲ [Α]ὐγο[ύ]στῳ μ[η]-
 νὶ τῆς αὐτῆς [ἐπι]ούσης ἰνδικτιῶνος τὴν τρίτ[ην] τελευταία[ν κ]ατὰ
 [τ]ὴν ἐξ ὀλοκ[λήρου γ]ενέσθαι καὶ τῷ αὐτῷ [ἐν Α]ὐγούστῳ μην[ὶ τ]ῶν χ[ρη]-
 [μ]άτων ἐξ ὀλοκλήρου καταβληθέντων ἕ[κα]στον ἡρογάτο[ρα] πιπ[...]-

[- - - - -]

[- - - - -σθαι τὰ χρήματα - - -]

[- - - - -]

[- -]υ π[- - - - - ἀνα]-

φοραῖς τῶν αι[- - - - -]

ἐμφανίζεσθαι - - - - -]

αν κατὰ τῆ[ν] - - - - -]

καὶ δῆλον εἶ[ναι] - - - - - τῷ]-

ν χρημάτων [- - - - -]

ἡρογα(τι)όνω[ν] - - - - -]

- - - - -

Frg. 12

....α.....

....ρα γίνεσθαι καὶ ἀχατ..

...εσθαι εἰς τὸ κάστραν ...

[. στρ]ατιωτῶν ὠφηλημ.....

[.υ]τῶν αὖ τις τὰ μὲν ω..

...ας κατὰ λίμ(ιτ)ον ἢ

...οις εἰ[ρ]γο· ὁ ξυνάρχ[ων ..]

[..ο]ύση δόξ[α] ι.....

Frg. 14

.....α.....

[.. τ]οὺς αὐτοὺς τόπ[ους? ..]

... ἀννωνῶν νε.....

...ο αὐτῶ π.ομει....

...καλε...υς π....

....αυ εἶεν νομισ....

[πολ]εμίους ..τε τ....

[.. κ]οσμίως .ως λι.....

Frg. 15-19 (Jaubert' in revizyonu)

[..... τή]ν ἀρχή[ν] ἐδέξατο, τοῦ αὐτοῦ τύπου κρατ[ο]ῦντος
 [ἀεὶ ἐν ἐκά]στω τ[ῶ]ν μελλόντων ἐνιαυτῶν καὶ ἰνδι[κ]τιόνω-
 ν, καὶ εἰς τ]ὸ διη[ν]εκέσ· ὥστε τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχειῶν
 εἰ μὴ τ[ᾶς τ]άξις κ[α]θ' ὃ διετυπώθη συνστήσωνται, ἢ τὰς ἀνα-
 φορὰς [ἀν]τί(δ)ωσ[ι]ν πρὸς τοὺς δοῦκας ἐν μὲν τῶ Πα[λ]αιστί-
 νης κ[αὶ Εὐ]φρατησίας λιμίτω, αὐτοὺς ἀνά εἴκοσι [χ]ρυσίου
 λίτρας, [τ]ᾶς δὲ τάξις τὰς αὐτῶν ἀνά τριάκο[ν]ατα, ἐν τριάκοντα, ἐν
 ἐν δὲ [το]ῖς λο[ιπ]οῖς λιμίτοις τοὺς ἄρχοντας [ἀ]νά δέκα
 καὶ τὰς αὐτῶν [τ]άξις ἀνά εἴκοσι προστίμ(ου) λόγω κ[α]τὰ πάν-
 τα τρ[ό]π[ο]ν [ἀ]π[ο]τ[ί]νειν· ὥστε π]ᾶν διὰ [ἀν]α[φο]ρᾶς τοῦ δουκὸ-

[ς -----]

Frg. 20-23

ῥογατ[όρων(?)15..... κ]αὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτοῖς
 ἐπὶ [μ]κ[ε]ν τῶ Παλαιστίνης καὶ Εὐφ]ρατησίας λιμίτω ἀνὰ δέκα ἐπὶ
 δὲ τοῖς ἄλλοις λιμίτοις ἀνὰ πέ]ντε χρυσ[ί]ου λίτρας καὶ μηδὲν αὐ
 αὐτοὺς [..... πα]ρὰ πολιτευομένων ἢ ταξεωτ-
 ῶν ἢ σ[.....]ν μαδ(αμ)[ῶ]ς τ(ι)νος ἡτίας (ο)ΐας τοιο-
 ὔτο τι[.....]υς ὑπομένιν καὶ [τῆς] πα(ρ)α[μ]υθία-
 ς τῆςισθαι ὥστε μέτε κόμφοερτον μία-
 <ς> τετ(τ)[αρακοστῆς τοῦ] δουκὸς ἢ τῆς αὐτοῦ τάξεως καὶ
 αὐ[..... ο]ΐου δήποτε προσώπου γί(ν)εσθε
 με.....αιτου ὑπὲρ βέστεως

Frg. 24-26

.....λων μήτε ἄλλ.....
 αὐτῶν στρατιωιτῶν στρατιωτῶν ἐκ τῶν αὐτῶν παραμυθίων
ς ἐκ τοῦ δημοσίου ἀννώνες καὶ κοπίτοις κα(ι) τοῖς ε.....
 τοῦ αὐτοῖς ἀρμοτοῦσιν. ὥστε τοὺς τρι(β)ούνους κὲ πρ[αιποσίτους ...]
 ἦτοι ἐπάρχους μη(δ)ὲ <ἀ>ν(α)ρκάζεσθαι ἐμφανίζιν
τοις τοῦ πράκτρον σάκρας τῶν καστηρίων ἢ τ.....
 [. ἐνδο]ξοτάτου στρατηγοῦ τῆς Ἐώρα(ς) ἐμφανίζεσθαι
 δουκὶ μηδενὸς ι παντελῶς ὑπὲρ ταύτης ἢ τοι[αύτης]
ομένω μήτε τῆ δουκικῆ τάξι πλή[ν] μόνω[ν]

Frg. 27-30

....την ὑπομένιν. ὥστε τοῦ εὐρισκομένο[υς .]
 [τοὺς] χρηστοὺς σταρτιώτας μηδ[ε]ν παντελ[ῶς ...]
ιν ἐκ τῆς ῥόγας ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ το[ῦ]
ι τῆς στρατιᾶς ἐκβάλλεσθαι εἰ ευ.....
 [τῆς] σχολ(λ)ῆς [τ]ῶν σιμισαλίων ἢ ἐκυτῶν

...ων τῶν βάγων δηλονότ[ι] οὐδέποτ[ε]

Frg. 31-32

.....ταττο.....

.... μα τοῖς αὐτο[ῖς]

[... δι]ανέμειν. ὥστ[ε]

[... το]ῖς στρατιώται[ς]

.....τος μόνον τόκ[ον]

.....τιν ἡμικερα[τι.....]

[... ἡμ]ικερατίου συν[άγοντες .]

... κάστρων [κ]αὶ τ.....

.....τε ἀνάγκην

Frg. 33

... ἡμικερατ[ί]ου συνάγον[τες]

...ον, ὡς εἶρητε, ἢ αὐατῶν αὐτῶν ...

[.. ὀ]νομαστῶν κινδύνω[ν]

...στρου ῶτινι ἢ (ἄ)μ(α)

...ν ἄγητε, γίνεσθαι

...ος καὶ τῶν οἰκητόρ[ων]

[. δου]κός ἢ τῆς δουκικῆς τά[ξεως ..]

... τῶν ἢ τριβούνων ἢ [πρ]αιποσίτων .]

Frg. 34-35

[..... παρὰ τοῖς [ἄρχου]σιν τῶν ἐπαρ-

[χειῶν]ν τὰ ὑπ[όντα χ]ρήματα

[..... πρ]οοίμιον τῆς ἐπιούσης

[διατυπώσεως?]νος ἀν[.... πο]ιήσιν

.....α ταῖς ἀνα[φοραῖς ἐ]κάστου δου-

[κός ?ἀπ]οφέρειν [..... παρὰ αὐτῶν

..... ἐν(δ)οξ[οτάτη στ]ρα(τ)ηγικῇ

[ἀξία? φέ]ρεσθαι δι' αὐτῶν ποι-
ολη τῶ[ν εἰς ὀλ]όκληρον γε-
 [........ ἡρογάτο]ρσιν καὶατων

Frg. 36-37

..... δέδ]οκται μήτ[ε]
ν καὶ ν..α....ηνυας τας
ν.ας εἴκοιεν παρεκτός τῶ[ν]
 [στρατι]ώταις (δ)ιὸ ὠφελίαν τῶν
ερ..μοι κ.γημοις κἄν υ.....
 μνήμης ἔρ(γ)ων λιμιτα[νέων]
 [... τ]οὔτο ἀπο(δ)οθῆναι τη.....
με τὰς διοτυπώσεις τω.....
στίου ἐνὶ μὲν ἐν πελα.....
ρηγίς ἀλώσ[ε]ται· εἴ τις τ.....

Frg. 38-39

[..... σ]χολῆς εἰ ε.....20-25..... τοῦτο δὲ
 [......]ο τῆς στρα[τιᾶς το]ύτων πάν-
 [των ...]ω παραφυ[λάττειν(?)]]ι κινδύνω
 [τοῦ ἡρ]ογάτορος [........ (?)]δηληγ]οτευόντων
 [. τῆς αὐτ]οῦ τάξεως [........ (?)]πρόσω]πον δέκα λι-
 [τρας χρ]υσίου λόγῳ [προστίμου]υ. ὥστε μηδὲ
 ὀνόματι τ[..... ἡ]ρογάτορσιν
 [......]ύπηρετουμ[ένοις(?)] τῆς σ]τρατίας ἢ οἱ
στε τόπου ε[.....]ας παρέχεσ-
 [θαι ...]τέα ποιήσ[ειν(?)] δίδ]οσθαι τοῖς η-
 <τ>ον <δ>ι(ἀ) κυσαοσι.ε.ιν τῶν
 ἡν κατὰ ἀλήθειαν ἡρογό[τορ..... δρο]-
 μά<δ>ων καμήλων κὲ στ.....

σου τε παρὰ τῶν ἀκολου[θούντων]
 συντελεστέ τοῦ πολι[τικοῦ φόρου τά]-
 ξεων δίχα ζημίας καὶ

.....οις εἴτε σ(τ)ρατη[γοῖς]
 Ζηνοβίου (δ)ύο μο[ν.....]
 θέντος δοθῆναι γε.....
 . βία ἐπιπαροῦ(σ)α αὐ.....
 .ων κ(αὶ) ἀπὸ συ(ν)όλων και.....
 . ἦτοι πρεπο(σ)ίτου καὶ π.....
 ..νη οἴαν (κ)αθ' ἕκαστο[ν]

.....φην.....
 [στρα]τιωτῶ[ν]
 ...οωσθαι.....
 ... βαρὺν ια....
 κινδυν.... κινδυνά
 [.. ἄ]ν[ε]ν θρασ....
α (ο)ὔτος
 ἦτ(ο)ι (ο)π...

[... δο]μέστικον ..

.....κους ἀτ.

..... τρόπον ...

.....σατο ν...

.....τα αὐτο..

.....ον(α) ῶ ο..

[... ἔγ]νωσται...

[.. ἦρογά]τορος μ..

.....τον(τ)α τῶ κινδύ[νω]

[... ώ]ς εἴ(ρ)ηται συντ.....
 [.. ?συν]ήλυσαν τόση κα[τ.....]
 ... ὥστε τ(ή)[ν] λο.....
 ἔν(θ)α <δ>ιὰ τή[ν]
 ... τῶν ἐ. αὐτο.....

... εἰς την κα.....
 ...ς καθ' ἕκασ(τ).....
 ...τη τ(ε) ἐν τῇ κ.....
 ...σης καὶ συ.....
 [.. ὑπ]ἔρ τῶν τε.....
 ..ον τῶν ταρα[χῶν?]

[... τή]ν χρῆσ[ιν] παρέχι[ν] καὶ τω....
ιν τὴν τῶν αὐτῶν κα.....
αι αὐτὸ τὰ κάστρον

[... ὠφε]λίας ἀξιού(σθ)αι. ὥσ[τε]
 εἰς ἄλλας ἔτι ἀπα.....
 προσόποις δεδωκ.....
άτων ἐν <δ>ιπλῶ ἐκ.....
 περὶ τὰς εἰρημένα[ς]

.....α.υ.....α.....

[... ἐ]δελεγατεύθε ἀναλισ.....
οι ἢ ἀρτοκόποι ἢ ἄλλοι

.... ἐκίνοις παραμένουσιν

[... ὄν]όματι δηληγοτευομεν.....
 ὑπὸ τοῦ χρόνου <γ>ὰρ μὴ <δ>ύνατε

[- - -]-

ς καὶ ...

ἐπαρχ...

ώση ἢ ..

νους....

.τα τω...

σεως ..

ις αυ..

μηδ....

ξου....

[... ο]ικεῖσθαι τὸ[ν ...]

....εσεως τὴν ῥό[γαν ..]

[... ὡ]στε μηδαμ[ῶς ..]

[... κ]ατὰ ἀλήθει[αν ...]

....ις ἐντάττεσ[θαι ...]

.....τας εἰς ταῦ[τα ...]

[... τῆ]ς αὐτοῦ τάξ[εως ..]

[... δι]πλάσιον κατ[α....]

.....αν ποσότητ[α]

[... ?τ]οξο[τῶ]ν ...

....θι ἢ ὅτε η....

....η τῶν χ....

[... ὡ]ς ἐγένε[το ..]

....αν αἰων[ίαν ...]

..... ἐδέξατο

[... τά]ξεσιν τῶ[ν ..]

.....ωσιν επ.....

....ρπ.ο.....

.... λίμι[τον(?) ...]

....ταις ω.....

[.. τὸ]ν ἥρο[γάτορα ..]

...ν ἕκασ[τον(?) ..]

...ον ἴν[α(?) ...]

...ο τύπ[ος ...]

...ν <ε>ίς τ...

... ἔτι με

[... δ]οῦκα μ....

....ν τηδε.....

...ιων τῶν περι τ..

[παρ]αμυ(θ)ίαν ω....

...οχον τινα οκ....

[... φυ]αρχ(ο)[ῦν]τι σ..

[τεσ]σαράκοντα .μ...

[...]θητοι ἐς ἕκα[στ..]

...νοις <δ>ίχα μ....

...ου τοῦ δουκ[ὸς ..]

... ἰπίσου ἔτο(υ)ς ...

...ν καπίτων ἀε...

... καμήλους ἐχ...

[..(?)φ]ερούσας ἀλλὰ το..

...ω τῆς ῥόγας κει..

[... ἐ]κάστην ῥόγαν

[... ο]ῦσαν εἰδιλφκ..

....α(ς) δὲ αὐ...

....να. ὥστε το..

[. δηληγ]οτευομεν.....

....ουσιν κοπίτ[οις ...]

[... ἐ]ντεῦθεν προ...

[... ὥ]στε ἐν τῷ κ..

.... πληρω[θ]ῆν[αι ...]

[. ἐπαρ]χίας τὴν

.....τη δίδο[σθαι?]

[.... εἰ]ρεμένη.....

..... τὸν ἀριθ[μὸν

[... δοθῆ]ναι τοῖς σ.....

[.... ?λι]μί(τ)ου σασ.....

.....ς τὰς καλ.....

.....ς ἐφάπτε[σθαι? ...]

..... δουκὶ ἢ π.....

.....μη ἀφίε[τ]κ(α)ι ἐ-

.....ν χρῆμα πο-

.....αι κατὸ λίμ-

[ιτον]οτου αὐτὸ

..... ἄλλοις

.....ε ἐκ τῶν

..... κατὰ καλ-

.....ο ἐ(κ) τῆς πα-

....σε το.....

....ων η.....

....τω.....

....ἀφα.....

....ξου ἀ.....

....πω δο.....

.....τη λ.....

..... ἀπὸ

[... το]ῖς στ[ρατιώταις? ..]

[.... άν]αγκο.....

.....

....πολεμι.....

...ι ύφίστασ[θαι ...]

...ινου τὰς

.... προσ(ώ)πω σ....

... τούς ίπ[π.....]

.... πράξι (δ)ιε....

...ε καθ' έκασ[τ...]

....ε και παρ...

... γὰ[ρ] έως [ο..]

...ων τῶν ιτ....

.... δύναμι πα....

...τα χρυσίο[υ λίτρας]

.....αρου ζα.....

...ης τη....

...ην μο...

...του εα...

....νομο

....ηο...

[.. ?ήρο]γατίονι περιέχ....

....ζα ὄνων

Anastasius 2: *Apollonia*, Reynolds 1976, s. 309–312, nr. 37; SEG XXVII (1977), 1139. *Ptolemais*, Pacho 1817, s. 178–9; CIG 5187; Corpus Legum (Haenel), s.281; Froehner 1867, n. 289, s. 319; Krüger 1867, s. 187; Waddington 1868; LBW III 1906^a; Von Lingenthal 1879; Oliverio 1932, s. 135–63; SEG IX (1938), 356. *Teucheria*, Oliverio 1932, s. 135; SEG IX (1938), 414.

[Αὐτοκ]ράτωρ Καῖσαρ Φλ(άβιος) Ἀναστάσιος, νικητή[ς, ε]ὐσεβ[ί]ης, εὐτυχ[ί]ης,

ἰ τρ[οπ]αιούχος, ἀεισέβαστος Ἄγουστος δέδωκε τοὺς κ[αινοὺς] ἰ θει[ο]υς
τύπους ἐπὶ τοῦ περιβλ(έπτου) κόμιτ(ος) καὶ δ[ο]υκὸς Δανιῆλ[ο]ς. ἰ

§ 1 Ὡστ[ε] τοὺς νῦν καὶ κατὰ καιρὸν δο(υ)κικ(ο)ὺς καὶ τοὺς ταύτην

ἀ[πο]||πληρ[ω]σά[ν]τας ἢ πληροῦντας τὴν στρατίαν μήτε στρατιωτικὰ
κομίζεσθαι ἰ σιτηρέσια μήτε εἰς μάτ(ρ)ικας στρατιωτικ[α]ς ἀ(ν)αφέρεσθαι.

§ 2 Ὡστε εἶνα[ι] τοῦ(ς) ἰ δουκικὸς αἰεὶ τεσσεράκοντα μόνους, καὶ μόνας
τὰς τεσσεράκοντα ἀνώνας ἰ καὶ τὰ τεσσεράκοντα κάπιτα τὰ ἐκταπτόμενα
αὐτοῖς παρὰ {α} τῶν ἐνδοξοτάτων ἰ ἐπάρχων ἐν ταῖς καθ' ἔτος δηληγατίοσιν
κομίζεσθαι καὶ μεταξὺ ἑαυτῶν, ὡς ἂν || βούλοιντο, διανῖμαι, ὀφίλοντας
πάντας καὶ προσκαρτερεῖν ταῖς δικαστ[ι]καῖς καὶ δη|μοσίαις ὑπηρεσίαις καὶ
τρέφεσθαι ἐκ τῶν οἰκίων σιτηρεσίων· [ο]ὐδὲ γὰρ ἡγούμεθα ἰ πλιόνων δεῖσθαι
τὸ πρᾶγμα, τούτων παραμενόντων τῇ ἰδ[ι]ᾷ στρατύᾳ. ἰ

§ 3 Ὡστε κρατεῖν τὰς μάτρικας τὰς παρὰ Δανιῆλ(ος) [το]ῦ περιβλέ[πτ]ου
κόμιτος ἰ καὶ δουκὸς συνταγείσας.

§ 4 Ὡσται μὴ ἐξεῖν[αι τῶ] ν[ῦν] ἢ κατὰ καιρὸν δου||κὶ κ(ο)μίζεσθαί τι παρὰ
τῶν στρατιωτῶν ὑπὲρ τῆς καλουμένης μὲν εὐμε|νίας οὔσης δὲ ἐξ ἔθους οὐκ
ἀγαθοῦ κακῆς σινηθ[ί]ας.

§ 5 Ὡστ[ε] μὴ ἐ[ξ]εῖναι τοῖς ἰ νῦν ἢ κατὰ καιρὸν νομμεραρίοις ἢ
πριμισκρινίοις κ(ο)μίζεσθαί τι [π]αρὰ τῶν στρατιω|τῶν τῶν πέντε ἀριθμῶν,
λόγῳ χαρτατικῶ[ν].

§ 6 Ὡστε τὴν δωδεκάτην μοῖραν μὴ ἐκ ἰ τῶν προτέρων διδομένων ἐκ [τοῦ]
δημοσί(ο)υ πᾶσαν παρακατέχε[ι]σθαι, ἀλλ' αὐτῶν || τῶν κατὰ μέρος
διδομένων· τὴν μὲν δωδεκάτην κατὰ ἀναλογίαν ἔχειν ἕκαστον ἰ τῶν
προσώπων, οἷ[ς] ἢ τοιαύτη ἀφώριστα{α} παραμυθία, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη ἰ τοὺς
γενναιοτάτους κομίζεσθαι στρατιώτα{ι}ς· ὁμοίως ἕκαστους ἰ τούτων κατὰ
ἀναλογίαν τῶν ἐκ τοῦ δημοσίου δοθέ[ε]ντων καὶ ἰ κομιζομένους κ(αὶ) μὴ

τοὺς μὲν ἀποπληροῦσθαι τὴν αὐτῶν παραμυθίαν, τοὺς δὲ στρατιώτας
χρεωστῖσθαι.

§ 7 Ὡστε ἰνσπεσίμου συνοδιακοῦ] μὴ καταζητῖσθαι ὡς ἀσθενεῖς | {ι} ἢ
ἀ[χ]ρεῖους τοὺς πρώτους ἐκάστου ἀριθμοῦ καὶ κάστρου, τουτέστιν, εἰ μὲν |
[έ]κατον εἶεν ἄνδρες, τοὺς πρώτους πένται, εἰ δὲ διακόσιο[ι τ]οὺς, | {εἰ δ[έ
δ]ιακόσιο[ι, τ]οὺς} πρώτου]ς δέκα· τὴν δὲ αὐτὴ[ν ἀ]ναλ[ο]γείαν καὶ ἐ[πὶ τ]οῖς
| πλίσι καὶ ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσιν ἀνδράσιν φυλάττεσθαι.

§ 8 Ὡστε ἐ[κ πάν]των τῶν ἀριθμῶν κα[ὶ] οὐκ ἀφ' ἐκάστου [τ]ούτων
ἀποκεκληρωσθαι τῷ περιβλ(έπτω) | δουκὶ ἤτοι τοῖς περὶ τῶν τοιούτων
ἀποστέλλ[ειν] αὐτοὺς ὀφίλουσιν εἰς γραμμάτω[ν ἐπ]ικομιδὴν καὶ ἄλλας
ἀποκρίσεις στρατιώτας δέκα καὶ πέντε, ὀστιαρίους πέντε, καὶ εἰς
παραφυλακὴν τοῦ δημοσίου δεσμοτη(ρ)ίου στρατιώτας ἐ(π)τά· παρέχεσθαι
δὲ τούτου]ς ἐκ τῶν | λόγῳ ὑπηρεσίας ἐν ἐ[κά]στῳ ἀ(ρ)ιθ(μ)ῷ ἐαθέντ[ων] καὶ
οὐκ ἀναγκαίων ἐν καιρῷ πολέμου καθεστῶτων, ἐκ τῆς σχολῆς δηλονότι
τῶν κικιτόρων καὶ τῶν μετ' αὐτοὺς | στρατιωτῶν· τοὺς δὲ λοιποὺς πάντα]ς
π]ροσκαρτερεῖν τοῖς φοσσάτοις. |

§ 9 Ὡστε τὸν ἐπικείμενόν τις αἰτιαθεῖη πα[ρ]α αὐτῷ μέχρει νομισμάτων
ἕκατον | λαμβάνειν ἡμισ[υ] νομίσματος καὶ αὐτ[οῦ] ἐξετάζειν τὴν ὑπόθεσιν· εἰ
δὲ μή, πα[ρ]αυτ[ὰ τῆ]ν [ὑπ]ό[θεσιν] εἰσά(γ)ειν, κα[ὶ] τὸν α[ἰτι]αθέντα
φυλάττεσθαι. ||

§ 10 Ὡστε το[ὺς ἐν] το[ῖς] κάστροις ιδιώτας δίδοναι προτέρους τὰ μιᾶτα |
{δ}δίχα δια[τροφῆς], ἕκαστον πρὸς τὴν τῶν οἰ[κ]ημάτων ὧν κέκτητα[ι] |
δύνα[μι]ν· | εἰ δὲ [μὴ ἀρκο]ῦσι τὰ ἐκίνων οἰ(κ)ήματα, καὶ αὐτοὺς τοὺς
στρατιώτας εφ' ὕ[στερον] εἰς τὰ ἴδια κομίζ[ει]ν κάστρα ὡς παρέχειν
μη[τάτα], καὶ μὴ ἐνυ[βρι]σαμένους, [το]ὺς ιδιώτας, προφάσε[ι] μη[τάτων],
[ἕκασ]τον δίχα τῶν αὐτῷ διαφο(φ)ερόντων | οἰκημάτων.

§ 11 Ὡστε τοὺς καστ(ρ)ησιανούς μετὰ πά(σ)ης ἐπιμελίας | παραφυλάττιν,
καὶ μὴ σ[υνω]νῆς χάριν τίνα παρειέναι ἐπὶ το[ὺς] | βαρβάρους μήτε τ[ὰ]
ἀλλάγματα πρὸς αὐτοὺς τιθ[έν]αι· ἀλλὰ φυλάττιν αὐτοὺς | καὶ τὰς ὁδοὺς ἐπὶ
τῷ μήτε Ῥωμαίους μήτε Αἰγυπτί[ο]υς μήτε ἕτερόν τ(ι)να δίχα
[πρ]οστάγ[μα]τος τὴν πάροδον ἐπὶ τοὺς βαρβάρους [π]οιεῖν· [το]ὺς δὲ ἐκ τοῦ

ἔθνου[ς τ]ῶν | Μακῶν διὰ γραμμάτων τοῦ λα(μπροτάτου) πραιφέκτου
 συγχωρῖσθαι ἐπὶ τὰ χώρια [Πε]ντα | πόλεως παραγίνεσθαι.

§ 12 Ὡστε παρὰ τοῖς γενναιοτάτοις στρατιώταις | δίχα τινὸς παρὰ τὸ δίκαιον
 ἐπισα[γο]μένης ἐπηρί[ας] παρέχεσθαι.

§ 13 Ὡστε τὸν παρα|β(αῖ)νοντά τι τῶν τυπωθέντων πεντήκοντα χρυσίον
 λίτρας λόγῳ προσ||τίμου μεθοδεύεσθαι, καὶ ταύτας περὶ τὴν τῶν ὄρων
 ἐπιμέλιαν δαπανᾶσθαι.

§ 13 Γνώσις τῶν μετὰ τὰ ἐ(π)τέ[τε]ια [ε]ῖς μίωσιν τῶν συνηθειῶν τυ|πωθέντων·
 καθ' ἕκαστον ἔ[τος] παρέχονται παρὰ [τῶν] γε[νν]αιωτάτων στρατιωτῶν | ἐκ
 πάντων τῶν ἀριθμῶν καὶ οὐκ ἀφ' ἑκάσ[του] τούτων διαφόρ[ο]ις | κατὰ τὴν
 χώραν προσώποις, ὧν || οὐδὲν πλέον αὐτοὺς ἐπινοεῖσ[θ] | αι χρῆ, οὕτως·
 συνκαθέδρω τοῦ περι|βλέπτου δουκὸς νο(μίσματα) ρνδ'· δομε|στίκῳ τοῦ
 αὐτοῦ νο(μίσματα) ρκς'· κανκ(ε)|λλ[α]ρίῳ τοῦ αὐ[τοῦ] νο(μίσματα) κδ'· τῷ ||
 δεκάνῳ καὶ σο[υ]βσκριβε]νδαρίῳ | καὶ σπαθαρίῳ καὶ βουκινάτορι καὶ
 ἀν|θρώποις τοῦ δουκὸς, τοῖς πᾶσιν τού|τοις νο(μίσματα) ρπ'· | τῇ τάξει λόγῳ
 καλανδαρικῶν || νο(μίσματα) ρ{α}ξά'· τῷ | νομεραρίῳ καὶ προμισκριν[ί]ῳ
 ὑπέ(ρ) | ἀνώννας προστιθεμένης καὶ παρα|πομπῆς νό(μισμα) α'· τοῖς α|ὐτοῖς
 ὑπὲρ προκοπῆς βαθμοῦ νό(μισμα) α' {ς}· τοῖς α|ὐτοῖς ὑπὲρ στρατευσίμου καὶ
 τῆς καλουμ[έ]νης προβατωρίας νό(μισμα) α'· τοῖς α|ὐτοῖς λόγῳ χαρτατικῶν
 {N A} ἀπὸ ἐκ||[ά]στου κάστρου τῶν κα{α}στηρ|σιανῶν· νο(μίσματα) ς'· | τοῖς
 αὐτοῖς λόγῳ τετραμηνιακ|ῶν ὁμοίως νο(μίσματα) δ'.

Anastasius 3: *Aphrodisias (Ovacik Adasi, Cilicia)*, Bean – Mitford 1970, 193–194 nos. 214
 and 215:

— — — — — — — — — — A — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — ΣΤΕΡΕΘΗ — — — — — — — — — —

[— — — — — — — — — — αρ]χεῖν τοῖς πά[λαι — — — — — — — — — — —]

[— — — — — — — — — — Αὐτοκρά]τωρ Κ(αῖ)σαρ Φλ(αούιος) Αν[αστάσιος(?) — —]

— — — — — — — — — — ἀπονεμηθέντα ΠΑ — — — — — — — — — —

[— — — — — — — — — — προ]όσοδον συνιστάνα[ι — — — — — — — — — — —]

[— — — — — — — — — — ἐπ]αρχιῶν(?) καθα[ρῶς(?) — — — — — — — — — — —]

— — — — — τοῖς Γ — — — — —

Anastasius 4: *Corycus (Cilicia)*, Le Bas 1870, s.363, nr. 1421; CIG 8619; *MAMA III* nr.197:

ινδ(ικτιῶνος) [—].

Αὐτοκράτωρ Κ(ἔ)σαρ Φ(λ)[ά(βιος) Ἀναστάσιος]

εὐσεβῆς νικητῆς τρο[παιουῆχος ἀει-]

σέβαστος Αὐγουστος Λεοντ[ίω — — —].

στ Ἰνδακος ὁ ὀσιώτ(ατος) ἐπίσκο(πος) τῆς Κο[ρουκιωτ]ῶν

πόλ(εως) κ(ἔ) ὁ ὑπ' αὐτῶ τεταγμ(ένος) εὐα[γ]ῆς [κλήρος οἶ] τε

κτήτορες κ(ἔ) οἰκήτορες τῆς αὐτ[ῆς] πόλ(εως) περὶ δι[α-]

φόρων κ(ε)φαλα(αίων) ἰκέτε τῆς ἡμετέ[ρας] κατέστησαν]

γαληνότητος ὧν ἐφε[ξ]ῆς ἀ τῆ ἠ ὑπεροχῆ ἀνή]-

κοντα συνίδαμεν [θείω τύπῳ περιλήφασμεν· διὰ]

τοῦτο θεσπίζομεν τὸν γ[ινόμενον] κατὰ κ(ε)ρὸν]

ἔκδ(ικον) ὀφίλοντα τὴν ἰρημέν[(ην) πόλ(ιν) τηρεῖν ἀσι]νῆ κ(ἔ)

τὸν ταύτης ἔφορον μηδα[μῶς] τῆ προστασί]α

τινων ἀυθεντίαν ἢ ἐξου[σίαν] ἐχόντων ἐπὶ]

τούτῳ προχιρίζεσθε, ἀλλὰ [τοῦ λοιποῦ τῆ ψή]-

φω κ(ἔ) δοκιμασία τοῦ τε νῦν κ(ἔ) τ[οῦ] κατὰ κ(ε)ρὸν]

θεοφιλ(εστάτου) ταύτης ἐπισκό(που) (κἔ) τοῦ ὑ[π' αὐτῶ] τεταγμ(ένου)]

εὐαγοῦς κλήρου κ(ἔ) τῶν ἐν πᾶσ[ι] τοῖς κτήτορ]-

σι κ(ἔ) οἰκήτορσι λογάδων τῆ[ν] τῶν ἰρημένων γί]-

νεσθε προβολὴν μηδεν[ὸς] τ[ολμήσοντος] τῶν]

τῆς κατὰ χώραν τάξεως π[ρω]τ[ευόντων] ἢ τῶν κα]-

ουμένων ὠρδιναρίων ἐπικ[λήσεσιν] — — — μή]-

τε ἀξιώσεσιν ἢ τ[ο]ι ἐντεύξεσιν — — — — —

[ἢ γραφ]ομένες τ[ὸν] τ[ῆ]ς πόλ[(εως)] ἔκδ(ικον) ἢ [τὸν ταύτης]

[ἔφορον ···]ν[···]κ β[— — — — —]

— — — — —

A.2.1 [·]η — — — — — — — — — ἀποθηκαρον — — — — —

τη — — — — — — — — — ἐπάγεσθε ε·ε — — — — —

-----·λανπ·επ-----
 ----- πορευομε[ν-----]
 ----- αὐτούς δια-----
 -----ον ἐστίν δ-----
 ----- κ(ἐ) ἐπιριπτ-----
 -----τ'ατε-----
 ----- τον χρό[νον -----]

B.2c.p1 -----

-----ρι-----
 ----- προ-----
 -----κιαν-----
 -----[·]ηντω-----
 -----ο-----

B.2d.p1 -----

-----ἀρχ-----
 -----τουτ-----
 -----κ(ἐ) σα-----
 -----ἐπι-----

B.2e.p1 -----

-----ω-----
 -----τεμ-----
 -----·-----

B.2f.p1 -----

-----πω-----
 -----[-----α]ντα-----
 -----ο-----

A YÜZÜ

† Αὐτοκράτωρ Κ[αῖσαρ Φλ. Λέων(?)] εὐσεβῆς νικήτης τρ[οπεοῦχος
 αἰσέβαστος, Αὐγουστος αἰώνιος],
 [τ]οῖς μεγαλοπρεπεστάτ[οις δουξι καὶ περ]ιβλ[έπτους] τριβ[ούνοις] καὶ
 λοιποῖς ἀξιώ[μασι τάδε λέγει· ἐπειδὴ πολλάκις ἤδη]
 [ύ]πὲρ τῶν ὀρμωμένων αἰτήσ[εων ἀμφισβητήσ]εις κεκίνηνται πρὸς
 ἀλ[λήλους· καὶ δὴ καὶ νῦν Κασατῶν πρεσβευταί, ἐλ]-
 [θ]όντες(?) εἰς βασιλίδα ταύτην [πόλιν, ὑπὲρ τῶ]ν καλουμένων βρεβιατικ[ῶν]
 διάκρισιν ἐζήτησαν, ἡμεῖς οὖν ἀκούσαντες]
 [Φ]λ. Φηλίκι(?) τῷ ἐνδοξοτά[τῳ μαγίστρῳ τῶ]ν ὀφρικίων ἀπὸ ὑπάτων
 ὑπό[θεσιν ταύτην διαγνῶναι ἐπ]ετρέψαμεν vac
 [ὡς καὶ πάλαι] κατεξετάσα[ντι καὶ διακρίνα]ντι· ἐπεὶ οὖν ὁ αὐτὸς
 ἐνδοξότα[τος μάγιστρος - - - - ὀρ]διναρίων καὶ Πατρικίῳ vac
 [ἐ]ν συνσκέψει(?) ἀγομένων(?) μετὰ [- - - - τοῦ] Παμφύλων ἔθνους, φέρον (sic)
 δὲ τ[ὸ - - - - -]ηρ ἐπέδειξεν ἡμῖν πρόσ[τει]μον
 - - - - - / - ἀνδράσιν προσθ[- - - δοκιμά]ζομεν. ἕκαστος τοίνυν ὑμῶ[ν τὰ - - - - -
 - -] δοκιμασθέντα γινώ[σκων]
 [.οις(?) ΜΗΤΕΝΑ(?) μηδενὸς[- - - τ]ὸν μετὰ ταῦτα χρόνον ἤδ[ικτα - - - - -]
 παρακολουθεῖν σπο[υδαίως]

B YÜZÜ

semper [Aug. Fl. Leon]? vic[tor perpetuu]s domino provinciae [Pamphyliae v. p.
 Fl. Patricio Cl. Zenophani s(alutem)]
 [πρ]εσβευταί τῶν Κασατῶν ἐλθόντες(?) καὶ βουλό[μενοι? v. v. τὴν
 εὐδ[ικασίαν(?)] - - - - -
 ...ΣΗΤΥΛΩΥΣΑΜΕΝΗΣ αἰτήσεος ΟΚΑΣΙ · ΤΟΠΡΟΣΑΓΑΘΑΕ- - - - -
 - - - - -
 ... τοῦ δημοσίου δὲ καθ' ἕκαστον ἔτος τῇ πόλι παρεκομένων (sic) - - - - -
 - - - - -
 [ὁ κα]λλίνικος ἡμῶν βασιλεὺς παρ' ἡμῖν τὴν κινουμένην ἀμφισβή[τησιν - - - - -]

-----]

[καλ]ῶς ἡμᾶς χρησάμενος ἐθέσπισεν ῥήματι· οὐ δὴ πραχθέντος καὶ Ο-----

οἱ μὲν τὰ καλούμενα βρεβιατικὰ κομιζόμενοι τὴν ἐκ τούτων ἐλο[γίζοντο

φι]λοτιμίαν εἰς ἀμοιβὴν vac.?

ῶν οἱ πατέρες αὐτῶν πεπονήκασιν, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων τε[λευτὴν εἰς

το]Ψς λοιποΨς κληρονόμους

τῶν τὴν ἀρχὴν τὸ χρυσίον κομιζομένων διαβαίνειν τὰ κατὰ τὸ [τίμημα

αὐτ]οῖς δεδομένα ἄ τό γε μὴν ἔτε[ρον]

μέρος ἐκ πλειόνων συνειλευμένον ἀνδρῶν ἐδίδασκεν χρῆναι κ[ατὰ τελευτῆ]ν

τινὸς τῶν τὰ βρεβιατικὰ ααχ.

λαμβάνοντων τὰ παρεχόμενα πρώην ἐκείνῳ εἰς κοινὸν κέρ[δος τὴν πόλιν]

ἔχειν, ἀρκουμένου αὐτοῦ

τῆ τοιαύτη φιλοτιμία μέχρι τῆς αὐτοῦ ζωῆς, ὥστε καὶ τοῦτο δ[ιαμερισθέν(?)]

πλείοσιν τὴν ὠφέλειαν ααχ.

παρέχειν. ἐπειδὴ τοίνυν ἐξετάζοντες τὴν ὑπόθεσιν ἔγνωμ[εν ἠπειθηκό]τας

τοῖς πάλαι τῆς διανομῆς

----- ἔνεκεν ἀπεσταλμένοις, φαρμέν δὲ τοῖς κα[θωσιωμένοι]ς δουξίν ἢ τισιν

ἄλλοις

-- εἰ δέ ταις Σ--- --- ΜΕΩΝΙΩΝΙΛΟΜ----- Ἔ καὶ τῶν

-- ἀφοῦ πειθ[- - --- ἐ]κ τῶν βρεβιατικῶ[ν -----]μα τῶν vac.

- ΠΡΩΤΑ θείῳ δ[ώρω(?)] - - -]ι ?ρῶμεν περίεστιν δίχα πάσης

[ἀμφιβολ]ίας τε ααχ.

-- ΠΑΣΜΗΔΙΓΟΥΝ[- - - - -]του τελευτὴν εἰς τὸ κοινὸν τῆς [πόλεως

κέρδο]ς ἐπ' αἰὲν

--- προᾶοι(?) ἠδ[ὲ --- ---]του διαβαίνοντος κληρονόμους ΕΙΔ-----

ἐξάγουσι

-- κλ]ηρονομεῖν αὐτὸν μέλλοντας ἀπο----- -ΝΟΥΤΑΤΟΣ

-- -ΣΣΟΛΙΜΑ δόντων τὴν ἡμισία[ν μερίδα] ταύτης

- ἐ]κείνοις χορη[γ]ούμενα, μὴ εἰσφ[ερόντων] τῶν κλη-

[-] ἐξουσίας τινὶ τοῦ λοιποῦ Τ[- ----- το]ῦ

δημοσίου

-ΜΟΥΤΟΥ μετὰ τὴν ἡμετέραν δι[ατύπ]ωσιν ταύ-

[- ἐ]κ τῆς τιμῆς παρ' αὐτοῦ β[ασ]ιλέω[ς μερισμὸν]
ἄλλον

τῶν χρημάτων. ἢ σὴ τοίνυν [μεγαλοπρέ]πεια γινώσκουσα τὰ παρ' ἡμῶν
τυπωθέντα ἤδ[ικτα (e.g.) προσέχειν ὀφείλει

καὶ παραφυλάττειν σπουδα[ίως, τῆς πει]θομένης σοι τάξεως προστίμου
ὑπορωμένης τριῶν [λειτρῶν(?) χρυσοῦ(?)]

εἰ τὰ τυπωθέντα παρ' ἡμῶ[ν ?]πηοῦν πα]ραβάθειεν. καὶ τοῦτο μέντοι τὴν σὴν
μεγαλοπρέπειαν βουλ[όμεθα]

ποιήσασθαι πρόνοιαν ὥστ[ε τοῖς ἄλλοι]ς(?) Κασάταις τὰ παρ' ἡμῶν ταύτης
ἔνεκα τῆς ὑποθέσεως τυποθέντα,

ἠδίκτων παρὰ τῆς σῆς με[γαλοπρε]πείας προτιθεμένων, δῆλα γενέσθαι τοῖς
τὴν Κασατῶν οἰκοῦσιν πόλιν].

ταύτης γὰρ ἔνεκα τῆς αἰτί[ας Στέφα]νος ? καθωσιωμένος μαγι[σ]τριανὸς
παρ' ἡμῶν ἀπεστάλη. χρ

χρ Φλ. Πατρίκιος Κλ. [Ζη]νοφάνης(?) πᾶσι τοῖς παλλατ[ίνο]ις(?) κόμησ[ι] τὸ

ΠΡΑ..Ι..ΛΟ.ΑΡΑΙΓ

ἢ τάγματ[ος -----]

τοῦ ἀηττήτου καὶ τροπεούχου ἡμῶν δεσπότου τὰς μεγαλοδωρέας οὐκ ἔργω
οὐ λόγῳ παραστήσε δυνατόν. ὑδα

ἄπασιν(?) καθαρὸν ποιεῖν ὥστε ἀπ[οφι]μῶσε τὰς ἀμφιβολίας ἐκτέμνουσιν
καὶ πυρὶ ὡς ἀκάνθας παραδίδοσθα

ἕκαστος τῶν οἰκίων πόνων ἐν ἀπολαύσει γίνεται. ἐναργῶς δὲ τοῦτο διδάσκει
τὸ προκείμενον. πρεσβευτὲ τῆς Κασατῶ

-----]

καὶ τῶν εὐσεβῶν(?) καὶ περιβλέπτων(?) κα[ί] τῶν λυπούντων ἀπαλλαγῆναι.

τὸ δὲ αὐτῶν εὐσεβὲς κράτος νουθε

[ἦ]αὶ πανεύφημον μάγιστρον ----- μετὰ]

καὶ τῶν εὐφημοτάτων(?) καὶ -----ων ὀφφικίων ἀκροάσασθαι τῶν
 ἀμφιβαλλομένων παρ' αὐτοῖς καὶ τύπον ἐπιθι
 -----]

φόβῳ καθ' ἃ χρὴ γενέσθαι ETITONEXEPIAN ὃ ?ρμηθέντων γὰρ τῶν μερῶν εἰς
 ?πότερα, καὶ τῶν μὲν φασκόντω
 -----]

λαμβάνιν TOEOΘEATOΣKOTOHT- -- ἐδικαιολογῆτο ὡς ἐχρῆν ἅπασαν τὴν
 πόλιν ἀπολαύειν τῆς τοιαύτης φ[
 ----- ἢ ἐνδοξότατος καὶ πανεύφημος μάγιστρος]

τὴν νικῶσαν ψῆφον τοῖς πρεσβευταῖς δέδωκεν, ὅθεν ἀνήγαγεν τὴν τοιαύτην
 ἔνδοξον κρίσειν εἰς τὰς θίας ἀκοάσῳ
 -----]

μεγαλοφυῆς τοίνυν πρόσταγμα περὶ τούτου πεποίηκεν ἢ αὐτῶν ἔνδοξος
 φιλανθρωπία, καταπεμφθέντος διὰ Στεφάνου τοῦ
 ἠρίσι[ν -----]

παρεκελεύσατο δὲ ἢ αὐτῶν ἔνδοξος ὑπεροχὴ καὶ ἡδικτα περὶ τούτου
 προτεθῆνε ἐπὶ τῷ τοῦ λοιποῦ περὶ τῆς τοια
 ἡραφυλάττεσ[θαι τὰ ---- τυπωθέντα ----- οὐκοῦν]

εἰδότες οἱ καθωσιωμένοι Κασᾶται καὶ οἱ τούτοις πλησιόχωροι διὰ τοῦ
 παρόντος ἡδίκτου ὡς τὰ καλούμενα βρεβιατ
 αὐτῶ[ν] ἐνδόξου φιλανθρω[πίας --- (e.g.) εὐπειθίαν ποιείσθωσαν -----]

τῶν γὰρ ἤδη τετελετηκότων καὶ μελλόντων τελευτᾶν οἱ κληρονόμοι σιωπῆν
 ἀγαπάτωσαν. εἰ δὲ ταῖς(?) τὰ καλούμε
 ἦοινὸ[ν τ]έλος ὑπιστῆθεν, [- ----- (e.g.) μετηλλαχότος αὐτοῦ ἐκ]

τοῦ βίου τοῦ ἡμίσεως τιμήματος ἀπολαύσουσιν οἱ τούτου κληρονόμοι, τὸ δαι
 ἕτερον ἡμισυ ἢ πόλει ἀποκερδαῖν
 ἠρε[β]ιατικῶν ἔλαβεν. ω----- ὍΡΑΙΑΣ ὃ δίκαις γὰρ αὐτὰ ἐκτη-
 σατοῦ ὄρον εἴληφεν τὸ μέλλο[ν --- αὐτοῦ] τελευτῆσα[ι. ἐὰ]ν οὖν τοῦ λοιποῦ
 ἕτερός τις ὦ
 [ἠόλεως(?) ----- τ]ὸ μεγαλοφυῆς ἐξεφωνήθη
 πρόσταγμα. στερηθήσεται γὰρ [οὔτος καὶ το]ῦ τιμήματος μετὰ καὶ τοῦ μηδὲν

λαβῖν ἐκ τῶν ἄνω και
 ἡμᾶς τὰ παρ' αὐτῶν φιλανθρώ[πως θεσπισθέντα καὶ μεγαλοφυῶς
 προσταχθέντα τῷ παρόντι ἡδίκτω ἔξηγ[η]σάμηνό οὕτω γὰρ διηγ[ό]ρευτε τῷ
 μεγαλοφυεῖ προστάγμ
 ἡ[ούτου, ὅπως μηδεὶς παρέχη], ἄγνοιαν προφασισάμενος, παρεν-
 όχλησιν τῷ θιοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν δεσπότη ἢ τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ
 πανευφήμῳ, μαγίστῳ
 ἀγαν[ακτήσεως τοῦ βασιλέως(?)] ἀγούσης εἰς θάνατον.

— — — — — A — — — — —
 — — — — — ΣΤΕΡΕΘΗ — — — — —
 [— — — — — αρ]χεῖν τοῖς πά[λαι — — — — —]
 [— — — Αὐτοκρά]τῳ Κ(αἰ)σαρ Φλ(αούιος) Αν[αστάσιος(?)] — —]
 — — — — — ἀπονεμηθέντα ΠΑ — — — — —
 [— — — — — πρ]όσοδον συνιστάνα[ι — — — — —]
 [— — — — — ἐπ]αρχιῶν(?) καθα[ρῶς(?) — — — — —]
 — — — — — τοῖς Γ — — — — —

III.2. CODEX JUSTINIANUS'TAKİ İLGİLİ YASALAR

Cod. Just. I.42:

1) Οἱ ἄρχοντες καὶ αἱ τούτων τάξεις ἀνυπερθέτως μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ ἀκριβείας ἐκπεμπέτωσαν τὰ τετραμηνιαῖα βρέβια, πενήκοντα λίτρας χρουσίου καὶ τῆς ζώνης καὶ τῆς ἀξίας ἀφαίρεσιν ὑφορῶμενοι, εἴ τις γένοιτο μέμψις κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, τὸ δὲ αὐτὸ ἔστω καὶ κατὰ τοῦ τρακτευτοῦ πρόστιμον μὴ ἀναφέροντος ἐγγράφως ἐπὶ τὸν ἑπαρχον τὴν γενομένην ράθυμιαν.

2) Μόνος ὁ τριβοῦνος ἢ ὁ τὴν τάξιν αὐτοῦ πληρῶν βικάριος μετὰ τοῦ δομestίκου καὶ τοῦ ἀκτουαρίου καὶ τῶν ὀπτιώνων καὶ τοῦ νομεραρίου ἦτοι τοῦ βοητοῦ τὰ τετραμηνιαῖα βρέβια ὑπογράφων καὶ ὄρκον ἐγγραφον ὑποτελών, ὡς ἀληθῆ ἐμήνυσαν, ἐκπεμπέτω.

CJ.4.35.22:

Per diversas interpellationes ad nos factas comperimus quosdam alienis rebus fortunisque inhiantes cessiones aliis competentium actionum in semet exponi properare hocque modo

diversas personas litigiorum, vexationibus adficere, cum certum sit pro indubitatis obligationibus eos magis, quibus antea suppetebant, sua vindicare quam ad alios ea transferre velle. * anastas. a. eustathio pp. * <a 506 d. x k. aug. areovinda et messala cons.>

1) Per hanc itaque legem iubemus in posterum huiusmodi conamen inhiberi (nec enim dubium est redemptores litium alienarum videri eos esse, qui tales cessiones in se confici cupiunt), ita tamen, ut, si quis datis pecuniis huiusmodi subierit cessionem, usque ad ipsam tantummodo solutarum pecuniarum quantitatem et usurarum eius actiones exercere permittatur, licet instrumento cessionis venditionis nomen insertum sit: <a 506 d. x k. aug. areovinda et messala cons.>

2) Exceptis scilicet cessionibus, quas inter coheredes pro actionibus hereditariis fieri contingit, et his, quascumque vel creditor vel is qui res aliquas possidet pro debito seu rerum apud se constitutarum munimine ac tutione acceperit, nec non his, quas in legatarios seu fideicommissarios, quibus debita vel actiones seu res aliae relictas sunt, pro his fieri necesse sit: nulla etenim tali ratione intercedente redemptor, sicuti superius declaratum est, magis existit, qui alienas pecuniis praestitis subiit actiones. <a 506 d. x k. aug. areovinda et messala cons.>

3) Sin autem per donationem cessio facta est, sciant omnes huiusmodi legi locum non esse, sed antiqua iura esse servanda, ut cessiones tam pro exceptis et specialiter enumeratis quam aliis causis factae seu faciendae secundum actionum, quaecumque cessae sunt vel fuerint, tenorem sine quadam imminutione obtineant. <a 506 d. x k. aug. areovinda et messala cons.>

CJ.6.21.16:

Scriniarios vel apparitores, qui virorum magnificorum magistrorum militum iussionibus vel actibus obtemperant, etsi nomina eorum matriculis militaribus referri videantur, nullatenus in ultimis a se conficiendis voluntatibus iuris militaris habere facultatem decernimus. * anastas. a. hierio pp. * <a 496 d.Id.Febr.Constantinopoli paulo vc. cons.>

Cod. Just. 12.35.18:

Tam collatores et provinciales quam fortissimos milites prout oportet gubernari minimeque laesionem aliquam seu dispendium perpeti properantes necessarium esse perspeximus dicatissimos milites, qui de diversis praesentalibus numeris per orientis partes noscuntur consistere, virorum spectabilium ducum iussionibus oboedire, ut, quidquid

emerserit, quod pro communi securitate curandum est, hoc protinus utpote militari praesidio in proximis locis constituto competens possit mereri remedium: ita videlicet, ut etiam agentibus causas tam criminaliter quam civiliter praefati milites iam non apud magnificam magisteriam per orientem potestatem vel ex sententiis seu praeceptionibus eius, sed per interlocutiones seu dispositiones tam excelsae tuae sedis, sub cuius iurisdictione consistunt, quam eorundem ducum respondeant. * anastas. a. iohanni mag. mil. praesentalium. * <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

1) Eo scilicet observando, ut ad responsum, qui de officio tuae sublimitatis huc usque ad praedictam magisteriam per orientem potestatem moris erat destinari, viris spectabilibus ducibus inhaesurus mittatur tam per se quam per adiutores suos eosdem iudices observare et iussiones eorum implere curaturus: licentia ei non deneganda, etiam ad responsum, qui de officio alterius viri excelsi magistri militum praesentalis pro hac nostra dispositione destinatur, in locis, in quibus apparitionis tuae sublimitatis ad responsum non contigerit reperiri, suam sollicitudinem pro emergentibus maxime causis peragere. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

1a) Cuius etiam illi qui de altero officio mittendus est praebemus facultatem, ut non tantum per adiutores suos, id est ad responsum, sed etiam invicem se adiuvando nec publicis nec privatis causis vel executionibus abesse videantur. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

1b) Ad singulos etenim duces ad responsum de apparitionibus vestris non prospeximus oportere destinari, ne per multitudinem eorum qualibet machinatione damna contra milites nostros augeri contingat. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

2) Ut autem omnifariam tam publicae commoditati quam fortissimis prospiciatur militibus, sportularum nihilo minus exactionem merito censuimus moderandam. et iubemus nec ipsis ad responsum nec adiutoribus eorum pro criminalibus seu civilibus causis, etsi ex publicis causis descendere vel ad publicam causam pertinere dicantur, licere aliquid plus quam unum solidum a singulis vel nolentibus vel spontanea voluntate offerentibus suscipere militibus, ita ut, si universitas numeri seu principiorum monenda sit, duplicata quantitate tantummodo sportulas accipiant: in his etenim causis nec plures quam duos primates, quorum nomina semel ac primum gestis intervenientibus fuerint publicata, patimur conveniri, syndico videli-

cet, prout consuetudo deposcit legibusque cautum est, ordinando. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

2a) Hoc quoque adiecto, ut pro omnibus quibuslibet expensis ingressus in iudicio duciano faciendi unum tantum solidum nihilque amplius milites vel syndici litigantes dependere compellantur, ut huiusmodi solacium ad commodum ad responsum et eius adiutorum et exceptorum proficiat: nihil sibi usurpare vel suo nomine poscere vel viris devotis principibus, qui ducianum observant iudicium, vel duciana apparitione de praefatis litibus concedendis: ita videlicet, ut super litis expensis in personis etiam eorum, quicumque milites pulsare maluerint, eadem forma servetur. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

3) Erit autem arbitrii atque aestimationis virorum spectabilium ducum pro qualitate negotiorum vel quantitate, quae devotissimis militibus ab adversariis eorum ingeritur, vel suam audientiam interponere litigiis vel eorum discussionem dicatissimis principiis seu arbitris in locis degentibus committere. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

4) Quibus viris spectabilibus ducibus et eos observantibus ad responsum seu adiutoribus eorum curae sit, si quando ad eosdem duces milites fuerint arcessiti vel de locis in quibus constituti sunt movere praecepti, ne quolibet modo curiales seu collatores quibusdam adficiantur dispendiis, ita scilicet, ut pro militibus inspiciendis, quandocumque voluerint viri spectabiles duces etiam praesentales devotissimos milites adhibere, non immodicam multitudinem eorum tempore pacis convocare procurent. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

5) Sin vero etiam necessitate poscente milites ad alia perveniant loca, laesionibus contra curiales seu collatores nihilo minus modis omnibus abstineant. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

5a) Et si tam eundo quam redeundo triginta tantum dies oportet eos proficisci, ipsi suas expensas sibi praebendas collatoribus seu curialibus minime praegravandis suscipere non cessent: sin autem ulteriore tempore in aliis locis necesse sit eos commorari, expensas eis ulterioris ut dictum est temporis, ad quae pervenerint loca, ministrari. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

6) Quoniam vero comperimus quosdam temerario atque iniquo proposito anteriore tempore certos e memoratis militibus tam in iudicio sublimitatis tuae quam apud excelsam magistrariam per orientem potestatem in accusationem deduxisse et eos eodem tempore ad diversa quoque protraxisse iudicia diversasque super isdem personis isdemque causis et negotiis prolatas fuisse sententias, ne postea nihilo minus tantae contra milites nostros insidiae tantaque confusio querellis, quas eis ingeri contingit, generetur, nemini licere apud sedem magnitudinis tuae accusatione contra militem seu milites praesentales deposita conventionequae oblata eundem vel eosdem milites criminaliter seu civiliter per iussionem virorum spectabilium ducum inquietare, antequam negotium ex priore actione prioreque conventionem finem legitimum sortiatur. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

6a) Idemque versa vice observari, ut, si quidam miles seu milites praesentales iussione viri spectabilis ducis incusati ac moniti fuerint, licentia denegetur agenti postulationem seu accusationem in iudicio tuae sublimitatis contra eundem militem vel eosdem milites deponere. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

6b) Nec si eundem vel eosdem tam criminaliter quam civiliter obnoxios esse firmaverit, facultatem eidem agenti superesse separatis intentionibus suis pro criminalibus quidem iudicium tuae celsitudinis, pro civilibus autem viri spectabilis ducis seu versa vice occupare. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

7) Si quis vero ad huiusmodi tam audacissimum tamque aequitati contrarium conamen prosiluerit, eum pro pecuniariis quidem negotiis iactura litis et damnorum quae vitio eius contigerunt solutione percelli, pro criminalibus autem quasi calumniatorem convictum legum aculeos sentire. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

8) Dispositiones autem ante latas non ad imminuendam potestatem magistrariae per orientem administrationis, sed pro tuitione locorum ac securitate publica noscitur praestitisse, cum non dubium sit ipsos etiam duces, quibus fortissimi praesentales milites parere praecepti sunt, sub eadem excelsa potestate esse constitutos. <a 492 d. k. ian. constantinopoli anastasio a. et rufo cons.>

Cod. Just. 12.37.16

Per hanc divinam dispositionem iubemus eos, quibus ex officio tuae sublimitatis militarium meritorum seu cuiuslibet praestationis committitur erogatio, in primis iurare pro

iustitiae ratione iniunctam sibi sollicitudinem peracturos. * anastas. a. longino mag. equitum ac peditum. * <a xxx >

1: Et secundum praesentem saluberrimae nostrae dispositionis observationem solacium, sicut dictum est, publicum erogator manu sua sine ullo dolo vel fraude singulis militibus numeret, quatenus unusquisque miles accepto per suam manum solacio ipse cum actuario de negotiatione actuariis permissa secundum rationem agat iustitiae. <a xxx >

1a: Hoc videlicet observando, ut pro singulis solidis actuario, sive statim sive post unum duosve seu amplius annos restitutum fuerit debitum, minus quidem uno tremisse, pro temporis scilicet brevitate, pacisci liceat. <a xxx >

1b: Amplius autem quam unum tremissem nullus actuarius pro quoquo tempore seu annorum spatio pacisci penitus permittatur, nec ulla possit actuarius machinatione pro temporis prolixitate unius quantitatem tremissis excedere. <a xxx >

1c: Si qua tamen inter actuarium et militem super pactione seu negotiatione tempore erogationis emerit dubitatio, iubemus eidem militi dandas pecunias ab erogatore principiis dari et non secundum obtinentem hactenus consuetudinem easdem pecunias vel ab erogatore vel ab actuario retineri, quatenus causa apud devotissima principia propositis sacrosanctis scripturis inter actuarium et militem tractetur, ut ex omni parte miles nullum damnum sub quacumque occasione praeterquam id, quod eum ex iusta et permissa actuariis negotiatione debere constiterit, patiat. <a xxx >

2: Super his vero, quos datis forte com meatibus abesse contigerit, haec volumus observari, ut pecuniae quae erogandae sunt usque ad triginta milites, quos tantummodo datis com meatibus dimitti sacra constitutio continet, apud devotissima principia sequestrentur, illorum scilicet tantummodo militum, quorum intra triginta com meatales viros constitutorum actuarius tempore erogationis pittacia utpote habita super pactione protulerit, quatenus, cum idem redierint milites, causa apud devotissima principia secundum praefatum modum tractata utriusque partis indemnitati similiter consuletur: non danda pro tempore tribuno licentia triginta viris amplius sub com meatibus occasione dimittere. <a xxx >

3: Sin vero saluberrimam constitutionem offendendo amplius quam triginta viros datis com meatibus tribunus dimittere ausus fuerit, pecunias quidem, quae post praefatorum triginta

virorum numerum per commeatus dimissis militibus erogandae fuerant, publicae rationi erogatur non dubitet reportandas. <a xxx >

4: Sciat vero tribunus praeter iam constitutas super huiusmodi facinore interminationes sese de propriis facultatibus singulis militibus, quibus ultra numerum triginta virorum sub nomine commeatum eos dimittendo causam non consequendi publica solacia dederit, quidquid ob iniquam dimissionem amiserint, soluturum. <a xxx >

4a: Nec prius idem tribunus ab eodem discedat numero, nisi omnes huiusmodi milites, id est quos post permissam triginta virorum quantitatem commeatus nomine dimiserit, indemnes in hac parte atque illaesos reddiderit. <a xxx >

5: Hoc etiam adiciendo, ut sub gestorum testificatione tam decem ex devotissimis principis, primates eorum videlicet, quam unusquisque caput scholae iuratus deponat, sub sua praestantia rem sicut superius dispositum est fuisse subsecutam, et sub obtutibus suis unumquemque militem solacium suum manu sua ab erogatoris dextera suscepisse: et huiusmodi gesta relatione a viro clarissimo tribuno vel devotissimis principis intra tres menses mittenda, ex quo profectus fuerit, numerandos ad nostram referat pietatem. <a xxx >

6: Hoc videlicet ante omnia curando, ut pro tempore erogator, postquam datae fuerint ex publico pecuniae, intra duos vel tres menses seu quattuor, pro qualitate scilicet spatiorum, commissam sibi sollicitudinem erogationis non dubitet faciendam: vel si ulterius apud se pecunias publicas differendo erogationem ausus fuerit retinere, sciat se modis omnibus damnum, quod ex negotiatione miles sustinuerit, ex propriis facultatibus militi soluturum. <a xxx >

7: Scientibus his, qui praefatae dispositionis observantiam sive in differenda ultra sigillatim definitum temporis spatium erogatione sive in qualibet alia parte fuerint egressi, non solum sese militiae cinguli amissionem, verum etiam facultatum quoque suarum publicationem pro tanto subituros flagitio: et insuper erogationum quoque sollicitudinem ab officio tuae celsitudinis, si imperatoria violata fuerit dispositio, ad alios transferendam, si non idem officium, simulac huiusmodi fuerit a quolibet facinus perpetratum, ad notitiam nostrae mansuetudinis vel certe ad scientiam illustrissimae magisteriae referre curaverit potestatis, ut eiusdem apparitionis periculo tale flagitium principales minime possit aures latere, quatenus ex omni parte eodem delicto revelato, quicumque saluberrimas nostrae pietatis ordinationes ausus fuerit violare, interminatas minime possit poenas evadere: ita ut in singulis militibus, qui non observato in eorum persona tenore datae dispositionis laesi fuerint, liceat sacratissimum nostrum, per

unum forte vel etiam binos milites pro omnibus verba facturos, petere comitatum et porrectis precibus quod contra nostram dispositionem passi sunt approbare, eoque facto statutis violator imperatoriae dispositionis suppliciis percellatur. <a xxx >

8: Illud praeterea modis omnibus observari decernimus, ut erogator omnes pecunias, quae mortuis militibus usque ad diem mortis eorum debitae fuerant, secundum datam iam divalem dispositionem uxoribus vel liberis eorum non dubitet ministrandas. <a xxx >

Cod. Just.12.37.17

Cum saepe contingit propter quasdam maximas et inexcusabiles rationes quibusdam ad custodiam vel aliam huiusmodi causam milites deputari vel etiam deputatos esse, et non convenit hoc modo publicum aliquod damnum seu dispendium sustinere, iubemus, si qui fortissimi milites ex quocumque numero curiis vel quibusdam corporibus vel sacrosanctis ecclesiis vel aliis personis pro custodia, ut dictum est, vel tali alia causa a nostro numine deputati sunt vel fuerint, ne per eorum translationes circa annonarum vel capitum eis praebendorum erogationem publicis rationibus quaedam laesio ingeratur, eadem de proprio personam seu personas, cui et quibus deputati sunt vel fuerint, modis omnibus agnoscere: hoc tantummodo de publico pro isdem annonis et capitu praebendo et imputando, quod in locis, ex quibus praefati milites perveniunt seu pervenerunt, imputabatur, vel si antelatam praestationem supradictae personae recusaverint, eosdem milites de suis locis non recedere, vel eos qui recesserint ad ea sine quadam mora redire. * anastas. a. arcadio pp. * <a xxx >

1: Hoc omnifariam custodiendo, ut nemo devotissimorum militum cuicumque personae seu corpori sine speciali nostrae serenitatis iussione scriptis proferenda deputetur. <a xxx >

2: Officio tuae celsitudinis, si hanc nostrae mansuetudinis formam, quotiens super militibus quibusdam deputandis aliquid statutum fuerit, gestis insinuare et, quid eos, quibus dati sunt, prout nobis placuit, agnoscere oportet, itidem publicare minime curaverit, tam dispendium, quodcumque publicum hac ex causa sustinuerit, ei de proprio resarcire, quam triginta librarum auri multam propter suam desidiam, immo magis coniventiam dependere cogendo. <a xxx >

3: Rectoribus nihilo minus provinciarum et apparitionibus eorum, si statuta nostra violaverint seu violari concesserint, eiusdem condemnationis solutione percellendis. <a xxx >

Cod. Just.12.37.18

[Ὁ αὐτὸς βασιλεύς.]

Ἡ διάταξις κελεύει πρότερον ἐπὶ χώρας παρακρατεῖσθαι τὰ εἰς στρατιώτας δαπανώμενα καὶ τηρικαῦτα τὰς λοιπὰς αἰτίας τοῦ δημοσίου προβῆναι. οὐδε γὰρ χρή μόνας τὰς ἐκπομπὰς κατεπείγεσθαι, ῥαθυμεισθαι δὲ τὰ στρατιωτικὰ δαπανήματα. τοὺς δὲ ἄρχοντας καὶ τὰς πόλεις καὶ πάντα τὸν ἕτερον δημοσιεύοντα, εἴ τι παραβαθῆ τῶν θεσπισθέντων, καὶ τὰ χρήματα παρέχειν οἴκοθεν τοῖς στρατιώταις καὶ πρόστιμον ἑκατὸν λιτρῶν χρυσίου θεσπίζομεν. [ca. 491–505]

Cod. Just.12.37.19

[Ὁ αὐτὸς βασιλεύς] Θεσπίζομεν

Ἡ διάταξις κελεύει, ἵνα, ἐὰν στρατιῶται ὑφεστῶτες μὴ ὦσιν ἐν ταῖς οἰκείαις ἀγγαρείαις, ἀλλ' ἢ εἰς βοήθειαν ἠφορίσθησαν, μὴ λαμβάνειν τὰς ἀννόνας αὐτῶν τὸν ὑπομνηματοφύλακα ἐν εἴδει διὰ τὸ μὴ φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐν χρυσῷ διατιμωμένου τοῦ εἴδους κατὰ τὴν τράπεζαν, ὄρκου παρεχομένου παρά τε τῶν τριβούνων καὶ τῶν βικαρίων καὶ τῶν δομestίκων καὶ ὑπομνηματοφυλάκων καὶ ὀπτιώνων, οὐδὲν ἦττον καὶ μετὰ τὸν ὄρκον λογοθετουμένων καὶ, εἴτε ἂν εὔρεσθείησαν ψευδάμενοι, ἐν διπλῷ καταβαλλόντων. Εἰ δὲ καὶ στρατιώτης ἐξαργυρίσαι βουληθείη τὰς παρεχομένας αὐτῷ ἀννόνας, λήψεται τὸ χρήματα κατὰ τὴν τράπεζαν. Εἰ δὲ τὸ εἶδος λαμβάνει, λήψεται τὸ ἐν τῇ χώρᾳ χορηγούμενον κατὰ δοκιμασίαν τοῦ θεοφιλεστάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τοῦ λαμπροτάτου ἐκδίκου τῆς πόλεως. Εἰ δὲ καὶ ὁ ὑπομνηματοφύλαξ ἀγοράσῃ παρὰ στρατιώτου τὰς ἀννόνας αὐτοῦ καὶ αὐτὸς λαμβάνει αὐτὰς παρὰ τοῦ συντελεστοῦ ὡς ἐκχωρηθείσας αὐτῷ, πάλιν κατὰ τὴν τράπεζαν λαμβάνει αὐτόν, εἰ μὴ παρὰ τὸ εἶδος βούλεται ὁ συντελεστής προσαγαγεῖν. Εἰ δὲ καὶ οἱ συντελεσταὶ βουληθείησαν ἐκουσίως πωλῆσαι τινα τοῖς στρατιώταις, οὐ κωλύομεν τοῦτο γίνεσθαι, εἰ καὶ μέλλουσιν ἐκ τούτου κερδαίνειν, ἦττονα ποσότητα εἰδῶν παρέχοντες αὐτοῖς παρὰ τὴν δημοσίαν τράπεζαν. μὴ ἐξέστω δὲ τοῖς πολίταις ἐκ τούτου βλάπτειν τὸν συντελεστήν, ἵνα, ἐὰν αὐτοὶ κακῶς συμφωνήσωσιν, ἀναγκάζωσι τὸν συντελεστήν καθὼς συνεφώνησε παρασχεῖν τὰ εἶδε. Εὐροῦσα δὲ ἡ διάταξις, ὅτι καὶ τινες τῶν χαρτουλαρίων τῶν γενναιοτάτων ἀριθμῶν ἦτοι φοιδεράτων συνωνοῦνται ἑαυτοῖς σίτον, ἵνα το μὲν δημόσιον δίδωσιν αὐτοῖς κατὰ τὴν τράπεζαν τὰ τοῦ σίτου τιμήματα, αὐτοὶ δὲ ὡς προηγορακότες εἶδη κερδαίνουσι, κελεύει ἡ διάταξις μηδένα συντελεστήν ἄκοντα ἀπαιτεῖσθαι παρέχειν αὐτοῖς συνωνήν. Εἰ δὲ ἐκουσίως πωλῆσαι ζητήσῃ τις αὐτοῖς, μὴ ὑπερβαίνειν αὐτοὺς τὰ τιμήματα τῆς τραπέζης εἰς τὴν ποσότητα τὴν μέλλουσαν λόγῳ ἀννόνων τοῖς στρατιώταις χορηγεῖσθαι. Εἰ γὰρ ἔξωθεν ἐτέραν ποσότητα βουλῆ ἀγοράσαι, τότε κεκώλυται πραγματεύεσθαι, ὡς καὶ πᾶς στρατιώτης. Ταῦτα δὲ πάντα δείκνυσι μέλλουσα γίνεσθαι ἀναψηλάφησις, ἀναγκαζουσα πάντα

ἄνθρωπον τὸν ὀτεδήποτε ψευσάμενον σφετεπισάμενον διπλάσιον καταθεῖναι, ἵνα τὸ μὲν ἀπλοῦν λάβῃ ὁ ἐκδικηθεὶς, τὸ δὲ ἕτερον ἀπλοῦν τὸ δημόσιον. Πάντες δὲ οἱ στρατιῶται οἱ προσπαράμενοντες προσώποις τισὶν ἐν ἐξαργυρισμῷ λαμβανέτωσαν τὰς ἰδίας ἀννόνας κατὰ τὸν ἐξαργυρισμὸν τῆς τραπέζης, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς κεφαλτίονας· καὶ μὴ ζητεῖτωσαν τὰ εἶδη, εἰ μὴ ἐκὼν ὁ συντελεστής ταῦτα καταβάλῃ. Τοῦ παραβῆναί τί ποτε τῶν προειρημένων τολμῶντος μέγιστον κίνδυνον ὑφορωμένου, εἴτε τριβοῦνος εἴτε βικάριός ἐστιν εἴτε δομέστικος εἴτε ὑπομνηματοφύλαξ εἴτε ὀπτίων εἴτε πρῶτος ἀριθμοῦ εἴτε ταξεώτης τοῦ στρατηλάτου, ἐὰν συμβῆ τί ποτε παρὰ τὸ ἀληθὲς γνωρισθῆναι ἢ ἐπιχειρισθῆναι, καὶ μὴ παραχρῆμα δηλωθῆ καὶ ἀνασταλῆ· ἢ γὰρ ἀναψηλάφησις πάντα τὰ παρὰ τὴν διάταξιν γινόμενα ἀπελέγξει.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA KISALTMALARI

<i>ADAJ</i>	Annual of the Department of Antiquities of Jordan
<i>AJA</i>	American Journal of Archaeology
<i>AR</i>	Archaeological Reports
<i>ASPap</i>	American Studies in Papyrology
<i>AST</i>	Araştırma sonuçları Toplantısı
<i>BASP</i>	Bulletin of the American Society of Papyrologists
<i>BCH</i>	Bulletin de correspondance hellenique
<i>BJS</i>	British Journal of Sociology
<i>CAH</i>	Cambridge Ancient History
<i>CIG</i>	Corpus Inscriptionum Graecarum.
<i>CPb</i>	Classical Philology
<i>CPR</i>	Corpus Papyrorum Raineri (ciltler I-XVIII. Vienna 1895–1991)
<i>DAGR</i>	Le Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines de Daremberg et Saglio. Graz, Austria 1969.
<i>DGRA</i>	William Smith L.L.D., William Wayte, G. E. Marindin, A Dictionary of Greek and Roma Antiquities. John Murray, London, 1875.
<i>EA</i>	Epigraphica Anatolica
<i>EG</i>	Epigrafia Greca (M.Guarducci, ciltler I-IV. Roma 1957-1978)
<i>FdX VII</i>	Fouilles de Xanthos VII (A. Balland Paris 1981).
<i>G&R</i>	Greece and Rome

- GRBS* Greek, Roman and Byzantine Studies
- IC* Inscriptiones Creticae (ed. Margherita Guarducci. 4 vols. Rome 1935–1950. Vol. 1, Tituli Cretae mediae praeter Gortynios (1935); vol. 2, Tituli Cretae occidentalis (1939); vol. 3, Tituli Cretae orientalis (1942); vol. 4, Tituli Gortynii (1950))
- IG* Inscriptiones Graecae
- IGLS* Inscriptions grecques et latines de la Syrie
- IK* Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien
- JRS* Journal of Roman Studies
- MAMA* Monumenta Asiae Minoris Antiqua
I - William Moir Calder. Eastern Phrygia. "Monumenta Asiae Minoris Antiqua," 1. Manchester 1928.
III - Keil, J., and A. Wilhelm, Denkmäler aus dem rauhen Kilikien. "Monumenta Asiae Minoris Antiqua," 3. Manchester 1931.
IV - William Hepburn Buckler, William Moir Calder -William Keith Chambers Guthrie. Monuments and Documents from Eastern Asia and Western Galatia. "Monumenta Asiae Minoris Antiqua," 4. Manchester 1933.
- MPG* J. P. Migne, *Patrologia cursus completus, series Graeca*, 162 vols., Paris, 1857-68
- RA* Revue Archeologique
- RE* Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft
- SB* Sammelbuch griechischer Urkunden aus Aegypten. Berlin – Leipzig – Heidelberg – Wiesbaden. 1915 – devam ediyor.
- SCI* Scripta Classica Israelica
- SEG* Supplementum Epigraphicum Graecum

<i>StBoT</i>	Studien zu den Bogazköy-Texten
<i>TAD</i>	Türk Arkeoloji Dergisi
<i>TAPA</i>	Transactions of the American Philological Association
<i>TAPhA</i>	Transactions and proceedings of the American Philological Association
<i>TM</i>	Travaux et Mémoires

ANTİK KAYNAKLAR

<i>ACO</i>	CONCILIA OECUMENICA <i>Acta conciliorum oecumenicorum</i> Acta conciliorum oecumenicorum, ed. E. Schwartz, Berlin: De Gruyter, 1927–1935 (tıpkıbasım: 1960–1965).
<i>Aeschines</i> <i>De Fals.</i>	AESCHINES <i>De Falsa Legatione</i> Eschine. Discours, vol. 1. ed. V. Martin and G. de Budé, Paris: Les Belles Lettres, 1927 (tıpkıbasım. 1962).
<i>Ammianus</i>	AMMIANUS MARCELLINUS <i>Res Gestae a Fine Corneli Taciti</i> Loeb Classical Library #331: 3 cilt (nos. 27–31). Çev. Rolfe, J. C. Harvard University Press 1939.
<i>Arist.</i> <i>HA</i>	ARISTOTELES <i>Historia Animalium</i> Aristote. Histoire des animaux, vols. 1–3. ed. P. Louis. Paris: Les Belles Lettres, 1:1964; 2:1968; 3:1969.
<i>Athan.</i> <i>Apol. c. Arr.</i>	ATHANASIUS <i>Apologia contra Arianos sive Apologia</i> Athanasius Werke, vol. 2.1. ed. H.G. Opitz. Berlin: De Gruyter, 1940.
<i>Basil.</i>	BASILIVS

Adv. Eunom. *Adversus Eunomium (libri 5)*

MPG: 497–669, 672–768.

Catena

CATENAE

Act.

Catena in Acta

Catena Graecorum patrum in Novum Testamentum, vol. 3. ed. J.A. Cramer. Oxford: Oxford University Press, 1838. (tıpkıbasım: Hildesheim. Olms, 1967)

Luc.

Catena in Lucam

Catena Graecorum patrum in Novum Testamentum, vol. 2. ed. J.A. Cramer. Oxford: Oxford University Press, 1841 (tıpkıbasım: Hildesheim. Olms, 1967)

Mat.

Catena in Matthaem

Catena Graecorum patrum in Novum Testamentum, vol. 1. ed. J.A. Cramer Oxford: Oxford University Press, 1840 (tıpkıbasım: Hildesheim: Olms, 1967):

Chr. Pasch.

CHRONICON PASCHALE

Chronicon paschale

Chronicon paschale, vol. 1. ed. L. Dindorf, [Corpus scriptorum historiae Byzantinae. Bonn: Weber, 1832].

Cons. Porph.

CONSTANTINUS VII PORPHYROGENITUS

De Adm. Imp.

De administrando imperio

Constantine Porphyrogenitus. De administrando imperio, ed. G. Moravcsik, 2nd edn. [Corpus fontium historiae Byzantinae 1 († Dumbarton Oaks Texts 1). Washington, D.C.: Dumbarton Oaks, 1967.

De Cer.

De ceremoniis aulae Byzantinae

Constantini Porphyrogeniti imperatoris de ceremoniis aulae Byzantinae libri duo, vol. 1, ed. J.J. Reiske, [Corpus scriptorum historiae Byzantinae. Bonn: Weber, 1829]: s.386–807.

- De Ins.* *De insidiis*
Excerpta historica iussu imp. Constantini Porphyrogeniti confecta,
vol. 3: excerpta de insidiis. ed. C. de Boor. Berlin: Weidmann, 1905
- Cyrillus**
Reg. *Fragmenta in libros Regum*
MPG 69: 680–697
- CyriL. Scyth.** **CYRILLUS SCYTHOPOLITANUS**
Vitae
Kyrillos von Skythopolis, ed. Eduard Schwads. Leipzig 1939.
- Dio** **CASSIUS DIO**
Hist. Rom. *Historiae Romanae.*
Cassii Dionis Cocceiani historiarum Romanarum quae supersunt, 3
cilt. ed. U.P. Boissevain, Berlin: Weidmann, 1:1895; 2:1898; 3:1901
(tıpkı basım 1955).
- Epiphan.** **EPIPHANIUS**
Pan. *Panarion († Adversus haereses)*
Epiphanius, Bände 1–3: Ancoratus und Panarion. Die griechischen
christlichen Schriftsteller, 31, 37. ed. K. Holl, Leipzig: Hinrichs,
1:1915; 2:1922; 3:1933
- Et. Guid.** **ETYMOLOGICUM GUIDANUM**
Etymologicum Gudianum, ed. A. de Stefani fasc. 1 † 2. Leipzig:
Teubner, 1:1909; 2:1920 (repr. Amsterdam: Hakkert, 1965)
- Et. Mag.** **ETYMOLOGICUM MAGNUM**
Etymologicum magnum. ed. T. Gaisford Oxford: Oxford University
Press, 1848 (tıpkı basım, Amsterdam: Hakkert, 1967)
- Euagr.** **EVAGRIUS**
HE *Historia Ecclesiastica*
The ecclesiastical history of Evagrius with the scholia. ed. J. Bidez and
L. Parmentier. London: Methuen, 1898 (repr. New York: AMS Press,
1979)

Eusebius**EUSEBIUS***Historia Ecclesiastica*

Eusèbe de Césarée. Histoire ecclésiastique, 3 vols. ed. G. Bardy, [Sources chrétiennes, 41, 55. Paris: Cerf, 1:1952; 2:1955; 3:1958 (repr. 3:1967)]

Georg. Ced.**GEORGIUS CEDRENIUS***Comp. Hist.**Compendium historiarum*

Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae ope, 2 vols. ed. I. Bekker. [Corpus scriptorum historiae Byzantinae. Bonn: Weber, 1:1838; 2:1839]

Georg. Mon.**GEORGIUS MONACHUS***Chronicon*

Georgii monachi chronicon, ed. C. de Boor. 2 vols. Leipzig: Teubner, 1904 (tipkibasım. Stuttgart: 1978)

Greg. Nys.**GREGORIUS NYSSENUS***Epist.**Epistulae*

Gregorii Nysseni opera, vol. 8.2, 2nd edn., ed. G. Pasquali, Leiden: Brill, 1959

Hero**HERO***De Mens.**De Mensuris*

Heronis Alexandrini opera quae supersunt omnia, vol. 5. ed. J.L. Heiberg, Leipzig: Teubner, 1914

Herod.**HERODIANUS***Hist.**Ab excessu divi Marci*

Herodiani ab excessu divi Marci libri octo. ed. K. Stavenhagen, Leipzig: Teubner, 1922 (repr. Stuttgart: 1967).

Hesych.**HESYCHIUS***Lexicon*

Hesychii Alexandrini lexicon, ed. K. Latte, vols. 1-2 (A-O) Copenhagen: Munksgaard, 1:1953; 2:1966.

Ioan. Zon.*Ep. Hist.***IOANNES ZONARAS***Epitome Historiarum*

Ioannis Zonarae epitomae historiarum libri xiii – xviii (Corpus scriptorum historiae Byzantinae. Vol.III), ed. T. Büttner-Wobst. Bonn: Weber, 1897.

Joh. Chrys.*Inn. Pap.***IOANNES CHRYSOSTOMOS***Ad Innocentium papam (epist. 1)*

MPG 52: 529–536.

Josephus*Bell. Jud.***FLAVIUS JOSEPHUS***De bello Judaico libri vii*

Flavii Iosephi opera, vol. 6. ed. B. Niese Berlin: Weidmann, 1895 (repr. 1955).

Josh. Styl.*Chron.***JOSHUA STYLITES***Chronicon*

The Chronicle of Joshua The Stylite, composed in Syriac A.D. 507, with a translation into English and notes, by W. Wright. Cambridge 1882.

Just.*Cod. Just.***FLAVIUS JUSTINIANUS***Codex Justinianus*

Corpus iuris civilis, vol. 2. ed. R. Schöll-W. Kroll. Berlin: Weidmann, 1895 (tıpkıbasım 1968)

*Nov.**Novellae*

Corpus iuris civilis, vol. 3. ed. R. Schöll-W. Kroll. Berlin: Weidmann, 1895 (tıpkıbasım 1968)

Leo Diac.*Hist.***LEO DIACONUS***Historia*

Leonis diaconi Caloënsis historiae. Libri decem. ed. K.B. Hase. Corpus scriptorum historiae Byzantinae. Bonn: Weber, 1828.

Libanius*Or.***LIBANIUS***Orationes.*

Libanii opera, vols. 1-4. ed. R. Foerster, Leipzig: Teubner, 1.1-1.2:1903; 2:1904; 3:1906; 4:1908 (repr. Hildesheim: Olms, 1997).

Lydus

De Mag.

IOANNES LAURENTIUS LYDUS

De magistratibus populi Romani.

Ioannes Lydus. On powers or the magistracies of the Roman state. ed. A.C. Bandy. Philadelphia: American Philosophical Society, 1983

De Mens.

De Mensibus.

De mensibus, , Ioannis Lydi liber de mensibus. ed. R. Wünsch, Leipzig: Teubner, 1898 (tipkibasım: Stuttgart: 1967)

M. Psellos

Hist. Synt.

MICHAEL PSELLOS

Historia Syntomos

Michaelis Pselli Historia Syntomos. Editio Princeps; recensuit Anglice vertit et commentario instruxit W.J. Aerts.

Malalas

Chronicon

MALALAS

Chronicon

The chronicle of John Malalas / a translation by Elizabeth Jeffreys, Michael Jeffreys and Roger Scott ; with Brian Croke ... [et al.]; Cronicle of John Malalas. Books VIII-XVIII. Translated from the Church Slavonic by Matthew Spinka. Chicago 1940.

Malchus

MALCHUS

Fragmenta.

Frammenti / Malco di Filadelfia ; testo critico, introduzione, traduzione e commentario a cura di Lia Raffaella Cresci. Napoli : Bibliopolis, c1982

Marc. Com.

Marc. Com.

MARCELLINUS COMES

Chronicon

Brian Croke, Count Marcellinus and its Chronicle. New York - Toronto etc. Oxford University Press, 2001.

Maur.

Strat.

MAURICIUS

Strategicon

Mauricius. *Arta militara*, ed. H. Mihaescu, [Scriptores Byzantini 6. Bucharest: Academie Republicii Socialiste România, 1970]

Nic. Phoc.

De Velit. Bell.

NICEPHORUS II PHOCAS (IMP.)

De velitatione bellica.

Le traité sur la guérilla (de velitatione) de l'empereur Nicéphore Phocas (963–969). ed. G. Dagron and H. Mihaescu, Paris: Centre National de la Recherche Scientifique, 1986.

Not. Dig.

NOTITIA DIGNITATUM

Notitia dignitatum: accedunt notitia urbis Constantinopolitanae et Laterculi provinciarum / edidit Otto Seeck.

Palladius

Diag. Joan. Chrys.

PALLADIUS

Dialogus de vita Joannis Chrysostomi

Palladii dialogus de vita S. Joanni Chrysostomi. ed. P.R. Coleman-Norton, Cambridge: Cambridge University Press, 1928

Pass. Perp.

PASSIO PERPETUAE ET FELICITATIS

Passio Perpetuae et Felicitatis

The passion of S. Perpetua ed. J.A. Robinson. Texts and Studies 1.2. Cambridge: Cambridge University Press, 1891 (türkî basım. Nendeln, Liechtenstein: Kraus, 1967).

Phil. An.

Anep. Phil.

PHILOSOPHUS ANONYMUS

Ἀνεπιγράφου φιλοσόφου περὶ τῆς θείας.

Ἀνεπιγράφου φιλοσόφου περὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς τέχνης φιλοσόφων (e codd. Venet. Marc. 299, fol. 181r CE Paris. B.N. gr. 2329, fol. 180v), ed. M. Berthelot and C.E./ Ruelle, Collection des anciens alchimistes grecs, vol. 2. Paris: Steinheil, 1888 (repr. London: Holland Press, 1963): 433-441.

Plut.

Alex.

PLUTARCHUS

Alexander.

Plutarchi vitae parallelae, vol. 2.2, 2. edn. ed. K. Ziegler. Leipzig: Teubner, 1968.

- Brutus* Plutarchi vitae parallelae, vol. 2.1, 2. edn. ed. K. Ziegler, Leipzig: Teubner, 1964.
- Fab. Max.* *Fabius Maximus*
Plutarchi vitae parallelae, vol. 1.2. 3.edn. ed. K. Ziegler, Leipzig: Teubner, 1964.
- Galb.* *Galba.*
Plutarch's lives, ed. B. Perrin, vol. 11. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1926 (tıpkıbasım. 1962): 206–272.
- Polyaenus*** **POLYAENUS**
Strat. *Strategemata*
Polyaeni strategematon libri viii. ed. E. Woelfflin and J. Melber, Leipzig: Teubner, 1887 (repr. Stuttgart: 1970)
- Prisc. Caes.*** **PRISCIANUS CAESARIENSIS**
Paneg. *Panegyrikoi*
Procopé de Gaza, Priscien de Césarée. Panégyriques de l'empereur Anastase Ier. Textes traduits et commentés par Alain Chauvot.
- Proc. Gaz.*** **PROCOPIOS GAZAIOS**
Paneg. *Panegyrikoi*
Procopé de Gaza, Priscien de Césarée. Panégyriques de l'empereur Anastase Ier. Textes traduits et commentés par Alain Chauvot.
- Procop.*** **PROCOPIUS**
De Bell. *De Bellis*
Procopii Caesariensis opera omnia, vols. 1-2. ed. G. Wirth (post . Haury), Leipzig: Teubner, 1:1962; 2:1963
- HA* *Historia Arcana/Anecdota*
Procopii Caesariensis opera omnia, vol. 3. ed. G. Wirth (post J. Haury) Leipzig: Teubner, 1963

Sphrant.*Chron.***GEORGIUS SPHRANTZES***Chronicon sive Minus*

Georgios Sphrantzes. *Memorii 1401–1477* ed. V. Grecu. *Scriptores Byzantini*. Bucharest: Academie Republicii Socialiste Romănia, 1966.

Suda**SUDA ya da SUIDAS***Lexicon*

Suidae lexicon, ed. A. Adler, 4 cilt. [Lexicographi Graeci 1.1-1.4. Leipzig: Teubner, 1.1:1928; 1.2:1931; 1.3:1933; 1.4:1935, tıpkıbasım: Stuttgart: 1.1:1971; 1.2:1967; 1.3:1967; 1.4:1971]

Synesius*Ep.***SYNESIUS***Epistulae.*

a) *Epistolographi Graeci*. ed. R. Hercher, Paris: Didot, 1873 (tpkbsm. Amsterdam: Hakkert, 1965): 638–739.

b) *The letters of Synesius of Cyrene / translated into English with introduction and notes by Augustine FitzGerald*

Tacitus*Ann.***TACITUS***Annales*

Cornelii Taciti Annalium Ab Excessu Divi Augusti Libri, ed. C. D. Fisher, 1906

Themistius**THEMISTIUS***Orationes* (Ἐπὶ τῆς εἰρήνης Οὐάλεντι)

Themistii orationes quae supersunt, vol. 1. ed. H. Schenkl and G. Downey, Leipzig: Teubner, 1965: 195–214.

Theod. Stud.*Epist.***THEODORUS STUDITES***Epistulae*

Theodori Studitae Epistulae, ed. G. Fatouros, vol. 1-2 [Corpus Fontium Historiae Byzantinae, Series Berolinensis 31. Berlin: De Gruyter, 1992]

Theodor.*De Prov.***THEODORETUS***De providentia orationes decem*

MPG 83: 556–773

- Coll. Sirm.* *Epistulae: Collectio Sirmondiana*
Théodoret de Cyr. Correspondance II. ed. Y. Azéma, Sources chrétiennes. Paris: Cerf, 1964.
- Theodosius**
Cod. Th. *Codex Theodosianus*
The Theodosian code. [A translation, with annotations. General editor Clyde Pharr; associate editor T. S. Davidson]. Nashville, Tenn., Department of Classics, Vanderbilt University, 1944-46
- Theoph. Con.**
Chron. *Chronographia*
Theophanis chronographia, vol. 1. ed. C. de Boor, Leipzig: Teubner, 1883 (tıpkıbasım. Hildesheim: Olms, 1963).
- Veget.**
(Milner Çev.) *Vegetius: Epitome of Military Science*
Vegetius: Epitome of Military Science. Translated with notes and introduction by N. P. Milner (Translated Texts for Historians Volume 16). Liverpool 1993.
- Zach.**
Chron. *Chronicon*
The Syriac Chronicle, known as that of Zachariah of Mytilene. Translated into English by F.J. Hamilton and E.W. Brooks. London 1899.
- Zonaras**
Lexicon
Iohannis Zonarae lexicon ex tribus codicibus manuscriptis, 2 vols., ed. J.A.H. Tittmann, Leipzig: Crusius, 1808 (repr. Amsterdam: Hakkert, 1967)
- Zos.**
Historia Nova.
Zosime. Histoire nouvelle, vols. 1–3.2. ed. F. Paschoud, Paris: Les

Belles Lettres, 1:1971; 2.1–2.2:1979; 3.1:1986; 3.2:1989.

DİĞER KAYNAKLAR

- Bandy, Crete* Anastasios C. Bandy, *The Greek Christian Inscriptions of Crete*. Athens 1970.
- Barnes 1974* T. D. Barnes, “A Law of Julian”, *CPb* 69 (1974), 288–291.
- Barnes 1982* T. D. Barnes, *The New Empire of Diocletian and Constantine*. Cambridge-Massachusetts-London 1982.
- Barnish-Lee-Whitby 2000* Sam Barnish, A. D. Lee and Michael Whitby, “Government and administration”, şurada: *CAH* 14, *Late Antiquity: Empire and Successors, AD 425–600*
- Bean 1965* George Ewart Bean, *Side Kitabeleri. The Inscriptions of Side*. Ankara 1965.
- Bean 1968* G. E. Bean, *Turkey’s Southern Shore. An Archaeological Guide*. London 1968
- Bean-Mitford 1970* George Ewart Bean and Terence Bruce Mitford. *Journeys in Rough Cilicia 1964–1968*. «Österreichische Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Kl., Denkschriften 102. » Vienna 1970.
- Beckby, Anth.* *Anthologia graeca*. ed. H. Beckby. 4 vols. 2nd edn. Munich 1965-1968.
- Blake 1942* R. P. Blake. “The Monetary Reform of Anastasius I and its Economic Implications”, şurada: *Studies in the History of Culture: the Disciplines of Humanities*. Menasha, Wisconsin, 1942, pp. 84–97.
- Boak 1955* A. E. R. Boak, *Manpower Shortage and the Fall of the Roman Empire in the West*. Connecticut 1955:

- Bosch 1957* Clemens Emin Bosch, Pamphylia tarihine dair tetkikler /Studien zur Geschichte Pamphyliens. Ankara 1957
- Brandt 1992* Hartwin Brandt, Gesellschaft und Wirtschaft Pamphyliens und Pisidiens im Altertum. Bonn 1992
- Breeze 1976* David J. Breeze, "A Note on the Use of the Titles 'Optio' and 'Magister' below the Centurionate during the Principate", *Britannia*, Vol. 7. (1976), 127-133.
- Brown 1971 (Çev.)* Peter Brown, Geç Antikçağ'da Roma ve Bizans Dünyası. Çev. Turhan Kaçar. İstanbul 2000. [Özgün kitap: Peter Brown, The world of late antiquity: from Marcus Aurelius to Muhammad, London : Thames and Hudson, 1971.]
- Brunt 1974* P. A. Brunt, "Conscription and Volunteering in the Roman Imperial Army," *SCI* 1 (1974), 90–115.
- Callu 1982* J. P. Callu, "Le tarif d'Abydus et la réforme monétaire d'Anastase", şurada: Tony Hackens - Raymond Weiller (edd.), Proceedings of the 9th International Congress of Numismatics, Berne September 1979. Luxembourg 1982. s. 731-740.
- Cameron 1973* Alan Cameron, Porphyrius the Charioteer. Oxford 1973.
- Clauss 1999* Manfred Clauss, Lexicon lateinischer militärischer Fachausdrücke. Stuttgart: Theiss, 1999.
- Croke 1982* Brian Croke, "The Date of the Anastasian Long Wall in Thrace", *GRBS* 23 (1982), 59–78
- Dagron 1985* Gilbert Dagron, "Inscriptions inédites du Musée d'Antioche", *TM* 9 (1985), 421–461
- Duncan-Jones 1978* R. P. Duncan-Jones, Pay and Numbers in Diocletian's Army, *Chiron* 8 (1978) 541–60

- Durliat – Guillou 1984* Le Tarif d’Abydus (Vers 492), *BCH* 108 (1984), 581-98.
- Ermatinger 1996* James William Ermatinger, The Economic Reforms of Diocletian. St. Katharinen : Scripta Mercaturae, 1996.
- Evans 1969* J. A. S. Evans, The Dates of the Anecdota and the de Aedificiis of Procopius. *CPb* 64, 1 (1969), 29-30.
- Evans 1970* J. A. S. Evans, Justinian and the Historian Procopius, *GeR* 17, No. 2 (1970), 218–223.
- Feissel – Kaygusuz 1985* Denis Feissel – İsmail Kaygusuz, “Un mandement impérial du VIe siècle dans une inscription d’Hadrianoupolis d’Honoriate”, *TM* 9 (1985), 397–419
- Feissel 2004* Denis Feissel, Un rescrit de Justinien découvert à Didymes. *Chiron* 34 (2004), 285–365.
- Feissel, 1983* Feissel, D., Recueil des inscriptions chrétiennes de Macédoine du IIIe au VIe siècle. "Bulletin de correspondance hellénique. Supplément 8". Paris 1983
- Foss 1996* Clive Foss, Cities, fortresses and villages of Byzantine Asia Minor. Aldershot 1996.
- Welles 1938* Welles, C.B., in C.H. Kraeling, Gerasa. City of the Decapolis. New Haven 1938
- Gignac I 1976* F. T. Gignac, A Grammar of the Greek Papyri of the Roman and Byzantine Periods, vol. 1, Phonology (Milan, 1976)
- Gilliam 1940* J. Frank Gilliam, The "Ordinarii" and "Ordinati" of the Roman Army, American Philological Association, *TAPhA* 71 (1940) 127.
- Ginsburg 1940* Michael Ginsburg, "Roman Military Clubs and Their Social Functions" *TAPhA* 71 (1940) 149-156.

- Goffart 1970* W. Goffart, Did Julian combat Venal Suffragium? A Note On Cth. 2.29.1. *CPb* 65 (1970), 145–51
- Goldsworthy 2003* A. Goldsworthy, The complete Roman army. 2003
- Grégoire* Henri Grégoire, Recueil des inscriptions grecques-chrétiennes d'Asie mineure / publié sous les auspices de l'Académie des inscriptions et belles-lettres par Henri Grégoire. Fascicule I. Paris: E. Leroux, 1922.
- Grosse 1920* R. Grosse, Römische Militärgeschichte von Gallienus bis zum Beginn der byzantinischen Themenverfassung. Berlin 1920
- Grosso 1964* F. Grosso, La lotta politica al tempo di Commodo, Turin 1964
- Haarer 2006* F.K. Haarer. Anastasius I. Politics and Empire in the Late Roman World, Cambridge 2006.
- Haenel 1965* Gustav Friedrich Haenel, Corpus legum ab imperatoribus romanis ante Iustinianum latarum, quae extra constitutionum codices supersunt. Accedunt res ab imperatoribus gestae, quibus romani iuris historia et imperii status illustratur. Ex monumentis et scriptoribus graecis latinisque collegit, ad temporis rationem disposuit, indicibus, qui codices quoque comprehendunt, constitutionum, rerum, personarum, locarum instruxit D. Gustavus Haenel. Aalen, Scientia Verlag, 1965 (Leipzig 1857 yayınının tıpkıbasımı)
- Hagel – Tomaschitz 1998* Stephan Hagel - Kurtz Tomaschitz, Repertorium der westkilikischen Inschriften: nach den Scheden der Kleinasiatischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1998
- Haensch 2004* R. Haensch, La christianisation de l'armée romaine, şurada: Y. Le Bohec - C. Wolff (edd.), L'armée romaine de

- Dioclétien à Valentinien Ier, Actes du Congrès de Lyon (12-14 septembre 2002), Lyon 2004, 525-531
- Hassall 2000* Mark Hassall, The Army, in: *CAH XI* (2nd Ed.), 320–343.
- Heather – Moncur 2001* Peter Heather - David Moncur., Politics, philosophy, and empire in the fourth century: select orations of Themistius / translated with an introduction. Liverpool: Liverpool University Press, 2001.
- Hellenkemper – Hild 2004* H. Hellenkemper - F. Hild, Tabula Imperii Byzantini 8: Lykien und Pamphylien. 2004
- Hornickel 1930* Otto Hornickel, Ehren und Rangprädikate in den Papyrusurkunden; ein Beitrag zum römischen und byzantinischen Titelwesen. Giessen 1930.
- I. Didyma* Didyma, II. Die Inschriften Albert Rehm. Didyma, II. Die Inschriften. Berlin 1958.
- IBulg* Beševliev, V., Die protobulgarische Inschriften [PrBulg]. Berlin 1963.
- IFayoum* Bernand, Étienne. *Recueil des inscriptions grecques du Fayoum*. 3 vols. Leiden, Paris 1975-1981. Vol. I, *La "Méris" d'Héracléidès*. Leiden 1975; vol. II, *La "Méris" de Thémistos*. «Institut Français d'Archéologie Orientale, Bibliothèque d'étude», 79; Paris 1981; vol. III, *La "Méris" de Polemôn*. «Institut Français d'Archéologie Orientale, Bibliothèque d'étude», 80; Paris 1981.
- IK Ephesos* *Die Inschriften von Ephesos*, 8 cilt ve bir Suplement, (IK 11,1-17,4) Bonn 1979-1984. - Vol. Ia, nos. 1–47, ed. H. Wankel (1979); vol. II, nos. 101–599, eds. Ch. Börker, R. Merkelbach (1980); vol. III, nos. 600–1000, eds. H. Engelmann, D. Knibbe, R. Merkelbach (1980); vol. IV, nos. 1001–1445, eds. H. Engelmann, D. Knibbe, R. Merkelbach (1980); vol. V,

- nos. 1446–2000, eds. Ch. Börker, R. Merkelbach (1980); vol. VI, nos. 2001–2958, eds. R. Merkelbach, J. Nollé (1980); vol. VII,1, nos. 3001–3500, y VII,2, nos. 3501–5115, eds. R. Meriç, R. Merkelbach, J. Nollé, S. Sahin (1981), con (VII,1) R. Merkelbach, J. Nollé, *Addenda et corrigenda zu den Inschriften von Ephesos I-VII,1 (IK 11,1–17,1)* (1981); vol. VIII,1–2, Indices, eds. H. Engelmann, J. Nollé (1984).
- IK Klaud.* Friedrich Becker-Bertau, Die Inschriften von Klaudiu Polis (IK 31). Bonn 1986.
- IK Mylasa* Die Inschriften von Mylasa Wolfgang Blümel. Die Inschriften von Mylasa. 2 Band (IK 34–35). Bonn 1987–1988.
- IK Prus. Hyp.* Walter Ameling. Die Inschriften von Prusias ad Hypium. "Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien," 27. Bonn 1985.
- IK Side* Johannes Nollé (Hrsg.). Side im Altertum. Geschichte und Zeugnisse. Bonn: Dr. Rudolf Habelt GmbH, 1993 & 2001. [Inschriftengriechischer Städte aus Kleinasien. 43 ve 44]
- ISyring.* Baillet, Jean. Inscriptions grecques et latines des tombeaux des rois ou Syringes à Thèbes. 3 vols. "Institut Français d'Archéologie Orientale du Caire, Mémoires publiés par les membres," 42. Cairo 1920-1926.
- IThrace* Dumont, A., "Inscriptions et monuments figurés de la Thrace," augmented by Th. Homolle, in Dumont, *Mélanges d'archéologie et d'épigraphie [IThrace]*. Paris 1892.
- İnan 1983* Jale İnan, *TAD XXVI–2* (1983), 17vd.
- Jaubert 1982* J. Marcillet Jaubert, les Inscriptions Grecques de Hallabat II, *ADAJ* 26 (1982), 145–158.
- Jones 1940* Arnold Hugh Martin Jones, *The Greek City from Alexander*

- to Justinian. Oxford 1940.
- Jones 1964* Arnold Hugh Martin Jones, *The Later Roman Empire*, 284–602; a social, economic and administrative survey. (4 cilt). Oxford 1964.
- Kaygusuz 1984* İsmail Kaygusuz, Perge unter Kaiser Tacitus Mittelpunkt der Welt, *EA* 4, 1984, 1–4.
- Keenan 1973* J. G. Keenan, "An instance of the military grade Flavialis", *BASP* X (1973) 43–46.
- Keppie 1996* Lawrence Keppie, *The Army and The Navy*. şurada: *CAH* X (2. ed.), 371–396.
- Klaffenbach 1966* G. Klaffenbach, *Griechische Epigraphik*. Göttingen 1966
- Larfeld 1907* Wilhelm Larfeld, *Handbuch der griechischen Epigraphik*. Erster band, Einleitungs- und Hilfsdisziplinen, Die nicht-attischen Inschriften. Leipzig 1907. Tıpkıbasım: Hildesheim - New York 1971.
- LBW III* Waddington, W.-H., in Ph. Le Bas and W.-H. Waddington, *Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure pendant 1834 et 1844*. III. Inscriptions grecques et latines de la Syrie [LBW]. Paris 1870.
- Lee 2000* A. D. Lee, *The Eastern Empire: Theodosius to Anastasius*, şurada: *CAH* 14, *Late Antiquity: Empire and Successors*, AD 425–600
- Lex. Lewis & Short* Charlton T. Lewis - Charles Short, *A Latin Dictionary* 1962.
- Lex. Liddle & Scott* A Greek-English Lexicon, Ninth Edition with a Revised Supplement by Roderick McKenzie, Henry George Liddell, Robert Scott, and Henry Stuart Jones.
- Lex. Oxford Latin Dictionary* Oxford Latin Dictionary, ed. P.G.W. Glare. Oxford 1997.

- Lex. Sophocles* E. A. Sophocles, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods from B.C. 146 to A.D. 1100. 2 cilt.
- MacMullen 1988* Ramsay MacMullen, Corruption and the Decline of Rome. New Heaven-London 1988.
- Mason 1974* Hugh J. Mason, Greek Terms for Roman Institutions. A Lexicon and Analysis. (*ASPap* 13). Hakkert. Toronto 1974.
- McLean 2002* B. H. Maclean, An Introduction to Greek Epigraphy of the Hellenistic and Roman Periods from Alexander the Great down to the Reign of Constantine (323 B.C. - A.D. 337). Michigan 2002.
- Merkelbach – Şahin 1997* Reinhold Merkelbach- Sencer Şahin, Kaiser Tacitus erhebt Perge zur Metropolis Pamphylens und erlaubt einen agon, *EA* 29 (1997) pp. 69–74
- Metcalf 1969* D. M. Metcalf, The Origins of the Anastasian Currency Reform. Amsterdam 1969.
- Mitchell 1990* Stephen Mitchell, Archaeology in Asia Minor 1985–1989, *AR* No. 36 (1989–1990).
- Mitchell 1993* Stephen Mitchell, Anatolia. Land, Men, and Gods in Asia Minor. Volume I The Celts in Anatolia and the Impact of Roman Rule. Oxford 1993.
- Mitchell 2007* Stephen Mitchell, A History of Later Roman Empire AD 284 - 641. The Transformation of Ancient World. Cornwall (İngiltere) 2007.
- Mitthof 2001* Fritz Mitthof, Annona militaris. Die Heeresversorgung im Spätantiken Ägypten. Ein Beitrag zur Verwaltungs und Heeresgeschichte des Römischen Reiches. *Papyrologica Florentina* 32. I-II Firenze 2001.
- Nicks 1998* Fiona Nicks, The Reign of Anastasius. Oxford 1998 (Dokto-

ra Tezi).

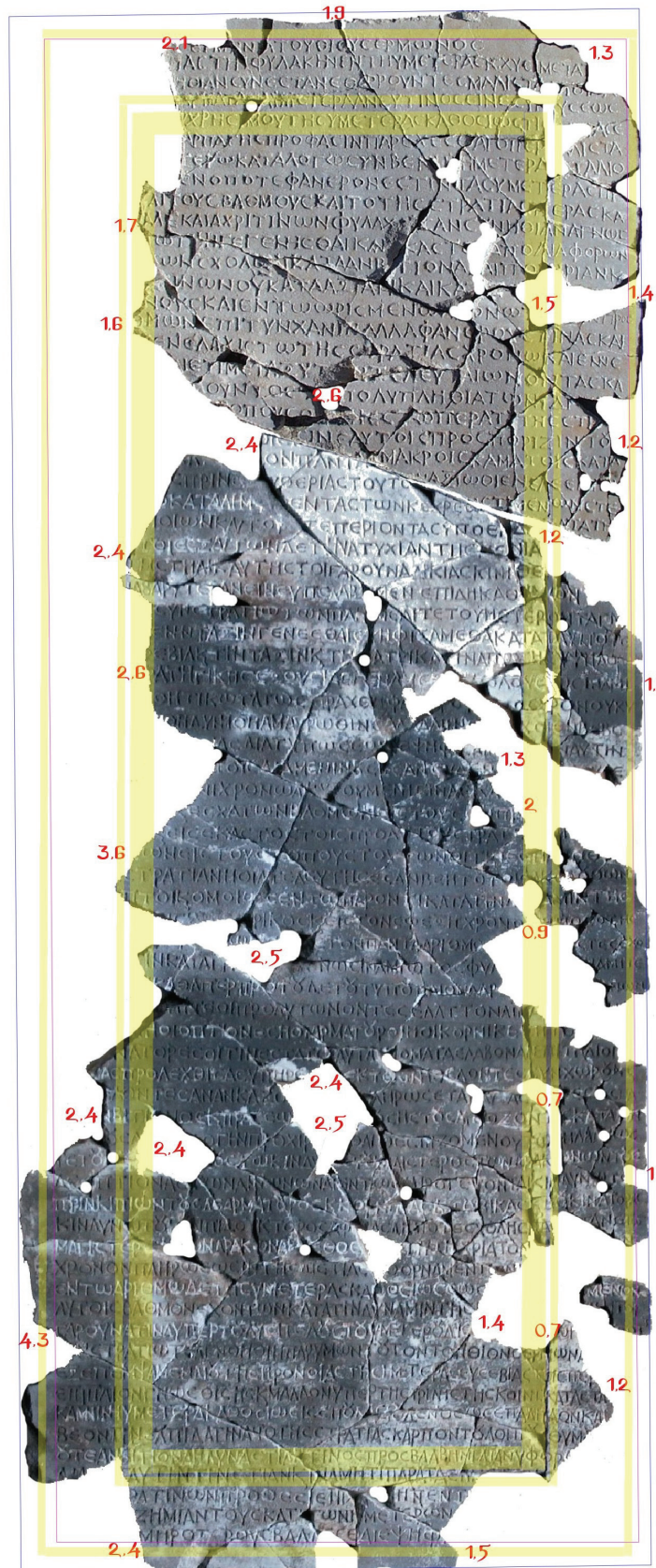
- Nischer 1923* E. C. Nischer, The Army Reforms of Diocletian and Constantine and Their Modifications up to the Time of Notitia Dignitatum. *JRS* 13 (1923), 1-55.
- Nollé 1986* Johannes Nollé, Pamphyliche Studien. *Chiron* 16 (1986) 199-202.
- Oliver 1970* James Henry Oliver, Marcus Aurelius: aspects of civic and cultural policy in the East. Princeton, N.J (Hesperia Supp. 13): American School of Classical Studies at Athens, 1970.
- Oliverio 1932* Gaspare Oliverio, Cirenaica. Il decreto di Anastasio I su l'ordinamento politico-militare della Cirenaica (Documenti antichi dell'Africa Italiana, vol. II, fas. II). Bergamo 1932.
- Otten 1988* Heinrich Otten, Die Bronzetafel aus Boğazköy. Ein Staatsvertrag Tuthalijas IV. StBoT Beiheft 1. Wiesbaden: Harrassowitz, 1988.
- P. Abinn.* The Abinnaeus Archive: Papers of a Roman Officer in the Reign of Constantius II, ed. H.I. Bell, V. Martin, E.G. Turner, D. van Berchem. Oxford 1962.
- P. Lips* Griechische Urkunden der Papyrussammlung zu Leipzig, ed. L. Mitteis. Leipzig 1906.
- P. Lond.* Greek Papyri in the British Museum. London. Hali hazırda 7 cilt. 1893–1974.
- P. Oxy.* The Oxyrhynchus Papyri. Egypt Exploration Society in Graeco-Roman Memoirs. 81 cilt. London 1898–1995.
- P. Ross. Georg. III* Papyri russischer und gerogischer Sammlungen [P. Ross.- Georg.]. Ed. Gregor Zereteli. Band III spätrömische und byzantinische Texte, bearbeitet von G. Zereteli and P. Jernstedt. 1930.

- Pacho 1817* Pacho, Relation d'un voyage dans la Marmarique, Paris 1817, p. 178-9 : "rescript de l'empereur Anastase relatif au service militaire", p. 397, lev. LXXIII.
- PPUAES* Littmann, E., and D. Magie Jr., Syria. Publications of the Princeton University Archaeological Expeditions to Syria in 1904-5 and 1909. Division III, Greek and Latin Inscriptions, Section A: Southern Syria. Leiden 1907–1921.
- Reynolds 1976* Joyce Reynolds, 'The Inscriptions of Apollonia in: J. H. Humphrey (ed.), R. G. Goodchild-J. G. Pedley-D. White et alii. Appolonia, the Port of Cyrene Excavations by the University of Michigan 1965–1967 (Supplements to Libya Antiqua - IV). Tripoli 1976, 293–334 (ve levhalar)
- Reynolds 2003* Joyce (ed.) Reynolds, Christian monuments of Cyrenaica / J. B. Ward-Perkins and R. G. Goodchild; with contrib. by R. M. Harrison, H. M. Dodge, Sheila Gibson... [et al.] ; ed. by Joyce Reynolds. London 2003. (Society for Libyan Studies Monographs 4)
- Roueché 1989* Charlotte Roueché, Floreat Perge, in: Images of Authority. Papers presented to Joyce Reynolds (etc.), ed. By Mary M.Mackenzie and Charlotte Roueché, Cambridge 1989, 206–228.
- Roueché 1989a* Charlotte Rouché, Aphrodisias in Late Antiquity, Leeds 1989
- Roxanne 1978* M. M. Roxanne, Roman Military Diplomas 1954–1977. London 1978
- Russell 1991* James Russell, "A Roman Military Diploma from Eastern Pamphylia" *AJA* 95, No. 3. (1991), 469-488.
- Sanders 1931* Henry A. Sanders, "Papyrus 1804 in the Michigan Collection" in: Classical Studies in Honor of John C. Rolfe, edited by G. D. Hadzsits. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.

- 1931, 265–83.
- Sard VII* Buckler, W., and D. Robinson, Sardis, VII: Greek and Latin Inscriptions, Part I. Leiden 1932.
- Seeck 1900* O. Seeck, Collatio lustralis in: *RE VI*₁ (1900), s. 370 – 376.
- Shahid 1989* I. Shahid, Byzantium and Arabs in the Fifth Century (Washington, 1989)
- Sherk 1955* Robert K. Sherk, “The *Inermes Provinciae* of Asia Minor” *AJA* 76, No. 4. (1955), 400–413.
- Southern-Dixon 1996* Pat Southern - Karen R. Dixon, The Late Roman Army. London: B.T. Batsford, 1996.
- Speidel 1976* Michael P. Speidel, “Citizen Cohorts in the Roman Imperial Army. New Data on the Cohorts Apula, Campana, and III Campestris”, *TAPA* 106. (1976), 339-348
- Speidel 1985* M. P. Speidel, The Master of the Dragon Standards and the Golden Torc: An Inscription from Prusias and Prudentius' Peristephanon. *TAPA* 115 (1985), 283-287
- Ste. Croix 1954* G. E. M. de Ste. Croix, Suffragium: from vote to patronage. *BJS* 5 (1954) 33-48
- Stein 1959* Ernst Stein, Histoire du Bas-Empire. Paris: Desclée de Brouwer, 1949–59
- StPont 3,1* Anderson, J., F. Cumont, and H. Grégoire, Recueil des inscriptions grecques et latines du Pont et de l'Arménie. "Studia Pontica," 3,1; Brussels 1910.
- Şahin 1988* Sencer Şahin, Pamphylia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, *AST VI*, 253–256.
- Şahin 2004* Sencer Şahin, Die Inschriften von Perge. Teil II, Historische

- Texte aus dem 3. Jhdt. n. Chr., Grabtexte aus den 1.-3. Jahrhunderten der römische Kaiserzeit, Fragmente [Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien ; Bd. 61.] Bonn : R. Habelt, 2004.
- Tomlin 1987* Roger Tomlin, The Army of the Late Empire, in Wachter, J., ed., *The Roman World*. London, 1987. 107–133
- Treadgold 1997* Warren Treadgold, *A history of the Byzantine state and society*. Stanford, Calif. : Stanford University Press, 1997.
- Vanderspoel 1995* John Vanderspoel, *Themistius and the imperial court: oratory, civic duty, and Paideia from Constantius to Theodosius*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1995
- von Lingenthal 1879* Zachariae von Lingenthal, *Die vom Kaiser Anastasius für die Libya Pentapolis erlassenen Formae*. Monatsber. Ak. Berlin 1879, s. 134–58
- Waddington 1868* W. H. Waddington, Édité de l'Empereur Anastase sur l'administration militaire de la Libye, *RA XVIII* 1868, 417-30.
- Webster 1979* G. Webster, *The Roman Imperial Army of the First and Second Centuries A.D.* London 1979
- Weiss 1991* P. Weiss, Auxe Perge, *Chiron* 21 (1991), 353-392.
- Whitby 2000* Michael Whitby, The Army, c.402-602. in: *surada: CAH* 14, *Late Antiquity: Empire and Successors, AD 425–600*, 288-314.
- Zuckerman 2004* Du village à l'Empire: autour du Registre fiscal d'Aphroditô (525/526), avec une préface de Jean Gascoü, Paris 2004 (Monographies du Centre de recherche d'Histoire et Civilisation de Byzance 16), 287 p., XX pl. hors-texte. Prix Charles et Marguerite Diehl de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres.

LEVHALAR

LEVHA A. Parça yerleştirmede kullanılabilir olan kalınlıklar (cm) ve arka yüzeydeki yivlerin geçtiği yerler.

Yerleştirilemeyen Parçalar

(E:En; B:Boy; K;Kalınlık)

 <p>1) L. NO: 1? E:2,3 B:2,8 K:0,2</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>	 <p>2) L. NO:1 E:6,2 B:5 K:0,3-0,4</p> <p>..ΑΤΑ.. ..ΝΤ..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>
 <p>3) L. NO:1 E:5 B:4,6 K:0,4</p> <p>..NO..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil. Yönü belli olmadığı için ON Şeklinde de okunabilir.</p>	 <p>4) ID: 88 L. NO:1 E:3 B:2,1 K:0,5</p> <p>..E..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>
 <p>5) L. NO:1 E:6 B:3,7 K:0,5-0,6</p> <p>..ME..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil. İkinci satır dolgulu.</p>	 <p>6) L. NO:1 E:3,8 B:2,6 K:0,6</p> <p>..Π(?)..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>
 <p>7) L. NO:1 E:3,3 B:4,3 K:0,8</p> <p>..Γ.. ..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil. İkinci satır dolguludur ve Υ ya da X harfi olmalıdır.</p>	 <p>8) L. NO:1 E:4,2 B:4,2 K:1</p> <p>..OC..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>

 <p>9) L. NO:1 E:2,6 B:2,4 K:1</p> <p>..Є..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>	 <p>10) L. NO:1 E:2,4 B:2,7 K:1</p> <p>..C..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>
 <p>11) L. NO:1 E:3,5 B:1,7 K:1,2</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>	 <p>12) L. NO:1 E:3 B:1,4 K:1,3</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>
 <p>13) L. NO:1 E:3 B:6,3 K:0,7</p> <p>..TO.. ..Φ..</p> <p>Sağ alt geniş band.</p>	 <p>14) L. NO:1 E:2,7 B:4 K: 0,7- 0,6</p> <p>...T...</p> <p>Sağa doğru inceliyor.</p>
 <p>15) L. NO:1 E:2,8 B:3,6 K:0,8</p> <p>...CM.. ..</p> <p>Solunda profil var, sağ geniş band ile ilişkili.</p>	 <p>16) L. NO:1 E:3,4 B:2,5 K:0,8</p> <p>...OC(Є?)... ...</p>

 <p>17) L. NO:1 E:3,3 B:3,2 K:1</p> <p>...ΠΟ...</p> <p>Solu profilli. Sağ geniş banda değişiyor.</p>	 <p>18) L. NO:1 E:3 B:5 K:1</p> <p>...ΝΕ...</p> <p>Sağ geniş band. Ortalar</p>
 <p>19) L. NO:1 E:4,8 B:2,8 K:1</p> <p>...ΟΟ(?)...</p> <p>Dolgulu bir satır.</p>	 <p>20) L. NO:1 E:3 B:3,5 K:1</p>
 <p>21) L. NO:1 E:2,5 B:4,5 K:1</p> <p>...ΛΞ...</p> <p>Sağı profilli. Sağ geniş bandın soluna değişiyor.</p>	 <p>22) L. NO:1 E:4,5 B:5,5 K:1</p> <p>...ΛΛ...? ...ΟΝ...</p> <p>Sağ aşağı. Sol tarafında profil var. Sağ geniş bandın sağı.</p>
 <p>23) L. NO:1 E:3,1 B:3,9 K:1</p> <p>Ortada dar şerit. Sağ tarafın sol şeridi, ortalar.</p>	 <p>24) L. NO:1 E:2,5 B:3,2 K:1</p> <p>...ΕΕ?</p> <p>47. satır sonunda olabilir.τού[βικεç]</p>

 <p>25) L. NO:1 E:4,5 B:3,2 K:1,1</p> <p>...τω...</p> <p>Sağı profilli. Sağ geniş bandın soluna değişiyor. Dolgulu satır.</p>	 <p>26) L. NO:1 E:3,4 B:4 K:1,1</p> <p>...τ(?) ...τ(?)πα..</p> <p>Dolgulu satırlardan.</p>
 <p>27) L. NO:1 E:3,5 B:4 K:1,1</p> <p>...ε...</p>	 <p>28) L. NO:1 E:2,4 B:3,2 K:1,1-0,9</p> <p>...τ... ...ιο... (?)</p> <p>Sağa doğru inceliyor.</p>
 <p>29) L. NO:1 E:3,2 B:4,7 K:1,2</p> <p>...νκ...</p> <p>Sağ alttan olabilir.</p>	 <p>30) L. NO:1 E:4 B:3 K:1,2</p> <p>...τκ(?)...</p> <p>Sağ üst</p>
 <p>31) L. NO:1 E:4 B:7,3 K:1,2</p> <p>..ε ..τ ..ν</p> <p>İki parça halinde. Sağ kenar.</p>	 <p>32) L. NO:1 E:3,3 B:1,7 K:1,2</p>

 <p>33) L. NO:1 E:3,2 B:3 K:1,2-0,8</p> <p>..C(?)... ...E...</p> <p>İkinci satırı dolgulu.</p>	 <p>34) L. NO:1 E:7 B:3,5 K:1,3</p> <p>...CTPA...</p> <p>Sağ üst satır sonu veya sol üst satır başlangıcı (her iki yönden de 1-2 harf eksik olarak) olmalı. Sağında dar şerit var.</p>
 <p>35) L. NO:1 E:2,1 B:1,7 K:1,3</p>	 <p>36) L. NO:1 E:4,5 B:5 K:1,3</p> <p>...N...</p>
 <p>37) L. NO:1 E:4,5 B:3,4 K:1,3</p> <p>Yönü belli değil.</p>	 <p>38) L. NO:1 E:7,4 B:3,6 K:1,3</p> <p>..ANΦ.. ..</p>
 <p>39) L. NO:1 E:3,8 B:3 K:1,3</p>	 <p>40) L. NO:1 E:3,5 B:3,4 K:1,4</p> <p>...H.. Solda profil. Sağ üst?</p>

<p>41) L. NO:1 E:2,6 B:2,3 K:1,4</p> <p>..N..</p>	<p>42) L. NO:1 E:2,5 B:2,2 K:1,4</p> <p>..H..</p> <p>Ortadaki açık renkli bölümde olabilir.</p>
<p>43) L. NO:1 E:4,3 B:4 K:1,4</p> <p>... ..N..</p> <p>Sağ üst?</p>	<p>44) L. NO:1 E:3,2 B:3,8 K:1,4</p> <p>...C...</p> <p>Sağ üst?</p>
<p>45) L. NO:1 E:4,8 B:4,7 K:1,4</p> <p>..ΔΕ..</p> <p>13-18. satırların sonu olabilir.</p>	<p>46) L. NO:1 E:4,2 B:3,2 K:1,4</p> <p>... ...N(?)Θ...</p> <p>Sağ üst?</p>
<p>47) L. NO:1 E:2,3 B:2,5 K:1,4</p> 	<p>48) L. NO:1 E:4,8 B:4,1 K:1,4</p> <p>...NE...</p> <p>Sağ üstten.</p>

<p>49) L. NO:1 E:4 B:3,2 K:1,4</p> 	<p>50) L. NO:1 E:5 B:4,5 K:1,4</p> <p>..MC...</p> <p>Ligatür. Orta beyaz kısım.</p>
<p>51) L. NO:1 E:3,5 B:4 K:1,4</p> <p>..CA.. ..Y(?)..</p> <p>Açık renk. İlk satırdaki A, Λ da olabilir.</p> 	<p>52) L. NO:1 E:3 B:4 K:1,4</p> <p>...Λ...</p> <p>Geniş bantlı.</p>
<p>53) L. NO:1 E:3,2 B:3,5 K:1,4</p> <p>..EI...</p> 	<p>54) L. NO:1 E:2,6 B:3,5 K:1,4</p>
<p>55) L. NO:1 E:5,5 B:2,5 K:1,4</p> <p>..II..</p> 	<p>56) L. NO:1 E:5,3 B:3,7 K:1,4</p> <p>..ΔE..(?)</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil.</p>

 <p>57) L. NO:1 E:2,8 B:2,3 K:1,4-1,1</p> <p>...ΕΛ...</p> <p>Orta beyaz kısım.</p>	 <p>58) L. NO:1 E:3 B:5,2 K:1,5</p> <p>...K...</p> <p>Orta beyaz kısım</p>
 <p>59) L. NO:1 E:5 B:4 K:1,5</p> <p>Belki:</p> <p>...QIV...</p> <p>...VT...</p>	 <p>60) L. NO:1 E:5,1 B:4,7 K:1,5</p> <p>...NIP(?)...</p>
 <p>61) L. NO:1 E:3,6 B:2,7 K:1,5</p> <p>Yatay dar şerit. Üsteki dar şerit 4. satırdan geçmekte- dir.</p>	 <p>62) L. NO:1 E:2,7 B:4,6 K:1,5</p>
 <p>63) L. NO:1 E:3,3 B:3 K:1,5</p>	 <p>64) L. NO:1 E:4,5 B:3,8 K:1,5</p> <p>..ΛΛ(?)..</p> <p>Sol üsten bir satırın başlangıcı olmalı.</p>

 <p>65) L. NO:1 E:4,5 B:2,4 K:1,5</p>	 <p>66) L. NO:1 E:3,4 B:4 K:1,5</p> <p>..HN..</p> <p>Bu parça aynen ters çevrilerek NH şeklinde de okunabilir.</p>
 <p>67) L. NO:1 E:2,3 B:2,7 K:1,5</p> <p>..K(?)A..</p>	 <p>68) L. NO:1 E:3,5 B:3,4 K:1,5</p> <p>..ON.. (?)</p>
 <p>69) L. NO:1 E:6,3 B:4 K:1,5</p> <p>..YTI..</p>	 <p>70) L. NO:1 E:3,2 B:3,3 K:1,5</p> <p>Yönü tam belli değil. Solu profilli. Sol dar şeridin sağı. Sağ üst kısım.</p>
 <p>71) L. NO:1 E:4,5 B:5 K:1,5</p> <p>..OC.. ..ΓMA..</p> <p>İkinci satır τάγμα veya προστάγμα</p>	 <p>72) L. NO:1 E:3,5 B:3,4 K:1,5-1,3</p>

	<p>73) L. NO:1 E:4 B:4 K:1,5-1,4 Sağa doğru inceliyor.</p>		<p>74) L. NO:1 E:4,3 B:3,6 K:1,6 Üst kısaltma işareti olmalı.</p>
	<p>75) L. NO:1 E:6 B:3,2 K:1,6 ..C.. ..</p>		<p>76) L. NO:1 E:4 B:3 K:1,6 ..CΠA..</p>
	<p>77) L. NO:1 E:5 B:4,8 K:1,6 Yönü tam belli değil.</p>		<p>78) L. NO:? E:4,3 B:4,7 K:1,6-1 ..Є.. Birinci levhaya ait olmayabilir. Yönü tam belli değil.</p>
	<p>79) L. NO:1 E:3,2 B:3,5 K:1,6-1,4 ..P.. Sağa doğru inceliyor.</p>		<p>80) L. NO:? E:6,5 B:6,7 K:1,7 ..NA..</p>

	<p>81) L. NO:1 E:5 B:4,8 K:1,6 Yönü tam belli değil.</p>		<p>82) L. NO:1 E:4,3 B:4,7 K:1,6-1</p> <p>..€..</p> <p>Birinci levhaya ait olmayabilir. Yönü tam belli değil.</p>
	<p>83) L. NO:1 E:3,2 B:3,5 K:1,6-1,4</p> <p>..P..</p> <p>Sağa doğru inceliyor.</p>		<p>84) L. NO:1 E:6,5 B:6,7 K:1,7</p> <p>..NA..</p>
	<p>85) L. NO:1 E:2,6 B:4,1 K:1,7</p> <p>..CK(?)..</p> <p>Sağında profil var. Sol üste ait olabilir.</p>		<p>86) L. NO:1 E:3,6 B:5 K:1,7</p> <p>..N..</p>
	<p>87) L. NO:1 E:3,8 B:8 K:1,8</p> <p>..H..</p> <p>Sol üst taraflardan başlangıç.</p>		<p>88) L. NO:1 E:5 B:4 K:1,8</p> <p>..TOC(?)..</p>

 <p>89) L. NO:1 E:4 B:3,6 K:1,8</p> <p>..Α..</p> <p>Sol taraftan</p>	 <p>90) L. NO:1 E:3,5 B:3,7 K:1,8</p> <p>..ΑΙ..</p> <p>Sol taraftan.</p>
 <p>91) ID:83 L. NO:1 E:3 B:3,7 K:1,8</p> <p>..CΙ..</p> <p>Tabaka halinde, ger- çek kalınlığı belli değil.</p>	 <p>92) L. NO:1 E:8 B:4,6 K:1,8</p> <p>..NΘΑΙ.. (?)</p> <p>Sol üstten.</p>
 <p>93) L. NO:1 E:4,7 B:4 K:1,9</p> <p>..ΑΙ..</p> <p>Sol taraftan</p>	 <p>94) L. NO:1 E:3,5 B:1,8 K:1-0,6</p> <p>..C(Ε?)..</p>
 <p>95) L. NO:1 E:2,3 B:3,8 K:1-0,7</p> <p>..Υ...</p> <p>Sağa doğru inceliyor.</p>	 <p>96) L. NO:1 E:2,7 B:6,5 K:1-0,7</p> <p>..Θ.. ..Τ(?)Ρ..</p> <p>Sağ alttan.</p>

 <p>97) L. NO:1 E:5,5 B:5,3 K:2</p> <p>..CTII.. ..ΕΤΟ(??)..</p> <p>Sağında dar şerit var. İkinci satır sonunda yukarıda bir çizgi bulunuyor.</p>	 <p>98) L. NO:1 E:4 B:6,4 K: 2,1</p> <p>..H..</p>
 <p>99) L. NO:1 E:2,8 B:2,8 K:2,5</p> <p>..TI.. (?)</p>	 <p>100) L. NO:1 E:4 B:4,5 K:2,5</p> <p>..ICX(Y?)..</p> <p>..τῶ]ν σχ[ολῶν.. ya da ..τῆ]ν συ[νηθίαν ... (sat.3) olabilir.</p>
 <p>101) L. NO:1 E:6 B:6,4 K:2,5</p> <p>..CAM..</p> <p>Tabaka halinde, gerçek kalınlığı belli değil. Belki ἐψηφι]-σάμ[εθα.</p>	 <p>102) L. NO:1 E:3 B:4 K:2,5</p> <p>..C..</p> <p>Sol taraftan.</p>
 <p>103) ID:25 L. NO:2 E:5 B:4,4 K:1,5</p> <p>..ΘΗ...</p> <p>2. yazıtın sol üst tarafından da olabilir.</p>	

Ϡ ΕΡΜΗΝΙΑ ΤΟΥ ΘΙΟΥ ΣΕΡΜΩΝΟΣ
 ΩΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΑΣ ΤΗΝ ΦΥΛΑΚΗΝ ΕΝ ΤΗ ΜΕΤΕΡΑ ΕΙΣΧΥΕΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ
 ΑΡΧΕΑΝ ΣΥΝΗΘΙΑΝ ΣΥΝΕΣΤΑΝΕ ΘΑΡΡΟΥΝ ΤΕ ΣΜΑΝΙΣΤΑ ΑΠΟΤΑΧ
 ΘΕΝΤΑ ΑΛΛΑΓΜΑΤΑ ΔΥΜΕΤΕΡΑ ΕΥΤΙΝΟΣ ΕΙΝΕ ΣΥΝΧΥΣΕΩΣ
 ΚΜΗΚΑΤΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΣΙΩΣΤΙΣΙΝ ΠΡΑΞΕ
 ΩΣ ΗΚΑΙ ΥΦΑΡΠΑΓΗΣ ΠΡΟΦΑΣΙΝ ΠΑΡΕΧΕΘΑΙ ΟΠΤΕΡ ΜΑΛΙΣΤΑ
 ΕΙΝΕ ΤΩ ΜΕΤΕΡΩ ΚΑΤΑΛΟΓΩ ΣΥΝΒΕΝΙ Η ΗΜΕΤΕΡΑ ΜΕΓΑΛΙΟ
 ΤΗΣ ΘΕΣΠΙΣ ΕΝ ΟΠΟΤΕ ΦΑΝΕΡΟΝ ΕΣΤΙΝ ΤΑΣ ΜΕΤΕΡΑΣ ΠΡΟ
 ΚΟΠΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΒΑΘΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΗΣ ΣΤΙ ΑΤΙΑΣ ΠΕΡΑΣ ΚΑ
 ΤΑ ΤΗΝ ΠΜΕ ΚΑΙ ΧΡΙΤΙΝΩΝ ΦΥΛΑΧΘΙΣΑΝ ΣΥΝΗΘΙΑΝ ΑΓΝΩΣ
 ΤΟΝ ΤΡΟΠΩ ΤΙΝΙ ΓΕΓΕΝΗΣΘΑΙ ΚΑΙ ΕΚΑΣΤΟΝ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΩΝ
 ΚΑΙ ΠΟΙΚΙΛΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΚΑΤΑ ΑΝΒΙΤΙΟΝ ΚΑΙ ΠΟΝΗΡΙΑΝ Κ
 ΧΛΙΔΗΜΑΤΙΝΩΝ ΟΥΚ ΑΤΑΔΑΣΙΑΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΝΗΣΙΣ ΚΕΤΡΑ
 ΤΙΑΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ ΠΙΣΜΕΝΩ ΞΩΤΩΝ ΕΝ ΠΡΟΣ
 ΘΕΝ ΒΑΘΜΩΝ ΕΠΙ ΤΥΝ ΧΑΝΙΝ ΑΛΛΑ ΦΑΝΕΡΟΥΣ ΤΙΝΑΣ ΚΑΙ
 ΟΛΙΓΟΥΣ ΕΝ ΕΛΛΙΣΤΩ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΑΣ ΧΡΟΝΩ ΚΑΙ ΕΝ Ε
 Α ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΕΤΙ ΜΕΤΑ ΞΥΤΩΝ Τ ΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΟΝ ΤΑΣ ΚΑ
 ΤΑ ΤΟΥ ΑΥΣΙΤΕΛΟΥΝΤΟΣ . ΤΟ ΛΥΤΛΗΘΙΑ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΣΥΝ
 ΣΤΡΑΤΩΤΩΝ ΤΩΝ ΔΟΣΤΟΠΟΥΣ Ο ΝΕΣΤΩ ΠΕΡΑΤΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙ
 ΑΣ ΑΥΤΩΝ ΕΤΕΖΕΥΓΜΕΝΟΙ ΕΚΙΝΕ ΑΥΤΟΙΣ ΠΡΟΣΤΟΡΙΖΙΝ ΤΩΣ
 ΔΕ ΤΙΛΙΟΝΑΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΟΝ ΠΑΝΤΑ ΜΑΚΡΟΙΣ ΚΑΜΑΤΟΙΣ ΚΑΤΑ
 ΠΟΝΗΘΕΝΤΑΣ ΠΡΙΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΩΝ ΑΣΙΩΘΙΕΝ ΕΛΕΙΝΩ
 ΘΑΝΑΤΩ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΦΘΕΝΤΑΣ ΤΩΝ ΚΕΧΡΕΩΣ ΤΗ ΜΕΝΩΝ ΣΤΕ
 ΡΗΘΗΣ ΣΥΝΗΘΙΩΝ ΚΑΤΟΥΣ ΤΕ ΠΕΡΙ ΟΝ ΤΑΣ ΥΠΟ ΕΝ ΔΙΑΣΚΑΤΑ ΤΗΝ
 ΚΕΣΘΑΙΚ ΤΟ ΚΕΣΑΤΩΝ ΔΕ ΤΙΝΑ ΤΥΧΙΑΝ ΤΗΣ ΠΕΝΙΑΣ ΠΑΡΑ ΠΕ
 ΤΤΙΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΤΗΛΙΚΑΥ ΤΗΣ ΤΟΙΓΑΡΟΥ ΝΑ ΔΙΚΙΑΣ ΚΙΝΘΕΝΤΕΣ ΤΗΝ
 ΕΤΙΑΝ ΤΙΝΑ ΒΑΡΥΤΕΡΑΝ ΕΙΝΕΥ ΠΕΛΑΘΟΜΕΝ ΕΠΙ ΔΗΚΑΘΗΜΩΝ ΤΩΝ
 ΗΜΕΤΕΡΩΝ ΣΥΝ ΣΤΡΑΤΙΩ ΤΩΝ ΠΛΗΜΕΛΙΤΕ ΤΟΥ ΜΕΤΕΡΟΝ ΤΑ Μ
 ΥΠΑΦΩΡΙΣ ΜΕΝ Η ΤΑΣΙΝ ΓΕΝΕΣΘΑΙ ΕΨΗΦΙΣΑΜΕΘΑ ΚΑΤΑ ΤΑΥΤΟΤΕ
 ΤΑ ΓΜΕΝΑ ΒΡΕΒΙΑΚ ΤΗΝ ΤΑΣΙΝ Κ ΤΗ ΜΑΤΡΙΚΑ ΤΗΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΨΗΛΟ
 ΤΑΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΣΟΥΣΙΑΣ ΓΕΝΑΜΕΝ ΝΑ ΚΟΛΟΥΘΩΣΙΝ ΑΜΗ
 ΟΠΕΡ ΠΡΟΝΟΗΤΙΚΩ ΤΑΤΩΣ ΤΡΑΧΘΗ ΦΑΝΕΡΟΥ ΤΙΝΟΣ ΧΡΟΝΟΥ ΚΥ
 ΚΛΟΙΣ ΤΗΝ ΘΗΝ ΔΥΝΗΘΑ ΜΑΥΡΩΘΗΝ ΕΛΛΑΔΙΝ ΕΚΕΣΧΟΙ ΕΝ ΒΕΒΕ
 ΩΣΙ ΔΙΑ ΔΕ ΤΗΣ ΘΙΑΣ ΔΙΑ ΤΥΠΩΣ ΕΨΗΦΙΣΑΜΕΘΑ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ
 ΤΑΣΙΝ ΠΑΣΙΝ ΤΡΟΠΟΙΣ ΔΙΑ ΜΕΝΙΒ ΕΒΕΛΑΝ ΟΥΔΕΝΙ ΤΡΟΠΩ ΟΥΔΕ
 ΜΙΑ ΜΗΧΑΝΟΥΔΕΝΙ ΧΡΟΝΩ Κ ΥΡΟΥ ΜΕΝΙΣΙΑ ΕΚΑΣΤΟΣ ΕΚ ΤΩΝ
 ΤΕΛΕΥΤΩΝ Κ ΕΣΚΑΤΩΝ ΒΑΘΜΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΠΡΟΣΘΕΝ ΒΑΘ
 ΜΟΥΣ ΠΑΡΙΗΚΕΙΣ ΕΚΑΣΤΟΣ ΤΟΙΣ ΠΡΟΑΥΤΟΥΣ ΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΟΙΣ
 ΑΚΟΛΟΥΘΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΤΩΝ ΟΙΤΙΝΕΣ ΜΑΡΘΩΙΝ
 ΤΟ ΤΗΝ ΣΤΡΑΤΙΑΝ ΗΘΙΑ ΤΕΛΕΥΤΗΣ ΕΣΑΝ ΒΕΝ ΤΩΤΟΙΣ ΑΚΟΛΟΥΘΩΝ
 ΠΡΟΚΟΠΤΟΙ ΚΟΜΟΙΩΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΟΝΤΙΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ ΤΗΣ
 ΣΥΝΤΕΛΕΣΘΙΣ ΜΑΤΡΙΚΟΣ ΚΕΙΣΤΟΝ ΕΦΕΞΗ ΧΡΟΝΟΝ ΗΤΟΣ ΟΤΗ
 ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩ Τ ΑΛΟΓΩΝ ΤΗΝ ΡΩΣΤΟΝ ΠΑΝΤΑ ΡΙΘΜΟΝ ΚΕΝΤΕΣ ΕΚΑΣΤΕΣ
 ΛΕΣΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΓΡΑΦΘΙΣΑΝ ΓΝΩΣΙΝ ΑΜΙΩΤΟΣ ΦΥΛΑΧΘΗ ΚΙΝΑΜΙΤΕ
 ΤΕΛΕΥΤΟΙ ΚΑΘΑΠΕΡ ΤΡΟΤΩ ΔΕ ΤΩ ΤΥΠΩ ΤΙΛΙΟΝΑ ΡΙΘΜΟΝ ΑΝΩΝΩΝ
 ΚΟΜΙΖΟΙΕΝ Η ΤΕ ΟΙ ΠΡΟΑΥΤΩΝ ΟΝΤΕΣ ΕΛΑΤΟΝ ΑΝΑΜΗ ΔΕ ΟΙ ΔΡΑ
 ΚΩΝ ΑΡΙΘΜΟΙ ΟΠΤΙΟΝ ΕΣΧΟΙ ΑΡΜΑΤΩΡΟΙ Η ΟΙΚΟΡΝΙΚΕΣ Η ΤΩ ΒΙΚΕΣ Η
 ΒΟΥΚΙΝΑΤΟΡΕΣ ΟΙΤΙΝΕΣ ΤΑΤΟΙ ΑΥΤΟΝ ΟΜΑΤΑ ΕΛΑΒΟΝ ΑΝΕΤΙΤΗ ΔΙΟΙΟΝ
 ΤΕΣΤΑΣ ΠΡΟΛΕΧΘΙΣΑ ΣΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΚ ΤΕΛΙΝ ΗΘΕΛΟΝΤΕΣ ΣΥΝΧΩΡΘΗΤ
 ΗΝ ΗΘΕΛΟΝ ΤΕ ΣΑΝΑΚΑΣ ΟΝΤΕ ΑΝΑ ΠΛΗΡΩΣ ΕΤΑΣ ΑΥΤΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
 ΣΗ ΣΑΝΒΙΤΙΟΝΟΣ Κ ΠΡΑΞΕΩΣ ΠΡΑΚΤΩΣ ΗΣ ΤΩΣ ΑΡΜΟΖΟΝ ΤΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
 ΑΡΜΟΖΩΣΑΝ ΕΠΙΛΟΓΗΝ ΠΡΟΧΙΡΙΖΕΣΘΑΙ ΘΕΣΤΙΖΟΜΕΝΟΥ ΤΩ ΔΗΛΛΩΣ
 ΤΕ ΤΩ ΣΑΡΑΚΩΝΑΡΙΩΣ ΤΩ ΚΙΝΔΥΝΩ ΤΩ ΜΑΙΣΤΕΡΟΣ ΤΩΝ ΔΡΑΚΩΝΩΝ ΤΩΣ
 ΔΕ ΟΠΤΙΟΝΑΣ ΤΩΝ ΑΝΩΝΩΝ ΑΙΕΝ ΤΩ ΑΡΟΓΕΥΟΝΤΑΙ ΚΙΝΔΥΝΩ ΤΩΝ
 ΠΡΙΝ ΚΙΠΙΩΝ ΤΩΣ ΔΕ ΑΡΜΑΤΩΡΩΣ Κ ΚΟΡΝΙΚΑΣ Κ ΤΩ ΒΙΚΑΣ Κ ΒΟΥΚΙΝΑΤΟΡΕΣ
 ΚΙΝΔΥΝΩ ΤΩ ΚΑΝ ΠΙΔΟΥΚ ΤΟΡΟΣ ΔΕ ΟΙ ΑΣΗΠΟΤΕΣ ΧΟΛΗΣ ΚΑΘΑΣΤΑΝ ΕΤ
 ΜΑΓΙΣΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΔΡΑΚΩΝ ΑΡΜΕΘΕΟ ΕΝ ΜΕΝ ΤΗ ΤΗ ΧΡΙΑΤΟΝΩ ΡΙΣΜΕΝΟΝ
 ΧΡΟΝΟΝ ΠΑΡΩΣΑΣΙΝ ΤΗΣ ΔΙΕΤΙΑΣ ΤΟ ΟΡΝΑΜΕΝΟΝ ΑΠΟ ΤΙΘΕΜΕΝΩΝ
 ΕΝ ΤΩ ΑΡΙΘΜΩ ΔΕ ΤΗ ΣΥΜΕΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΣΙΩΣΕΩΣ ΤΟΝ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟΝ
 ΑΥΤΟΙΣ ΒΑΘΜΟΝ ΕΧΟΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ ΤΗΣ ΜΑΤΡΙΚΟΣΙΝ ΑΝΗΤΟΙ
 ΓΑΡΟΥΝΑΤΙ ΑΥΠΕΡ ΤΩΣΙΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΕΡΩ ΔΙΕ ΤΥΠΩΜΕΝΩ ΓΕΝΝΕΟΤ
 ΣΥΝ ΣΤΡΑΤΙΩ ΤΕ ΑΓΝΟΗΤΗ ΠΑΡΩΜΩΝ ΤΩ ΤΟΝ ΤΟΝ ΘΕΙΟΝ ΣΕΡΜΩΝ ΑΥΜΙΝ
 ΕΞΕΠΕΜΨΑΜΕΝ ΔΩΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΗ ΣΗΜΕΤΕΡΑ ΕΥΣΕΒΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΥΜΩΝ
 ΕΠΙ ΠΑΙΟΝ ΓΝΩΣΘΙΣ ΗΣ ΚΑΜΑΛΛΟΝΥ ΠΕΡ ΤΗΣ ΙΡΜΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΑ
 ΚΑΜΙΝΥ ΜΕΤΕΡΑ ΚΑΘΟΣΙΩΣΙΣ ΤΩ ΑΣΙΩΔΕΝΟΣ ΣΕΠ ΔΗΛΟΝ ΚΑΒΕ
 ΒΕΟΝ ΤΗΝ ΕΠΙ ΔΑΤΗΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΑΣ ΚΑΡΤΟΝ ΤΩ ΛΟΙΠΙ ΔΑΘΥΜΕΝΤΟΣ
 ΟΤΕ ΑΝΒΙΤΙΟΝ ΑΝ ΔΥΝΑΣΤΙΑΝ ΤΙΝΟΣ ΠΡΟΣΒΛΗΝΙ ΔΙΑ ΝΥΦΩΡΩ ΜΕΝΩ
 ΔΙΑΓΑΡΤΑΥ ΤΗΝ ΤΗΝ ΕΤΙΑΝ ΚΙΝΑΜΙΤΗ ΠΑΡΑΤΑ ΣΗΜΕΤΕΡΑ ΣΑΙΑΤΑ ΣΙΣ
 ΤΗ ΠΟΝΗΡΑΤΙΝΩΝ ΠΡΟΘΕΣΙΕ ΠΙΧΙΡΙΣΙΝ ΠΕΝΤΗ ΚΟΝΤΑ ΛΙΤΡΩΝ ΤΩ
 ΧΡΥΣΙΔΩ ΖΗΜΙΑΝ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΗΜΕΤΕΡΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞ
 ΦΩΝ ΤΟΛΜΗΡΟΤΕΡΟΥΣ ΒΑΛΛΕΣΘΑΙ ΕΨΗΦΙΣΑΜΕΘΑ Ϡ

Levha A. Yeniden Kurma

ϙ ΕΡΜΗΝΙΣ ΜΕΓΙΣΤΟ ΠΡΟΣ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΕΝΔΟΣ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤ
 ΟΔΕΣ ΤΟ ΤΗ ΣΗΜΩΝ ΑΝΑΚΤΑ ΟΙΟΣ ΟΕΥΣΕ ΒΕΣΤΑΤΟΣ ΚΑΙ
 ΑΗΤΤΗ ΤΟΣ ΒΑΚΙΛΕΥΣ ΤΗ ΑΟΚΝΩ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΘΥΜΗ ΣΕΙΤΗΣ
 ΠΟΝΤΙΑΣ ΚΤΗΣ ΜΕΤΕΡΑ ΚΑΘΟΣ ΙΩΣΕΩΣ ΤΟΙΣ ΧΡΗ ΣΙΜΟΙΣ ΤΡΟ
 ΝΟ ΘΜΕΝΟΣ ΔΙΑΘΙΑΣ ΚΣΩΤΗ ΡΙΩ ΔΘΣΑΙΑ ΤΥΠΩΣ ΕΩΣ ΤΡΟΣΙΜΑ
 ΚΑΤΑ ΠΕΜΦΘΙΣ ΗΣ ΤΗΣ ΚΤΡΟΑΜΠΘΣ ΗΣ ΘΕΣΤΙΣ ΕΚΑΤΗ ΖΙΩΣΕ
 ΠΡΟΣ ΤΩ ΜΔΕ ΜΙΑΝ ΔΥΝΑΣΘΑΙ ΤΩ Ν ΓΕΝΝΕΟΤ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΤΟΙΣ
 ΒΑΘΜΟΙΣ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΝ ΠΑΡΕΝΤΕΣΙΝ ΚΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΔΑΠΤΑΝ ΜΑΤΑ
 ΜΙΕΝ ΑΗΛΩΚ ΑΘΕΣΤΩΤΑΤΙΣΙΝ ΤΡΑΣΕΩΣ ΗΥΦΑΡΤΙΑ ΓΗΣ ΑΦΟΡΜΑΣ ΤΑ
 ΡΕΧΙΝΟ ΠΕΡΜΑΛΙΣ ΤΑ ΕΝΤΕΣ ΛΕΓΕΟ ΣΙΝ ΤΕΣΥΠΤΟ ΤΗ ΜΕΤΕΡΑ ΝΔΙΚΕΟ
 ΔΟΣΙΑΝ ΚΑΘΕΣ ΤΩΣ ΕΣΣΥ ΝΕΝΙΝΟ ΤΗ ΝΙΚΑΦΑΝΕΡΟΝ ΕΣΤΙΝ ΕΚ ΤΩ ΝΑΥ
 ΤΩ Ν ΔΕ ΓΕ ΟΝΩΝ ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΘΟΣ ΙΩ ΜΕΝ ΟΙΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΤΑ ΚΑΙ
 ΑΣ ΤΡΟΜΘ ΤΙ ΟΝΑΣ Κ ΤΘΣ ΒΑΘΜΘ ΣΚΤΟ ΤΕΡΑΣ ΤΗ ΣΣ ΤΡΑΤΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΠΡΩ
 Η ΜΕΧΡΙ ΤΘΤΑΡΟΝ ΤΟΣ ΦΥΛΑΧΟΙΣ ΑΝΣΥΝΘΙΑΝ ΤΙΝΑ ΤΡΟΠΟΝ ΑΓΝΩΣΤΟΝ
 ΚΑΘΕΣ ΤΑΝ ΕΚ ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΠΟΙΚΙΛΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΕΠΙ ΑΝΒΙΤΙ
 ΟΝΙΚ ΚΑΚΟΘΕΛΑ ΗΚ ΗΔΥΤΑΘΙΑ ΤΩ ΜΙΚΑΤΑΚΑΜΑΤΘΣ ΚΔΙΑΣ ΤΗ ΜΑΣΤΡ
 ΑΣ ΚΑΣΙΑΝ Κ ΚΕΡΟΝ ΤΕ ΤΥΠΩ ΜΕΝΟΝΤΘΣ ΑΝΩΤΕΡΩ ΒΑΘΜΘΣ ΕΠΙ
 ΛΑΜΒΑΝΕΣΘΑΙ ΑΛΛΑ ΦΑΝΕΡΘΣ ΚΟΛΙΓΘΣ ΑΙ ΑΒΡΑΧΥ ΤΑΤΘΚΡΟΤΗ ΣΣ ΤΡΑ
 ΤΙΑΣ ΕΝΝΩΤΕΡΙ ΚΗ Η ΚΙΑΚΑ Κ ΜΝΕΝ ΤΟΚΣΦΟΡΑΝ ΕΩΤΕ ΡΟΙ Σ
 ΚΑΘΕΣ ΤΩΤΑΣ ΚΑΤΑ Τ ΧΡΗΣΙΜΘΤΘΤΗ ΗΘΟΥΣ ΤΩ Ν ΔΙΩΝ ΣΥΝ
 ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΤΘΣ ΤΟΤΘΣ ΤΣ ΕΠΕΖΕΥΓΜΕΝΘΣ ΤΩΤΕΡΑΣ ΤΗΣ
 ΣΤΡΑΤΙΑΣ ΕΑΥΤΟΙΣ ΚΟΜΙΖΕΣΘΑΙ ΤΘΣ ΔΕ ΠΛΙΟΝΑΣ Κ ΣΧΕΔΟΝ ΤΘΣ ΠΑΝ
 ΤΑ ΣΤΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ΚΑΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΘΕΝΤΑΣ ΜΕΧΡΙ ΣΒΑΝΤΙ ΔΩΡΘ
 ΑΥΤΩΝ ΚΟΜΙΣΩΝΤΑΙ ΕΛΕΕΙΝ ΩΘΑΝΑΤΩ ΤΡΟΠΗ ΦΘΕΝΤΕΣ ΤΩΝ ΚΕ
 ΧΡΕΩΣ ΤΗ ΜΕΝΩΝ ΑΥΤΟΙΣ ΣΤΕΡΗΘΗΝΑΙ ΤΙΝΑΣ ΣΥΝΘΕΙΑΝ Κ ΤΕΝΙΑ
 ΤΘΤΟ ΜΕΝ ΑΥΤΘΣΤΕΡΙΟΝ ΤΑΣ ΠΑΡΑΙΤΕΣΘΑΙ ΤΔΕ ΚΕΝ ΔΙΑΣ ΔΥΣΤΥ
 ΧΗ ΜΑΕΙΣ ΤΘΣ ΑΠΟΓΟΝΘΣ ΤΘΣ ΟΙΚΟΥΣΤΑΡΑΠΕΜΤΤΙΝ ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ ΟΙ
 ΓΑΡ ΟΥΝ ΚΙΝΘΙΑ ΣΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΓΑΛΗΝΟΤΗΣ ΔΙΚΑΙΩΣ ΤΑΣ ΑΝΑΔΙΚΙΑΝ
 ΚΑΤΑ ΤΩ Ν ΚΑΘΟΣ ΙΩ ΜΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΗΔΗ ΕΝΘΥΜΙΘΣ ΑΝ ΗΔΥ
 ΝΑ ΜΕΝ Η ΜΗΧΑΝΘΗΝΑΙ ΑΝΑΙΡΘΣ ΑΤΑ ΑΣΣΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΛΕΓΕΘΑΝ ΑΣΣΥΤΟ
 ΤΑ ΖΙΝ ΣΤΑΤΘΤΟΝ ΓΕΝΕΣΘΑΙ ΕΨΗΦΙΣΑΤΟ ΠΡΟΣ ΤΩ ΚΑΤΑ ΤΑΥΤΟΤΕ
 ΤΑ ΓΜΕΝΑ ΒΡΕΒΙΑ ΤΗ ΑΥΤΗΘΙΑ ΔΙΑ ΤΥΠΩΣΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΝ Κ Η ΜΟΤΕΡ
 ΠΡΟΝΟΗΤΙΚΩΣ ΕΞΕΦΩΝΘΗ ΤΙΝΟΣ ΦΑΝΕΡΘΧΡΟΝΘΔΙΑΣ ΤΗ ΜΑΣΙΝ ΘΗ
 ΔΥΝΘΗ ΠΑΥΘΗ ΑΙ ΜΑΤΗ ΜΑΙΩΝΙΑΝ ΕΧΕΤΩ ΣΥΝΑΜΙΝΑΙ ΑΤΗΣΘΙΑΣ ΤΟΙ
 ΓΡΘΡΘΝ Κ ΠΡΟΛΑΜΤΘΣ ΗΣΘΙΑΣ ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΩΣ ΨΗΦΙΣΑΘΑΙ ΚΑΤΗ ΖΙΩΣΕΝ
 ΤΗ ΘΘΙΑ ΝΑ ΙΑ ΤΥΠΩΣΙΝ ΤΑΣΙΝ ΤΡΟΠΟΙΣ ΕΝ ΤΗ ΟΙΚΙΑ ΔΙΑ ΜΕΝΙΝ ΔΥΝΑΜΙ
 ΜΕΔΕΝΙ ΤΡΟΠΩ ΜΔΕ ΜΙΑ ΜΗΧΑΝΗ ΜΕΔΕΝΙ ΚΑΙ ΡΩΠΑΡΑΤΙ ΤΡΩΣ ΚΟΜΕΝ ΗΝ
 ΩΣΤΕ ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΚ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΕΩΝ Κ ΚΑΤΩΤΕΡΩ ΒΑΘΜΩ ΕΙΣ ΤΘΣ
 ΑΝΩΤΕΡΩΤΑΡΙΕΝ ΕΚΕΝΑ ΕΚΑΣΤΟΝ ΤΩ ΠΡΟ ΑΥΤΘΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΩ ΚΟ
 ΛΟΥΘΙΝ Κ ΕΙΣ ΤΘΣ ΤΟΥΣ ΤΘΣ ΤΩ Ν ΟΙ ΤΙΝ ΕΣΤΙΝ ΣΤΡΑΤΙΑΝ ΑΠΟΤΙΒΕΝ
 ΤΕΝ ΤΟΣ ΤΗ ΤΕΛΕΥΤΕΑΝ Η ΜΕΡΑ ΣΥΝΒΕΝΙΝ ΨΥΞΕΛΘΗΝ ΟΜΟΙΩΣ ΟΙΑ
 ΚΟΔΘΘΝ ΤΕΣ ΑΥΤΟΙΣ Ε ΕΙΣ ΕΘΩΣΙΝ ΠΡΟΣ ΤΩ ΤΘΤΟ ΜΕΝ
 ΕΝ ΤΩΤΑΡΟΝ ΤΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΥΝΑΜΙΝ ΤΗ ΣΣΥΝ ΤΕΛΕΣΘΙΣ ΜΑΤΡΙΚΟΣ
 ΤΘΤΟ ΔΕ Κ ΚΑΤΑ ΚΡΟΝ ΤΩ Ν Σ ΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩ ΤΘΤΑΝ ΤΟΣ ΑΡΙΘΜ
 ΚΑΤΑ ΛΟΓΩ Κ ΕΝΕΚΑΣΤΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΠΡΟΛΕΧΘΙΑΝ ΚΥΠΟΤΕ
 ΤΑ ΓΜΕΝ Η ΓΝΩΣΙΜΟΙΑ ΔΙΑ ΤΥΠΩΣΙ ΣΑΜΙΩ ΤΟΣ ΦΥΛΑΧΟΙ Η ΜΗΤΕ ΔΕ
 ΤΘΣ ΤΕΛΕΥΤΕΟΥΣ ΚΑΘΩΣ ΤΡΟΤΗ ΣΕΚΦΩΝΘΙΣ ΗΣΘΙΑΣ ΚΣΩΤΗ ΡΙΩ
 ΔΘΣ ΔΙΑ ΤΥΠΩΣΕΩΣ ΠΛΟΝΑΤΠΟΣΟΤΗ ΤΑ ΔΑΜΤΩΝ ΠΡΟΛΑΜΒΑΝΟΝ ΤΩΝ
 ΑΥΤΘΣ ΤΤΟΝΑΚΟΜΙΖΕΣΘΩ ΣΑΝΕΙΝΑ Η ΔΕ ΟΙ ΔΡΑΚΩΝΑΡΙΟΙ Η ΟΙ ΠΤΙΟΝΕΣ
 Η ΟΙΚΟΡΝΙΚΕΣ Η ΤΒΙΚΕΣ Η ΒΘΚΙΝΑΤΟΡΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΧΟΛΑΣΤΑΤΟΙΑΥΤΑ ΟΝΟΜΑ
 ΤΑ ΔΧΟΝΤΕΣ ΤΡΟΒΕΝΘΣΙΝ Η ΑΝΕΠΙΤΗ ΔΙΟΙΚΑΘΕΤΩΤΕ ΕΣΙΣ ΤΟΤΑΣ ΤΟΙΑΥΤΑΣ
 ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΔΙΑΝΕΙΝ ΗΘΕΛΟΝ ΤΕΣ ΣΥΝΧΩΡΘΝΤΕ Η ΜΘΕΛΟΝ ΤΕ ΑΝΑΓΚΑ ΖΟΝΤ
 ΕΙΣ ΤΕ ΤΑΣ ΑΥΤΑΣ ΑΙΤΘΡΓΙΑΣ ΤΑ ΗΡΟΙΝ ΤΑΣ ΗΣΑΝΒΙΤΙΟΝ ΟΣΚΤΡΑΣΕΩΣ ΑΡΓΟΥ
 Σ ΗΣΑΡΜΘΣΟΝΤΑΤΑ ΕΠΙΟΓΙΝ ΤΗ ΜΑΡΜΟΖΘΣΑΝ ΠΡΟΧΙΡΙΖΕΣΘΕΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΡΟ
 ΝΟΙΑ ΕΨΗΦΙΣΑΤΟ ΔΗΛΟΝ ΟΤΙΩΣ ΤΘΣ ΔΡΑΚΩΝΑΡΙΘΣ ΚΙΝΔΥΝΩΤ ΜΑΚΙΣ ΤΕΡΟΣ
 ΤΩ Ν ΑΡΑΚΩΝ ΜΗ ΤΘΣ ΔΕ ΟΠΤΙΟΝΑΣ ΚΙΝΔΥΝΩ ΤΩ Ν ΤΡΙΝΚΙΤΙΩ Η ΤΘΣ ΔΕ ΑΡΜΑΤΡΘΣ
 Κ ΚΟΡΝΙΚΑΣ Κ ΤΒΙΚΑΣ Κ ΒΘΚΙΝΑΤΟΡΑΣ ΚΙΝΔΥΝΩΤ ΚΑΝΤΙ ΔΘΚΤΟΡΟΣ ΕΚ ΤΩ Ν ΟΙ
 ΩΝ ΑΝΤΟ ΤΣΧΟΛΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΝΕΤ ΜΑΕΙΣ ΤΕΡΟΣ ΤΩ Ν ΑΡΑΚΩΝ Η ΜΘΕΘΕΙΣ ΤΗ
 ΤΑΥΤΗΝ ΧΡΙΑΝ ΤΗ ΜΑΕΤΙΑΝ ΠΑΡΩΣΙΤΟ ΟΡΝΑΜΕΝ ΤΟ ΑΠΟΤΙΒΕΜΕΝΘΣ ΕΙΣ ΑΕΤΙΣ
 ΑΡΙΘΜΘΣ ΑΥΤΘΤΟΝ Κ ΕΚ ΤΗ ΜΕΝΘΝ ΑΥΤΩ ΒΑΘΜΟΝ ΚΡΑΤΗ ΤΟΣ ΔΕ ΧΟΝΕΝ ΤΟΙΝΥΝ
 ΑΥΤΑΣ ΤΑΣΘΙΑΣ ΔΙΑ ΤΑ ΕΙΣ Η ΜΕΤΕΡΑ ΕΝ ΤΡΕΧΙΑ ΚΑΤΑΝΘΣΑ Κ ΤΗ ΘΙΑΝ ΚΣΩΤΗ ΡΙ
 ΩΝ Η ΤΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤ ΚΑΝΤΗ ΤΗ ΜΩΝ ΔΕΣΠΟΤΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΥΣΙΤΕΛΙΑΣ ΤΗ ΜΕ
 ΤΕΡΑ ΚΑΘΟΣ ΙΩΣΕΩΣ ΤΡΟΣΕΝ ΕΧΘΙΑΝ ΔΙΑ ΤΥΠΩΣΙΝ ΤΑΘΩ ΔΩΣ ΤΥΠΩ
 ΘΕΝΤΑ ΜΕΤΑ ΤΑΝ ΤΟΣ ΦΟΒΘΣ ΕΙΣ ΤΘΣ ΙΝΕΚΗ ΣΤΑΡΑΦΥΛΑΣΕΦΡΟΝΤΙΣ ΑΤΩ ΜΔΕ
 ΝΙ ΤΡΟΠΩ ΜΔΕΝΙ ΚΡΩΤΑΡΟΙ ΘΑΠΤΟΤΠΑΡΑΤΙ ΤΡΩΣ ΚΟΜΕΝ Η ΤΗ ΜΔΕ ΜΑΤΡΙΚΑΝ
 ΙΝ ΤΟΧΥΣΙΤΕΛΕΣ ΤΗ ΜΕΤΕΡΑ ΚΑΘΟΣ ΙΩΣΙΤΕΛΕΣ
 ΕΡΘΚΡΙΑΡΙΘΤΗ ΜΕΤΕΡΑ ΚΑΘΟΣ ΙΩΣΙ ΕΚΕΛΕΥ
 ΟΙΔΥΕ Η ΑΥΤΗΘΙΑ ΚΣΩΤΗ ΡΙΩ ΗΣ ΔΙΑ ΤΥΠΩΣΙΣ ΤΟΛΜΙ
 ΡΘΣΘΗΝΟΝ ΠΕΝΤΕ ΚΟΝΤΑΝ ΤΡΩΝ ΧΡΥΣΙΘΑΤΑ ΒΙΝΕΛΛΑ ΜΑΡΚΤΗΣ ΣΣ ΤΡΑΤΙΑΣ
 ΕΚ ΠΙΤΙΝ Κ ΑΥΤΩ Ν ΖΩΑΣΕΙΣ ΚΙΝΔΥΝΟΝ ΨΦΙΣΤΑΣΘΑΙ Ρ

Levha B. Yeniden Kurma

† ΓΝΩΣΙΣ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΑΝΝΩΝ ΩΝ

ΥΠΟ ΤΕΤΑΓΜΕΝΩΝ ΤΩ ΘΙΩΣ ΕΡΜΩΝΙ

ΤΡΙΒΟΥΝΟΣ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΑΝΝ ΚΔ

ΤΡΙΒΜΙΚΡΟΣ ΑΝΗΡ ΕΙΣ ΑΝΝ Ι

ΩΡΔ' ΑΝΔΡ' Κ	ΑΠ' ΑΝΝ	Η	Δ	ΑΝΝ	ΡΞ	
ΑΥΓ' ΑΝΔΡ' Κ	ΑΠ' ΑΝΝ	Σ	Δ	ΑΝΝ	ΡΚ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Κ
ΑΥΓΑΛ' ΑΝΔΡ' Λ	ΑΠ' ΑΝΝ	Ε	Δ	ΑΝΝ	ΡΝ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Λ
ΑΥΓΑΛ' ΑΝΔΡ' Ο	ΑΠ' ΑΝΝ	Δ	Δ	ΑΝΝ	ΣΤ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Ο
ΦΛΑΒ' ΑΝΔΡ' Σ	ΑΠ' ΑΝΝ	Δ	Δ	ΑΝΝ	ΣΜ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Ϟ
ΦΛΑΒ' ΑΝΔΡ' ΡΜ	ΑΠ' ΑΝΝ	Γ	Δ	ΑΝΝ	ΥΚ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ ΣΙ
ΣΙΓΝΙΦ' ΑΝΔΡ' Ι	ΑΠ' ΑΝΝ	Γ	Δ	ΑΝΝ	Λ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ ΙΘ
ΟΠΤΙΣ' ΑΝΔΡ' Ι	ΑΠ' ΑΝΝ	Γ	Δ	ΑΝΝ	Λ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ ΙΕ
ΘΕΡΕΔ' ΑΝΔΡ' Ν	ΑΠ' ΑΝΝ	Γ	Δ	ΑΝΝ	ΡΝ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ ΟΕ
ΘΕΡΕΔΑΜΑΝΔΡ' ΣΚ	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	ΥΝ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ ΚΕ
ΒΗΙΛΡ' ΑΝΔΡ' Ι	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	Κ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Τ
ΙΜΜΑΓΝΙΦ' ΑΝΔΡ' Ι	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	Κ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Ι
ΛΙΒΡΑΡ' ΑΝΔΡ' Β	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	Δ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Β
ΜΗΝΟΡΦ' ΑΝΔΡ' Γ	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	Σ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Γ
ΤΟΒΙΚ' ΑΝΔΡ' Δ	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	Η	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Δ
ΚΟΡΝΙΚ' ΑΝΔΡ' Η	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	ΙΣ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Η
ΒΘΚΙΝΑΤ' ΑΝΔΡ' Β	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	Δ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Β
ΠΡΕΚΩΡ ΑΝΗΡ Δ	ΑΠ' ΑΝΝ	Β				ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Α
ΑΡΜΑΤ' ΑΝΔΡ' Κ	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	Μ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Κ
ΒΕΝΕΦΙΚ' ΑΝΔΡ' Δ	ΑΠ' ΑΝΝ	Β	Δ	ΑΝΝ	Η	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Δ
ΤΟΡΚ' ΣΙΜΙ' ΑΝΔΡ' ΡΑΣ ΑΠ' ΑΝΝ	Α	Δ	Δ	ΑΝΝ	ΣΔ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Η
ΒΡΑΚ' ΣΙΜΙ' ΑΝΔΡ' ΣΝΣ ΑΠ' ΑΝΝ	Α	Δ	Δ	ΑΝΝ	ΤΠΔ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ ΡΚΗ
ΑΡΜΑΤ' ΣΙΜΙ' ΑΝΔΡ' Κ	ΑΠ' ΑΝΝ	Α	Δ	ΑΝΝ	Λ	ΕΞ' ΕΡΑΡ' ΑΝΝ Ι
ΜΘΝΙΦΙΚ' ΑΝΔΡ' ΤΝΔ ΑΠ' ΑΝΝ	Α	Δ	Δ	ΑΝΝ	ΤΝΘ	
ΚΛΗΡΙΚΟΙ	ΚΑΙ	ΔΗΤΤΟ	ΤΑΤΟΙ	ΑΝΔΡΕΣ	ΟΓ	

Levha C. Yeniden Kurm

DİZİN

A

Abydus · 67, 75, 101, 110, 125, 142
Acacius · 52
acetum · 31, 157
Actium Savaşı · 31
actuarius · 148, 149, 169, 170, 220
Ad Decimum Savaşı · 57
adaeratio · 54
adiutor · 141
adjutor · 156
Aegyptus · 14, 15, 16
Aelia Capitolina · 17
Aetius · 4, 43
Africa · 15, 20, 38, 160, 188
alae · 19, 22, 23, 25, 26, 29
Alexander Severus · 144
ambitio · 122, 129, 131, 134, 165, 167
Anastasius · 1, 2, 3, 5, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 60, 65, 66,
67, 68, 70, 74, 104, 108, 110, 111, 112, 114, 115, 116,
117, 118, 120, 122, 124, 125, 126, 128, 129, 132, 134,
135, 136, 137, 138, 142, 143, 145, 154, 157, 160, 162,
163, 166, 169, 171, 172, 174, 179, 183, 184, 185, 186,
187, 189, 190, 191, 204, 206, 207
annona · 30, 39, 46, 60, 65, 68, 72, 103, 105, 112, 127, 128,
129, 135, 141, 142, 144, 146, 148, 156, 157, 158, 159,
160, 161, 170, 183, 184
annona militaris · 35
annonarius · 149
antesignani · 18, 28
Antiocheia (ad Cragum) · 50, 52
Antoninus Pius · 4, 32
Aphrodisias · Bakın Ovacık Adası
Apollonia · 65, 66, 110, 179, 204
Arabia · 3, 14, 15, 18, 20, 49, 65, 74, 115, 128, 188
Ardabur · 49
Argentoratium · 17
Ariadne · 48, 49, 50
armatura prima · 152
armaturae · 103, 105, 130, 131, 134, 140, 152
Armatura Duplares · 171
Armatura Simples · 171
armaturae duplares · 152, 156, 159, 162, 171
Armaturae semissales · 153, 156, 159, 162, 171

Armenia · 20, 32, 36
armilla · 31, 153
armilligerus · 153
Aspar · 48, 49, 184
Aspendus · 174
Atina · 57, 75
Augustales · 145, 146, 149, 155, 158, 161, 171
Augustus · 4, 13, 15, 22, 24, 29, 30, 31, 36, 37, 50, 117, 119,
123, 146
auxilia · 11, 13, 21, 22, 23, 25, 26, 30, 157

B

batavi · 25
Belisarius · 2, 55, 57, 189
beneficiarius · 150, 152, 156, 159, 162, 171
beneficium · 152
Bonna · 17
Bostra · 65, 74, 191
bracchiatus
Bracchiati semissales · 153, 156, 159, 162, 171
bracchiatus semissalis · 153
brachiale · 31, 153
brachiatus · 153, 171
breviarium · 126
brevis · 126, 128, 168
Brigetio · 17
Britannia · 14, 15, 16, 18, 20
bucellatum · 31, 157
bucina · 151
bucinator · 103, 105, 130, 131, 134, 151, 156, 159, 161, 171
Burnum · 17

C

Caligula · 18
Callinicum · 57
campidoctor · 103, 105, 131, 134, 155, 156
candidatus
Candidati duplares · 171
Candidati simples · 171
canonicarius · 141
capitatio · 39, 44, 46
capite censi · 10
capitus · 65, 128, 141, 148

Cappadocia · 14, 16, 58
Caracalla · 29, 30
Carausius · 36
Caria · 58, 67, 110
Carnuntum · 17
Casae · 66, 99, 110, 116, 127, 179, 211
centenarius · 156
centuria · 7, 10, 18, 19, 22, 24, 26, 27, 28, 132, 134, 143,
145, 147, 148, 149, 155, 156
centurio · 13, 18, 19, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 134, 135,
145, 146, 148, 155, 157
centurio stratorum · 28
centuriones exercitatores · 25, 27
Centuriones lanceariorum · 28
centuriones ordinarii · 26
Chalcedon · 51, 175
chartularius · 141
Chrysaphius · 4
chrysargyron · Bakın collatio lustralis
Cilicia · 66, 74, 75, 174, 206, 207
Claudius · 18, 25, 30
clericus · 154, 155, 156, 159, 160, 162, 171
cohors · 10, 11, 13, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 147, 155,
156, 177
cohors togata · 24
cohortes civium Romanorum · 30
cohortes praetoriae · 23, 24
cohortes urbi · 30
collatio lustralis · 52, 68, 160, 183
comes · 43, 45, 54, 67, 68, 163, 178, 179, 186, 187
comes rei militaris · 43
comes rei privatae · 45
comes sacrarum largitionum · 45, 54, 67
comitatenses · 19, 40, 41, 42, 46, 154
comitatus · 40
comitivae · 49
Commodus · 4, 120
compulsor · 141
consistorium · 4
Constantinopolis · 43, 48, 50, 51, 52, 98, 113, 141, 169, 175,
183, 188
Constantinus · 4, 5, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 53, 54, 56,
119, 120, 136, 146, 155, 165, 184
Constantius Chlorus · 37
contubernium · 8, 10, 19
Coptos · 17
cornicen · 103, 105, 130, 131, 134, 151, 155, 159, 161, 171
cornicularius · 28

corona civica · 31
correctores · 38
Corycus · 66, 74, 116, 207
Cotiaeum · 51
curia · 45, 170
cursus honorum · 32, 34
Cyrenaica · 3, 14, 15, 17, 20, 65, 66, 74, 110

D

Dacia · 14, 16, 20, 32
Dalmatia · 14, 15, 16
Danube · 15, 18, 20, 23, 36, 37, 51
Dara · 51, 55
Decius · 47
decurio · 8, 19, 22, 25, 29, 68, 148, 157
deputatus · 154, 155, 156, 159, 160, 162, 171, 222
Deva · 17
diocese · 38, 39, 45, 141, 148, 181
Diocletianus · 2, 5, 19, 20, 21, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43,
44, 45, 46, 47, 175
discens · 28
discussor · 141
Domitianus · 18, 29
dona · 31
donativa · 30, 35
draco · 130
draconarius · 130, 131, 132, 134, 147
ducenarius · 156
Durazzo · Bakın Dyrrachium
dux · 43, 45, 110, 128, 148, 163, 179, 187, 217, 218, 219
Dyrrachium · 50

E

Eburacum · 17
Epirus · 50
equites · 8, 35
equites legionis · 18
equites praetoriani · 24
equites singulares · 23
equites singulares Augusti · 25
Euphemius · 52, 185
Eutropius · 4

F

Fiyat Edikti · 38, 39, 46

Flaviales · 133, 145, 146, 149, 155, 158, 159, 161, 171
foederati · 48
follis · 54

G

Galatia · 174, 226
Galba · 15, 18, 233
Galerius · 37, 39
Gallia Lugdunensis · 14, 15
Gallienus · 41
germani custodes corporis · 25
Germania · 14, 15, 16, 18, 20
Germania Inferior · 14, 15, 16
Germania Superior · 14, 15, 16
Girit · 142
gladius · 10
Gratianus · 47

H

Hadrianopolis · 44, 47, 67, 101, 188
Hadrianopolis Savaşı · 47
Hadrianus · 4, 23, 32, 59, 68
Hannibal · 21
hasta · 7
hasta pura · 31
hastati · 8, 10, 26
hastatus
 hastatus posterior · 26
 hastatus prior · 26
Helena · 37
Hellespontus · 67
Hispania Tarraconensis · 14, 16
Honorias Pontica · 67

I

Illus · 50, 184, 186
Illyricum · 56, 186
imaginarius · 150
imaginifer · 150, 155, 158, 161, 171
immunes · 28
Inchtutlil · 18
indictiones · 39
Isauria · 21, 49, 50, 51, 67, 136, 174, 178, 186, 187
Isca Silurum · 17
Isinda · 116

İtalya · 2, 4, 11, 13, 21, 24, 34, 35, 37, 42, 43, 51, 57, 131,
173
iugatio · 39, 46

J

Judaea · 14, 16
Julianus · 165
Julius Caesar · 13
Justinianus · 2, 3, 5, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 67, 68, 70, 75, 99,
101, 110, 111, 112, 115, 116, 117, 121, 125, 126, 160,
166, 169, 172, 174, 179, 185, 189, 190
Justinus · 56, 116, 173

K

Kastaraja · 174
Kestros · 174, 176

L

Lagbe · 116
Lambaesis · 17, 18
lancearii · 18, 24, 28
Laodicea (Pis.) · 146
legatus legionis · 25
legio · 6, 7, 15, 17, 21, 24, 29, 178
Legio · 17
Leo I · 2, 48, 49, 50, 55, 66, 67, 111, 116, 120, 134, 175,
178, 179, 183, 187
Leontius · 50, 184
librarius · 150, 155, 158, 161, 171
limitanei · 18, 40, 46
Longinus · 50, 51
Lycaonia · 49, 178
Lycia · 38, 174
Lycia-Pamphylia · 175

M

Macedonius · 52
magister
 Magister Draconum · 103, 131, 132, 133, 134
 magister equitum · 42
 magister militum · 43, 45, 48, 49, 50, 52, 65, 70, 110,
 112, 113, 135, 136, 137, 141, 185, 186
 Magister Militum · 128, 136

Magister Militum Praesentalis · 56, 136, 178, 185, 186,
187
magister officiorum · 45, 111, 166, 173
magister peditum · 42
Magister Signorum · 132
magister utriusque militiae · 43
Magydus · 174
manipulus · 8, 10, 18, 19, 22, 24, 26
Marcianus · 4, 48, 50
Marcus Aurelius · 4, 5, 23, 32, 35, 75, 163, 188
Marius · 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 22
matricula · 111, 128
matrix · 102, 103, 105, 113, 128, 129, 142
Mauricius · 131
Maxentius · 41
Maximianus · 36, 37
Maximinus Thrax · 29
Melitene · 17
mensor · 150, 151, 155, 159, 161, 171
Mesopotamia · 14, 15, 16, 20, 35, 45
metator · 150
Milano · 37, 42
miles legionis · 29
Milvia Köprüsü Savaşı · 41
Mısır · 15, 21, 23, 25, 36
Mithras · 177, 178
Moesia · 14, 15, 16, 20
Moesia Inferior · 14, 15, 16
Moguntiacum · 17
munera · 153, 154
munerarius · 153
munifex · 28, 153, 154, 155, 156, 159, 160, 162, 171

N

Nero · 15, 18, 25
Nicomedeia · 39
Nicopolis · 17, 23, 25, 177
Nisibis · 34, 55
notitia · 5, 65, 108, 110, 112, 127, 142, 143, 171
Notitia Dignitatum · 3, 5, 142, 178, 180, 181, 182, 187
Novae · 17
Novaesium · 17
Noviomagus · 17
numerarius · 140, 141, 169
numerus · 18, 217

O

Odoacer · 136
Oescus · 17
optio · 13, 28, 103, 105, 130, 131, 133, 134, 148, 149, 155,
156, 158, 159, 161, 170, 171
optio ad spem · 148
optio candidatus · 148
Optio carceris · 149
Optio equitum · 149
Optio fabricae · 149
Optio navaliorum · 149
optio ordinis · 148
Optio praetorii · 149
optio principalis · 148
Optio speculatorum · 149
optio spei · 148
Optio statorum · 149
Optio tribuni · 149
Optio valetudinarii · 149
ordinarius · 145, 146, 155, 158, 159, 161, 171
ordinatus · 145
ornamentum · 133
Ovacık Adası · 66, 74, 206

P

Palaestina · 14, 16, 20
palatini · 42
Pamphylia · 1, 38, 49, 60, 65, 66, 115, 116, 136, 174, 175,
176, 177, 178, 179, 187, 211
Pamphylia Prima · 175
Pamphylia Secunda · 175
Pannonia · 14, 15, 16, 20, 34
Pannonia Inferior · 14, 15
Pannonia Superior · 14, 15, 16
Parrha · 174
patricius · 43, 185
Patricius · 49, 185
pedites singulares · 23
Pentapolis · 65, 66, 74, 110, 124, 142, 169, 179
peregrini · 21
Perge · 1, 3, 23, 57, 60, 61, 65, 66, 67, 68, 69, 74, 110, 111,
112, 113, 119, 127, 128, 132, 133, 136, 140, 141, 142,
143, 144, 145, 146, 152, 154, 171, 172, 174, 177, 178,
179, 190, 191
Pertinax · 35
phalarae · 31

Phrygia · 51, 226
pilani · 26
pili · 26
pilum · 8, 10, 26
pilus
 pilus posterior · 26
 pilus prior · 26
Pisidia · 49, 146, 174, 178
Poetovio · 17
pomerium · 24
praeco · 151, 156, 159, 162, 171
praefectura · 38, 128, 141
praefectus · 22, 24, 25, 35, 42, 44, 45, 53, 110, 126, 148,
 178, 184, 185
 praefectus alae · 22
 praefectus castrorum · 25
 praefectus cohortis · 22
 praefectus legionis · 25
 praefectus praetorio · 24, 42, 168
Praefectus
 Praefectus Praetorio · 39, 58, 136, 184
praemia · 30, 132
praepositus
 praepositus sac · 45
praesentales · 43, 218, 219
praesides · 38
preafectura · 141
preafectus
 preafectus horrei · 148
 Preafectus Praetorio · 55
primi ordines · 26, 133, 145
primicerius · 155, 156
primores · 133
primus ordo · 29
primus pilus · 13, 26, 27, 29
princeps
 princeps posterior · 26
 princeps prior · 26
principales · 28, 133, 221
principes · 10, 11, 26, 103, 105, 131, 170
principia · 133
Probus · 180
Propontis · 51
protectores · 40, 173
protectores et domestici · 42
Prusias ad Hypium · 132
pseudo-comitatenses · 41
Ptolemis · 66, 74, 110, 179, 204

Pulcheria · 4

Q

Qasr El-Hallabat · 65, 74, 191

R

Raphanaea · 17

Ravenna · 57

Ren · 15, 20, 23, 30, 37, 42

Ricimer · 4, 43, 136

Roma · 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 18, 21, 22, 23, 24, 26, 29,
 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 41, 43, 47, 48, 50, 52, 53, 56,
 57, 59, 61, 71, 123, 132, 136, 143, 148, 149, 152, 154,
 163, 164, 165, 168, 172, 175, 178, 181, 182, 187, 188,
 189, 225

Rubicon · 13

S

Samosata · 17

Satala · 17

schola Augustalium · 146

scholae (geç imparatorluk korumaları) · 19, 42, 46

scholae (unvan gurupları) · 1, 65, 108, 112, 127, 143, 157,
 159, 221

scriniarius · 53, 105, 140, 141, 169, 185

scrinium · 54, 141

Septimius Severus · 2, 24, 28, 32, 34, 35, 75, 163, 188

sermo · 1, 65, 103, 110, 112, 114, 134, 135

Servius Tullius · 7

Sicilya · 21, 57, 115

Side · 100, 113, 174, 175, 179

signifer · 28, 30, 132, 147, 148, 155, 158, 159, 161, 171

signum · 28, 132, 147

silentarius · 2, 50

Silyum · 174

Socii Savaşı · 21

speculatores · 11, 24

sponsio · 166

sportula · 124, 125

stellatura · 169

Stilicho · 4, 43, 136

stipendia · 29, 35, 121, 132

suffragator · 164

suffragium · 131, 164, 165, 167

supernumerarii · 173

Syria · 14, 15, 16, 20, 36, 43, 49, 50

T

Tacitus · 15, 177

Taracodissa · Bakın Zeno

Tarhuntassa · 174

Tauresium · 56

Taurus · 174, 176

tesserarius · 28

tetrarchia · 36, 37, 38, 45

Teucheria · 66, 74, 110, 179, 204

Theodosius II · 166

Theoderic · 51

Theodora (Maximianus'un kızı) · 37

Theodosius

I · 4

torquatus · 152, 153

Torquati Duplares · 171

torquati semissales · 152

Torquati semissales · 156, 159, 162, 171

Torquati Simplares · 171

torques · 31, 103, 132, 152, 153

tractator · 54, 141

Traianus · 4, 18, 23, 32, 33

tres militiae · 26

triarii · 10

tribuni seniores · 143

tribunus · 19, 22, 24, 25, 26, 48, 133, 135, 143, 144, 145,
220, 221

tribuni angusticlavii · 26, 143

Tribuni Seniores · 26

tribunus laticlavus · 26, 143

Tribunus Maior · 144, 155

Tribunus Minor · 144, 145, 155, 158, 161, 171

Tribunus Numeri · 144, 158, 161

Tribunus Militum · 8

Trier · 42

tuba · 151

tubicen · 103, 105, 130, 131, 134, 151, 155, 159, 161, 171

Tuna Nehri · Bakın Danube

turmae · 22, 25

Tuthalia IV · 174

U

Ürdün · 65

V

Valens · 47

Valentinianus II · 145

Valentinianus III · 4, 166

Valerius Maximianus · 35

Vandallar · 49, 57

velites · 8

velum · 149

Vercallae Savaşı · 11

veredarius · 149, 155, 158, 159, 161, 171

veredus · 149

Verina · 48, 50

verutum · 7

Vespasianus · 15, 18, 146, 175, 177

vexillarius · 149, 155, 158, 161, 171

vexillatio · 18, 24, 32, 157

vexillum · 31, 149, 177

viaticum · 28

vicarius · 38, 39, 45, 145

vigintiviratus · 26

Viminacium · 17

Vindonissa · 17, 30

Vitalianus · 52, 184

Z

Zeno · 2, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 67, 98, 111, 116, 143, 166,
179, 183, 186

Zeugma · 17

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Fatih ONUR
Doğum Tarihi ve Yeri : 28.09.1976 Kırıkkale - Keskin
Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Aksu Anadolu Öğretmen Lisesi, Antalya
Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi – Klasik Arkeoloji
Yükseklisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi – SBE - Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü
Tez Konusu : Lykia Hidrografyası
Yabancı Dil / Diller : İngilizce, Almanca

Bilimsel Faaliyetler

Makaleler

- Epigraphische Mitteilungen aus Antalya VI. Lamp-Stand Offerings of Primipilarius Flavius Bassus to Apollo Patroos in Patara, Epigraphica Anatolica 33, 2001, s. 169-173.
- Lykia Hidrografisi , S. Şahin - M. Adak (eds.), Lykia İncelemeleri 1 (İstanbul 2002), s. 91-101 (Arkeoloji ve Sanat Yayınları. Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Dizisi 1).
- A Few Late Antique Inscriptions from Side, Gephyra 4 (2006) (baskıda)

Kitap Bölümleri

- Trebenna Tarihi, şu eserde: N. Çevik - B. Varkıvanç - E. Akyürek (edd.), Trebenna Tarihi, Arkeolojisi ve Doğası: Its History, Archaeology and Natural Environment, Antalya 2005, s. 7-20.

Popüler Yazılar

- Şövalye Adası (Makra), Sırtçantam 5, Mayıs 2005.

Konferanslar

- 5 Ağustos 2003, Dumbarton Oaks ((Harvard University), Washington D.C. A Military Edict of Anastasius from Perge.
- 28 Ocak 2005, Epigraphical Museum of Athens. Atina. A New Military Edict of Anastasius from Perge.
- 22 Şubat 2005, Bizans Bölümü, Oxford Üniversitesi. A New Military Edict of Anastasius from Perge.
- 9 Mart 2005, Classics Centre, Oxford Üniversitesi, England. A New Military Edict of Anastasius from Perge.
- 29 Nisan 2005, Antalya Müzesi. Antalya. Perge'den Anastasius Dönemine Ait Yeni bir Askeri Ferman.
- 3 Eylül 2007: " 13th International Congress of Greek and Latin Epigraphy, Oxford 2007" başlıklı epigrafi kongresi için Anastasius Yazıtındaki ilerlemeler üzerine bir bildiri sunulmuştur.

İş Denevimi

- Stajlar** : 1996-1998 Prof. Dr. Fahri Işık başkanlığında yürütülen Patara kazılarına katılım.
- Projeler** :
- 1999 Prof. Dr. Marc Waelkens başkanlındaki Sagalassos kazılarına epigrafi araştırmaları yapmak üzere katılım
 - 2000 Prof. Dr. Mustafa Adak başkanlığında İznik, İzmit ve Adapazarı müzelerindeki çalışmalara katılım
 - 2001 Prof. Dr. Nevzat Çevik başkanlığında Trebenna yüzey araştırmalarına katılım
 - 2002 Antalya Müzesi'nde Epigrafi çalışmaları
Prof. Dr. Nevzat Çevik başkanlığında Trebenna yüzey araştırmalarına katılım
 - 2003 Antalya Müzesi'nde Epigrafi çalışmaları
Prof. Dr. Mustafa Adak başkanlığında Side epigrafi araştırmalarına katılım
Prof. Dr. Nevzat Çevik başkanlığında Trebenna yüzey araştırmalarına katılım
 - 2004 ve sonrası Prof. Dr. Mustafa Adak başkanlığında Side epigrafi araştırmalarına katılım
Antalya Müzesi'nde Epigrafi çalışmaları
Prof. Dr. Sencer Şahin ve Prof. Dr. Mustafa Adak başkanlığında Stadiasmus Patarensis araştırmalarına katılım
- Çalıştığı Kurumlar** : 1999 – 2006 Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü'nde, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı Araştırma görevlisi
- Adres** : Öğretmenevleri Mah. 17. Cad. Maviköy Sit. B blok No:19 07070
Konyaaltı Antalya
- Tel. no** : 229 67 69
- e-mail** : fatih_onur@hotmail.com